

รายงานการวิจัยร่างสมบูรณ์ (ฉบับแก้ไข)

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

The identity Creation 9 D to create social values in Buriram Province

ภายใต้แผนงานวิจัย

ชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

The Nine Virtues Community : A Social Value Creative Process in
Buriram Province.

โดย

นายสุวิจักขณ์ กุลยศชยังกูร

พระชันษพนธ์ สุปญโญ,ดร.

นายอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์

ดร.กิตติธัช นาชัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 6401005

รายงานการวิจัยร่างสมบูรณ์ (ฉบับแก้ไข)

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๑ เรื่อง

การสร้างอัตลักษณ์ ๙ D เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

The identity Creation 9 D to create social values in Buriram Province

ภายใต้แผนงานวิจัย

ชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

The Nine Virtues Community : A Social Value Creative Process in
Buriram Province.

โดย

นายสุวิจักขณ์ กุลยศขย้งกูร

พระัชชพนธิ์ สุรพลโณ,ดร.

นายอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์

ดร.กิตติธัช นาชัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 6401005

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub-Research Report 1

The identity Creation 9 D to create social values in Buriram Province.

Under Research Program

The Nine Virtues Community : A Social Value Creative Process in
Buriram Province.

By

Mr.suwichakn kulyodhayangkul

Phra Chatsaphon Surapanyo,Dr.

Mr.Isarapong kraisin.

Dr.Kittithat Nachai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Buriram Buddhist College

B.E. 2564

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 6401005

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์
ชื่อผู้วิจัย: นายสุวิจักขณ์ กุลยศยังกูร. พระชัยพนธ์ สุรบุญโญ,ดร. และนายอิสพงษ์ ไกรสินธุ์,
ดร.กิตติธัช นาชัย
ส่วนงาน: วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ: ๒๕๖๔
ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์
ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๒)
เพื่อพัฒนาระบบการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี
เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของ
ชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรม
บ่ง บอกถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนนี้คือ การยึดถือศิลปะร่วมสมัยกับการผสมวัฒนธรรมด้าน
ศาสนาเข้า มามีส่วนร่วมในการด าเนินชีวิต คือ อาศัยพลัง บวร. ในการท างานและอาศัยร่วมกัน โดยมี
มีวัด เป็น ศูนย์กลางทางจิตใจ ซึ่งในแต่ละปีกิจกรรมที่ทางวัดได้จัดให้ชุมชนและสร้างอัตลักษณ์ชุมชน
ออกเป็น 3 คือ การนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมในด้านรูปแบบและเนื้อหามาใช้ในงานพัฒนาโดยมีเป้าหมาย
หลักอยู่ที่ ผลสำเร็จของงานพัฒนา การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเองเป็นเครื่องมือสำหรับ
การพัฒนา แนว ทิศทางการพัฒนาที่มีมิติของวัฒนธรรมสอดแทรกในเนื้องานทุกอย่างโดยเฉพาะส่วน
คุณค่าในวัฒนธรรมโดย ทั้งนี้การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน ยังมีหลักการที่ควรพิจารณาในด้าน
เนื้อหาและรูปแบบอีก ๒ ประเภท คือ

๑ ทศนะแบบการนำเอาวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ โดยมองว่าการพัฒนาจะ สามารถนำ
วัฒนธรรมมาใช้ในลักษณะโครงการพัฒนา โดยเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานที่ตอบสนอง กับ
ผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน และการทำงานพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตระบบคิด
โลกทัศน์ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมของประชาชน

๒ ทศนะแบบโครงสร้าง มีความผูกพันอยู่กับโครงสร้างของสังคม วัฒนธรรม การผลิต
กระบวนการผลิตและผลิตซ้ำ โดยการผลิตวัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และบริบทต่างๆ ของสังคม
สำหรับกระบวนการพัฒนาแนววัฒนธรรมนั้น โดยการอนุรักษ์ คือการดำรงรักษาศิลปวัตถุของ

ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน โดยคำนึงถึงคุณค่าแกชีวิตรวมของชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการ
ค้นหา รักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านอื่นๆ ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยชุมชน

Research Title The identity Creation 9 D to create social values in Buriram Province.

Researchers: Mr.suwichakn kulyodhayangkul.Phra Chatsaphon Surapanyo,Dr
and .Mr.Isarapong Kraisin, Dr.Kittithat Nachai

Department: Burirum College Mahachulalongkornrajavidyalaya/University

Fiscal/Year: 2564/2021

Research/Scholarship/ Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya/University

ABSTRACT

The objectives of this research study of building 9 D identity to create social values in Buriram province . 1) The study the pattern of building 9 D community identity in Buriram Province; 2) The of develop a relationship-building process in the 9-good community in Buriram province; 3) The create to create social values in Buriram province.

The pattern of creating identity of the 9 D community in Buriram province revealed that the way of life and identity of the community which has cultural diversity of ethnic groups in Chomchon Cultural diversity indicates the distinctive identity of this community. The identity building model is divided into two parts: Creating a community identity with what is touchable is an image by thinking. Wisdom through the system of action for people to study and learn through various processes and to create identity under belief or faith that causes respect and practice to be inherited until it becomes a culture with principles in Buddhism. as a medium for welding customs, beliefs, life Culture is a human-made behavior resulting from learning, so each society has a different culture. Unlike other animals, humans have learned how to live. Humans learn to organize life to be more prosperous, well-fed, comfortable know how to solve problems In addition, there is a transfer of learning. A way of life or a pattern of conduct in any society will learn and be absorbed in the culture of the society.

The development of the relationship building process in the 9 D community in Buriram province found that Activities arise from the fact that members of the community Have unity and cooperation in sharing ideas and doing activities that have been assigned. Have a good conscience for the group to jointly develop and participate in activities in the community, including building relationships with relatives creating an event and building the power of worship as well as having the same religious and cultural basis This will make the people in the community more connected and generosity. Activities that create community peace together

Create a 9 D identity to create social values in Buriram province. In building a community identity The temple is considered as one of the organizations that help to create a peaceful community. By being able to perform the duties of monks, educate the community, use cultural traditions to create identity. Insert content to create a community to create identity during teaching and learning so that students have the qualities to create a peaceful community. Occasionally, moral and ethical training courses are organized in collaboration with network partners such as monks. Or various moral training units that have been created together to create peace-loving and happiness in daily life.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์” สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี ด้วยความกรุณาจากพระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระศรีปริยัติธาดา, ป.ธ.๙ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ รศ.ดร.เอกฉันท จารุเมธีชน ที่ปรึกษาผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ด้านวิชาการ และรองศาสตราจารย์วิเชียร ขา บุตรบุญทริก ที่ได้กรุณาสละเวลาให้ความรู้ คำปรึกษาและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา รวมทั้งตรวจสอบข้อบกพร่องเพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาในทุกขั้นตอน ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักในการสนทนากลุ่มทุกท่านที่ได้สละเวลาให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการวิจัย ครูบาอาจารย์และหลายๆท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอบพระคุณเจ้าของแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ที่ผู้ศึกษาได้นำมาใช้ และอ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณและขอขอบคุณความสำเร็จทั้งหมดนี้ให้แก่บิดา มารดา และสมาชิกในครอบครัวของผู้ศึกษาที่ได้สนับสนุนการศึกษา และเป็นกำลังใจที่สำคัญยิ่งแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอดจนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้ ประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ด้วยดี

นายสุวิจักขณ์ กุลยศชยงูร

๒๙ กันยายน ๒๕๖๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. การใช้คำย่อ

งานวิจัยเล่มนี้ ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ส. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีสันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	คำเต็ม
อง.จตุกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธัมมบท (ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภ.สง. (ไทย)	= อภิธัมมปิฎก ธัมมสังคณี (ภาษาไทย)
อภ.ก. (ไทย)	= อภิธัมมปิฎก กถาวตถุ (ภาษาไทย)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	
ภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
อักษรชื่อย่อคัมภีร์.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๒.๑ ทฤษฎีสังคมวิทยาวัฒนธรรม.....	๗
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์.....	๑๐
๒.๓ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	๑๕
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์.....	๑๙
๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ๙ ดี.....	๒๒
๒.๖ การมีส่วนร่วมของชุมชน.....	๒๘
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๔

บทที่ ๓ ระเบียบวิธีวิจัย.....	๓๙
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๓๙
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๔๑
๓.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๔๒
๓.๔ เครื่องมือการวิจัย.....	๔๒
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๔๔
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๔๕
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๔๕
 บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	 ๔๖
๔.๑ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์.....	๔๖
๔.๒ พัฒนาระบบการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์.....	๙๖
๔.๓ สร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์.....	๑๐๙
 บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	 ๑๒๔
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๒๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๒๗
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๓๒
 บรรณานุกรม.....	 ๑๓๓
ภาคผนวก.....	๑๕๓
ภาคผนวก ก.....	๑๕๔
ภาคผนวก ข.....	๑๕๙
ภาคผนวก ค.....	๑๖๑
ภาคผนวก ง.....	๑๖๔
ภาคผนวก ฉ.....	๑๖๙
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๘๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญ

มนุษย์แต่ละเผ่าพันธุ์ในโลกต่างก็มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน แต่ละเผ่าพันธุ์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ กลุ่ม ชุมชน และเมื่ออยู่ร่วมกันก็จำเป็นต้องมีแบบแผนในการดำเนินชีวิตร่วมกัน มีกติกาของสังคมที่ต้องปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบสุข วิธีการดำรงชีวิตที่มนุษย์สร้างขึ้นนี้เรียกว่าวัฒนธรรม วัฒนธรรมของแต่ละสังคมนั้นๆ มีแนวคิดและการปฏิบัติที่เป็นของตนเอง มีลักษณะเฉพาะของสังคมนั้นๆ ซึ่งแสดงออกทางด้านภาษาพูด ภาษาเขียน การแต่งกาย การหาอยู่หากิน การสร้างที่อยู่อาศัย และระบบความเชื่อ ประเพณีต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน ซึ่งการเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมของคนต่างวัฒนธรรมจะช่วยให้มนุษยชาติเข้าใจกันมากขึ้น

ภาวะสังคมโลก มีการเปลี่ยนแปลงกฎกติกาใหม่ของโลกหลายด้านส่งผลให้ทุกประเทศต้องปรับตัว วิฤตเศรษฐกิจและการเงินของโลกที่ผ่านมาได้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบในการบริหาร จัดการเศรษฐกิจโลกทั้งด้านการค้า การลงทุน การเงิน สิ่งแวดล้อม และสังคมเพื่อการจัดระเบียบใหม่ที่สำคัญของโลก ครอบคลุมถึงกฎ ระเบียบด้านการค้า และการลงทุนที่เน้นสร้างความโปร่งใสและแก้ปัญหาโลกร้อนมากขึ้น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ความร่วมมือระหว่างประเทศ และการกำกับดูแลด้านการเงินที่เข้มงวดมากขึ้น พันธกรณีและข้อตกลงเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มาตรการทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาโลกร้อน และ กฎระเบียบด้านสังคมมีบทบาทสำคัญมากขึ้น กฎ กติกาใหม่นี้จะเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการค้าที่ผลักดันผู้ประกอบการไทยให้จำเป็นต้องยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานที่กำหนด เพื่อสามารถแข่งขันได้ข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมสิทธิมนุษยชน และธรรมาภิบาลจะเป็นแรงกดดันให้ต้องปรับกระบวนการผลิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ให้มีความสำคัญกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างความเป็นธรรมในการแข่งขันให้สูงขึ้น

ปัจจุบันโลกแห่งการสื่อสารได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศเขามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของคนในสังคม การสื่อสารผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์จึงเข้าไปอยู่ในวิถีชีวิตและการเนินกิจกรรมของคนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีการเชื่อมโยงระบบคอมพิวเตอร์เข้ากับระบบเครือข่ายโทรคมนาคมกลายเป็นเครือข่ายโลกที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ต ที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารมากมาย ทำให้การติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันเป็นไปด้วยความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

เมื่อมีความสำคัญต่อการบริหารการพัฒนาทั้งในตัวของมันเอง และที่สัมพันธ์กับหน่วยอื่น เช่นสังคมชาวไร่ชาวนา และสังคมโบราณดั้งเดิม ในตัวของมันเองนั้น เมืองเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมและการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาเกือบทั้งหมด ส่วนในแง่ของความสัมพันธ์กับหน่วยอื่นนั้น เมืองอาจจะเป็นปัจจัยที่เอื้อหรือลดรั้งความเจริญเติบโต หรือความเสื่อมโทรมของชาวไร่ชาวนาหรือสังคมชนบทหรือแม้กระทั่งมี

ผลกระทบต่อสังคมโลก ด้วยเหตุนี้การพัฒนาเมืองจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารการพัฒนาซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้คนและต่อการบริหารการพัฒนามากขึ้นทุกทีตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จังหวัดบุรีรัมย์มีการทำแผนพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติควบคู่กับการพัฒนาเมือง จึงทำให้มีความเจริญทางเศรษฐกิจแบบก้าวกระโดด

จากการที่มีจำนวนประชากรในเขตเมืองเพิ่มขึ้นมาก ประกอบกับเขตเมืองมีพื้นที่อยู่อย่างจำกัด ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมาอย่างมาก อาทิ การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ชุมชนแออัด มลพิษทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาคนให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของอันตรายที่กำลังเพิ่มขึ้นโดยเน้นการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาลงมือปฏิบัติตลอดจนประเมินผลร่วมกัน หากอาศัยภาครัฐเพียงอย่างเดียว ไม่อาจบรรลุความสำเร็จได้ การร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการแก้ไขปัญหาต้องกำหนดมาตรฐานที่ชัดเจน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดความเคลื่อนไหวในการพัฒนาท้องถิ่นในรูปพหุภาคีเครือข่ายการพัฒนาและความเคลื่อนไหวในลักษณะประชาคม ดังนั้นกระบวนการเมืองน่าอยู่จึงถูกนำมาเป็นกลยุทธ์ในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาเขตเมืองดังกล่าวให้ดีขึ้น ซึ่งต้องเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์การตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ คุณลักษณะทั่วไปส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า พยายามเรียนรู้บริบทรอบตัว เช่น ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศและกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง อัตลักษณ์เด่นคือพอใจกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจระหว่างระบบนิเวศกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ถือเป็นหนึ่งของประเทศไทยที่ได้มีการทดลองจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านหรือธรรมนูญพลเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกการพัฒนาในระดับฐานรากจนถึงระดับจังหวัด โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดของการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านหรือธรรมนูญพลเมือง คือ “บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน” โดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา ๒๘ ตรี แห่ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.๒๕๒๒ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

การแก้ไขปัญหาที่ตรงกับบริบทของแต่ละสังคมต้องมุ่ง “สร้างความเข้มแข็งให้กรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมือง” และเป็นที่มาของ “มติที่ ๙ สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองจากการระดมความคิดของประชาชน ได้กำหนดคุณสมบัติสำคัญของกรรมการหมู่บ้าน ๒ ประการ คือ เสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และไม่มีความมุ่งหวังที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองเมื่อได้กรรมการหมู่บ้านที่ดีแล้ว อาจไม่มีความรู้ในการวางแผนจึงต้องใช้ BCM Model เป็นคู่มือในการวางแผน โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้บริหารท้องถิ่น และนักวิชาการในจังหวัด เป็นผู้สอนวิธีการวางแผนทำกิจกรรมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อไปชี้แนะให้กับกรรมการหมู่บ้าน แม้ในหลายช่วงปีที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรต่างๆ ได้พยายามดำเนินนโยบาย แผนงาน หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาจังหวัดตามยุทธศาสตร์การ

พัฒนาประเทศและช่วยแก้ไขปัญหาคือความต้องการของชุมชน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ เปลี่ยนนโยบาย หรือไม่มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาลักษณะต่างๆ เหล่านี้ ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร และไม่มีความยั่งยืน หากมองจุดแข็งหรือโอกาสที่ชุมชนมีอยู่ จะพบว่าสิ่งต่างๆ ที่กล่าวข้างต้น เกี่ยวข้องกับชุมชนและหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นรากฐานความเป็นอยู่ที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหของตนเอง

จังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการพัฒนาจนเป็นเมืองน่าอยู่ และเป็นเมืองประวัติศาสตร์ทางศิลปวัฒนธรรมทาง ขอมเป็นอย่างดี โดยเฉพาะประสาทเขาพนมรุ้งที่เป็นจุดเด่นของอัตลักษณ์ของชุมชน สิ่งเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิด การพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นผลกระทบด้านบวก อย่างไรก็ตามต้องตระหนักและเตรียมการกับผลกระทบด้าน ลบที่จะเกิดตามมาด้วย เพราะในระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่าชุมชนหลายๆ แห่งที่พัฒนาแล้วก็ยังคงได้รับผลกระทบ ก่อให้เกิดความคิดที่แตกต่าง และการดำเนินวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไปตามแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์และเผ่าพันธุ์ สิ่ง เหล่านี้ทำให้เกิดการเลือนหายทางสาขาอาชีพดั้งเดิมที่กลุ่มชาติพันธุ์มองเป็นปัญหาในชุมชน ถึงแม้จะมีการ พัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมกลายเป็นสังคมเมือง อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีรวมถึงการสร้างจิตสำนึกของคนใน ชุมชน ดังนั้น การสร้างอัตลักษณ์ของการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี ท่ามกลางการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ในยุคโลกาภิวัตน์ จึงควรพัฒนาควบคู่ไปกับภาคการเกษตรทั้งทางวัฒนธรรม และการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงและเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๒.๒ เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๒.๓ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ การศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ การพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่องนี้จะศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาสภาพบริบททางสังคมท่ามกลางการแวดล้อมด้วยพหุวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างครอบครัวอบอุ่น ประกอบด้วย

๑) ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความหลากหลายตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักประชาธิปไตย
ความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น

๒) ปัจจัยภายในชุมชน เช่น กิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น

๓) ปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การดำเนินชีวิต ความยั่งยืนทางสังคม

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ศึกษาใน
จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ชุมชนต้นแบบคุณธรรมหมู่บ้านสันติสุข ๙ ตี คือ

๑) บ้านตะโคง หมู่ ๑ ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

๒) บ้านบุ หมู่ ๑๒ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์

๓) บ้านหนองเต็ง หมู่ ๑๗ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จ.บุรีรัมย์

๔) บ้านยาง หมู่ ๑ ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

๕) บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

๖) บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์

๗) บ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอห้วยราช จ.บุรีรัมย์

๘) บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์

๑.๔.๓ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มพระภิกษุสงฆ์หรือผู้นำศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น และ
ตัวแทนชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อีสานใต้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้
ข้อมูลที่สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive
sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้
ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑) พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาชุมชนละ	จำนวน ๑๐ รูป
๒) กลุ่มผู้นำชุมชนชุมชนละ	จำนวน ๕ คน
๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการชุมชนละ	จำนวน ๕ คน
๔) กลุ่มนิสิตนักศึกษาและกลุ่มคนที่ร่วมกิจกรรม ชุมชนละ	จำนวน ๓๐ คน
รวม	๕๐ รูป/คน

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

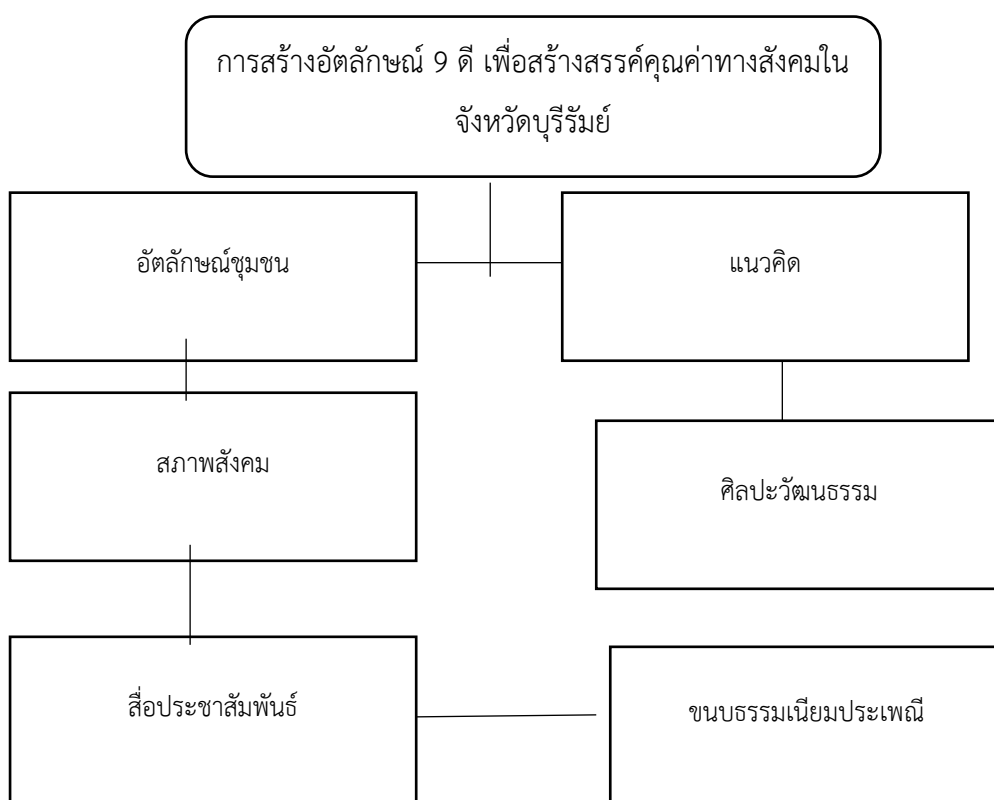
การสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง กระบวนการที่มีการส่งเสริม ในรูปแบบต่างๆที่มีตัวบ่งชี้เป็นรูปธรรม โดยชัดเจน ซึ่งมีคุณลักษณะที่ทั่วไปที่ไม่เหมือนที่อื่นๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งการ ซึ่งจะเป็นไปในรูปแบบที่ถูกสร้างออกมาในระบบต่างๆ

๙ ดี หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนซึ่งประกอบด้วย เป็นคนดี มีปัญญาดี รายได้ดี สมดุล สุขภาพร่างกายแข็งแรงดี สิ่งแวดล้อมดี สังคมอบอุ่นดี หลุดพ้นอาชญากรรม กองทุนพึ่งพาตนเอง และ สร้างความเข้มแข็งกรรมการหมู่บ้าน

คุณค่าทางสังคม หมายถึง สิ่งที่มีค่ามากกว่าสิ่งของซึ่งนำเอาเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีๆตามมาทีหลัง รวมถึงประเพณี สังคม วัฒนธรรม บุคคล

๑.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การสร้างอัตลักษณ์ 9 ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์” ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง ชุมชน 9 ดี: กระบวนการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดจากหลักคิดที่สำคัญ ไว้ดังต่อไปนี้

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๗.๑ ได้รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน 9 D ในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๑.๗.๒ ได้พัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน 9 D ในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๑.๗.๓ ได้สร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์และนำไปสร้างเครือข่ายในการสร้างความผ่าสุขในชุมชน

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้การวิจัยบรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่นำมาใช้ในกระบวนการวิจัยโดยนำแนวคิดและทฤษฎีของการวิจัยดังต่อไปนี้

๒.๑ ทฤษฎีสังคมวิทยาวัฒนธรรม

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์

๒.๓ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ๙ ดี

๒.๖ การมีส่วนร่วมของชุมชน

๓.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ ทฤษฎีสังคมวิทยาวัฒนธรรม

ความหมายของทฤษฎี สังคมวิทยาอาจมีได้ทั้งความหมายอย่างกว้าง หรือความหมายอย่างแคบ เจาะจง ทฤษฎีสังคมวิทยาทุกทฤษฎีจะต้องมีลักษณะพื้นฐานเดียวกับทฤษฎีสังคม คือ ต้องเป็นคำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล มีระบบและพยากรณ์ได้ ตัวอย่างทฤษฎีสังคมอย่างกว้าง คือ ทฤษฎีเชิงสังคมวิทยามหภาพ (Grand Theories) ซึ่งเป็นทฤษฎีเชิงบรรยายความ หากจะพิสูจน์ความจริงก็ต้องนำมาเขียนใหม่ จัดรูป กำหนดสภาวะให้มีจำนวนพอสมควร แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งกับ แล้วจึงสามารถพิสูจน์ได้ ทฤษฎีสังคมอย่างแคบ คือ ทฤษฎีสมัยใหม่ยังไม่มีจำนวนน้อย มีข้อความกระชับรัดชัดเจนนับได้ด้วยหลักฐานประจักษ์เต็มที ตัวอย่าง ถ้ามีคนตั้งแต่สองคนหรือมากกว่ามีการกระทำระหว่างกัน ถ้าเขาสามารถพูดคุยกัน เข้าใจกัน ถ้าการกระทำนั้นยืนยาวเป็นเวลา ๑๕ นาที หรือนานกว่านั้นแล้ว กลุ่มขนาดเล็กแบบซึ่งหน้า (face-to-face) ก็เกิดขึ้น ทฤษฎีแบบนี้มีสภาวะกับจำนวน แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งกับและคนตามหลักเหตุผล มีระบบสามารถทำนายเหตุการณ์ข้างหน้าได้ ความหมายของทฤษฎีสังคมวิทยาจึงหมายถึง คำอธิบายปรากฏการณ์สังคมตามหลักเหตุผล แสดงความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นอย่างมีระบบ จนสามารถพิสูจน์ความจริงนั้นได้

ทฤษฎีสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีวิทยาศาสตร์ที่อาศัยลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลักในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม

เปรียบเทียบทฤษฎีสังคมวิทยากับทฤษฎีสังคม

- เชิงความเป็นวิทยาศาสตร์ ทฤษฎีสังคมวิทยาจะเน้นลักษณะวิทยาศาสตร์มากกว่า โดยเฉพาะเมื่อทฤษฎีสังคมวิทยาอยู่ในรูปของทฤษฎีทางการ (formal Theory)

- เชิงลักษณะ ทฤษฎีทั้งสองประเภทนี้ต่างก็มีรูปแบบบรรยายและมีขอบข่ายกว้างขวางเหมือนกัน แต่ทฤษฎีสังคมวิทยาจะมุ่งไปที่ลักษณะเล็กกระทัดรัด เป็นรูปแบบที่เหมาะสมแก่การทดสอบหรือพิสูจน์ความถูกต้องตามแบบปฏิบัติของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

- เชิงสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์ในแง่ที่ว่า ทฤษฎีสังคมวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีสังคม ความรู้สังคมวิทยาเป็นส่วนหนึ่งของความรู้สังคมศาสตร์ แต่ไม่อาจพูดได้ว่าทฤษฎีสังคมทุกทฤษฎีเป็นทฤษฎีสังคมวิทยา

๒.๑ ประเภทของทฤษฎีสังคมวิทยา

Jack Gibbs แบ่งประเภทโดยยึดรูปลักษณะของทฤษฎีเป็นหลัก โดยแบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาออกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่ ประเภทสูตรหรือทางการ (form) ประเภทรูปแบบบรรยาย (discursive exposition) ^๑

Jonathan Turner แบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาออกเป็นสำนักคิด (schools) ๔ สำนักคิด คือ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ทฤษฎีขัดแย้ง ทฤษฎีปริวรรต และทฤษฎีสัญลักษณ์ พร้อมกับสำนักคิดที่กำลังก่อร่างสร้างตัวอีกสำนักหนึ่ง คือ ปราบกฎการณ์นิยม

Nicholas Timasheff ใช้วิธีผสมระหว่างสำนักคิดกับประวัติความเป็นมาของความคิดหรือทฤษฎีที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลาในประวัติศาสตร์^๒ นอกจากนี้ยังแบ่งทฤษฎีตามเนื้อหาของความเป็นวิทยาศาสตร์ แบ่งทฤษฎีออกเป็น ๓ ประเภท คือ กฎ (set-of-laws) สิ่งที่พิสูจน์ว่าเป็นความจริงแล้ว (axiomatic form) และกระบวนการตามเหตุ (causal process form) และ แบ่งทฤษฎีสังคมวิทยาตามลักษณะของเนื้อหาออกเป็น ๓ ประเภท คือ ประเภทธรรมชาติวิทยาหรือวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Naturalistic or Positivist Theory) ประเภทมนุษยธรรมศาสตร์หรือการตีความ (Humanistic or interpretative Theory) และประเภททฤษฎีประเมินผล (Evaluation Theory)

จูเลียน เสนอแนวคิดทางมานุษยวิทยาแนวหนึ่งที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม (Julian Steward) นักมานุษยวิทยาอเมริกัน ได้อธิบายแนวความคิดแบบนิเวศวิทยาวัฒนธรรมว่า เป็นการศึกษากระบวนการปรับตัวของสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการศึกษาวิวัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัว (adaptation) ของสังคม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา^๓

^๑ Jack Gibbs. Class: Junior. Hometown: Westerville, Ohio. High School: Westerville North. Bio; Related; Stats. ๑๙๗๒.

^๒ Nicholas Timasheff . work of synthesis and in- terpretation of the revolutionary processes in Russia. ๑๙๘๖.

^๓ Julian Steward. was an American anthropologist best known for his role in developing "the concept and method. ๑๙๗๖

การเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นเงื่อนไขหลักกำหนดกระบวนการเปลี่ยนแปลง

สจ๊วต มอง "วัฒนธรรม" ว่าเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม ประเด็นสำคัญสำหรับการศึกษาเชิงมานุษยวิทยาจึงมีอยู่ว่า วัฒนธรรมมีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และมนุษย์มีวิธีการอย่างไรในการใช้เทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมออกจากความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญอีกส่วนหนึ่งในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ตัวอย่างเช่น ในสังคมดั้งเดิม (primitive societies) มนุษย์มีวิธีการผลิตแบบล่าสัตว์และเก็บหาอาหาร โดยปกติแล้วผู้หญิงจะเป็นผู้เก็บหาอาหารและผู้ชายเป็นผู้ออกล่าสัตว์ การแบ่งแย่งงานในลักษณะเช่นนี้ได้เป็นเพราะผู้ชายมีร่างกายแข็งแรงกว่า แต่เป็นเพราะผู้หญิงต้องใช้เวลาดูแลลูก ในขณะที่ผู้ชายสามารถเดินทางไกลและจากบ้านไปได้เป็นระยะเวลานานรูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ ทักษะของสจ๊วต มนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผล และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมวางอยู่บนรากฐานของเหตุผล แต่เป็นเพราะว่าสภาพการณ์และสภาวะแวดล้อมมีความแตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมจึงมีพื้นฐานของการปรับตัว การแก้ปัญหาและมีวิวัฒนาการแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ใกล้ทะเล ย่อมมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมืออย่างซีพประเภทเบ็ด แห อวน ฉมวก เรือ และมีการพัฒนาสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการเดินทะเลและการจับปลา ในขณะที่เดียวกัน ชนกลุ่มอื่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตป่าดงดิบ อาจมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการปรับตัวจะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนการคิดแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของนักทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า ซึ่งเสนอว่าวัฒนธรรมของทุกเผ่าพันธุ์จะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนต่างๆ เหมือนกันหมด สจ๊วตแย้งว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายสาย (multilinear evolution) และแต่ละแนวย่อมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและโครงสร้างสังคมเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบวิวัฒนาการหลายสายนี้

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่น กล่าวโดยสรุปแล้ว นิเวศวิทยาวัฒนธรรมตามทัศนะของสจ๊วต เป็นความพยายามศึกษาวิเคราะห์ถึงประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

๒.๑.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ และ

๒.๑.๓ ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (cultural traits) ของกลุ่มชนต่างๆ เช่น เปรู เม็กซิโก เมโสโปเตเมีย อียิปต์ และจีน เป็นต้น ผลงานของสจ๊วตมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้

นักมานุษยวิทยาหันมาสนใจศึกษาถึง ความสำคัญของสภาพแวดล้อมและอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อการพัฒนาทางวัฒนธรรม

เลสลี ไวต์ (Leslie White) เป็นนักมานุษยวิทยาอเมริกันอีกคนหนึ่งซึ่งสนใจศึกษาอิทธิพลของสภาพแวดล้อมต่อการปรับตัวทางวัฒนธรรม ไวต์ได้ศึกษาตรวจสอบผลงานของนักวิวัฒนาการรุ่นเก่า เช่น มอร์แกน อย่างละเอียด และพบว่า ทฤษฎีวิวัฒนาการมีหลักเกณฑ์ในการตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลายประการ และไวต์เองก็ได้เสนอแนวความคิดแบบวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้รับการขนานนามแนวความคิดแบบ "วิวัฒนาการสากล" (universal evolution) ไวต์มีความเห็นคล้ายคลึงกับแรดคลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีในประเด็นที่ว่ามานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ และไวต์ก็ได้พยายามค้นหากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีสากล เพื่อใช้อธิบายวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่วโลก ความหมายของ "วัฒนธรรม" ตามทัศนะของไวต์ มีความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์เรื่ององค์อินทรีย์ (superorganic) ของโครเบอร์ นั่นคือการมองว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งมีชีวิตและมีชีวิตแยกออกจากตัวมนุษย์อย่างเด็ดขาด วัฒนธรรมมีกฎเกณฑ์และการทำงานในตัวเอง ^๔

โดยสรุปแล้วทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากรสิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ปัจจุบันมานุษยวิทยาได้ให้ความสนใจกับ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และกลายมาเป็น “มานุษยวิทยานิเวศน์” (Ecological anthropology) และได้เจริญเติบโตก่อให้เกิดแนวทฤษฎีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ภายในแขนงย่อยออกไปเป็น แนววิเคราะห์ระบบนิเวศฯ แนววิเคราะห์ชาติพันธุ์นิเวศ (Ethnoecology) แนววิเคราะห์กลวิธี และแนววิเคราะห์การเมืองนิเวศ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์

๒.๒.๑ ที่มาของแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์

อานันท์ กาญจนพันธุ์ ได้กล่าวถึงความเป็นชุมชนไว้ว่า เป็นเรื่องของความเป็นตัวตน หรืออัตลักษณ์ (Identity) ซึ่งมีความเป็นตัวตนอันหลากหลายปรากฏในหลายรูปลักษณะที่มี ความหมาย เพราะเป็นความพยายามที่จะบอกคนอื่นให้รู้ว่า “ฉันเป็นใคร” ซึ่งเป็นเรื่องของ การเชื่อมโยงตัวเองกับคนอื่นในสังคม เป็นเรื่องเกี่ยวกับมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจหรือสิทธิ ที่หมายถึง ได้รับการยอมรับว่าตัวเองมีความชอบธรรม เพราะความเป็นชุมชนวางอยู่บนหลักการเกี่ยวกับอำนาจ ในการมีส่วนร่วม ดังนั้นหากถูกกีดกันหรือถูกปฏิเสธชุมชนก็จะรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิดังกล่าว อย่างไรก็ตามที่สำคัญของความเป็นชุมชนอาจจะประกอบไปด้วยปัจจัย ๔ ประการ ดังนี้

๑. คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ คุณค่าที่เกิดจากความเอื้ออาทร การช่วยเหลือพึ่งพากัน ความซื่อสัตย์ เช่น กรณีของการรวมกลุ่มทำเรื่องออมทรัพย์หรือการให้ความสำคัญจริยธรรม ของการ

^๔ Leslie White. "White's law, named after *Leslie White* and published in, states that, other factors remaining constant, "culture evolves as the amount of energy harnessed .๑๙๔๓.

ยังชีพ เช่น การพึ่งพาตนเองในการผลิต การบริโภคเป็นต้น คุณค่าเหล่านี้เป็นคุณค่าในจารีต วัฒนธรรม และเพณีของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมและต่อมามีความพยายามที่จะเสริมสร้างคุณค่าขึ้นมา เช่น ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของภาคประชาชนที่เป็นการบ่งบอกถึงความพยายามที่จะสร้างคุณค่า และจริยธรรมใหม่ที่วางอยู่บนพื้นฐานของอุดมการณ์เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่มักแสดงออกผ่าน เรื่องสิทธิ เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่ช่วยกำกับกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม

๒. ทูทางสังคม ได้แก่ วิธีคิด ระบบความรู้ในการจัดการวิถีของความเป็นชุมชน เช่น การจัดการการใช้ทรัพยากร การจัดระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ หรือมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยวิธีคิดเชิงซ้อนและเกี่ยวข้องกับเรื่องระบบความรู้ ภูมิปัญญา อีกทั้งยังต้องอาศัยกฎเกณฑ์มา กำกับการใช้ความรู้ นั้น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของจารีต ประเพณี กฎหมาย หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม พร้อมกันนั้นก็ต้องมีองค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่จัดการเรื่องนั้น ๆ เช่น การใช้ทรัพยากรต่างๆ การ จัดการทุน เป็นต้น

๓. สิทธิเกี่ยวกับความชอบธรรม ในความเป็นชุมชนนั้นจำเป็นต้องมีที่ยืนให้กับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นคนชั้นกลางในเมือง ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร ชาวประมงหรือแม้แต่ชนกลุ่มน้อยตามภูตดอยที่มีความแตกต่างทางศาสนา ความเชื่อและประเพณีวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวหรือปรากฏการณ์ของ ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นนั้น ได้สะท้อนให้เห็นว่าพวกเขามีตัวตนอยู่ ชุมชนจึงเป็นเรื่องของการสร้างพื้นที่หรือ หน่วยที่เราจะยืนอยู่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ในสังคม เพื่อที่จะให้ตนเองรู้สึกว่ามีตัวตนอยู่ไม่ว่าจะเป็นใน สลัม ในพื้นที่ระบบนิเวศต่าง ๆ ด้วย

ปัจจุบันแนวคิดเรื่อง “สิทธิ” รวมถึง “สิทธิชุมชน” ได้รับความสำคัญมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นสิทธิ ในแง่ของการปรับเปลี่ยนระบบ กฎเกณฑ์ กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เป็นกลไกรักษาและปกป้อง ความยุติธรรม ความเสมอภาคของคนในสังคมตามกรอบของรัฐธรรมนูญหรือสิทธิที่เกี่ยวข้องกับ ขบวนการทางสังคมในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นหรือสิทธิในการ สื่อสารของประชาชนในฐานะที่จะช่วยเพิ่มอำนาจให้กับประชาชน หรือเพื่อให้ “คนตัวเล็กตัวน้อย” ในสังคมได้มีพื้นที่ในทางสังคมการเมืองเพิ่มขึ้น ซึ่งนั่นก็หมายถึงความเป็นชุมชนแห่งกลุ่มคนเหล่านั้นที่ ดำเนินไปภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทั้งแนวดิ่งและแนวนอน

๔. การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากชุมชนไม่มีการเรียนรู้และการปรับตัวชุมชนท้องถิ่นนั้นอาจตั้งอยู่ไม่ได้ ผลที่ตามมา คือการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการ “จัดการตนเอง” เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง จึงเป็นส่วนสำคัญของความเป็นชุมชน ปาริชาติ วลัยเสถียรระบุว่า ความเป็นชุมชนนั้นเกิดขึ้นจากความรู้สึกร่วมและความผูกพันที่ปัจเจกบุคคลมีต่อสถานที่ การได้ทำกิจกรรม การได้เรียนรู้หรือประสบการณ์ที่มาจากบทเรียน ทั้งในด้านความขัดแย้งและการสร้างสรรค์ อันเป็นผลมาจากการที่คนในชุมชน (รวมถึงนอกชุมชน) ได้ ร่วมเรียนรู้และต่อสู้ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการ

^๕ อานันท์ กาญจนพันธุ์, วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

เปลี่ยนแปลงและผลจากการเรียนรู้ ร่วมกันนั้นทำให้ชุมชนได้ความรู้ ประสบการณ์และสร้างระบบ ระเบียบ หรือจารีตขึ้นมาใหม่จน กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าความเป็นชุมชน หมายถึง ความรู้สึกร่วมและกระบวนการของกลุ่มคนที่มี ความเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ การสื่อสาร การแบ่งปัน การยอมรับสิทธิและอำนาจในการจัดการ การ เรียนรู้และการปรับตัวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้คนในการจัดการกับชุมชน เครือข่ายที่เกิดขึ้นใน พื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งและพื้นที่ทางสังคมโดยเป็นการจัดการเชิงซ้อนที่ชุมชนนั้น ๆ สร้างขึ้นเพื่อ ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน นั้น ๆ ซึ่งเป็นไปภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นแนวตั้ง และแนวนอน รวมถึงผ่านความก้าวหน้าของ เทคโนโลยีการสื่อสารที่เกิดขึ้นและการสร้างปฏิสัมพันธ์ ต่อกันของผู้คนในเครือข่าย แต่ผลที่เกิดขึ้นก็คือการ แบ่งปันและการจัดการตามกลไกของผู้ใช้และผู้ ร่วมสร้างเครือข่ายสังคมนั้น ๆ

สาเหตุการเกิดขึ้นของชุมชน

๑. ความเป็นสัตว์สังคมของมนุษย์กล่าวคือมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เพียง ลำพัง ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นจึงจะมีชีวิตรอด จึงต้องใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในลักษณะของชุมชนและสังคม

๒. การตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของมนุษย์กล่าวคือมีคนจำนวนหนึ่งไปรวมกัน ตั้งถิ่นฐานเพื่อ เป็นที่อยู่อาศัยในอาณาบริเวณหรือสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ซึ่งไม่มีใครอยู่อาศัยมาก่อน อาจจะเริ่มต้นจากบุคคล เพียงคนเดียวหรือครอบครัวเดียวก่อนแล้วมีคนอื่น ๆ ตามไปภายหลังก็ได้ จึง ทำให้เกิดกลุ่มคน กลุ่มสังคม ละแวกบ้านและชุมชนขึ้นตามลำดับ

๓. การขยายตัวของอุตสาหกรรม กล่าวคือในสังคมหรือชุมชนที่อุตสาหกรรมมี ความเจริญก้าวหน้า จะเกิดการขยายตัวของระบบโรงงานอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความแออัด เพราะ โดยปกติ โรงงานมักตั้งอยู่ในเมือง มีบริเวณที่ทำการไม่กว้างขวางนัก ต้องย้ายโรงงานออกไปตั้งที่อื่น บนพื้นที่ดินว่างเปล่า คือไม่มีการใช้ประโยชน์ มีขนาดใหญ่และราคาไม่แพง เป็นต้น เมื่อตั้งโรงงานขึ้น ดำเนินการ ผู้ประกอบการ คนงาน จึงย้ายมาท างานในโรงงาน บางคนเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณ ใกล้เคียงกับโรงงานด้วย เพราะมีความสะดวกสบายในการทำงาน เมื่อมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยเป็น จำนวนมากก็เกิดเป็นชุมชนขึ้น

๔. การขยายตัวของเมือง เมืองเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยผู้คนจำนวน มากเป็น ศูนย์กลางการค้าและธุรกิจ การบริหาร การบริการและอื่น ๆ ทำให้ผู้คนอพยพเข้าสู่เมืองมาก เมืองจึงขยายตัว ออกไปยังบริเวณที่เป็นพื้นที่ว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างรวดเร็ว จึงเกิดชุมชนขึ้น มากมาย ดังชุมชนที่ ปรากฏอยู่โดยทั่วไปในเมืองขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่และ หาดใหญ่ เป็นต้น

๕. การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับบ้านและที่ดิน นักธุรกิจบ้านและที่ดินมีส่วนสำคัญ ในการเกิด ชุมชน กล่าวคือ ได้คัดเลือกที่ดินที่เหมาะสมเพื่อจัดทำโครงการสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยของผู้ มีกำลังทรัพย์ เพียงพอ ซึ่งผู้ซื้อมักชักชวนคนที่รู้จักมักคุ้นไปซื้อด้วย ประกอบกับนักธุรกิจเหล่านี้ได้ จัดทำโครงการที่ผู้ซื้อต้อง มีกิจกรรมร่วมกันด้วย จึงทำให้เกิดชุมชนได้ง่ายขึ้น

๖. แผนนโยบายของรัฐ ชุมชนเกิดขึ้นได้จากการกำหนดแผนนโยบายของรัฐ ทั้ง ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคง เช่น การจัดสรรที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้แก่ ประชาชนในรูปของ นิคมสร้างตนเอง การปฏิรูปที่ดิน โครงการพัฒนาพื้นที่เฉพาะ เช่น โครงการ พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล ตะวันออกและภาคใต้ โครงการนิคมอุตสาหกรรมในภูมิภาคและจังหวัดต่าง ๆ โครงการพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ทำให้เกิดชุมชนรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น

๗. การหนีภัยของมนุษย์ทั้งภัยธรรมชาติ เช่น แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด ฝนแล้ง น้ำท่วม เป็นต้น และภัยที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น สงคราม อาชญากรรม การเมือง เป็นต้น ทำให้มนุษย์ ต้องหนีภัยไปหาถิ่นที่อยู่หรือจัดตั้งชุมชนใหม่ที่ปลอดภัยกว่าเดิม

๘. สภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม บริเวณบางแห่งมีสภาพที่ เหมาะสมต่อการ เกิดชุมชน เช่น ตั้งอยู่ริมฝั่งน้ำ มีดินดี มีทรัพยากรมาก ภูมิประเทศสวยงาม เป็นต้น จึงเป็นปัจจัยดึงดูดให้ มนุษย์เข้าไปประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และขยายตัวเป็นชุมชนขึ้น

๙. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มนุษย์พัฒนาการ ทางความรู้ ความคิด และเครื่องมือต่าง ๆ ช่วยให้มนุษย์ค้นพบดินแดนต่าง ๆ ทั้งในโลกมนุษย์และ ดวงดาวอื่น ๆ และ นำไปสู่การตั้งชุมชนใหม่ขึ้น เช่น การเกิดประเทศสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เป็นต้น ความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้มนุษย์สามารถสร้าง ชุมชนได้ในทุกสถานที่ ทั้งในบริเวณ ขั้วโลก ภูเขาสูง ทะเลทราย ใต้ทะเล และในอวกาศ

๑๐. การขยายตัวของการคมนาคมสื่อสาร เส้นทางคมนาคม เช่น รถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน เรือ ทำให้เกิดสถานีขนส่ง สถานีรถไฟ สนามบิน ท่าเรือและอู่เรือ เป็นต้น ซึ่งมีผลต่อ การเกิดของชุมชน เพราะ บริเวณเหล่านี้มีผู้คนสัญจรไปมาเป็นจำนวนมาก เหมาะแก่การเข้าไปอยู่ อาศัยและดำเนินธุรกิจประเภทต่าง ๆ ส่วนการสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรศัพท์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ตทำให้ มนุษย์มีการติดต่อสัมพันธ์กันในรูปแบบใหม่ ๆ ทำให้เกิดชุมชนแบบใหม่ ๆ ขึ้นนานาประเทศได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศด้วยแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ (Creative Economy) มากขึ้น ประเทศไทยได้เริ่มคำนึงถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาตั้งแต่แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งไทยมีความพร้อมด้านทรัพยากรที่มีความ หลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และทรัพยากรมนุษย์ที่มีความเป็นเลิศในการต่อยอดแนวคิดสร้างสรรค์เพื่อ เพิ่มขีดความสามารถให้ไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีการค้าโลก รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมและผลักดันแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผ่านกระทรวงสำคัญ อาทิ กระทรวงพาณิชย์ได้จัดประกวด ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ กระทรวงอุตสาหกรรม ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ่านโครงการสำคัญ เช่น Creative Lanna กระทรวงวัฒนธรรมผลักดันให้ ๓ เมืองสำคัญของประเทศไทย คือภูเก็ต พัทยา และเชียงใหม่ เป็นเครือข่าย เมืองสร้างสรรค์ขององค์การยูเนสโก (UNESCO)

เมืองสร้างสรรค์ คือแนวคิดที่เติบโตขึ้น โดยการขับเคลื่อนจากทั้งเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่ แนวคิดต่างๆ จะเติบโตได้ก็ต้องเป็นแนวคิดที่แข่งขันได้ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ รวมทั้ง ความแตกต่างและหลากหลายก็กระตุ้นให้เกิดความเป็นต้นแบบและความแปลกใหม่ ในอดีตขบวนการนี้เข้มข้น

มากในพื้นที่เมืองใหญ่ โดยเฉพาะเมืองหลวงของประเทศและของภูมิภาค ด้วยความหลากหลายของศิลปะและหัตถกรรม ตลอดจนกลไกสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิด ความคิดสร้างสรรค์ และเมืองถูกสร้างมาเพื่อเสริมซึ่งกันและกัน แต่กระบวนการดังกล่าวไม่ได้เป็นเส้นตรง และขึ้นอยู่กับระบบที่ซับซ้อนมีปฏิสัมพันธ์กัน และขัดแย้งกันในบางครั้ง เมืองมักจะเกี่ยวข้องอย่างสูงกับ “กลไก” สำหรับจัดการความหลากหลาย, ความเปลี่ยนแปลง, และความแตกต่างในการเติบโตของความรู้และความคิด ความขัดแย้ง และความแตกต่างขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรม เมืองสร้างสรรค์ คือ ที่ซึ่งกลุ่มย่อยของกลุ่มย่อย^๖

๒.๑.๒ องค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน

ถ้าพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของการพัฒนาชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนา ชุมชนเป็นการพัฒนาคน โดยความร่วมมือกันของคนในชุมชน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของคนในชุมชน ด้วยกันเอง การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มและ องค์กรต่างๆ

๒. ทุนของชุมชน ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนสิ่งแวดล้อม

๒.๑ ทุนทางสังคม ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทาง สังคม กลุ่มและ องค์กรต่าง ๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่าง ๆ ฯลฯ

๒.๒ ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ รายได้ แหล่งทุนของชุมชน ฯลฯ

๒.๓ ทุนสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง น้ำตก ฯลฯ ทุนของชุมชนเหล่านี้จะเป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓. วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น โดยวัสดุอุปกรณ์ เหล่านี้ต้องมีคุณภาพที่เหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น

๔. ยุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีหลายวิธีการ เช่น การให้การศึกษาอบรม การจัดระเบียบชุมชน การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่มและองค์กร การวางแผนและโครงการ การประสานงาน เป็นต้น ยุทธศาสตร์เหล่านี้เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม กับชุมชนจึงจะเป็นประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ^๗

๕. กระบวนการพัฒนาชุมชน จะเป็นลักษณะมีลำดับขั้นตอนในดำเนินงาน คือการศึกษา ชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผลและการทบทวน เพื่อไขปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องดำเนินงานไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ

^๖ ปาริชาติ วลัยเสถียร, กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., ๒๕๔๙)

^๗ กรมการพัฒนาชุมชน, “การเสริมสร้างความเข้มแข็ง”, ในเอกสารประกอบการประชุม เชิงปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาศักยภาพชุมชน ๒๕๔๔)

๖. การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะ ในสิ่งที่มี ความจำเป็น เกินขีดความสามารถของชุมชน หรือเพื่อกระตุ้นเร้าให้ประชาชนเกิดความ ตื่นตัวและเข้าร่วม ในกระบวนการพัฒนา

๗. การบริหารและจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่ม องค์กร การเงิน เวลา พัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพ

๘. นักพัฒนาชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน จูงใจ ประสานงาน ระดมพลังหรือศักยภาพ ของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา

๙. การประสานงาน เพื่อเป็นการเชื่อมประสานระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่ กำหนดไว้

๑๐. ผลของการพัฒนา คือเป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งจะทำให้คนที่ ร่วมการพัฒนามีขวัญและกำลังใจที่ดี มุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป^๔

องค์ประกอบทั้ง ๑๐ ประการของการพัฒนาชุมชนนี้ จะมีลักษณะความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งจะ ส่งผลกระทบต่อกันและกันเป็นห่วงโซ่ของการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชน ดังนั้นนักพัฒนา จึงต้อง ดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ก็จะต้องทำการ พัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้ให้มีคุณภาพ มีปริมาณที่เพิ่มขึ้นและเหมาะสมกับการ นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน

๒.๓ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมคือ ผลิตผลทางสติปัญญาของชุมชนที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ อย่างยั่งยืน ในท่ามกลางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุดใดชุดหนึ่ง มีรูปแบบแสดงออกที่หลากหลายภายใต้การกำกับของ แนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง โดยเฉพาะหลักการทางศีลธรรม จริยธรรม ทั้งนี้เพื่อตอบสนอง ความต้องการของชีวิตระดับต่าง ๆ วัฒนธรรมจึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น พฤติกรรมทางเศรษฐกิจการทำมาหากิน พฤติกรรมทางสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกัน ระหว่างมนุษย์ด้วยกันและระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสิ่งนามธรรมอื่น ๆ เช่นระบบชีวิตหลัง ความตายซึ่งแสดงออกในรูปของศาสนาและพิธีกรรม เป็นต้น จุดมุ่งหมายของการสร้างการใช้วัฒนธรรมคือ การเข้าสู่ภาวะสุขสมบูรณ์ โดยต้องมีการเรียนรู้ มีพลังสร้างสรรค์ และมีการพิทักษ์ปกป้องให้เกิดความ สืบเนื่องยั่งยืน ดังที่มีผู้ให้คำนิยามเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้ในที่ต่าง ๆ แต่มีสาระใกล้เคียงกันเช่น

กาญจนา แก้วเทพ^๕ ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า หมายถึง วิธีทางและแบบฉบับในการดำเนิน ชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติส่งสมกันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่ตนได้กระทำ สร้างสม ถ่ายทอด และรักษา

^๔ สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓).

ไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งที่อาจจะอยู่ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ ความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์สิ่งของ และการกระทำของมนุษย์ วัฒนธรรมคือความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์ที่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตการทำมาหากินและระบบเศรษฐกิจ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา^{๙๐} นิยามว่า วัฒนธรรมของชุมชนเป็นระบบการคิด ระบบคุณค่าและอุดมการณ์ที่สังคมได้ตั้งไว้ กลั่นกรองและสืบทอดต่อเนื่องกันมา และค้นพบว่าวัฒนธรรมหมู่บ้านในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีตั้งถิ่นฐาน รูปแบบการทำมาหากินและการจัดความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับโลกภายนอกเงื่อนไขด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวิถีการผลิต ซึ่งมีอิทธิพลต่อการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนในชุมชน ระหว่างคนกับที่ดินและมีอิทธิพลต่อรูปแบบการรู้สึกรู้สึกนึกคิดและระบบการให้คุณค่า ส่วนเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อความรู้สึกในด้านความเกี่ยวข้องระหว่างตนเอง-บรรพบุรุษและตำแหน่งแห่งที่ของหมู่บ้าน

ประเวศ วะสี กล่าวว่า วัฒนธรรมคือความงอกงามของมนุษย์ชาติ เป็นการเรียนรู้ การสะสมความรู้และการถ่ายทอดความรู้ในรูปของการปฏิบัติ วัฒนธรรมคือวิถีของการปฏิบัติหรือวิถีชีวิตของชุมชนหรือสังคม ซึ่งหนึ่งของวัฒนธรรมก็คือภูมิปัญญาดั้งเดิม (Traditional Knowledge) ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผลทำให้มนุษย์มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงเป็นรากฐานของสังคม มีความลึกซึ้งเพราะรวมถึงมิติทางจิตใจและจิตวิญญาณ^{๙๑}

๒.๓.๑ องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีสถานะเป็นองค์รวมของผลิตภาพทางความนึกคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมชุดต่าง ๆ ตามสภาพการรับรู้ การทำความเข้าใจกับมิติวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องเข้าใจองค์ประกอบของวัฒนธรรมให้เกิดความชัดเจน ดังที่อานันท์ กาญจนพันธุ์ (๒๕๓๙ : ๑๖๕-๑๖๖) ได้จำแนกองค์ประกอบของวัฒนธรรมออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นระบบคุณค่า ส่วนที่เป็นระบบภูมิปัญญาและส่วนที่เป็นระบบอุดมการณ์ อานาจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ระบบแรก คือ ระบบคุณค่า ซึ่งหมายถึงศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ มักแสดงออกในรูปของจักรวาลความคิดที่ให้ความสัมพันธ์กับความเป็นธรรม ความอุดมสมบูรณ์ และความยั่งยืนของสังคมและธรรมชาติบนพื้นฐานของความเคารต่อส่วนรวมและเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ในสังคมที่เป็นจริงจะเห็นระบบคุณค่านี้ในรูปของศาสนา และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น การนับถือผี ซึ่งจะศีลหรือข้อห้ามไม่ให้เกิดการละเมิดเพื่อนมนุษย์และส่วนรวม ทำหน้าที่เสมือนกฎเกณฑ์หรือจารีตปฏิบัติในสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกข้อห้ามนี้ว่า ขะลำ ถือว่าเป็นอุปมกมลที่จะเกิดกับผู้ละเมิดของส่วนรวม

^{๙๐} กาญจนานา แก้วเทพ. ๒๕๓๘. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า ๑๔.

^{๙๑} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ๒๕๔๖ . แนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

^{๙๒} ประเวศ วะสี . ๒๕๔๐. การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

ระบบที่สอง คือ ระบบภูมิปัญญา ซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของสังคม โดยเฉพาะการจัดการกับความสัมพันธ์ของสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม มักปรากฏให้เห็นในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางองค์กรทางสังคมในท้องถิ่น เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม

ระบบที่สาม คือ ระบบอุดมการณ์อำนาจ หมายถึง ศักดิ์ศรี และสิทธิของความเป็นมนุษย์ถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือสังคมท้องถิ่น เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และถ่ายทอดภูมิปัญญาในการพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีลธรรมที่เคารพความเป็นมนุษย์ ความเป็นธรรม และความยั่งยืนของธรรมชาติ

ความเป็นชุมชนและวัฒนธรรม

ความเป็นชุมชนนั้น หมายถึงกลุ่มคนหรือหน่วยวัฒนธรรมหนึ่งที่เชื่อมโยงผู้คนรวมทั้งความรู้สึกนึกคิดและการกระทำให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยระบบคุณค่าและระเบียบกฎเกณฑ์ที่ยอมรับเป็นพันธะสัญญาระหว่างกัน ที่สำคัญคือการรวมกันเป็นองค์เอกภาพนั้นก่อให้เกิดพลังอำนาจที่ชุมชนสามารถใช้ให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมได้ ทั้งนี้ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (๒๕๓๐ : ๑๗) กล่าวว่า สิ่งที่เชื่อมโยงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น ก็คือ วัฒนธรรมของคนเองที่ให้ความสำคัญกับจิตใจ เน้นคุณค่าของความร่วมมืออย่างแน่นแฟ้น และกลมกลืนบนพื้นฐานแบบเครือญาติ ซึ่งทำให้ชุมชนค่อนข้างมีอิสระจากสังคมภายนอก นอกจากนี้ความเป็นชุมชนยังหมายถึง อุดมการณ์ อำนาจ หรือสิทธิของการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและรัฐที่ผลิตซ้ำในบริบทของวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (อานันท์ กาญจนพันธุ์, ๒๕๓๙ : ๑๗๖-๑๗๘)^{๑๒}

แนวคิดดังกล่าว ข้างต้นได้ชี้ให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างสรรค์ขึ้น โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรากเหง้ามรดกของอดีตและการปรับตัวในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง แนวคิดเหล่านี้ย่อมมองว่าวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้เพราะมีหน้าที่ในการตอบสนองชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม ดังนั้นในทางกลับกันหากวัฒนธรรมไม่ได้ทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ได้ไม่สอดคล้องกับสภาพจริงในชุมชน ทั้งวัฒนธรรมและชุมชนนั้นย่อมจะอ่อนแอลง เมื่อใดที่วัฒนธรรมเข้มแข็งก็จะพลังหนุนเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นอันแสดงถึงพลังและพลวัตของวัฒนธรรมที่มีบทบาทตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาคือ องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของชุมชน

๒.๓.๒ การประยุกต์แนวคิดสู่การพัฒนาชุมชน

การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนมีหลักการสำคัญอยู่ที่การเคารพและเชื่อมั่นในศักยภาพและพลังสร้างสรรค์ของชุมชนอันมีระบบคุณค่าที่ดำรงเป็นพื้นฐาน วัฒนธนะ จุฑะวิภาต. (๒๕๕๕ : ๘๐) ได้จำแนกวิธีการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนออกเป็น ๓ แบบใหญ่ ๆ คือ

^{๑๒} วัฒนธนะ จุฑะวิภาต. ผ้าทอกับชีวิตคนไทย, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.๒๕๕๕

๑. การนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมในด้านรูปแบบและเนื้อหามาใช้ในงานพัฒนาโดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผลสำเร็จของงานพัฒนา

๒. การถือเอาวัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเองเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา

๓. แนวทางการพัฒนาที่มีมิติของวัฒนธรรมสอดแทรกเป็นยาดำในเนื้องานทุกอย่าง โดยเฉพาะส่วนคุณค่าในวัฒนธรรมโดยทั้งนี้การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน ยังมีหลักการที่ควรพิจารณาในด้านเนื้อหาและรูปแบบอีก ๒ ประเภท คือ

๓.๑ ทักษะแบบการนำเอาวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ โดยมองว่าการพัฒนาจะสามารถนำวัฒนธรรมมาใช้ในลักษณะโครงการพัฒนา โดยเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานที่ตอบสนองกับผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน และการทำงานพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตระบบคิด โลกทัศน์ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมของประชาชน

๓.๒ ทักษะแบบโครงสร้าง ต้องมีความผูกพันอยู่กับโครงสร้างของสังคม วัฒนธรรมการผลิต กระบวนการผลิตและผลิตซ้ำ โดยการผลิตวัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และบริบทต่าง ๆ ของสังคม สำหรับกระบวนการพัฒนาแนววัฒนธรรมนั้น เสรี พงศ์พิศ (๒๕๓๖ : ๔๖-๕๖) กล่าวว่า มี ๔ ลักษณะดังนี้

๓.๒.๑ การอนุรักษ์ คือการดำรงรักษาศิลปวัตถุของประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงคุณค่าแก่ชีวิตโดยรวมของชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการค้นหา รักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านอื่น ๆ ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยชุมชน

๓.๒.๒ การฟื้นฟู เป็นการดึงเอารูปแบบและเนื้อหาของวัฒนธรรมที่กำลังเสื่อมสลายให้กลับคืนทำหน้าที่ได้ต่อเนื่องมาโดยมีการเสริมหรือกระบวนการหรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ เข้าไปผสมผสานเพื่อให้วัฒนธรรมเกิดความเข้มแข็ง เช่นคำกล่าวที่ว่า “การฟื้นฟูธรรมชาติให้เหมือนเดิมเป็นไปไม่ได้อีกแล้ว แต่ถ้าหากชาวบ้านนำบ่อปลาทุกบ่อมาต่อกัน ก็จะได้ลำน้ำสายใหม่ ถ้าเอาต้นไม้ทุกต้นที่ปลูกมารวมกัน ก็จะได้ป่าใหม่” ซึ่งการฟื้นฟูแบบนี้เป็นการเน้นที่ระบบวิถีคิดและสาระมากกว่ารูปแบบ

๓.๒.๓ การประยุกต์ คือการปรับปรุงทางวัฒนธรรม โดยสืบทอดคุณค่าดั้งเดิมด้วยรูปแบบใหม่ซึ่งไม่ได้ทำลายคุณค่าดั้งเดิม กลับเพิ่มคุณค่านั้น หรือไม่ได้ลดคุณค่านั้นลงไป เช่น การผสมผสานของกากับของใหม่กลายเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมในเรื่องของการทำมาหากินและการทอผ้า การประดิษฐ์ลายผ้า เป็นต้น

๓.๒.๓ การสร้างใหม่ คือกระบวนการผลิตซ้ำหรือผลิตใหม่โดยกระบวนการ ๓ ข้อที่กล่าวมาโดยมีสัดส่วนของความใหม่มากกว่าความเก่าแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าว คือคุณูปการต่อทิศทางและรูปแบบการพัฒนาชุมชนในสังคมไทยมายาวนานเพราะการพัฒนาแนวนี้ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพและศักดิ์ศรีของตนเองจนประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกระแสการพัฒนาปัจจุบันนี้ยังได้มีการขยายแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนเข้าไปร่วมกับองค์ความรู้สมัยใหม่อย่างสาขาวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการพัฒนาแนวนี้ที่สามารถนำทางชุมชนไปสู่การพลิกฟื้นพลังภูมิปัญญาจากฐานรากเดิมเข้าสู่การปรับตัวอย่างมีทิศทางที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชุมชน

อาจกล่าวได้ว่าการนำแนวคิดมาใช้ในการพัฒนาชุมชน จะเกิดขึ้นไม่ได้ภายใต้การกฏเกณฑ์ และกติกา การพัฒนาประเทศแบบเก่า หากวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น จะพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงของ สถานการณ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ส่งผลต่อแนวคิดและทิศทางการพัฒนา หลังจากนั้น การทำงานได้หันเข้าสู่ลักษณะเฉพาะที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชน การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชน ทำให้เกิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของสังคม และการแสวงหา ความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าดั้งเดิม และแสวงหา รูปแบบใหม่เพื่อสืบทอดจิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเอง การประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน และสังคมไทย

๓.๔ แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์ในนิยามศัพท์ของคำในภาษาอังกฤษ คำว่า Identification แปลว่าการกำหนด เอกลักษณ์ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งนิยามตนเอง หรือเอกลักษณ์ของตนโดยยึดถือ บุคคลอื่นหรือสิ่งอื่น นอกจากตัวเองเป็นหลัก เช่น คนที่เจ็บแทนเพื่อนหรือ หมูคณะได้ชื่อว่าถือเพื่อน หรือหมูคณะเป็นรัตรลักษณ์รั้น เดียวกับตน

ในขณะที่รัตรลักษณ์ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษ-ไทยคำว่า Id entity คือคำว่ารัตรลักษณ์ ซึ่งตรงกับ ความหมายของคำนี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ นั่นก็คือสิ่งที่เป็ณคุณสมบัติของคณหรือสิ่งหนึ่ง และมีนัยขยาย ต่อไปว่าเป็นคุณสมบัติเฉพาะของคณหรือสิ่งนั้น ที่ทำให้สิ่งนั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่าง จากสิ่งอื่น แต่ใน ปัจจุบันความหมายนี้ได้แปรเปลี่ยนไป แนวโน้มทางทฤษฎียุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ทำให้เกิดการ ตั้งคำถามอย่างมากกับวิธีการมองโลกการเข้าถึง ความจริง ของสิ่งต่างๆ รวมทั้งสิ่งเชื่อกันว่าเป็นความจริงที่เป็น แก่นของปัจเจกบุคคล วิธีคิดความเชื่อ เกี่ยวกับคุณสมบัติแก่นของปัจเจกภาพ ความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่อง ของการนิยามความหมายซึ่ง สามารถเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท อัตลักษณ์เป็นมโนทัศน์ที่คาบเกี่ยว สัมพันธ์กับวิชาหลายแขนง ทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งสังคมวิทยา มนุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา รัตรลักษณ์มี ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปริณทลเชื่อมต่อกันระหว่างข้อทั้งสอง ในด้านหนึ่งรัตรลักษณ์ คือ ความเป็น ปัจเจก ที่เชื่อมต่อ และสัมพันธ์กับสังคม^{๑๓}

ซึ่งเกี่ยวกับความหมายของอัตลักษณ์รากศัพท์มาจากภาษาลาติน คือ Identitas เดิมใช้คำว่า Idem ซึ่ง หมายถึงเหมือนกัน the same) อย่างไรก็ตามโดยพื้นฐานภาษาอังกฤษแล้ว^{๑๔} อัตลักษณ์มีความหมายสอง นัย ยะด้วยกัน คือ ความหมายเหมือนและความเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป นั่นคือการตีความหมาย เหมือนกันบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ และการเปรียบเทียบกันระหว่างคณหรือสิ่งของในสองแง่มุมมอ คือยัง

^{๑๓} อภิญา เพ็ญฟูสกุล กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการสร้างอัตลักษณ์ วารสารวิทยบริการ ๒๕๔๖.สืบค้น ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๔} ประสิทธิ์ ปรีชาเสถียร .บทความทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ การจัดการองค์กร ความสัมพันธ์และรัฐประชาชาติ, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.วารสารฉบับที่ ๒ ปี ๒๕๕๔.

ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์มิใช่เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในตัวของมันเอง หรือ กำเนิดขึ้นมาพร้อมคน หรือ สิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะความเป็นพลวัตอยู่ตลอดเวลา

อัตลักษณ์ (Identity) แบ่งออกเป็น ๒ ระดับ คือ อัตลักษณ์ระดับปัจเจกบุคคล และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective Identity) ในระดับปัจเจกบุคคลหนึ่งอาจมีหลายรหัสด้านอยู่ใน ตัวเอง ในขณะที่รหัสด้านร่วมกันให้เกิดความสงบอยู่ร่วมกันของกลุ่มชน และไม่สามารถแยกออกจากการ กระทำหรือละทิ้ง สถานภาพของปัจเจกในกลุ่มได้ คำว่า อัตลักษณ์ มีความหมายที่ครอบคลุม ตั้งแต่เรื่องของเชื้อชาติ เพศ สีมืด โดยปัจจุบันเรา พบความเปลี่ยนแปลงและความเปลี่ยนแปลงและความไม่ชัดเจนของการแสดงอัตลักษณ์ในหลายๆ กลุ่มชน รับอิทธิพลของการพัฒนาและการเปิดรับอารยธรรมของชนเผ่าที่มองว่า ตนเองเป็นผู้มีอารยธรรมเหนือกว่า ดังนั้นการพยายามเปลี่ยนแปลงโดยไม่เข้าใจที่มาของรูปแบบวัฒนธรรมนั้นย่อมทำให้ ผู้รับเอาวัฒนธรรมมาตีความหมายที่ผิดแปลกออกไป การดูถูกทางวัฒนธรรมหรือการเหยียดสีผิว การเหยียด ชนชั้น จึงเป็นสิ่งที่ตามมา

อภิญา เพ็ญฟูสกุล ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ คือสิ่งที่ทำให้เรารับรู้ตนเองว่า^{๑๕} เราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อม ตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา ส่วนใหญ่แล้วอัตลักษณ์ ถูกกำหนดโดยความแตกต่าง ซึ่งอาจมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกัน เช่น อัตลักษณ์ในรูปแบบของความแตกต่างระหว่างชนชาติหรือ ความขัดแย้งด้านความเชื่อ เป็นต้น โดยมากแล้วอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นในลักษณะของสิ่งตรงกันข้าม เช่น คนผิวขาว-คนผิวสี ความปกติ - ความเบี่ยงเบนจากปกติ และผู้ชาย - ผู้หญิง

นอกจากนั้น สไตรเกอร์ และเบอร์ ได้กล่าวถึงนิยาม ของ คำว่า รหัสด้านหรือ Identity นั้นเป็นหน่วยเล็ก ๆ ในการศึกษาทางสังคมวิทยาซึ่งเชื่อมโยงเรื่องของ ทศนคติที่มีต่อตัวตน หรือเอกลักษณ์ เป็นความสัมพันธ์ในเชิงบทบาทหน้าที่ และพฤติกรรมที่เกิดจาก บทบาทของบุคคล นักทฤษฎีรหัสด้านได้ตั้งข้อโต้แย้งกันว่า ตัวตน คือ การรวมกันของรหัสด้าน ซึ่งอยู่ บนพื้นฐานของลักษณะเฉพาะของบทบาท เช่นเดียวกับการที่เราตอบคำถามตัวเองว่า ตัวฉันคือใคร แล้ว เราก็ได้ ได้คำตอบว่าฉันเป็นพ่อ ฉันเป็นแม่ ซึ่งคำตอบเหล่านี้ก็เชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ของแต่ละบุคคลนั่นเอง^{๑๖}

อภิญา เพ็ญฟูสกุล ประเภทของอัตลักษณ์ มี ๒ ระดับ คือ อัตลักษณ์บุคคล (personnel Identity) และรหัสด้านทางสังคม (Social Identity) เพื่อศึกษา ความคาบเกี่ยวและ สัมพันธ์ของทั้งสองระดับนี้ บุคลิกภาพไม่ได้ หมายถึง การตอบสนอง (Response)ต่อสิ่งเร้าข้างนอกแต่เป็น ความพร้อม หรือแนวโน้ม ที่ตอบสนอง ในขณะที่ นักจิตวิทยามองว่าการก่อรูปของอัตลักษณ์เป็นกระบวนการตลอดทั้งชีวิต (A life long Process) และ คนเราสามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะสำคัญของตนเองได้

^{๑๕} อภิญา เพ็ญฟูสกุล กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการสร้างอัตลักษณ์ วารสารวิทยบริการ ๒๕๔๖.สืบค้น ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓.

^{๑๖} Stryker “offers results-driven people a place where they can make a difference” ๒๐๐๐

ประสบผลในการพัฒนารัตลักษณ์ที่มีคุณภาพมีบุคลิกภาพที่มีการบูรณาการ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับ อดีตของตน ส่วนคนที่หารัตลักษณ์ตนเองไม่พบ หรือมีรัตลักษณ์ที่แตกสลายก็รู้สึกว้า ชีวิต คือความ สิ้นหวัง และไม่อาจแก้ไขให้ดีขึ้นได้อีก

๒.๔.๑ แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ของสไตรเกอร์

สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ์ กล่าวถึง แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีอัตลักษณ์ที่สำคัญมี ๒ แนวคิด คือ^{๑๗}

๑) แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism)

แนวคิดปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นิยมได้พัฒนาขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ โดยนักปรัชญา ชาวสก็อต (อาทิ David Hume, Frances Hutcheson, Adam Smith, Adam Ferguson and others) พยายามที่อธิบายการดำรงอยู่ของมนุษย์ในลักษณะวัตถุตามธรรมชาติที่สามารถศึกษาได้ โดยเน้นการกระทำที่เป็นปกติประจำวันเพื่อพัฒนาเป็นหลักการแห่งพฤติกรรม นักปรัชญากลุ่มนี้ได้ให้ความสำคัญ กับจิต (Mind) และสังคม (Society) ที่ทำให้มนุษย์แสดงความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมองว่า พฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมาขึ้นอยู่กับจิตที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ต่อมากลุ่มนักปรัชญาชาวอเมริกัน (อาทิ William James, John Dewey, Charles Horton Cooley, George Herbert Mead and others) ได้พัฒนาแนวคิดปฏิสัมพันธ์ เชิงสัญลักษณ์นิยมตามความหมาย

การอธิบายแนวคิดปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์นิยมของ มิต (Stryker, Stryker & Statham, Citing Mead, ๑๙๓๔; Mind, Self and Society) ที่ได้อธิบายพฤติกรรมเชิงสังคมโดย เน้นความสนใจในกระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งสิ่งสั่งสมเชิงพฤติกรรม (Behavioral Repertoire) เป็นผลมาจากการปรับตัวให้เข้ากับแบบแผนการจัดการจัดระเบียบทางสังคม ที่กำลังดำเนินอยู่ ดังนั้นในการวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคล ไม่เพียงแต่เฉพาะการกระทำที่สังเกตได้เท่านั้น แต่ยัง รวมถึงพฤติกรรมภายในด้วย เช่น การคิด การตรวจสอบ และการประเมิน ภายใต้บริบททางสังคม (Social Context) เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งพฤติกรรมที่เป็นลักษณะพิเศษของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วย จิตและตัวตน เกิดขึ้นมาจากการคิดและการปรับตัวให้เข้ากับกิจกรรมทางสังคม

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ โดยที่จิตเป็นการตอบสนองเชิงพฤติกรรมประเภทหนึ่ง (Behavioral Response) ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในบริบททางสังคมตลอดจนเป็น ความสามารถ เชิงพฤติกรรมที่ทำให้มนุษย์ ใช้สัญลักษณ์ในการเรียกชื่อวัตถุต่างๆ และทำการสวม บทบาท โดยใช้วัตถุต่างๆ และทำการสวมบทบาท โดยใช้วัตถุต่างๆ เป็นตัวเราพฤติกรรมหักห้าม พฤติกรรมชักจูงทางเลือกพฤติกรรมโดยจิตนาการและเลือกวิถีการกระทำ^{๑๘} ดังนั้นจิตจึงช่วยให้บุคคลสามารถร่วมมือ และประสานการกระทำซึ่งกันและกันได้กระบวนการ ทางสังคมที่ก่อให้เกิดจิต เรียกว่า กระบวนการสื่อสารโดย'ท่า' (stures) ของการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่าง มีความหมาย Meaning) ส่วนตัวตน หมายถึงความสามารถในการมองตนเองที่เป็น

^{๑๗} สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ์ ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับควมมีประสิทธิผลของทีมงาน โรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ๒๕๕๕.

^{๑๘} พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. ความคิดพื้นฐานทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗

วัตถุนิดหนึ่ง โดยตัวตน พัฒนาขึ้นมาในบุคคลอันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น มิติของตัวตน ประกอบด้วย ฉันทะในฐานะ เป็นฝ่ายกระทำ (I) และฉันทะในฐานะเป็นฝ่ายถูกกระทำ(Me) โดยที่ I เป็นส่วนหนึ่งของปัจเจกชนที่รวมเอา ลักษณะนิสัยตามธรรมชาติและเป็นอัตลักษณ์ส่วนตัวของบุคคลเช่น แรงขับต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลแสดง ออกมาอย่างอิสระ ส่วนMe เป็นกระทำการระหว่างกันทางสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีการตอบสนองระหว่าง กัน (Reciprocal Behavior) แบบแผนดังกล่าวเรียกว่าสถานภาพ ส่วนสิทธิและหน้าที่ที่ต้องแสดงตามสถานภาพเรียกว่าบทบาท foie) สถานภาพและบทบาททำให้บุคคลมีรูปแบบเฉพาะตน Individual Form) การปรับตัวของบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับสถานภาพและบทบาทขึ้นอยู่กับหน้าที่ทางสังคม โดย บุคคลมีทั้งบทบาททั่วไป (General Role) เช่น บทบาททางเพศ ซึ่งเป็นบทบาทที่ติดตัวมา (Achieved Role) โดยที่กระบวนกรได้มาซึ่งบทบาทถูกอธิบายได้ด้วยกระบวนกรถ่ายทอดทางสังคม Stryker & statham, ๑๙๘๕: ๓๓๔ - ๓๓๖) ซึ่งเป็นกระบวนกรที่ทำให้บุคคลได้มาซึ่งความรู้ ทักษะคุณลักษณะ และ แรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ ffective Member) ของสังคมและของกลุ่มที่แตกต่างกัน ภายในสังคม โดยทั้งกลุ่มและสังคมมีรูปแบบโครงสร้างที่ถูกจัดระเบียบโดยปทัสถาน (Norms) ซึ่งทำให้ บุคคลต้องปฏิบัติตามเพื่อให้หน่วยของสังคมทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องในขณะเดียวกันบุคคลที่ซึมซับ ผ่านตัวแทนของการถ่ายทอดทางสังคม ได้แก่ บิดามารดา พี่น้อง เพื่อนและครู นอกจากนี้ การถ่ายทอดทางสังคมยังส่งผลให้บุคคลรับรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่เหมาะสม (Adequate Role Performance) โดยบทบาทที่บุคคลแสดงออกเกิดจากการมีความคิดเกี่ยวกับตนเองที่ เป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่เรียกว่า อัตลักษณ์

๒.๕ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักธรรมนุญ ๙ ดี

แนวคิดธรรมนุญพลเมือง เริ่มเกิดขึ้นในสมัยนายเสรี ศรีหะไตร ดำรงตำแหน่งเป็น ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยกำหนดให้มี “ธรรมนุญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี” เป็นกฎกติกาของหมู่บ้านซึ่งไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นเครื่องมือส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มี ประสิทธิภาพ เน้นหลักจริยศาสตร์ จาริตประเพณีที่จะต้องปฏิบัติสืบเนื่องกันไปอย่างยั่งยืนและเป็นสัญญาประชาคม (Social Contract) ที่ทุกคน ทั้งภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ/เอกชน และประชาชน จะต้องประพฤติปฏิบัติ ตามโดยเคร่งครัด

ธรรมนุญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี เป็นคัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน ไม่ใช่กฎหมาย แต่เป็นเครื่องมือส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพ เป็นหลักจริยศาสตร์ จาริตประเพณี (Code of Conduct) ที่จะต้องปฏิบัติสืบเนื่องกันไปอย่างยั่งยืนและเป็นสัญญาประชาคม (Social contracto ที่ทุกคน ทั้งภาคราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ/เอกชน และประชาชน จะต้องประพฤติปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด^{๑๙}

^{๑๙} ปกครองจังหวัดบุรีรัมย์, Best Practice ผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ จังหวัดบุรีรัมย์, การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) /ชุมชนเมือง (กชข.) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์สันติสุข ๙ ดี, หน้า ๔

๒.๕.๑ ความหมายของหลักธรรมนูญหมู่บ้าน

ธรรมนูญหมู่บ้าน ๙ ดี หมายถึง กฎระเบียบที่ใช้ในการบังคับระดับหมู่บ้าน ชุมชน ของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นการจัดระเบียบสังคมของจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย เป็นคนดี มีปัญญา รายได้สมดุล สุขภาพแข็งแรง สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ สังคมอบอุ่น หลุดพ้นอาชญากรรม จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กช.)

ความหมายของ “ธรรมนูญ” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ หมายถึง กฎหมายที่จัดระเบียบองค์กร เมื่อรวมกับคำว่า “ชุมชน” หมายถึง กฎหมายที่มีขึ้นเพื่อจัดระเบียบในชุมชน และในแต่ละพื้นที่ก็มีการใช้กฎหมายที่แตกต่างกันไป เช่น การใช้ธรรมนูญชุมชนในสังคมชนบทนั้นจะตั้งอยู่ในบริบทของประเพณี ระบบศีลธรรม ตลอดจนความเชื่อพื้นฐานทางวัฒนธรรมประกอบด้วย ซึ่งธรรมนูญชนบทถือเป็นความคิดแบบจารีตนิยม คือการนำคุณค่าดั้งเดิมของตัวเองมาสร้างธรรมนูญซึ่งอิงอยู่กับบริบททางชุมชนและสายสัมพันธ์ทางอำนาจในชุมชนด้วย^{๒๐}

๒.๕.๒ หลักการสำคัญ/ความสำคัญของหลักธรรมนูญ ๙ ดี

ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๓๔ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้จัดแบ่งรูปแบบการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เป็นระบบการขับเคลื่อนการบริหารโดยจัดตั้งและแบ่งโครงสร้างเป็นกระทรวง ทบวง กรม เพื่อดำเนินภารกิจอำนาจหน้าที่ และตามนโยบายของรัฐบาล อีกทั้งตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๕๗ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและส่วนราชการต่างๆ ในการนำข้อราชการไปปฏิบัติในหมู่บ้าน และนำเสนอ ปัญหาความต้องการของประชาชนรายงานต่อนายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการเข้าไปแก้ไขและช่วยเหลือ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ประชาชน

ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านของราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมามีพบว่าส่วนใหญ่ต่างฝ่ายต่างทำ ต่างฝ่ายต่างสั่งการให้กันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรอาสาสมัครในหมู่บ้าน ดำเนินการ จึงพบปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และนโยบายหรือกิจกรรมยังเป็นลักษณะหลังผลเชิงปริมาตร ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดผลเชิงคุณภาพจึงไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนเท่าที่ควร กล่าวคือ เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารหรือเปลี่ยนนโยบาย กิจกรรมต่างๆ ก็เงียบหายไปด้วย ฉะนั้นเพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ และพัฒนาสิ่งที่ดีงามต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีกรอบการปฏิบัติโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รับผิดชอบ ในทุกกิจกรรมที่ลงสู่หมู่บ้าน เพราะปัญหาต่างๆ เกิดจากหมู่บ้าน จึงต้องแก้ที่หมู่บ้าน

^{๒๐} เกษียร เตชะพีระ, “อ่าน ขบวนการเมือง”, วารสารฟ้าเดียวกัน, ปีที่ ๑๕ (ฉบับที่ ๑), มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐, หน้า ๓๘

๒.๕.๓ ประเภท/องค์ประกอบ

หลักธรรมนุญ ๙ ดี ประกอบด้วยคุณธรรมความดี ๙ ประการ ดังนี้

ดีที่ ๑ เป็นคนดี ด้วยการส่งเสริมให้เคารพกฎกติกา ปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ให้คนในชุมชนแสดงออกถึงการตอบแทนผู้มีพระคุณและบ้านเกิด รวมถึงสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนรอบรู้ระพุดิตนเป็นคนดี

ดีที่ ๒ มีปัญญาดี ด้วยการอาศัยความร่วมมือ และยึดหลักบ้าน วัด และหน่วยงานของทางราชการในการสร้างการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาในถิ่นมาสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่นการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม เป็นต้น

ดีที่ ๓ รายได้สมดุล ด้วยการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการนำแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ดีที่ ๔ สุขภาพดี ด้วยการร่วมมือจากหน่วยงานราชการและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และได้จัดตั้งชมรมออกกำลังกายเพื่อสร้างความแข็งแรงเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

ดีที่ ๕ สิ่งแวดล้อมดี ผ่านนโยบาย ๓ ส่วน ได้แก่ กระบวนการต้นน้ำ คือการทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย กระบวนการกลางน้ำ คือเริ่มจากการทำความสะอาดในบ้านของตนเอง การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกนครงค์คัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือน และกระบวนการปลายน้ำ ด้วยการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ดีที่ ๖ สังคมดี การส่งเสริมให้ทุกคนในหมู่บ้านได้ดูแลลูกหลานอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างครอบครัวอบอุ่น ทั้งการเข้าวัดทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว การสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสมัคสมานสามัคคี และรักษากฎวินัยของหมู่บ้านอย่างเข้มแข็ง

ดีที่ ๗ หลุดพ้นอาชญากรรม จัดให้มีการเวรยามหมู่บ้าน คอยออกตรวจพื้นที่เสี่ยงทุกวัน และการป้องกันยาเสพติด จัดอบรมเยาวชนต้านยาเสพติด โดยการร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุขให้มีการสุ่มตรวจสารเสพติดในวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงในหมู่บ้านทุก ๑๕ วัน

ดีที่ ๘ การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง คือการจัดตั้งกองทุนของหมู่บ้าน มาจากทุนต่างๆ ที่มีในหมู่บ้านโดยให้ทุกคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนเพื่อความโปร่งใส และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านให้มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเองและดีที่สุดท้าย

ดีที่ ๙ การสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยงานในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์อย่างสูงที่สุด เช่นการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายประจำทุกเดือน ทุกกลุ่มอาชีพ เพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชนหรือเข้ากองทุนพึ่งพาเป็นต้น พื้นที่บ้าน

สนวนนอก หมู่บ้านตัวอย่างหนึ่งของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปเป็นเครื่องมือดำเนินชีวิต โดยใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมนำทาง

๒.๕.๔ กระบวนการ/วิธีการ

กระบวนการร่างธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี ฯ ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาของ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะทำงานระดับอำเภอและระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้แทนจากทุกภาคส่วน ทั้ง หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ภาคเอกชนและ ประชาชน ร่วมกันเสนอปัญหา ความต้องการ เป้าหมายและวิธีการในการสร้างความเข้มแข็งให้ เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน/ ชุมชนเมือง ผ่านกระบวนการตามตัวแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์รายกรณี (B- CM Model: Buriram Case Management Model) จนเกิดเป็นธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี ฯ มีทั้งหมด ๙๙ ข้อ ซึ่งจากเลข ๙๙ เป็นเลข มหามงคล ตามคติความเชื่อของคนไทยเพื่อให้ทุก หมู่บ้านถือปฏิบัติตาม โดยแต่ละหมู่บ้านได้มีการประชุม ประชาคม และจัดพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ สาบานตนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และประกาศใช้ธรรมนูญฯ ของหมู่บ้าน พร้อมกันทั่วทั้งจังหวัดเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๗ เวลา ๙.๐๙ น. และในวันเดียวกันได้มีการจัดพิธีปลุกเสก และถวายธรรมนูญฯ จำนวน ๒,๕๔๖ เล่ม ของทุกหมู่บ้านใน ๒๓ อำเภอของจังหวัดบุรีรัมย์ ต่อพระเจ้าใหญ่ วัดศีระเรศ ตำบลมะเฟือง อำเภอพุทไธสง และถวายธรรมนูญฯ พร้อมกล่าวถวายสัตย์ปฏิญาณสาบานตน ต่อพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑) ผู้ทรงก่อตั้งเมืองแปะ หรือเมืองบุรีรัมย์

๒.๕.๕ การประยุกต์ใช้

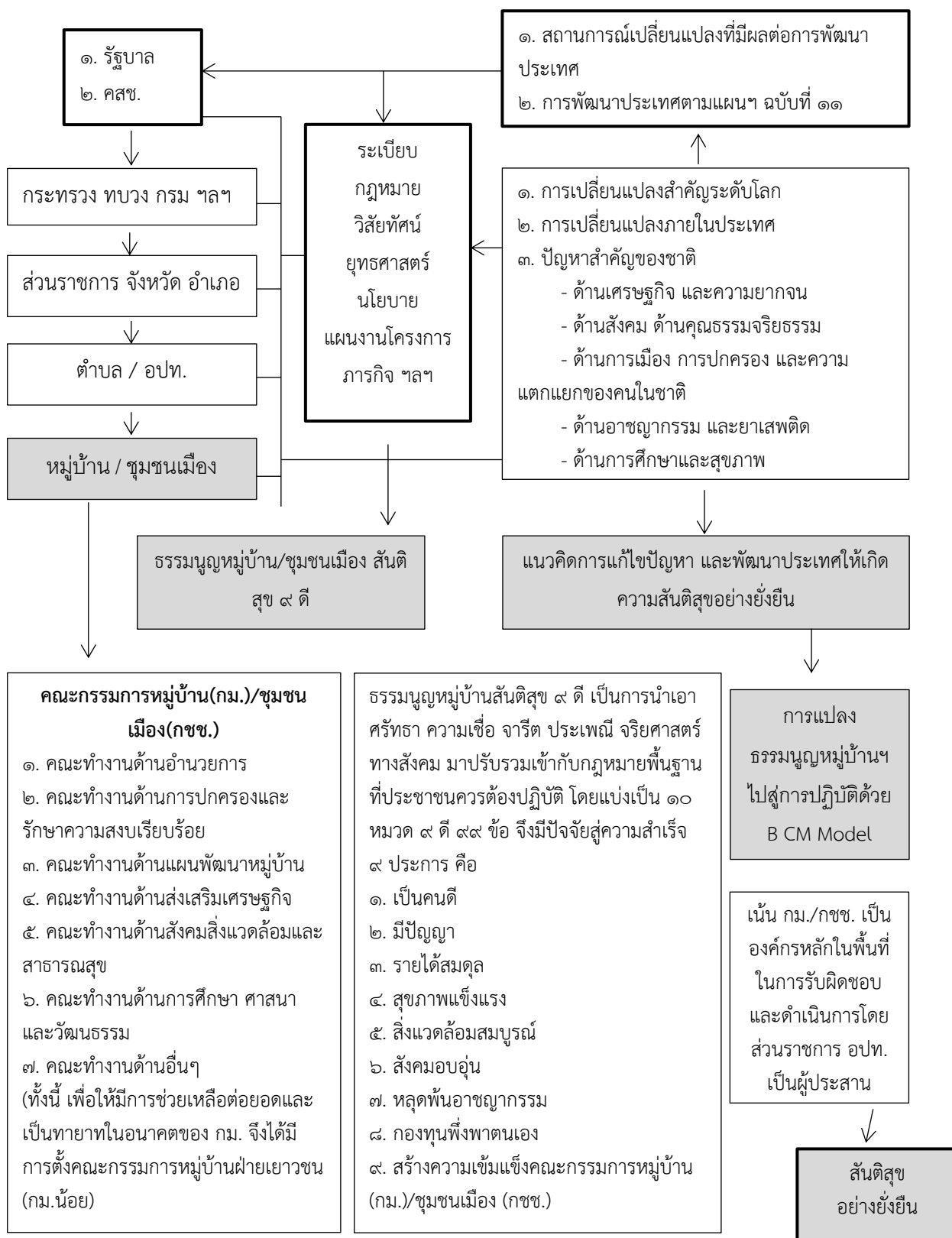
การนำแนวคิดของหลักธรรมนูญ ๙ ดี ฯ ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนในการดำเนินภารกิจทุก อย่างจำเป็นต้องทำงานอย่างเป็นระบบโดยมีการนำหลักวิชาการมาใช้เพื่อให้การดำเนินการมีประสิทธิภาพและ เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด จังหวัดบุรีรัมย์ได้นำตัวแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์รายกรณี (B-CM Model : Buriram Case management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เพื่อแก้ไขและพัฒนา จังหวัด โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง

จังหวัดบุรีรัมย์จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการและทำงานขึ้นเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทาง ในการแก้ไขพัฒนาให้เกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยนำตัวแบบ B-CM Model มาใช้ในการขับเคลื่อน และ กำหนดเป้าหมายสูงสุดของจังหวัด คือ “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง ครอบคลุมเดียวกัน สายเลือด เดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ ๑” และกำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ ๙ ประการ คือ ๑) เป็นคนดี ๒) มีปัญญา ๓) รายได้สมดุล ๔) สุขภาพแข็งแรง ๕) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์ ๖) สังคมอบอุ่น ๗) หลุดพ้นอาชญากรรม ๘) กองทุนพึ่งพาตนเอง และ ๙) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.)/ชุมชนเมือง (กชข.)

B-CM Model เป็นการนำแนวคิดในการวางแผนและปฏิบัติโดยการปรับทฤษฎีต่างๆ มาใช้จน เกิดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการเป็นรายกรณี มีความละเอียด เข้าใจง่าย และเน้นผลงานเชิง

คุณภาพเป็นหลัก นำแนวคิดการเชื่อมโยงปัญหาของประเทศสู่การพัฒนาเพื่อเป้าหมายสันติสุขที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับองค์กรระดับเล็กสุดของประเทศ ในระดับหมู่บ้าน คือ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) / ชุมชนเมือง (กช.) ผ่านกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน โดยใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน เป็นเครื่องมือและแนวทางการปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยงภารกิจภาครัฐ หน่วยงานของรัฐ และประชาชนให้ประสานกันอย่างลงตัว เพื่อกลุ่มเป้าหมายใหญ่สุดคือประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ด้วยตัวแบบการบริหารจัดการรายกรณี เพื่อสร้างกระบวนการคิดเชิงระบบ สร้างวิถีประชาธิปไตย จิตอาสาต่อส่วนรวมและความห่วงใยที่จะแก้ไขและพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองและมีความสงบสันติสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ผังแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการขับเคลื่อนบุรีรัมย์สันติสุข ๙ ดี

๒.๖ การมีส่วนร่วมของชุมชน

ชำนาญ วัฒนศิริ. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมกันในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมเป็นกลุ่ม^{๒๑}

จำนงค์ จิตนิรัตน์ ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมคือการที่กลุ่มของประชาชนก่อให้เกิดการรวมตัวที่สามารถจะกระทำการตัดสินใจใช้ทรัพยากร และมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำในกลุ่ม^{๒๒}

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไปสัมพันธ์กับเรื่องการสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง หรือมิฉะนั้นก็เอาไปเกี่ยวพันกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หรือการเติบโตตามคำว่า “พัฒนา” ขึ้นมา หรือที่ใช้กันบ่อยๆ คือ ในแง่ที่รัฐบาลจะเข้าไปกับสภาพของการ “มีส่วนร่วม” ที่รัฐบาลใช้^{๒๓}

ความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้างๆ เช่น การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าร่วมกับกระบวนการตัดสินใจและกระบวนการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการเหล่านี้ ล้วนเป็นข้อความที่ดูจะมีความคล่องตัว ดูเป็นการปฏิบัติงานที่จริงจัง ซึ่งบ่งบอกว่าโครงการหรือแผนงานนั้น การมีส่วนร่วมจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์และขั้นตอนการดำเนินงานอย่างไร สำหรับความหมายของการมีส่วนร่วมที่ระบุค่อนข้างเฉพาะเจาะจง เช่น การที่จะให้ประชาชนมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมแก้ปัญหาของเขา ให้เขาเป็นผู้มีความริเริ่มและมุ่งใช้ความพยายามและความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการและความคุ้มครองทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้ ก็เป็นการแสดงถึงความหมายที่บอกถึงสภาพการมีส่วนร่วมที่เน้นให้กลุ่มร่วมดำเนินการ และมีจุดสำคัญที่จะให้การมีส่วนร่วมนั้นเป็นการปฏิบัติอย่างแท้จริง มิใช่เป็นไปอย่างเฉยเมยหรือมีส่วนร่วมพอเป็นพิธีเท่านั้น

พงษ์ธร ธัญญศิริ. กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง

๑. กระบวนการซึ่งมวลชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม

๒. มวลชนที่เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน ตลอดจนทรัพยากรของตนต่อกิจกรรมนั้นๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การเกี่ยวข้องของกิจกรรมต่างๆ ของมวลชน

มาลี จันทโรจธณ์. กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน^{๒๔}

^{๒๑} ชำนาญ วัฒนศิริ. “ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคม”,วารสารพัฒนาชุมชน. ๑๒ (ธันวาคม ๒๕๔๒) หน้า ๑๗,๗๘.

^{๒๒} จำนงค์ จิตนิรัตน์. “การกระทำทางสังคม.” กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. ๒๕๔๑ หน้า ๔,๘.

^{๒๓} อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง. ๒๕๒๕ “การพัฒนาบุคคลกลุ่มและชุมชน.” กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า ๑๗,๒๐.

^{๒๔} มาลี จันทโรจธณ์. ๒๕๕๔ “วัฒนธรรม สมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม.” กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.. หน้า ๒๐.

นิตี เอียวศรีวงศ์. กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^{๒๕}

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุม การใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม^{๒๖}

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน การสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปแบบส่วนบุคคล กลุ่มชนสมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน^{๒๗}

ปรีชญา เวสารัชช์. ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตน ในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน^{๒๘}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง พฤติกรรมอันก่อรูปด้วยการร่วมและสมยอมตามพฤติกรรมที่คาดหวังของกลุ่มทางการเมืองและไม่ใช่ทางการเมือง หรือในความหมายก็คือ การที่ประชาชนก่อให้เกิดสิ่งต่างๆ ร่วมกันนั่นเอง^{๒๙}

กล่าวโดยสรุปแล้ว การมีส่วนร่วม ของประชาชนมีความหมายเป็น ๒ นัย ด้วยกัน คือ ความหมายอย่างกว้าง การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของประเทศ และการบริหารประเทศ โดยผ่านกระบวนการทางการเมือง เช่น การเป็นผู้บริหารพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเป็นรัฐมนตรี การเป็นคณะรัฐมนตรี เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นและการเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วย

^{๒๕} นิตี เอียวศรีวงศ์. ๒๕๔๗. “ความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย ความท้าทายใหม่, สู่ความเข้าใจในวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนธรรมแห่งชาติ. หน้า ๑๘๓.

^{๒๖} ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. ๒๕๒๗. การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา: นโยบายและกลวิธี, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า ๒

^{๒๗} ไพรัตน์ เตชะรินทร์. ๒๕๕๔. “ความร่วมมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.” กรุงเทพมหานคร : สำนักงานข้าราชการพลเรือน. หน้า ๖.

^{๒๘} ปรีชญา เวสารัชช์. ๒๕๔๘. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.” รายงานการวิจัย, กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. , หน้า ๕.

^{๒๙} สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๓๘ “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท.” กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.. หน้า ๒๘๘.

ความหมายอย่างแคบ การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปช่วยสนับสนุนงานซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยกระทำการภายในกรอบของกฎหมายหรือนโยบายของรัฐ

๒.๓.๑ ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

พระพุทฺธโฆษาจารย์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบทยังได้อธิบายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

๒.๓.๑.๑ การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาส ที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่การมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

๑. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้องโดยสมัครใจ และเป็นประชาธิปไตยในกรณีต่อไปนี้

- การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน
- การตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย การกำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนินการโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม
- การสร้างโอกาสการเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเท่าเทียมกัน

๒. เมื่อพิจารณาในแง่ การมีส่วนร่วมเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างส่วนที่เป็นประชาชนลงแรงและทรัพยากร เพื่อพัฒนากับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนลงแรงระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาค และระดับชาติ จะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ได้

๓. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหารรวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจสังคมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน^{๓๐}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม คือการสร้างการยอมรับ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ การระดมความคิดเพื่อการพัฒนาสังคมและตนเองให้ดีขึ้น

ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วม

จรรยา สุภาพ.ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบโบราณไว้ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมแบบกรีก (Greek System) วัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ต้องการให้ประชาชนซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศ ได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง ซึ่งกำหนดให้ประชาชนทั้งนครรัฐประชุมร่วมกันเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ความต้องการและกำหนดนโยบายรวมทั้งกำหนดตัวผู้ปกครองด้วย^{๓๑}

๒. การมีส่วนร่วมแบบโรมัน (Roman System) การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้ได้กำหนดให้มีสภาขึ้นแทนการประชุมประชาชนทั้งหมด ส่วนอำนาจหน้าที่สภานั้นครอบคลุมเสมือนการปกครองโดยประชาชนโดยตรง

^{๓๐} พระพุทฺธโฆษาจารย์.๒๕๒๘.กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก.กรุงเทพฯ : เพ็ทแอนด์โอม.หน้า ๓๕.

^{๓๑} จรรยา สุภาพ. ๒๕๕๐. “การพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์. หน้า ๙-๑๐.

๓. การมีส่วนร่วมแบบศักดินา (Feudal System) เป็นลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับไพร่ (Vassal) ที่แต่ละฝ่ายมีหน้าที่ต่อกัน เจ้านาย (Lord) มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและปกครองไพร่ ส่วนไพร่มีหน้าที่บริการด้านต่าง ๆ ให้เจ้านาย

๔. การมีส่วนร่วมแบบสวิส (Swiss System) มีลักษณะสำคัญคือ เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง เช่นเดียวกับระบบกรีก

๕. การมีส่วนร่วมแบบนิวอิงแลนด์ (New England System) มีการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง เช่นเดียวกับแบบสวิส

สำหรับประเทศแรกที่ยุติการให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนี้เป็นประเทศอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. ๑๒๑๕ ได้มีการตกลงต่อยอดกัน ระหว่างฝ่ายกษัตริย์กับขุนนาง เพื่อให้ฝ่ายกษัตริย์ทรงยินยอมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบ้านเมืองจนเกิดเอกสารสิทธิแมกนา คาร์ต้าขึ้น ซึ่งเป็นเอกสารที่ยินยอมให้ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมรัฐบาล ต่อมา โอลิเวอร์ครอมเวลล์ ได้ดำเนินการใช้กำลังเพื่อประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศได้มีบทบาททางการเมืองจนทำให้เกิดหลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิในการออกเสียง และประชาชนทุกคนจะมีสิทธิมีตัวแทนในสภานิติบัญญัติ และเมื่อเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติในฝรั่งเศส ใน ค.ศ. ๑๗๘๙ สิทธิของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงขยายออกไป จนทำให้เกิดหลักเสรีภาพ ความเสมอภาค และการนำเอาเจตนารมณ์ของปวงชนมาใช้ให้ถูกต้องเหมาะสม นอกจากนั้นในสหรัฐอเมริกาที่มีการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตั้งแต่สมัยที่แซมมวล อดัมส์ร่วมกับประชาชนเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองจากอังกฤษ และโทมัสเพน ได้มีส่วนช่วยให้ประชาชนระลึกและสำนึกถึงความสำคัญในการที่จะเข้ามาดำเนินการปกครองตนเอง โดยเริ่มจากระดับท้องถิ่นขยายไปจนระดับชาติ

โอกาส ปัญหาได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองทางตรงของประชาชนในปัจจุบันไว้ดังนี้

- การแสดงประชามติ (Referendum) มีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาและการตัดสินใจที่จะรับหรือไม่รับกฎหมาย ซึ่งจะออกผลบังคับใช้แก่คนที่ผ่านการพิจารณาของสภาเป็นขั้นต้นมาแล้ว ประชามตินี้ อาจจะมีทั้งแบบบังคับใช้ ประชาชนต้องแสดงประชามติและไม่บังคับใช้ต้องแสดงประชามติก็ได้ ขึ้นอยู่ว่าความจำเป็นมากน้อยเพียงใด

- การริเริ่มให้เสนอกฎหมาย (Initiative) เกิดขึ้นในสวิสเป็นเวลานานแล้ว ได้แก่การชุมนุมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งเหมือนกับวิธีแบบประชุมชาวเมืองในสหรัฐอเมริกา แต่เป็นการเสนอกฎหมายรูปการจะเป็นการทำคำร้อง และลงมติในบัตรเลือกตั้ง จุดประสงค์ของการริเริ่มให้เสนอกฎหมายนี้ เพื่อให้ประชาชนได้ผ่านกฎหมายบางอย่าง ไม่ต้องฟังความคิดเห็นของสภา

- การเลือกออกใหม่ (Recall) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีอำนาจในการปลดอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลได้ เมื่อเห็นว่าผู้นั้นไม่ดำเนินการตามความต้องการของประชาชนหรือปฏิบัติตนไม่สมควร แต่จะต้องเป็นตำแหน่งที่มาจากการเลือกตั้ง

- การร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจ (Plebiscite) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในปัญหาที่สำคัญ เมื่อรัฐบาลไม่สามารถตัดสินใจปัญหานั้น ๆ ได้^{๓๒}

อุบล เถียรปภิรณกรณ.กล่าวถึง การมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและเสริมสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในส่วนบุคคล เรื่องเดียวกัน กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้^{๓๓}

- ร่วมทำการศึกษาค้นคว้า ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชน

- ร่วมคิดสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขลดปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน

- ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผน หรือโครงการ หรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

- ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

- ร่วมปรับปรุงระบบการบริหารงานงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

- ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามความสามารถของตน หน่วยงาน

- ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

- ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล บำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ตลอดไป

พุทธทาสภิกขุ. กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชน คือ การที่ประชาชนจะเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไข และร่วมมีผลประโยชน์ ซึ่งกระทำได้นี้คือ

- เป็นผู้มามีบทบาทสำคัญในการกำหนดว่า อะไรคือ ความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชุมชน

- เป็นผู้ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบความจำเป็นพื้นฐาน

- เป็นผู้มามีบทบาทในการปรับปรุงวิธีการกระจายสินค้าและบริการให้สมบูรณ์ขึ้น

- เป็นผู้ได้รับความพึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจที่จะสร้างกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง^{๓๔}

ไชยชนะ สุทธิวรชัย.กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ประชาชนอาจเข้าร่วมกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรอย่างไร เข้าร่วมในการนำโครงการไปปฏิบัติโดยเสียสละทรัพยากรต่าง

^{๓๒} โอภาส ปัญญา. ๒๕๕๒ “ประสบการณ์จริงจากชุมชนเข้มแข็งระดับตำบล ๔ ภาค. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีจำกัด. หน้า ๑๔๑.

^{๓๓} อุบล เถียรปภิรณกรณ. “การศึกษาสังคมวิทยา.” คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ :วิทยาลัยครูนครปฐม. หน้า ๖,๗.

^{๓๔} พุทธทาสภิกขุ. ๒๕๔๑ “แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบัน.” กรุงเทพฯ: การศาสนา. หน้า ๖๓,๖๕

ๆ เช่น แรงงาน วัสดุ เงิน หรือร่วมมือในองค์การหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน เข้าร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา และร่วมในความพยายามประเมินโครงการ^{๓๕}

อคิน รพีพัฒน์.^{๓๖} ได้ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ คือ การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องมาจากเหตุผลพื้นฐาน คือ ชนบทประสบปัญหาย่อมรู้ปัญหาของตนได้มากที่สุด รวมถึงการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ผู้ที่เลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาในชุมชนนั้นโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในด้านแรงงาน การร่วมแรงในการประกอบกิจกรรมจัดทำให้ประชาชนมีความผูกพันกันมากขึ้น และก่อให้เกิดความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของกิจกรรม และผลงานที่ปรากฏซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่าง สมบูรณ์และมีประโยชน์ยืนยาวในการทำงานติดตามประเมินผลเพื่อค้นคว้าเพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งได้นำมาเป็นบทเรียนในการหาทางปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพ

เจมส์ คีตส์ ปิ่นทอง ได้แบ่งขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๔ ขั้นตอนคือ

- การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุ
- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดจนกระบวนการพัฒนา
- การติดตามประเมินผลในการแก้ไขปัญหา^{๓๗}

เกศแก้ว วิมนมาลา. (๒๕๓๙ : ๑๔) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็น กิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจของแต่ละบุคคลในกิจกรรมทางการเมือง รวมตลอดถึงการลงคะแนนเสียงการ เป็นสมาชิก และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง เช่น ความเคลื่อนไหวของนักการเมือง กลุ่ม ผลประโยชน์ สถาบันทางการเมือง อีกทั้งกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการ เช่น การอภิปรายทางการเมือง หรือร่วม ชุมนุมเพื่อรับฟังเหตุการณ์ความเป็นไปทางการเมือง การชักชวนทางการเมืองของเจ้าหน้าที่ของทางราชการ หรือสมาชิกทางการเมืองนั้น^{๓๘}

ลัดดา ผลวัฒน์. ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น ๒ ลักษณะคือ

๑. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น การบริหาร กำหนดนโยบาย และการตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง
๒. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง โดยการเลือกตั้งตัวแทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่เปิดโอกาสให้

^{๓๕} ไชยชนะ สุทธิวรชัย. ๒๕๔๒ “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ พานทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า ๔๕.

^{๓๖} อคิน รพีพัฒน์. ๒๕๒๗ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย.รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า ๑๐,๑๘.

^{๓๗} เจมส์ คีตส์ ปิ่นทอง. ๒๕๒๗ “กลวิธี แนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.” กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช. หน้า ๖ , ๗.

^{๓๘} เกศแก้ว วิมนมาลา. ๒๕๓๙. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชาการของ อาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า ๑๔.

ประชาชนเลือกตั้งโดยเสรี แต่กำหนดกลไกเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าควบคุมตามความเคลื่อนไหวของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน^{๓๙}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลเข้าร่วมในกระบวนการร่วมแก้ไขปัญหาาร่วมกันในการออกความคิดสร้างสรรค์ ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ รวมพัฒนา ร่วมรับผิดชอบ การดำเนินงานต่าง ๆ และทำกิจกรรมพัฒนาร่วมกัน โดยการนำความสามารถที่บุคคลมีอยู่มาใช้เพื่อให้วัตถุประสงค์ของกลุ่มและนำไปสู่ความสำเร็จ รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน มีจุดสำคัญอยู่ที่ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะเป็นไปในลักษณะแบบสมัครใจและเข้าร่วมการตัดสินใจและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างแข็งขัน แต่คุณสมบัติดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยกระบวนการเริ่มต้น และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เป็นการจำลองแบบหรือการนำเอามารวมใส่ได้ในจุดใดจุดหนึ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเริ่มตั้งแต่ประชาชนเข้ามาร่วมคิดค้นหาสาเหตุของปัญหา จากนั้นจึงสร้างแนวคิดและวิธีการแก้ปัญหาตัดสินใจใช้แนวคิดและวิธีการนั้น จากนั้นจึงประเมินผล รวมทั้งวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นผลการปฏิบัตินั้น ๆ

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรณีการ วรรณชนปรีดา ศึกษาการรวมกลุ่มและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้เรียน E-learning ในบริบทการสื่อสารแบบเวลาเดียวกัน และต่างเวลา ผลการวิจัยพบว่าลักษณะกลุ่มผู้เรียน E-learning มีขนาดกลางประมาณ ๕๐ คน ถึงขนาดใหญ่กว่า ๑๐๐๐ คนการรวมกลุ่มของผู้เรียน E-learning มี ๒ ลักษณะ คือ ในโลกเสมือนที่ห้องสนทนาของเว็บไซต์-learning และการรวมกลุ่มของผู้เรียน E-learning ในโลกความจริงซึ่งเกิดจากการจัดรวมกลุ่มโดยหน่วยงานเว็บไซต์ E-learning และการจัดพบปะระหว่าง กลุ่มผู้เรียนเอง จะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์สนทนาในระดับหนึ่ง หรือกลุ่มผู้เรียนเป็นบุคคล จากสถาบัน/องค์กรเดียวกันกลุ่มผู้เรียน E-learning มีการสื่อสารในลักษณะแบบกระจายอำนาจที่เรียกว่า เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกันได้โดยตรง ในการสร้างอัตลักษณ์^{๔๐} ของกลุ่มผู้เรียน E-learning จะสะท้อนผ่านกระดานข่าวและห้องสนทนา อัตลักษณ์ที่ปรากฏในทุกกลุ่ม ผู้เรียน คือการแสดงตัวตนจริงของกลุ่มผู้เรียนสำหรับความพึงพอใจของกลุ่มผู้เรียนใน-learning พบว่า มี ความพึงพอใจในการสื่อสารแบบต่างเวลามากกว่าแบบเวลาเดียวกัน และทัศนคติเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลใน การเรียนรู้ของผู้เรียน E-learning คือ ปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ได้แก่ อัตลักษณ์ของผู้เรียน ความไว้วางใจ มนุษย์สัมพันธ์ การมีอยู่ในสังคม มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในการบวกของผู้เรียน Learning ในขณะเดียวกัน ปัจจัยทางจิตวิทยาสังคม ได้แก่ ความไม่ไว้วางใจ มนุษย์สัมพันธ์ที่ไม่ดีการไร้ตัวตนในสังคม และอคติของ ผู้เรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ในการลบของผู้เรียน E-learning

^{๓๙} ลัดดา ผลวัฒน์. ๒๕๕๑. “องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษาในเขตการศึกษา.” กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า ๒๕.

^{๔๐} กรณีการ วรรณชนปรีดา การรวมกลุ่มและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้เรียน E-learning ในบริบทการสื่อสารแบบเวลาเดียวกันและต่างเวลา .วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๓ ปี๒๕๔๗ สืบค้น ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์และจิราพร ขุนศรี (๒๕๔๙) อัตลักษณ์และภาพลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนได้แก่ ๑. ขั้นตอนของการหาสิ่งที่เด่นชัดร่วมของคนเชียงราย ๒. ขั้นตอนการเผยแพร่ และขั้นตอนการยอมรับอัตลักษณ์ของจังหวัดเชียงราย^{๔๑} สำหรับกระบวนการการสร้างอัตลักษณ์ขององค์กร

ธัญพร กรอบบาง อิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้ การสื่อสารอัตลักษณ์ต่อภาพลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไท การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ ต่อภาพลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไท เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อทราบภาพลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไท ปัจจัยด้านการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ ตลอดจนเพื่อทราบอิทธิพลของการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ที่มีต่อภาพลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไทในสายตาของผู้ใช้บริการโดยใช้แบบสอบถาม Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๔๐๕ คน ซึ่งเป็นผู้ใช้บริการในรอบปีที่ผ่านมา การวิเคราะห์ข้อมูลอาศัยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และใช้สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ในการทดสอบสมมติฐานโดยวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Linear Regression) ผลการวิจัยพบว่า การเปิดรับข่าวสารโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับการสื่อสาร ของเครือโรงพยาบาลพญาไทอยู่ในระดับน้อย ตัวอย่างมีการจดจำอัตลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไทในระดับน้อย กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับอัตลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไทในระดับดี ภาพลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไทในสายตาของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับดีมากหรือเป็นเชิงบวกการเปิดรับการ สื่อสารอัตลักษณ์ไม่มีอิทธิพลต่อการจดจำอัตลักษณ์ของเครือโรงพยาบาลพญาไท^{๔๒}

เกรียงไกร เจริญผล ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย กรณีศึกษา: มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน มีการกำหนดอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย การให้ ข้อมูลด้านอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยแก่บุคลากร และการประชาสัมพันธ์ภายใน ภายนอกมหาวิทยาลัย การติดตามผลการใช้งานอัตลักษณ์ เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย นอร์ท-เชียงใหม่ที่เกิดจากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ประกอบด้วยอัตลักษณ์เชิงวิชาการ คือ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี อัตลักษณ์เชิงสัญลักษณ์ คือ อาคารอิฐแดง เครื่องหมาย และสีอัตลักษณ์ที่เกิดจากการร่วมสร้างของภาคีทางการศึกษา คือ ตัวสัญลักษณ์นอกอินทรี ส่วนกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่ผู้วิจัยค้นพบคือ การสร้างอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนโดยภาคีทางการศึกษาหรือ Participatory Corporate Identity Creation ที่ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ๑) การร่วมประเมินการรับรู้อัตลักษณ์ มหาวิทยาลัยของภาคีทางการศึกษา ๒) การร่วมสร้างกลยุทธ์การสื่อสารขององค์การพัฒนากิจการ การจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยโดยภาคีทางการศึกษา ได้แก่ กลยุทธ์พื้นที่ หรือ SPACE Strategies ๓) การร่วมสร้างการบริหารจัดการมหาวิทยาลัย โดย

^{๔๑} เรื่องเดียวกัน

^{๔๒} ธัญพร กรอบบาง.อิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ต่อภาพลักษณ์ของ เครือโรงพยาบาลพญาไท. กรุงเทพฯ ๒๕๕๒.

ภาคีทางการศึกษาแปดMART University ส่วนผลกา รับรู้อัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย ๐.๐๕บุคคลภายในรับรู้
ร้ดลักษณ์ของมหาวิทยาลัยทุกประเภท ได้ดีแต่ บุคคลภายนอกรับรู้ดีเฉพาะสรีดลักษณ์^{๔๓}

สายสวาท เผ่าพงษ์ อัตลักษณ์บัณฑิตของวิทยาลัยพยาบาลบรมฯ ผลการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยความ
คิดเห็นโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างต่ออัตลักษณ์บัณฑิตอยู่ในระดับเห็นด้วย อย่างยิ่งในข้อมีความซื่อสัตย์แต่งกาย
สะอาดปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรที่ดี มีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน ทุกระดับ เคารพในสิทธิและศักดิ์ศรีของ
ผู้รับบริการ รักษาความลับและผลประโยชน์ของผู้รับบริการ พยาบาลด้วยความเต็มใจและเอื้ออาทร ให้
คำแนะนำเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยและญาติดูแลตนเองได้^{๔๔}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บัญญัติ ในการศึกษาสภาพและปัญหาและการใช้กิจกรรมเพื่อ
ส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม ได้ผลสรุปว่า ศิลปะคือกลุ่มวิชาที่
สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และความหลากหลายให้
เข้ากับนักเรียนและสังคม เนื่องจากกิจกรรมจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง หรือในวัฒนธรรม
ของตนนี้จะเป็พื้นฐานสำคัญให้บุคคลนั้นยอมรับวัฒนธรรมของคนอื่นด้วยความหลากหลาย และจะเกิดความ
ตระหนักถึงความหลากหลายในที่สุด

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การสอนด้านวัฒนธรรมไม่เพียงส่งผลด้านความรู้ แต่ส่งผลต่อการอยู่
ร่วมกันในสังคม อย่างไรก็ตามมิได้มีคำตอบชัดเจนว่าการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมจะเกิดผลการ
อยู่ร่วมกันมากขึ้น^{๔๕}

องค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ในสังคมพหุ
วัฒนธรรมควรให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างเสมอภาคของระบบการศึกษา อันจะทำให้เกิดองค์ความรู้จาก
ท้องถิ่นมีความหลากหลาย และเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม และทำให้
แนวคิดวัฒนธรรมทางการศึกษามีส่วนพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มี
การเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การศึกษาองค์ความรู้พหุวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันโดยการใช้องค์
ความรู้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านกระบวนการศึกษา โดยบทบาทของหน่วยงาน
รัฐและภาคเอกชน เช่น การปฏิรูปการศึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร รูปแบบการศึกษาที่สามารถบูรณาการ
องค์ความรู้หลากหลายจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม อันจะทำให้การศึกษามีบทบาทต่อการพัฒนา
ประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป^{๔๖}

^{๔๓} เกรียงไกร เจริญผล. การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย กรณีศึกษา มหาวิทยาลัย
นอร์ท เชียงใหม่ ดุษฎีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้. ๒๕๕๓

^{๔๔} สายสวาท เผ่าพงษ์ อัตลักษณ์บัณฑิตของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา. วิทยาลัยพยาบาลบรม
ราชชนนี ๒๕๕๔.

^{๔๕} บัญญัติ ย่งย่วน. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษา
กลุ่มงาน. กลุ่มงานวิจัยภาคกลาง, ๒๕๕๒.

^{๔๖} วรภรณ์ ตระกูลสุฤทธิ์. “กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม” ([มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี](#).
๒๕๕๕). หน้า ๕.

วิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ไม่ว่าการศึกษาใดๆหรือกระบวนการเรียนรู้เรื่องใด ย่อมผูกขาดหรือผูกกันกับวัฒนธรรม และแสดงถึงอัตลักษณ์หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย การให้ความสำคัญกับการเสมอภาคและความต้องการของท้องถิ่นจะนำมาประยุกต์ได้ทุกทิศทาง และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาที่เกิดจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลต่อความยั่งยืน โดยจัดกิจกรรมที่จะลดความขัดแย้ง การจัดทำหลักสูตรควรคำนึงถึงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะทำให้เกิดความเรียบง่ายต่อกัน

กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยกล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับตัวเอง เมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้ง อึดอัดใจ ความคับข้องใจ ความเกลียด ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวล จะเป็นสถานการณ์ที่บุคคลนั้นจะสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อความรู้สึก กล่าวคือ แต่ละคนพยายามดิ้นรน เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการหรือเป้าหมายของตน ขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้แรงกดดันของสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินพฤติกรรมนั้น การปรับตัวจึงเป็นการปรับสมดุลระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม

จะเห็นว่า การปรับตัวเป็นการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนให้มีความสัมพันธ์ลงตัว หากเป็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมก็ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของมนุษย์ การปรับตัวทางวัฒนธรรมเมื่อมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มยอมรับและปรับเข้าหาวัฒนธรรมอีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มที่พลังน้อยจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้มีพลังมากนั่นเอง

ไพศาล ไชยราม^{๔๗} ศึกษาเรื่อง ความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมโดยทำการคัดเลือกกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้สอบถาม ผลการวิจัยพบว่า ในกิจกรรมที่นำมาศึกษามีระดับความไม่สอดคล้องกันในระดับที่ต่างกัน กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องในระดับสูงเช่น การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของแต่ละศาสนา การรำที่มีลักษณะเหมือนการไหว้ การห่มผ้าสไบ การผลิตสิ่งของที่ใช้ในแต่ละศาสนา การร่วมกิจกรรมวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด กิจกรรมการสอนที่ไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง เช่น การจัดนิทรรศการภายในหนังสือที่มีภาพ

อัตลักษณ์ไม่ใช่คุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะที่คนแต่ละกลุ่มจะอยู่อย่างตายตัวแต่กระบวนการนิยามความเป็นชาติพันธุ์เป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีการปะทะประสานผ่านระบบสัญลักษณ์เพื่อช่วงชิงความหมายความเป็นตัวเองและการยอมรับหรือการปฏิเสธความเป็นอื่นด้วย แม้ว่าอัตลักษณ์จะเป็นเรื่องของ การประกอบสร้างนิยามความหมายของกลุ่มชนที่มารวมตัวกันถือเอาวัฒนธรรมแบบเดียวกัน ซึ่งทำให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการทางสังคมร่วมกัน ทำให้มีประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์และแสดงออกเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นพัฒนาการของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ที่เป็นจิตวิสัย พัฒนาออกเป็นวัตถุวิสัย มากขึ้น ดังนั้นแต่ละกลุ่มจึงเรียนรู้ที่จะสร้างบรรทัดฐานภายในสังคมตนเอง โดยมีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกใช้เป็นตัวชี้ ถึงความเป็นพวกเดียวกันหรือคนละพวก

^{๔๗}ไพศาล ไชยราม. “ความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมโดยทำการคัดเลือกต่างๆ”(วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ, ๒๕๓๔). หน้า ๘๕-๙๔.

พรรณิศา ชันธพันธ์.และคณะ ได้วิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรมความเชื่อและอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมเมื่อมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทางประเพณี พิธีกรรมในมิติสัมพันธ์กับปัจจัยด้านแผนนโยบายการท่องเที่ยว สังคมและเศรษฐกิจ อัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ก็ปรับเปลี่ยนเป็นในลักษณะต่างๆด้วยกันเช่น เป็นการปรับตัวสู่อัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมภายนอกด้วยการแสดงออกอัตลักษณ์ใหม่ในการเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทยผ่านประเพณีพิธีกรรม รวมถึงการผลิตซ้ำ เป็นการสร้างใหม่หรือฟื้นฟูประเพณี ทั้งนี้ก็เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองโดยมุ่งให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและยอมรับการดำรงอยู่ในสังคมเดียวกัน รวมถึงการเรียกสิทธิต่างๆในการอยู่ร่วมกันในชุมชน^{๔๘}

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจพิจารณาได้ว่า งานวิจัยกลุ่มหนึ่งเป็นการสะท้อนปัญหาจากการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนและ อีกกลุ่มเป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่า ยังมีปัญหาในการจัดกิจกรรม พยายามปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิต อย่างไรก็ตามผลการศึกษายังไม่ชี้ชัดถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายก็ตามทำให้การปรับตัวต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานในการเรียนรู้และการคงอยู่ต่อไปอย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทำให้ทุกคนต้องปรับตัวใหม่เพื่อความคงอยู่ของวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อเป็นแนวทางให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ต่อไป

^{๔๘} พรรณิศา ชันธพันธ์, การปรับเปลี่ยนวิถีทางประเพณีพิธีกรรม ความเชื่อและอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่. “วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๗). หน้า ๑๗๙.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ D เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix-method) และวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ D ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ D ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ D เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ฉะนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเลือกพื้นที่ในการวิจัย

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔ แผนการดำเนินงานของโครงการวิจัย

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๗ การนำเสนอผลการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถ ถกนา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ การสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้ง

หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับการสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๒) การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ D ในจังหวัดบุรีรัมย์

๓) ศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ D ในจังหวัด เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๔) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา องค์ประกอบของการสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาในชุมชน

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑) การลงพื้นที่ ๙ แห่ง ๘ อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ๑) บ้านนาโพธิ์ ต.นาโพธิ์ อ. นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ ๒) บ้านโนนสำราญ ต.ถลุงเหล็ก อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ๓) บ้านโคกเมือง ต.จรเข้มาก อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ๔) บ้านโนนสมบูรณ์ ต.สะแก อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ ๕) บ้านระเบ็กขาม ต.เสม็ด อ. เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ๖) บ้านโปรงตึกพัฒนา ต.เมืองฝ้าย อ.หนองหงส์ จ.บุรีรัมย์ ๗) บ้านเจริญสุข ต. เจริญสุข อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ๘) บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ ๙) บ้านโคก พลวง ต.หนองโบสถ์ อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และรวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนสันติสุข เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการสร้าง ชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

๒) การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อทราบถึงอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๓) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักปราชญ์ท้องถิ่น และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

๔) การพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการและรูปแบบอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๓. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจชุมชน ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันในพื้นที่ ๘ แห่ง ๕ อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้การสร้างครอบครัวอบอุ่นที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนแล้วนำไปสร้างเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านเกี่ยวกับ

การศึกษาข้อมูลชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในการสร้างครอบครัวอบอุ่น

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้วและนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชนโดยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาหรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ครอบครัวอบอุ่นในชุมชนให้กับชุมชนโดยการสนับสนุนด้านเงินทุนวัสดุอุปกรณ์และแรงงานรวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงานการประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ กาพัฒนาและจัดอบรม ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้มีค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและชุมชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยและผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ทันทีและนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในชุมชนทั้งในด้านการสร้างสรรค์และร่วมกันอนุรักษ์ เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

การศึกษาในภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ทั้งหมด ๙ แห่ง ๘ อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ๑) บ้านนาโพธิ์ ต.นาโพธิ์ อ.นาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ ๒) บ้านโนนส ารายู ต.ถลุงเหล็ก อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ๓) บ้านโคกเมือง ต.จรเข้มาก อ.ประโคนชัย จ.บุรีรัมย์ ๔) บ้านโนนสมบูรณ์ ต.สะแก อ.สตึก จ.บุรีรัมย์ ๕) บ้านระเบิกขาม ต.เสม็ด อ.เมืองบุรีรัมย์ จ.บุรีรัมย์ ๖) บ้านโปรงตึกพัฒนา ต.เมืองฝ้าย อ.หนองหงส์ จ.บุรีรัมย์ ๗) บ้านเจริญสุข ต.เจริญสุข อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.บุรีรัมย์ ๘) บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ ๙) บ้านโคกพลวง ต.หนองโบสถ์ อ.นางรอง จ.บุรีรัมย์ ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อค้นพบจากปรากฏการณ์ในพื้นที่เขตชนบทซึ่งมีพื้นที่ทำการวิจัย ดังนี้

นี้ เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นข้อค้นพบจากปรากฏการณ์ในพื้นที่เขตชนบทซึ่งมีพื้นที่ทำการวิจัย ดังนี้

๑. ทำการศึกษาและคัดเลือกชุมชน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือชุมชนที่มีการนำหลักธรรมบุญ ๙ ดี ไปใช้

๒. ศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key-informant) ประกอบด้วยกลุ่มประชากร จำนวน ๘ แห่ง ๕ อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ในกลุ่มตัวอย่าง

๓. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนแต่ละพื้นที่

๔. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบ

๓.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population)/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มพระภิกษุสงฆ์หรือผู้นำศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น และ ตัวแทนชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อีสานใต้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑) กลุ่มพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ชุมชนละ	๑๐ รูป
๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ชุมชนละ	๕ คน
๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ ชุมชนละ	๕ คน
๔) กลุ่มนิสิตนักศึกษาและกลุ่มคนที่ร่วมกิจกรรม ชุมชนละ	๓๐ คน
รวมชุมชนละ ๕๐ รูป/คน จำนวน ๙ ชุมชน เป็น ๔๕๐ รูป/คน	

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ มีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม(Focus Group) เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีความกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่างๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในสนามและดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้น โดยผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ มาล่วงหน้าโดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- ๑) อัตลักษณ์ความหมายในมุมมองของท่านควรเป็นอย่างไร
- ๒) องค์ประกอบของอัตลักษณ์มีกี่ประเภท มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
- ๓) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี มีวิธีการอย่างไร

๔) ปัญหาและอุปสรรคการสร้างอัตลักษณ์นำชุมชนให้มีคุณค่าทางสังคม ท่านคิดว่ามีอะไรบ้าง

๕) อื่นๆ(ถ้ามี).....

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ในพื้นที่ชุมชน ๓ จังหวัด ๔ แห่ง ได้แก่ พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ/ผู้นำท้องถิ่นตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการและกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่ชุมชนสันติสุข ในการอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการสนทนาที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไป โดยไม่เจาะจงเรื่องสถานที่ เช่น การอภิปรายกับกลุ่มชาวบ้านในศูนย์การเรียนรู้หรือในวัด การอภิปรายกับกลุ่มผู้นำด้านการปกครอง โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

๑) นิยามและความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ของ ๙ ดี

๒) ชนชน ๙ ดี ควรเป็นชุมชนอย่างไร

๓) หลักธรรมบุญ ๙ ดี มีอะไรบ้าง และมีประโยชน์อย่างไร

๔) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๕) อื่นๆ(ถ้ามี).....

๓. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมตามเทศกาลต่างๆ เช่นประเพณีวันสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้า และไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า

๔. การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่ายเป็นภาพนิ่งเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา

๕. เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้อย่างครบถ้วน

๖. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเชิญผู้นำทั้ง ๘ แห่ง ในกลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะแก่ผู้นำชุมชนในการสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรคคุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน

๓. นำเครื่องมือมาตรวจสอบ

๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์
๖. นำเครื่องมือไปใช้ โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

สนทนากลุ่ม และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยคุณภาพผสมผสานการลงภาคสนาม ประกอบด้วย การวิจัย เอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด หลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ รวมถึงการเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย เป็นต้น

ในส่วนของการวิจัยในภาคสนามเพื่อพัฒนาองค์ความรู้การอยู่ร่วมกันของชุมชนให้สัมพันธ์กัน ช่วยเหลือแบ่งปันด้วยรักสามัคคีเกื้อกูลกัน ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะของการวิจัยใน ภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการใน ๖ ลักษณะ คือ

(๑) ศึกษารวบรวมเอกสาร ชุดความรู้ และความเป็นมาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ การอยู่ร่วมกันของชุมชน สถานศึกษา และวัด

(๒) การศึกษากระบวนการพัฒนากิจกรรม ปัจจัยเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างการอยู่ ร่วมกันของชุมชน สถานศึกษา และวัด โดยเสริมสร้างหลักธรรมที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

(๓) การบูรณาการองค์ความรู้จากการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

(๔) การพัฒนากระบวนการเกี่ยวกับปัจจัยเกื้อกูลต่อการอยู่ร่วมกันครอบครัวในชุมชนโดยใช้ ธรรมนูญ ๙ ดีเป็นตัวเชื่อมโยงและขับเคลื่อนชุมชน โดยใช้การวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน

(๕) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘ แห่ง ๘ อำเภอในจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลตามกรอบวันและเวลาที่กำหนดไว้ และจัดอบรมพัฒนาทักษะผู้นำครอบครัวด้านการสร้างครอบครัวให้อบอุ่นด้วยหลักธรรมนูญ ๙ ดี เปิดเวทีเสวนาการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

(๖) จัดเวทีคืนข้อมูลสู่ประชาชน ณ วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีโครงการงบประมาณ ๒๕๖๔ ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร(Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

-ดำเนินการศึกษาบริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย

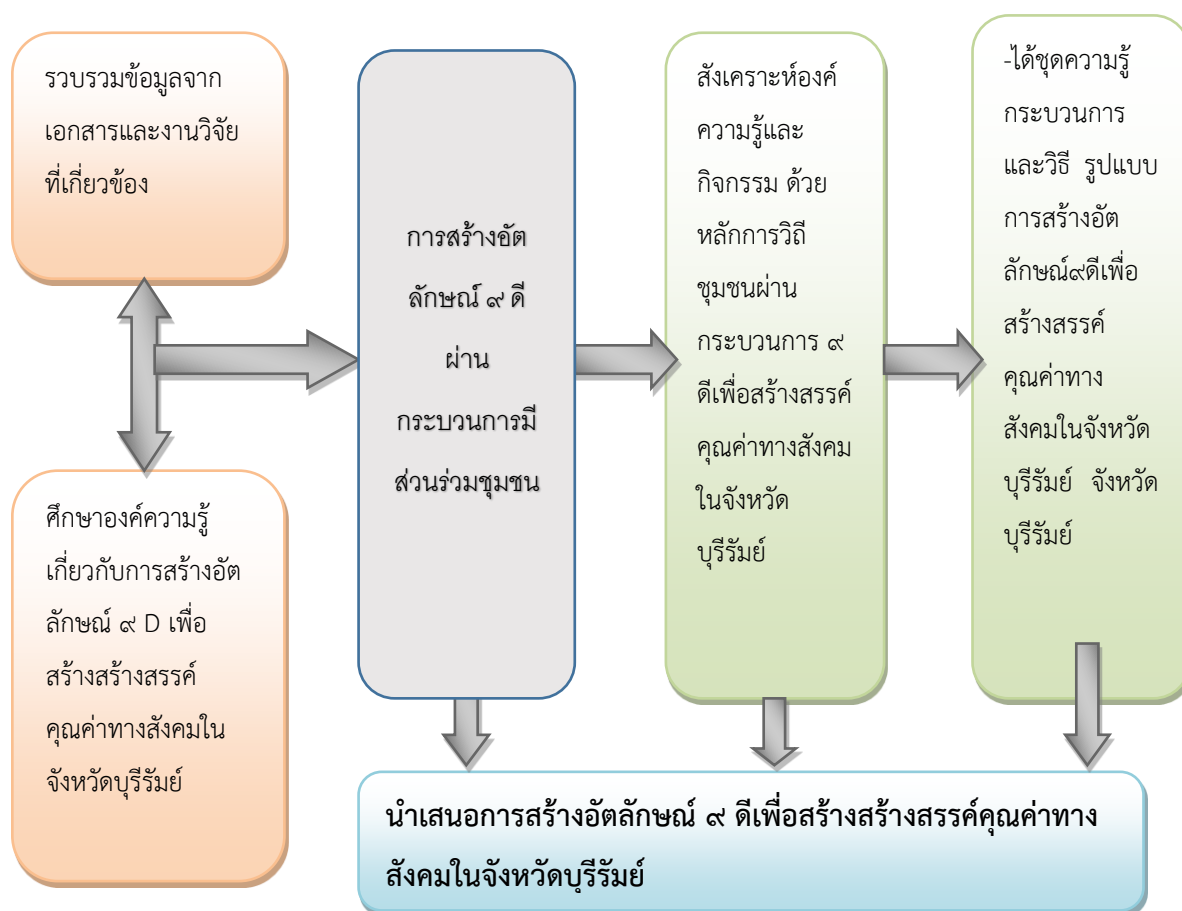
-สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามจากการสัมภาษณ์ แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นสำคัญ กล่าวคือ กิจกรรมการสร้างเครือข่าย รูปแบบและวัฒนธรรมที่เน้นการนำผลการวิเคราะห์มาเผยแพร่สู่สังคม ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ

-วิเคราะห์การการสร้างสรรค์กรอบรอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ใช้หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างเกณฑ์ปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน

-สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

สรุปกระบวนการวิจัยเรื่องการสร้างกรอบรอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ครอบครัว ทางมิติชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมไปถึงการสร้างเกณฑ์ปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้เห็นรูปแบบกระบวนการเพื่อให้เกิดกรอบรอบอุ่นสุขอย่างยั่งยืนต่อไปดังแผนภาพต่อไปนี้

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix-method) และวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๒) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์นั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัยได้ โดยเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร (Document) และเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม (Field Study) โดยวิธีการ การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non Structure Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปงานวิจัยแบบพรรณนา โดยมีผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ ศึกษาแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีผู้นำชุมชนผ่านเวทีประชุมกลุ่มย่อย ในแต่ละพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งรูปแบบการสร้างเครือข่ายของแต่ละชุมชนผู้วิจัยได้แยกประเด็นเพื่อให้เข้าใจง่ายในการสร้าง ในแต่ละชุมชนดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์

ในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสี่ชุมชน ได้แก่ บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ บ้านตะเคิง บ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ บัตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านบุ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์ บ้านหนองเต็ง ตำบลหนองเต็ง อำเภอกะสัง จ.บุรีรัมย์ วนตลาดโพธิ์ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์ บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์ และบ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอยางชุมน้อย จ.บุรีรัมย์ เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ ซึ่งได้สัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้นกับผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องดังรายละเอียดต่อไปนี้

บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์

บ้านนาโพธิ์ตำบลนาโพธิ์เป็นตำบลที่มีผู้นำเข้มแข็งและมีชื่อเสียงในการพัฒนามาตลอดในการพัฒนาบ้านให้เป็นเมืองจึงได้เริ่มมาเรื่อยๆ ด้วยวิสัยทัศน์และเลือนักปกครองที่มีอยู่ในตัวและรู้จักกับบุคคลหลายวงการ จึงเป็นผู้นำความเจริญมาสู่ตำบลนาโพธิ์ จนสามารถนำมาสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนจนเป็นที่รู้จักของคนโดยทั่วไป ซึ่งสามารถแบ่งอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของชุมชนได้ดังนี้

๑.อัตลักษณ์ผ้าไหมนาโพธิ์

ผ้าไหมบ้านนาโพธิ์มีความโดดเด่น คือ ความคงทน ความเป็นเงางามของเส้นไหม เนื้อผ้าละเอียดนุ่ม ทอด้วยฝีมือประณีต สีไม่ตก และด้านสุนทรีย์ภาพ คือ ความงามจากลวดลายที่มีการจัดวางองค์ประกอบที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างโครงสร้างที่กลมกลืนกับลวดลายธรรมชาติ มีการตัดทอนอย่างลงตัว สอดคล้องกับรูปแบบของผ้า ความลงตัวที่พอดีเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาที่ผ่านการกลั่นกรองมาหลายชั่วอายุคน และมีการสืบทอดต่อกันมาจนเป็นองค์ความรู้ของชุมชนในการมองเห็นความงามร่วมกันซึ่งจะกล่าวรายละเอียดเกี่ยวกับผ้าดังนี้

การออกแบบผ้า

ผ้าไหมบ้านนาโพธิ์มีความโดดเด่นทั้งด้านคุณภาพ คือ ความคงทน ความเป็นเงางามของเส้นไหม เนื้อผ้าละเอียดนุ่ม ทอด้วยฝีมือประณีต สีไม่ตก และด้านสุนทรีย์ภาพ คือ ความงามจากลวดลายที่มีการจัดวางองค์ประกอบที่ประสานสัมพันธ์กันระหว่างโครงสร้างที่กลมกลืนกับลวดลายธรรมชาติ มีการตัดทอนอย่างลงตัว สอดคล้องกับรูปแบบของผ้า ความลงตัวที่พอดีเกิดขึ้นจากภูมิปัญญาที่ผ่านการกลั่นกรองมาหลายชั่วอายุคน และมีการสืบทอดต่อกันมาจนเป็นองค์ความรู้ของชุมชนในการมองเห็นความงามร่วมกันสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างต่อไปนี้

“นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านนาโพธิ์ได้คิดค้น พัฒนา ปรับปรุงคุณภาพผ้าไหมมาอย่างต่อเนื่อง มีการส่งเสริมประเพณีและทักษะการทอผ้าไหม โดยการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย ความสืบเนื่องของกรรมวิธีการผลิตผ้าไหมและระยะเวลาอันยาวนาน ได้พิสูจน์คุณภาพและสุนทรีย์ภาพของผ้าไหมเมืองสุรินทร์ได้เป็นอย่างดี”^๑

ภาพประกอบการลงพื้นที่สัมภาษณ์กิจกรรมการทอผ้าไหม

^๑ สัมภาษณ์,นางจันทิมา เนียนไธสง, วันที่ ๙ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

“การผลิตเส้นไหมมีขั้นตอนและกระบวนการซับซ้อนกว่าการผลิตเส้นฝ้าย เพราะกว่าจะได้เส้นไหมต้องเริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อนเพื่อนำใบมาใช้เป็นอาหารของตัวไหม เนื่องจากตัวไหมจะไม่กินอาหารชนิดอื่นนอกจากใบหม่อน โดยเฉพาะในช่วงระยะตัวไหมโตเต็มที่ก่อนชักใยจะกินใบหม่อนทั้งกลางวันและกลางคืน การปลูกหม่อนจะปลูกในช่วงต้นฤดูฝน โดยนิยมปลูกอยู่ ๓ สายพันธุ์ คือ หม่อนน้อย หม่อนสร้อย และหม่อนไผ่ โดยทั่วไปจะปลูกไว้ใกล้กับบริเวณบ้าน ซึ่งใช้เวลาในการปลูกประมาณ ๔-๕ เดือนก็ใช้เลี้ยงไหมได้ โดยวิธีการหักปลายกิ่งที่มีใบอ่อนจากยอดสุด ๓-๔ ชั้นใบสับเป็นฝอยแล้วให้ตัวไหมกิน”^๒

“แต่เดิมไหมที่ใช้เลี้ยงเป็นไหมพันธุ์พื้นเมือง และเชื่อกันว่าเริ่มมาจากการเก็บรังไหมจากธรรมชาติในป่ามาเพาะเลี้ยง เป็นไหมที่ดี มีความต้านทานโรคสูง ไม่ต้องทะนุถนอมมากนัก แต่มีข้อเสียคือ รังไหมเหลือเส้นใยไม่มาก ปัจจุบันการพัฒนาสายพันธุ์ไหมไทยผสมกับไหมต่างประเทศ ทำให้เปอร์เซ็นต์การให้เส้นใยสูงขึ้น”^๓

“วงจรชีวิตไหมมี ๔ ระยะ ได้แก่ ไช้ไหม หนอนไหม ดักแด้ และผีเสื้อ

ระยะที่ ๑ ไช้ไหม นับตั้งแต่แม่ผีเสื้อวางไข่จนกระทั่งฟักเป็นตัวอ่อน ใช้เวลาประมาณ ๙-๑๒ วัน

ระยะที่ ๒ หนอนไหม ไช้จะฟักออกเป็นตัวขนาดเล็ก ซึ่งสามารถกินอาหารเองได้ ผู้เลี้ยงจะต้องหั่นใบหม่อนเป็นฝอยเล็ก ๆ ให้กิน ในระยะนี้ไหมจะกินอาหารสลับกับการหยุดนอนเป็นช่วง ประมาณ ๔-๕ ช่วง ใช้เวลาประมาณ ๒๐-๒๕ วัน ตัวหนอนจะเปลี่ยนจากสีขาวเป็นสีเหลืองใส เรียกว่า “ตัวสุก” ซึ่งจะไม่กินอาหารอีกต่อไป ผู้เลี้ยงไหมจะเก็บตัวสุกใส่ “จ่อ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายกระดังขนาดใหญ่ มีไส้ขดเป็นวงกลมซ้อนกันเป็นชั้นเพื่อให้ตัวสุกชักใยในชั้นต่อไป โดยใช้ผ้าคลุมจ่อไว้ป้องกันไม่ให้ตัวสุกออกนอกจ่อ

ระยะที่ ๓ ดักแด้ ไหมสุกที่เก็บเข้าจ่อจะเริ่มชักใยเพื่อทำรัง ในการทำรังหากผู้เลี้ยงไม่ต้องการคัดเลือกไหมไว้เพื่อทำพันธุ์ก็จะคัดไหมออกจากจ่อเมื่อทำรังเสร็จแล้ว โดยนำรังไหมออกมาผึ่งแดดเพื่อเตรียมนำไปสาวเป็นเส้นต่อไป ถ้าหากไม่นำรังไหมออกจากจ่อ ตัวไหมก็จะลอกคราบอยู่ในรังกลายเป็นดักแด้ ซึ่งใช้เวลาอีก ๗-๙ ดักแด้จึงจะลอกคราบกลายเป็นผีเสื้อเจาะรังออกมา

ระยะที่ ๔ ผีเสื้อ หลังจากแม่ผีเสื้อใช้น้ำลายซึ่งมีฤทธิ์เป็นด่างละลายใยไหมเจาะรังออกมาผสมพันธุ์และวางไข่ ใช้เวลาประมาณ ๑๒ ชั่วโมง หลังจากนั้นแม่ผีเสื้อก็จะตาย”^๔

“ขั้นตอนการผลิตเส้นไหมเริ่มจากการนำรังไหมที่ผึ่งแดดแล้วใส่ในหม้อต้ม ต้มน้ำให้ร้อนแล้วใช้ไม้หีบยาวประมาณ ๘๐ เซนติเมตร ปลายด้านหนึ่งเป็นง่ามเขี่ยรังไหมให้จมน้ำบางส่วนแล้วดึงเส้นไหมออกจากรัง ให้เส้นไหมผ่านง่ามไม้หนีบขึ้นไปร้อยกับรอกแขวนหรือ “พวงสาว” ซึ่งยึดอยู่กับ

^๒ สัมภาษณ์,นางลักขณา อัมสมบุญ, วันที่ ๙ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

^๓ สัมภาษณ์,นางละอองดาว กำลังมา, วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๔

^๔ สัมภาษณ์,นางลำไย บุญพันธ์, วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๖๔.

ปากหม้อ แล้วดึงเส้นไหมผ่านรอกลงในกระบะหรือตะกร้า”^๕ ทั้งนี้ต้องคอยเติมไหมลงในหม้อเป็นระยะ ๆ เส้นไหมที่สาวจะมีคุณภาพต่างกันไป

ภาพประกอบการสาวไหม

ลักษณะเด่นของผ้าไหมบ้านนาโพธิ์

แต่เดิมนั้นการทอผ้าไหมของชุมชนอำเภอนาโพธิ์ทำเพื่อไว้ใช้เองและสวมใส่ในงานบุญและงานพิธีต่างๆ การทอจะทำหลังจากสิ้นสุดฤดูทำนา มิได้มีการทอเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด จนมีคำกล่าวทั่วไปว่า “พอหมดหน้านา ผู้หญิง ทอผ้า ผู้ชายตีเหล็กซึ่งได้แก่

๑. มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ โดยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากกัมพูชา ลวดลายที่บรรจงประดิษฐ์ขึ้นล้วนมีที่มาและความหมายอันเป็นมงคล

๒. นิยมใช้ไหมน้อยในการทอ ไหมน้อยคือไหมที่สาวมาจากเส้นใยภายในรังไหม มีลักษณะนุ่ม เรียบ เป็นเงางาม

๓. นิยมใช้สีธรรมชาติในการทอ ทำให้มีสีไม่ฉูดฉาด มีสีสันทันทีมีลักษณะเฉพาะคือ สีจะออกโทนสีขมิ้น เช่น น้ำตาล แดง เขียว ดำ เหลือง อีกทั้งยังมีกลิ่นหอมจากเปลือกไม้

๔. ฝีมือการทอ มีความแน่นและละเอียดอ่อนประณีต ผสมผสานลวดลายต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แสดงถึงศิลปะอันงดงาม

แต่เดิมนั้นการทอผ้าไหมของชุมชนทำเพื่อไว้ใช้เองและสวมใส่ในงานบุญและงานพิธีต่าง ๆ การทอจะทำหลังจากสิ้นสุดฤดูทำนา มิได้มีการทอเพื่อจำหน่ายแต่อย่างใด จนมีคำกล่าวทั่วไปว่า “พอหมดหน้านา ผู้หญิง ทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก”

^๕ สัมภาษณ์,นางชนิกา รินโรสง,วันที่ ๑๓ สิงหาคม,๒๕๖๔.

ภาพประกอบลักษณะของผ้าไหมลายต่างๆ

“หลักการสร้างลวดลายของผ้าไม่แตกต่างจากการทอผ้ายกในแหล่งอื่นที่ทำให้เกิดลายบนขึ้นเหนือพื้นผ้า โดยการ เสริมเส้นพุ่งพิเศษ ซึ่งสามารถเลือกใช้เส้นไหมย้อมสีหรือเลือกใช้ไหมทอง ทั้งนี้เส้นไหมที่ใช้ ทางกลุ่มทอผ้ายกของบ้านท่าสว่างไม่ได้เลี้ยงเอง ต้องซื้อจากชาวบ้าน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไหมที่ผลิตได้ในท้องถิ่น โดยใช้ไหมน้อยทั้งหมด แต่ในบางครั้งใช้ไหมจุล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงานที่ทอ และเงื่อนไขในการทำงานอันเป็นปัจจัยในการเลือกใช้วัสดุ นอกจากนั้นจะต้องหาไหมทองให้ได้ขนาดที่เท่ากันอีกด้วย”^๖

“ในการทอใช้กี่ทอมือแบบพื้นบ้านตามวัฒนธรรมท้องถิ่น และใช้ตะกอสำหรับแบ่งกลุ่มของเส้นยืนในการทอตั้งแต่ ๒ ถึง ๓ ตะกอขึ้นไป ทำให้ได้เนื้อผ้าเป็นเงามันแบบผ้าแพรเพราะจำนวนเส้นยืนปรากฏขึ้นมากกว่าเส้นพุ่ง ซึ่งมีลักษณะคล้ายผ้าต่วนหรือผ้าชาตินของจีน ในขั้นตอนนี้นับว่าแตกต่างจากผ้ายกสมัยโบราณและผ้ายกจากแหล่งอื่น ซึ่งมีเอกสารระบุว่าผ้ายกจากหัวเมืองทางใต้เน้นใช้ตะกอสำหรับแบ่งกลุ่มของเส้นยืนในการทอเพียง ๒ ตะกอเท่านั้น สำหรับลายผ้าจำนวนตะกอสำหรับคัดลายผ้าจำนวนมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับความซับซ้อน ของลวดลายซึ่งขั้นตอนนี้ไม่แตกต่างกับผ้ายกโบราณ”^๗

“ช่างทอสามารถสร้างลวดลายได้ทุกรูปแบบอย่างไม่มีขีดจำกัดนับตั้งแต่ลายเรขาคณิต ลายพรรณพฤกษา ลายกระหนก และลายตัวภาพ ส่วนใหญ่สร้างลวดลายด้วยการเสริมเส้นพุ่งพิเศษ เข้าไปยาวต่อเนื่องกันตลอดหน้าผ้า และชนิดที่เสริมเข้าไปเป็นช่วงจังหวะ ได้แก่ การจก การทอเกาะ เป็นต้น ซึ่งมีทั้งการเสริมเส้นพุ่งพิเศษแบบธรรมดาที่ปรากฏลายให้เห็นทั้งด้านหน้าและด้านหลัง และการเสริมเส้นพุ่งพิเศษที่ปรากฏลวดลายเฉพาะด้านหน้า โดยด้านหลังทอเก็บจนมองไม่เห็นเส้นพุ่ง

^๖ สัมภาษณ์, นางบุญส่ง นกโธสง, ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๔.

^๗ ประชุมกลุ่มย่อย วันที่ ๒๔ สิงหาคม.๒๕๖๔.

พิเศษ ซึ่งอาจแตกต่างจากผ้ายกโบราณที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ แต่สามารถพบในผ้ายกที่ราชสำนักสยามสั่งทอจากต่างประเทศ”^๘

“เอกลักษณ์จึงถูกนำมาช่วงชิงความโดดเด่น ด้วยผ้าไหม อย่าง ผ้าชิ้นตีนแดง ซึ่ง ซึ่งจำลองมาจากธรรมชาติ อาทิ ลายกลีบบัว ดอกพิกุล ลายพระอาทิตย์ แล้วนำมามัดเพื่อให้ลายเด่นชัดสังเกตความสวยงาม อยู่ที่ลายที่แกะด้านนอกและความแวววาว พวงด้วยผลผลิตปลายทางอย่าง เป็นกระบวนการผลิตแบบพื้นบ้านของชาวนาโพธิ์ซึ่งเป็นการผลิต โดยการใช้เครื่องมืออย่างง่ายที่หาได้ในท้องถิ่น ใช้อุปกรณ์ที่เคยใช้มาตั้งแต่บรรพบุรุษ”^๙

กล่าวโดยสรุปแล้ว อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของบ้านนาโพธิ์มีผ้าไหม เป็นรากเหง้าสำคัญของชุมชน ทั้งนี้เพราะว่าภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นสรรพวิชาความรู้ที่ชุมชนใช้แก้ปัญหาหรือจรรโลงชีวิตสังคม ประยุกต์ใช้มายาวนานหรือชุมชนรับมาจากภายนอก ล้วนแต่เป็นความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์ว่าเข้ากันได้กับวิถีชีวิตด้านอื่น ๆ ของชุมชน นอกจากนั้นยังเป็นความรู้สาธารณะที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ได้มีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถวิเคราะห์พัฒนาแบบใหม่ วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็งของภูมิปัญญาของตนเองและสิ่งที่นำเข้ามาจากภายนอกเพื่อเลือกประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ^{๑๐}

การบริหารงานของบ้านนาโพธิ์ ใช้แผนพัฒนาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการงาน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน โดยกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดมุ่งหมาย รวมทั้งการกำหนดนโยบาย โครงการ กิจกรรมโดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จของการสร้างอัตลักษณ์หรือพัฒนาระยะยาวอย่างต่อเนื่อง การจัดทำแผนพัฒนาในระดับต่างๆที่สำคัญบ้านนาโพธิ์ได้ดำเนินงานตอบสนองต่อปัญหาของหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม ต้องเกิดจากภายในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดรับฟังความคิดเห็น เป็นที่ปรึกษาหารือ ร่วมทำ ร่วมพัฒนากับชุมชน ถือได้ว่าเป็นการนำการตัดสินใจทางเลือกนโยบายไปปฏิบัติจริงซึ่งทางชุมชนเองก็ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจสามารถวัดถึงความสำเร็จและวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสามารถดึงดูดกลไกภาคประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของงาน โครงการ กิจกรรม ได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงยังได้คัดสรรตัวแทนจากชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำในการสร้างสรรค์งานศิลปะการทอผ้าไหมต่อไป

บ้านตะโคก หมู่ ๑ ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนโบราณ บ้านตะโคก เป็นชุมชนโบราณที่มีอายุมานานับร้อยปี ซึ่งมีจากการลงพื้นที่จากการบอกเล่า บ้านตะโคกมีกลุ่มชาติพันธุ์เขมรและภาษาถิ่นที่ใช้ในการสื่อสาร

^๘ สัมภาษณ์.นางทองอินทร์ แผลมไธสง, วันที่ ๒๓ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

^๙ สัมภาษณ์. นางพรหมศรี วงศ์วิลาส, วันที่ ๒๓ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

^{๑๐} สัมภาษณ์. นายเทียม หมั่นอุตสาห, วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๔.

ส่วนใหญ่คือเขมร ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนบ้านตะโค่งคือ ประเพณีแซนโฌนตา (ไหว้บรรพบุรุษ) รวมทั้งความเป็นเอกลักษณ์ของเรื่องภาษาพูด สิ่งเหล่านี้ยังมีการสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง

ความเป็นอยู่ มีลักษณะที่อยู่อาศัยที่สร้างด้วยวัสดุอันถาวรได้แก่ ปูนซีเมนต์ ที่อยู่อาศัยในลักษณะระปานกลางถ้าเทียบกับครอบครัวที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองหรือเทศบาล ซึ่งในปัจจุบันเริ่มขยายขยายไปอยู่ตามท้องนา เพราะในสภาพพื้นที่เริ่มแออัดมากขึ้น

บริบทการดำรงชีวิตเป็นไปแบบเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ หนุ่่มสาวรุ่นใหม่ที่ว่างจากการทำนา ทำไร่ จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมือง หรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา เพื่อประกอบอาชีพหลักของตน เป็นเช่นนี้เรื่อยไปในสมัยโบราณจากการสัมภาษณ์นั้น กลุ่มชาติพันธุ์ มีประเพณีการประกอบพิธีบูชาเทพซึ่งในปัจจุบันปัจจุบัน ก็มีส่วคล้ายกันพอสมควร เช่นลักษณะการประกอบพิธีกรรม อย่างเช่น การแซนโฌนตา ในช่วงเดือน ๑๐ ของทุกปี การปลูกบ้านที่ยกสูงในบางพื้นที่ การไหว้และการเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างไ้ก็ดี แม้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับชนชาติพันธุ์ญ แต่ถ้าจะเปรียบ ประเพณีและความเชื่อ ต่างๆ จะคล้ายกับกลุ่มชาติพันธุ์ญเป็นอย่างมากเช่น เช่น ลักษณะบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน การนับเวลา วัน เดือน ปี การเชื่อถือโชคกลาง ฤกษ์ยาม การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนอุปนิสัยส่วนบุคคลดังจะอธิบายต่อไปนี้

๑. อัตลักษณ์การตั้งที่อยู่อาศัย

กลุ่มชาติพันธุ์เขมรบ้านตะโค่งใช้ภาษาเรียกบ้านว่า “ปะเตียะ” การสร้างบ้านเรือนของชาติพันธุ์เขมรคติความเชื่อ หลายประการด้วยกัน ทั้งทิศทางการสร้างบ้าน และการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน โดยทั่วไปจะไม่สร้างบ้านเรือนและมีทางขึ้นลงบันไดบ้านไปในทิศตะวันตกอย่างเด็ดขาด เพราะถือว่าทิศตะวันตกเป็นทิศอัปมงคลหรือเป็นทิศของผี และเมื่อลูกจะสร้างบ้านหลังใหม่จะไม่สร้างบ้านอยู่ทางทิศใต้ของพ่อแม่ เพราะถือเป็นการลบหลู่ผีบรรพบุรุษ เนื่องจากในมุมใดมุมหนึ่งทางทิศใต้ของบ้านพ่อแม่ นั้นเป็นที่ตั้งหิ้งบรรพบุรุษ จากลักษณะการสร้างบ้านและทิศทางการสร้างดังกล่าว ทำให้ผู้พบเห็นทราบได้ว่า สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“บ้านของเราในอดีตมักใช้วัสดุที่หาได้ตามธรรมชาติมาปลูกสร้าง เช่น ต้นไม้ที่อยู่ตามท้องนาของตนเองและตามชายป่า ตามลำห้วย หลังคามุงด้วยหญ้าคา ปัจจุบันอาจเป็นสังกะสีตามฐานะครอบครัว ครอบครัวของชาวเขมรมักอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่และเคารพกันตามอันดับอาวุโส บางบ้านจึงมักต่อเติมจากเรือนใหญ่ออกไป หรือมีบ้านเรือนใกล้เคียงกันอยู่หลายหลัง ลักษณะบ้านนิยมสร้างด้วยเสา ๙ ต้น”^{๑๑}

^{๑๑} สัมภาษณ์, นายสุพรรณ บุราชะกา, วันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๖๔.

“สิ่งที่แตกต่างเกี่ยวกับการสร้างบ้านซึ่งไม่เหมือนที่อื่นคือ ตัวบ้านจะมีลวดลายฉลุตกแต่งให้สวยงามเหมือนบ้านเรือนในวัฒนธรรมอื่นๆ ใต้ถุนมักสูงและปล่อยไว้โล่งเพื่อเป็นที่เลี้ยงสัตว์เช่น วัว ควาย เล้าเป็ด ไก่”^{๑๒}

“บ้านตะโค่ง ล้อมรอบด้วยธรรมชาติและป่าไม้ ซึ่งส่วนใหญ่ในบริเวณนี้เป็นบริเวณพื้นที่สูงสามารถมองเห็นได้ในระยะไกลได้ การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน มีความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในเขตจังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ โดยแต่ก่อนจะสร้างบ้านให้ใต้ถุนบ้านโล่ง ให้อากาศถ่ายเทได้สะดวก นิยมตั้งเสาด้วยเสาไม้ อย่างน้อยจำนวน๘เสาขึ้น”^{๑๓}

ในปัจจุบันสามารถพบเห็นบ้านทรงไม้ ปล่อยให้ใต้ถุนโล่ง หรือบางบ้านได้ทำคอกวัว คอกควายไว้ใต้ถุน และนิยมพักอาศัยกันเป็นจำนวนมากในบ้าน เหตุที่ทำคอกวัว คอกควายไว้ใต้ถุนบ้าน เพื่อที่จะนำขี้หรือมูลของสัตว์มาทำเป็นยุงข้าวและใช้ประโยชน์ในทางการเกษตร แต่ในปัจจุบันพบว่า การสร้างบ้านเรือนของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ได้เปลี่ยนแปลงไป จากการรับเอาวัฒนธรรมเข้ามา โดยเฉพาะสังคมในเมือง มีการสร้างด้วยปูนซีเมนต์ บางหลังก็เป็นบ้านชั้นเดียว เน้นความสวยงามเป็นหลัก

๒. อาหารการกินกับพิธีกรรมความเชื่อ

ชุมชนโบราณบ้านตะโค่ง ส่วนใหญ่จะรับประทานอาหารแบบดั้งเดิมของตนเอง รสชาติของอาหารมาจากธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งมีความหลายของพืชพันธุ์ธัญญาหารที่หามาได้จากท้องถื่น นำมาปรุงกับวัตถุดิบเองหามาจากหนองน้ำห้วยจะเข้ ประเภทกับข้าว ข้าวเขมรนิยมประกอบอาหารเพื่อรับประทานในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็น กุ้ง หอย ปู ปลา กบ ซึ่งอาหารประเภทนี้ มีที่มาของแหล่งอาหารคือ ห้วยตะโค่งจากการสัมภาษณ์และสังเกตโดยรอบหมู่บ้าน พบว่าหนองน้ำตามธรรมชาติจัดเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของชาวบ้าน เพราะลักษณะทางภูมิศาสตร์เต็มไปด้วยป่าไม้ หนองน้ำล้อมรอบ ส่วนแหล่งอาหารที่ได้จากป่า คือเห็ด หน่อไม้ นับว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวชุมชนมายาวนานเพราะในบริเวณนี้มีป่าอุดมสมบูรณ์มีทั้งพืชและสัตว์ผลไม้ แต่จากการสัมภาษณ์และการสังเกตพบว่า ตามลักษณะแล้ว อาหารที่ได้มาส่วนมากจะเป็นพืช ส่วนสัตว์นั้นไม่มีเพราะเป็นเขตสงวนพันธุ์สัตว์ป่า ถ้าจับหรือฆ่าอาจจะได้รับโทษทางกฎหมาย ส่วนอาหารที่ผลิตเองส่วนใหญ่จะเป็นผัก ผลไม้ ตามฤดูกาล

^{๑๒} สัมภาษณ์,นางน้อย รินไธสง, วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

^{๑๓} สัมภาษณ์,นายประเสริฐ นามลิวัน,วันที่ ๓๑ สิงหาคม,๒๕๖๔.

ภาพประกอบการสำรวจแหล่งทรัพยากรอาหารในหมู่บ้าน

๒.๑ ลักษณะอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรบ้านตะโคงก็จะแบ่งเป็นสี่ส่วนดังต่อไปนี้

๒.๑.๑. อาหารในพิธีกรรม จะสามารถจำแนกได้สองประเภทใหญ่ๆคือ พิธีกรรมประจำสายตระกูล และพิธีกรรมประจำชุมชน พิธีกรรมทั้งสองประเภทที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมจะคล้ายๆคลึงกัน ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวถึงโดยแยกรายละเอียดทั้งสองประเภท แต่จะอธิบายถึงพิธีกรรมสำคัญๆเช่น พิธีกรรมแซนโหม้นตา และรำมะมั่วต อาหารที่ใช้ประกอบพบในการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรคือกล้วย กับข้าวต้มมัด เหตุผลเป็นเพราะว่า ชาวเขมรมักตั้งถิ่นฐานอยู่ในดงป่า ใกล้เคียงความเจริญ เมื่อประกอบพิธีกรรมก็ไม่สามารถหาอาหารประเภทของหวานในสิ่งที่ทดแทนได้ก็มีแค่กล้วยกับข้าวต้มมัด และที่ขาดไม่ได้ก็คือ เหล้าสาโท ซึ่งบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์

“อาหารชาวเขมรกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ยังนิยมประกอบอาหารและรับประทานอยู่เช่นเดิมควบคู่กับการรับประทานอาหารสากลทั่วไป”

“อาหารบางชนิดมีการผสมผสานกับอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ คือ ลาว อาหารบางอย่างจึงจัดเป็นอาหารท้องถิ่นแต่ไม่สามารถกล่าวได้เป็นอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ใด นอกจากนั้นอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรยังยกระดับเป็นธุรกิจชุมชนท้องถิ่น คือมีชาวเขมรในบริเวณอุทยานเขากระโดง ได้ประกอบอาหารเพื่อการค้าในชุมชน ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีเพื่อจำหน่าย อาหารที่ชาวเขมรทำ

เพื่อการค้ามีทั้งแกงเลี่ยน ปนมะเขือ ห่อหมกหน่อไม้ ไช้ผดแดง เป็นต้น ซึ่งวัตถุดิบที่หามาจากชาวบ้านด้วยกันนั่นเอง”^{๑๔}

๒. พิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนโบราณบ้านตะโคง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นชนที่อาศัยอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ และ มีปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมที่เป็นแบบเฉพาะ วัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์เขมรไปเป็นในลักษณะทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่มีรากเง้าทางวัฒนธรรมจากแหล่งวัฒนธรรมเดียวกัน ผลที่แสดงได้ชัดเจนคือประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ทั้งรูปแบบและลักษณะของพิธีกรรม การสื่อสารที่ใช้ภาษาเขมรร่วมกันได้เปลี่ยนแปลงถอยห่างจากกัน กระทั่งในปัจจุบันการสื่อสารด้วย การพูดระหว่างกลุ่มชนที่เป็นชาวไทยเขมรกับกลุ่มชนที่เป็นชาวลาวและกวย เหตุผลที่เป็นปัจจัยสำคัญส่งผลต่อปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรม ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองกลุ่ม มีความสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กรอบของวัฒนธรรมศูนย์กลางชาติพันธุ์เขมร ซึ่งชาติพันธุ์เขมร รูปแบบของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจะได้รับการรับรองจากภาครัฐและประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นั้นไม่ได้รวมประชาชนที่ชาวไทยเขมรวัฒนธรรมแบบเขมรจึงวิวัฒนาการไปในแบบที่ไม่อิงบริบทของกลุ่มชาว กวยและชาวลาว”^{๑๕}

“วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมในลักษณะแนวทางที่ แตกต่างกันไปจากวิวัฒนาการวัฒนธรรมศูนย์กลาง เป็นวิวัฒนาการในแบบ เฉพาะของกลุ่ม ที่ไม่ได้ซึมซับวัฒนธรรมเขมรศูนย์กลางมาเป็นมาปัจจัยร่วมวิวัฒนาการ”^{๑๖}

“วัฒนธรรมที่อยู่ภายใต้การซึมซับวัฒนธรรมไทยส่วนกลาง ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อในบางอย่าง ลักษณะจึงได้แตกต่างจากที่กลุ่มชนจากศูนย์กลางวัฒนธรรมของชาวกวยและชาวลาว เช่น พิธีกัณฑ์ (ตัดเชือกกรรมพันธุ์) ซึ่งเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อบนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าผู้ที่เจ็บป่วยนั้นเกิดจากการได้รับเชื้อที่เป็นสิ่งร้าย ๆ มาจากบรรพบุรุษ จะต้องทำพิธีตัดเชือกกรรมพันธุ์ (กัณฑ์) เพื่อเป็นการตัดขาดจากสิ่งร้าย ๆ จากบรรพบุรุษถึงจะหายจากโรคร้ายต่าง ๆ และยังสามารถพบได้อีกหลายพิธีกรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมเขมรศูนย์กลาง”^{๑๗}

สังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามากระทบชุมชนที่เป็นการเปลี่ยนแปลงในแบบ ความเป็นตัวตนหรืออัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์จึงเป็นไปใน แบบที่ซึมซับวัฒนธรรมแต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์เขมรเดิม ตามเชื้อชาติ ที่ติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด พื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวกุ่มชาติพันธุ์เขมรในพื้นที่อุทยานเขากระโดง เป็นพื้นที่ไม่ห่างจากเมืองบุรีรัมย์มากนัก การปฏิบัติตาม ความเชื่อครั้งก่อนที่จะถูกแบ่งพรหมแดนเป็นไปในลักษณะที่ไม่เต็มรูปแบบตามที่กลุ่มชน โดยวิธีการและขั้นตอน

^{๑๔} สัมภาษณ์,นางสุกัญญา จันทร์นอก,วันที่ ๓ กรกฎาคม,๒๕๖๔.

^{๑๕} สัมภาษณ์,นายกาย วงศ์ทอง,วันที่ ๓ กรกฎาคม,๒๕๖๔

^{๑๖} สัมภาษณ์,นายทองแดง แสงอรุณ,วันที่ ๙ กรกฎาคม,๒๕๖๔

^{๑๗} สัมภาษณ์,นางจันทิ ไวกำปา,วันที่ ๙ กรกฎาคม,๒๕๖๔.

การปฏิบัติตามความเชื่อของกลุ่มชนชาวเขมรในพื้นที่จะเป็นไป ในลักษณะที่ลอกเลียนมาเฉพาะ บางส่วน เหตุผลสืบเนื่องมาจากการสืบทอดความเชื่อจะเป็นใน ลักษณะของเรื่องเล่าที่มาสู่การปฏิบัติ หรือได้ไปสัมผัสกับประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ ไม่มี อาจารย์ (เจ้าพิธีหรือหมอพิธี) ที่ได้รับการสืบทอดมาโดยตรงจากครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติอยู่ที่ ศูนย์กลางวัฒนธรรมที่ชาวชุมชนปฏิบัติอยู่ ในชุมชน เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อที่ผ่านการสืบทอดสืบต่อ ๆ จากบรรพบุรุษกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งครั้งอดีต กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเป็นกลุ่มชนที่มีความยิ่งใหญ่ และมีอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมอย่างมาก พิธีกรรมตามความเชื่อของชาติพันธุ์เขมรจึงสามารถพบได้ อย่างหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งยังมีหลายพิธีกรรมตามความเชื่อที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่เพื่อให้ สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ซึ่งเหตุผลและปัจจัยที่ผลักดันให้มีการเกิดขึ้นของ พิธีกรรมความเชื่อของชุมชนบ้านตะโค่งดังนี้

“เพื่อต้องการให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเมื่อเกิดเหตุการณ์บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นกับชุมชนหรือกลุ่มชนในชุมชน ซึ่งเป็น เหตุการณ์ที่กลุ่มชนในชุมชนไม่สามารถหาคำอธิบายมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ หรือไม่ อาจหาข้อสรุปเชิงวิทยาศาสตร์ได้ในช่วงเวลานั้น ๆ ชาวชุมชนจึงจำเป็นต้องหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ”^{๑๘}

“การสร้างพลังทางใจต่อสู้กับอาการเจ็บป่วยชุมชนบ้านตะโค่งซึ่งแต่ครั้งโบราณ ถึงแม้พื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ในเขตที่ไกลเมืองแต่ด้วยความเชื่อและ ความเจริญด้านการรักษาพยาบาล ชุมชนจึงจำเป็นที่จะต้องพึ่งพากันเองโดยได้ประยุกต์เอาความเชื่อใน ลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการรักษาพยาบาลเพื่อเป็นประคับประคองกลุ่มชนในชุมชน ให้ผ่านพ้นไปจากอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมแกครวระ (แก้เคราะห์)”^{๑๙}

“การยึดถือศิลปะร่วมสมัยกับการผสมวัฒนธรรมด้านศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิต คือ อาศัยพลังบวร” ในการทำงานและอาศัยร่วมกัน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางทางจิตใจซึ่งตรงกับการสัมภาษณ์ของนายบุญช่วย เชียงรัมย์ ได้บอกว่า

“ตั้งแต่เกิดมาตั้งแต่ตอนเด็กถึงตอนนี้ยังเห็นบ้านตะโค่งยังมีความเชื่อและเชื่อมโยงกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นนของคู่บ้านของบ้านตะโค่งที่เชื่อได้ว่า เป็นของโบราณที่ว่าชุมชนนี้เป็นชุมชนโบราณคือ หินที่ขุดเจอซึ่งเป็นบ่อน้ำในบริเวณโรงเรียนบ้านตะโค่ง”^{๒๐}

^{๑๘} ประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๒๓ กันยายน, ๒๕๖๔.

^{๑๙} สัมภาษณ์,นายสุดใจ มนตรีนอก,วันที่ ๒๓ กันยายน,๒๕๖๔.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายบุญช่วย เชียงรัมย์ วันที่. ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔.

รูปภาพแสดง บ่อน้ำที่ขุดพบหินโบราณ

“ชุมชนแห่งนี้ก่อนจะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ต้องมีการเซ็นไหว้บอกเจ้าที่เจ้าทางให้รับรู้ถึงเทวดานางสาางต่างๆเพราะเชื่อว่า ท่านเหล่านี้จะคอยปกป้องรักษาชีวิตและครอบครัวของชุมชนตลอดจนดลบันดาลสิ่งดีๆที่เราได้บนหรือขอไว้ในประการต่างๆ หากไม่มีการเซ็น หรือไหว้หากจัดกิจกรรมหรือทำงานในชุมชนแล้ว ก็จะทำให้เกิดความไม่สะดวกและส่งผลให้เกิดการผิดและทะเลาะกันตามมา”^{๒๑}

“แต่ละปีกิจกรรมที่ทางวัดได้จัดให้ชุมชนและสร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านนี้คือ ประเพณีบุญผะเหวด และสักการะเจดีย์สันติคุณ วัดบ้านตะโคก โดยจุดเด่นของชุมชนนี้เกิดจากการประสานงานกันกับทุกภาคส่วนทำให้เกิดความศรัทธาและความเชื่อในการจัดทำกิจกรรม ที่ผ่านมานั้นทุกคนในชุมชนจะตั้งใจฟังเทศมหาชาติจนจบเพราะยังมีความเชื่อหากฟังจบจะได้เข้าถึงพระนิพพานในชาตินี้หรือชาติหน้า”^{๒๒}

“ในสังคมไทยความเชื่อและศาสนาหลากหลาย มีลักษณะความเป็นไทยร่วมกัน คือ ความอดกลืนทางความเชื่อและศาสนา ทำให้ความหลากหลายทางความเชื่อและศาสนา ไม่ค่อยเป็นเหตุแห่งความขัดแย้งทางด้านการเมืองและสังคมโดยรวม”^{๒๓}

“ความเชื่อและศาสนามีอิทธิพลต่อสถาบันสำคัญ เช่น การปกครอง กฎหมาย การศึกษา ทำให้ความเชื่อและศาสนาแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ สอดประสานกันไปอย่างแยกไม่ออก การจะเข้าใจและเข้าถึงสภาพความคิดของสังคมไทยและศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ จึงจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะความเชื่อและศาสนาด้วย”^{๒๔}

^{๒๑} สัมภาษณ์. นายยอด โพธิ์นอก. วันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๖๔.

^{๒๒} สัมภาษณ์. นายชัชวาล เปกรัมย์. วันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๔.

^{๒๓} สัมภาษณ์. นางจำปา พลแก้ว. วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔.

^{๒๔} สัมภาษณ์. นายอรรถพร รัตนโสภณ. วันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๔.

“เรายังมีแนวความคิดที่ว่าความเชื่อและศาสนาย่อมเปลี่ยนแปลง หรือมีผู้นำไปใช้ในทางต่างๆ จึงนับเป็นตัวจักรและปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคม ความคิดโดยรวมของคนเปลี่ยนแปลง หรือถูกชักนำไปในทางต่างๆ ได้ เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง มีปัญหาใหม่ๆ เกิดขึ้น ศาสนาย่อมมีส่วนช่วยแก้ไขหรือทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้นได้”^{๒๕}

“ชุมชนบ้านตะโค่งที่ดำรงอยู่ในขณะนี้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมาก ทำให้เกิดช่องว่างทางความคิดและแสวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวใหม่ ๆ ส่งผลต่อเนื่องกระแสของศาสนาใหม่ๆ หรือแนวใหม่ๆ ในศาสนาหลักแต่เดิม”^{๒๖}

จากบทสัมภาษณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์ข้างต้น ผู้วิจัยและคณะได้รวบรวมข้อมูลเพื่อสรุปในอัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงชุมชนบ้านตะโค่งยังคงมีความเชื่อในแนวคิดที่ยังนำไปสู่การเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนโบราณไว้เป็นอย่างดีคือการประยุกต์แนวคิดโดดเด่นดังนี้

๑. พิธีกรรม ศาสนาและความเชื่อ

๑.๑ พระเจดีย์สันติคุณ

พระเจดีย์สันติคุณได้สร้างขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๑ โดยคณะศรัทธาชาวบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรสถานเพื่อระลึกถึงอดีตเจ้าอาวาสพระครูสันตีสารุคุณที่ชาวบ้านให้การเคารพและนับถือเป็นอย่างยิ่ง จุดประสงค์การสร้างเจดีย์เพื่อเป็นพุทธบูชาของชุมชนรวมถึงเป็นส่วนกลางของการสร้างความดีของอดีตเจ้าอาวาสที่สร้างเอาไว้ให้ชุมชนได้เห็นเป็นรูปธรรม โดยองค์ของเจดีย์เป็นแบบผสมผสานศิลปะร่วมชมแบบบายล ซึ่งโยงกับความความเชื่อและศาสนาที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนบ้านตะโค่งอย่างแยกไม่ออก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเราไม่ได้นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด แต่ก็มิได้หมายความว่าความเชื่อและศาสนาจะมีบทบาทด้อยลงไป การนับถือศาสนาของชุมชนบ้านตะโค่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะหล่อหลอมให้ชุมชนซึ่งเป็นชุมชนโบราณและเป็นแบบอย่างที่เราเรียกว่า "ชุมชนศีลห้า" มีเอกลักษณ์ความเป็นโบราณซึ่งมีอายุนับร้อยปีในแง่การสร้างสรรค์ การยกระดับวัฒนธรรม และความสืบเนื่องทางวัฒนธรรมจนกลายเป็นอารยธรรม ศาสนาและความเชื่อเป็นทั้งเหตุโดยตรงและโดยอ้อม ที่ทำให้เกิดอัตลักษณ์ในชุมชนได้ขยายไปสู่ความเชื่อในสิ่งต่างที่เกิดขึ้นดังคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ระบบเรื่องการบรรลุถึงจุดหมายสูงสุดในศาสนา เป็นเรื่องสำคัญ ความประพฤติทางศีลธรรมจรรยาอย่างเดียวย่อมไม่พอ ต้องมีการเตรียมในด้านต่างๆ ในส่วนนี้มักผูกอยู่กับ ระบบของพิธีกรรม เป็นพื้นฐานเดิมมาแต่เริ่มมีการเชื่อเรื่องเทพที่ต้องปฏิบัติกัน”^{๒๗}

“การบูชาด้วยพิธีกรรมต่างๆ มุ่งเพื่อแสดงความภักดี การสวดมนต์ทำวัตรเพื่อให้จิตใจสงบ ศาสนายังมี ระบบความคิด ปรัชญา เป็นแกนหลักในทางการสร้างเหตุผล หรือเพื่อพิสูจน์ความเป็นไป ขนบธรรมเนียมความเชื่อในศาสนาของตน ศาสนาผูกพันหรืออาจเรียกว่า เกิดในสังคมเปลี่ยนแปลง

^{๒๕} สัมภาษณ์, นายเสมียน นิวาสรัมย์, วันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๖๔.

^{๒๖} สัมภาษณ์,นายเสื่อ โพธิ์เงิน, วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๖๔.

^{๒๗} สัมภาษณ์,นายธวัชชัย วิชัยรัมย์, วันที่ ๒๓ สิงหาคม. ๒๕๖๔.(สัมภาษณ์.ออนไลน์)

ไปในสังคม ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง เป็นเครื่องกำกับความคิดความอ่าน เป็นเครื่องบังคับพฤติกรรมของมนุษย์ ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคม เพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพฤติกรรมด้านความเชื่อของคนในสังคม”^{๒๘}

“การนำเอาหลักพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันถือว่า ในชุมชนบ้านตะโคงเรายังมีความเชื่อในเรื่องการสวดมนต์ที่ผ่านมานั้น ทุกๆปีหลังจากที่มีทุกคนอ่อนล้าจากการทำงานทางบ้าน โดยเฉพาะชาวไร่ ชาวนา ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ที่ทำกินของตนเอง เมื่อถึงเวลาสิ้นปีทุกครัวเรือนจะมาร่วมงานประเพณีที่ทางวัดจัดขึ้นในแต่ละเดือนตามความเชื่อฮัตถิลบสอง

รูปภาพแสดงเจดีย์สันติคุณ

“การทำขวัญหรือเรียกขวัญถือว่าเป็นการเสริมกำลังให้คนในชุมชนเกิดพลังในทางใจ เพื่อที่จะนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ในชุมชนบ้านตะโคง มีความเชื่อที่ปฏิบัติกันมาช้านานเกี่ยวกับพิธีการทำขวัญ”^{๒๙}

จากการสัมภาษณ์ข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า มิติของวัฒนธรรมของชุมชนบ้านตะโคงได้สอดแทรกในเนื้องานทุกอย่างโดยเฉพาะส่วนคุณค่าทางศาสนาและความเชื่อของชุมชนมาเข้ากับระบบวิถีชีวิตโดยการอนุรักษ์ ศิลปวัตถุของประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยคำนึงถึงคุณค่าแก่ชีวิตโดยรวมของชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการค้นหา รักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านอื่นๆ ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยชุมชน เมื่อมีการดำเนินการแล้วก็จะเกิดการฟื้นฟู เป็นการดึงเอารูปแบบและเนื้อหาของวัฒนธรรมให้กลับคืนทำหน้าที่ได้ต่อเนื่องมาโดยมีการเสริมหรือกระบวนการหรือองค์ความรู้ใหม่ ๆ เข้าไปผสมผสานเพื่อให้วัฒนธรรมเกิดความเข้มแข็ง ซึ่งการฟื้นฟูแบบนี้เป็นการเน้นที่ระบบวิถีคิดและสาระมากกว่ารูปแบบการสร้างใหม่ คือทิศทางและรูปแบบอัตลักษณ์ชุมชนบ้านตะ

^{๒๘} การประชุมกลุ่มย่อยบ้านตะโคง. วันที่ ๑๗ กันยายน, ๒๕๖๔.

^{๒๙} สัมภาษณ์. นายมานพ พันธุ์ทิ, วันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๔.

โค่งด้านความศรัทธาความเชื่อมีมายาวนานเพราะชุมชนเกิดการเรียนรู้และมีความเชื่อมั่นในศักยภาพ และศักดิ์ศรีของตนเองจนประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการขยายแนวคิดแนว วัฒนธรรมชุมชนเข้าไปร่วมกับองค์ความรู้สมัยใหม่ตามศาสตร์พระราชา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ประสิทธิภาพของชุมชนในการสร้างอัตลักษณ์เพื่อการพัฒนาไปสู่การพลิกฟื้นพลังภูมิปัญญาจากฐาน รากเดิมเข้าสู่การปรับตัวอย่างมีทิศทางที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในชุมชนอย่างแท้จริง

๑.๒ การส่งเสริมคุณธรรม

ชุมชนโบราณบ้านตะโค่ง เป็นชุมชนเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า พลังที่สำคัญที่จะ ทำให้ชุม ปัจจุบันพระครูปริยัตยานุศาสน์ เป็นเจ้าอาวาสนักพัฒนาและมีความรู้ด้านวิชาการ ชุมชน บ้านตะโค่งได้เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านศีลห้ามาช้านานและได้เกิดการปฏิบัติธรรม ใน ทุกๆวันพระของทุกเดือน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีพลังทางบวกโดยการสวดมนต์เพื่อเสริมความ เป็นสิริมงคลให้ตนเองและคนในครอบครัว

“ตลอดระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา วัดบ้านตะโค่งโดยการนำของผู้นำทางศาสนาและผู้นำ ชุมชน ได้ทำประชาคมติร่วมกันในการเข้าวัดเพื่อสวดมนต์ในทุกวันพระ หากครอบครัวใดไม่สะดวกต้อง แจ้งให้ทางผู้นำได้ทราบถึงสาเหตุของการไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง ทั้งนี้เพื่อความเป็นบรรทัด ฐานในการปฏิบัติเพื่อให้เป็นกิจวัตรของชุมชนบ้านเรา”^{๓๐}

“การทำกิจกรรมร่วมกันของชุมชน ถือเป็นหัวใจหลักของความรัก และความสามัคคีของ หมู่บ้าน กิจกรรมจิตอาสาในวันสำคัญต่างๆ พระเถื่อว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างกิจกรรมขึ้นมาแต่ละ ครั้ง เพราะท่านเป็นนักพัฒนาและวิสัยทัศน์ที่ไกล เหมือนที่ผ่านมา ทางวัดได้พาทำกิจกรรมสวดมนต์ ข้ามปีในช่วงสิ้นปี เพราะมีความเชื่อว่า การสวดมนต์ข้ามปีช่วยให้เรามีความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ และการใช้ชีวิตก็จะราบรื่นในปีใหม่ด้วย”^{๓๑}

^{๓๐} สัมภาษณ์, นายวิทักษ์ โปรยไธสง, วันที่ ๑ กันยายน, ๒๕๖๔.

^{๓๑} สัมภาษณ์, นายสุชาติ โพธิ์เงิน, วันที่ ๒ กันยายน, ๒๕๖๔.

ภาพประกอบ กิจกรรมการสวดมนต์ทุกวันพระ

อาจกล่าวได้ว่าชุมชนบ้านตะโคง อุตสาหกรรมจะเกิดขึ้นไม่ได้ภายใต้การกฏเกณฑ์ และกติกาแบบเก่า หากวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น จะพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ส่งผลต่อแนวคิดและทิศทางการพัฒนา หลังจากนั้นการทำงานได้หันเข้าสู่ลักษณะเฉพาะที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชุมชน การค้นหาประสบการณ์ระดับชุมชน ทำให้เกิดทฤษฎีต่างในชุมชนที่เกิดจากสภาพที่เป็นจริงของอดีตและปัจจุบันของหมู่บ้าน และการแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้าน มีรากฐานอยู่ที่ระบบคุณค่าดั้งเดิม และแสวงหารูปแบบใหม่เพื่อสืบทอดจิตวิญญาณแห่งอดีตและการพึ่งตนเอง การประยุกต์ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมไทย

รูปแบบอัตลักษณ์ ของชุมชนบ้านตะโคง โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และจัดทำเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแต่ละคุ้มของชุมชนบ้านตะโคง เพื่อนำประเด็นที่จากการเสวนามาสรุปพิจารณาร่วมกันกับผู้นำชุมชนโดยมีศาสนาเป็นตัวกลางในการให้คำปรึกษาต่างๆโดยยังยึดแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านทางศาสนาและประเพณีในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชุมชนโดยนำวิถีการดำรงชีวิตและปฏิบัติภายใต้ความศรัทธาของพระครูสันติสาธุคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านตะโคงที่ได้สร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมให้คนได้เรียนรู้และสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

บ้านยาง หมู่ ๑ ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

ชุมชนบ้านยางลาว ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ ที่จะสร้างอาชีพและอัตลักษณ์ของตนเองขึ้นมาให้เป็นรูปธรรมและให้ผู้คนเกิดการสนใจอยากจะศึกษาเป็นหลักเบื้องต้นในการใช้หลักเกณฑ์ด้านเหตุผลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะชี้วัดความสำเร็จ

ชุมชนต้องมียคานิยมแบบยึดหลักเหตุและผลให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางที่สุด เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านยางลาว มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

๑. อัตลักษณ์ด้านศิลปะและวัฒนธรรม

๑.๑ ศิลปะการแต่งกายแบบลาวเวียง(ผ้าขึ้นตีนแดง)

“สิ่งที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านยางลาวได้ชัดเจนแล้ว อย่างหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือ ผ้าทอมือของชาวลาวเวียงชุมชนบ้านยางลาว การทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมาตั้งแต่โบราณ และถือเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้หญิงลาวเพราะการทอผ้าได้งดงามเป็นสิ่งที่สะท้อนว่า มีความพร้อมในการออกเรือนหรือการแต่งงาน^{๓๒}

“ผู้หญิงลาวจะใช้เวลาว่างจากงานบ้านงานเรือน และการทำไร่ไถนาทอผ้าเพื่อใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มของคนในครอบครัว โดยใช้เวลากลางคืน ^{๓๓}

“เวลาหยุดพักเพื่อรอคอยการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยใช้ฝ้ายเป็นวัตถุดิบหลักในการทอ การเรียนรู้วิธีทอจะเป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติสืบทอดกันมาในครอบครัว หรือเครือญาติใกล้ชิด ลวดลายบนผืนผ้าที่ผู้ทออาจเรียนรู้จากบรรพบุรุษและออกแบบลายของตนเองขึ้นมา ทำให้ผ้าแต่ละผืนมีความเฉพาะตัว กลุ่มชาติพันธุ์ลาวในบริเวณอุทยานเขากระโดงยังคงมีสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าแบบดั้งเดิมอยู่ โดยนำลายผ้าโบราณมาแกะลายแล้วทอตามลวดลายแต่ไม่ได้ปั่นเส้นด้ายสำหรับทอผ้าเองเนื่องจากเสียเวลามากเพื่อความสะดวกจึงใช้เส้นด้ายทอสำเร็จรูปจากโรงงาน การทอผ้าด้วยเทคนิคการจกซึ่งก็คือการทอลวดลายบนผืนผ้าด้วยการเพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปเป็นช่วง ๆ^{๓๔}

การจกจะใช้ไม้หรือขนเม่น จกหรือควักเส้นด้ายสีสนต่าง ๆ ขึ้นมาบนเส้นยืนให้เกิดลวดลายตามที่ต้องการโดยมีเส้นยืนเป็นด้ายสี แดงซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของผ้าลาวเวียง แล้วนำมาเป็นส่วนประกอบของตีนผ้าขึ้น หรือที่เรียกว่า “ผ้าขึ้นตีนจก”^{๓๕}

^{๓๒} สัมภาษณ์, นางดาวประกาย วิหกเหิน, วันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์, พระมหาสนอง กิตติสาโล,ปธ.๙, วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๔.

^{๓๔} สัมภาษณ์, รังสิหิ วิหกเหิน.อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์. วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๔.

^{๓๕} สัมภาษณ์, นางสาวทอง กลอนโพธิ์, วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๖๔

ภาพประกอบการทอผ้าด้วยการชาวใหม่ บ้านยางลาว

“ผ้าขึ้นตีนซึ่งเป็นผ้าถุงของผู้หญิงถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นอย่างหนึ่ง ผ้าผืนหนึ่งประกอบด้วยผ้าสองส่วนคือ ส่วนตัวที่เป็นการทอด้วยสีพื้นหรือลวดลาย พื้นฐานโดยไม่ได้ทอแบบจก ส่วนตีนทอด้วยวิธีการจกแล้วนำไปต่อเชิงผ้า เรียกว่าตีนขึ้นหรือตีนจก ตรงส่วนนี้จะมีลวดลายงดงามมากใช้เวลานานในการทอ ผู้ทอต้องใช้ความละเอียดและมีความอดทน สูงในการทอให้มีความงดงาม และได้ลวดลายตามที่ต้องการ ลายตีนจกที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลาว เวียงก็คือลายซีกสามเหลี่ยม โดยทอลายเป็นสามเหลี่ยม ๔- ๗ แถว และมีสร้อยเฉพาะตีนล่าง ส่วน ด้านบนไม่มีสร้อย^{๓๖}

ภาพประกอบการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนบ้านยางลาว

ปัจจุบันยังนิยมแต่งกายด้วยผ้าทอมือเหล่านี้ในชีวิตประจำวัน และจะมีวันในการแต่งกายแบบลาวเต็มรูปแบบในเทศกาลสำคัญ แต่การทอผ้าเพื่อใช้นั้นได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติธาดา เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ผู้หญิงลาวที่ทอผ้าได้มีไม่มากนัก มีเพียงผู้เฒ่าผู้แก่ และเยาวชนผู้สนใจจำนวนหนึ่งที่พยายามสืบทอดการทอผ้าแบบผ้าซิ่น^{๓๗}

ภาพประกอบการแต่งชุดผ้าซิ่นตีนแดง บ้านยางลาว

การทอผ้ากับวิถีชีวิตของชาวลาวได้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตในยุคสมัยปัจจุบัน เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป การทอผ้าไม่ใช่ส่วนสำคัญในวิถีชีวิตของผู้หญิงอีกต่อไป เนื่องจากผู้หญิงมีอาชีพที่หลากหลายมากขึ้นและสามารถซื้อหาผ้าที่ทอสำเร็จแล้วมาใช้ได้ การทอผ้าเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพเสริม การอนุรักษ์ความงดงามของลายผ้าและการสร้างอัตลักษณ์เพื่อความโดดเด่นของชุมชนมากกว่าเป็นเรื่องของคุณค่าของผู้หญิงหรือปัจจัยในการเลือกคู่ครองของผู้ชาย ค่านิยมของการการเป็นแม่เรือนที่ดีเปลี่ยนไปไม่จำเป็นต้องทอผ้าได้ก็สามารถเป็นแม่เรือนที่สมบูรณ์ได้ ส่งผลให้ผู้หญิงที่ทอผ้าเป็นลดน้อยลงจากในอดีต ความหมายที่เคยอยู่คู่กับการทอผ้าโดยเฉพาะค่านิยมในการเลือกคู่ครองของผู้ชายที่จะเลือกผู้หญิงที่ทอผ้าได้งดงาม และเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์และเป็นแม่เรือนที่ดีถูกลดทอนให้เลือนหายไปจากวิถีชีวิตด้วยเช่นกัน

ความเชื่อและประเพณี^{๓๘}

ความเชื่อเป็นสิ่งที่มียุทธพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของชาวลาว โดยเฉพาะความเชื่อในรูปแบบของศาสนาและอำนาจเร้นลับเหนือธรรมชาติหรือภูตผีวิญญูณต่างๆ เป็นระบบความเชื่อพื้นฐานที่มีมานานในสังคมทุกแห่ง และยังถือเป็นระบบที่ใช้ในการ รักษากฎเกณฑ์ระเบียบสังคมด้วยวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มคนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นมีความ เชื่อในเรื่องการนับถือผีอยู่ก่อนที่วัฒนธรรมความเชื่อทางศาสนาแบบพราหมณ์และพุทธจะเข้ามา อิทธิพลต่อผู้คนในดินแดนแถบนี้ และหลังจากการเข้ามาของศาสนาพราหมณ์และพุทธแล้ว การนับ ถือผียังมีสืบทอดมาจนถึงทุกวันนี้^{๓๙}

^{๓๗} สัมภาษณ์ ผศ.รังสิทธิ วิหคเหิน, วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นางสูง เพ็งพิช, วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔.

^{๓๙} สัมภาษณ์, นายสุริยันต์ คะเนวัน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยาง วันที่ ๙ มีนาคม ๒๕๖๔

จากความเชื่อดังกล่าวทำให้ผู้คนในสังคมได้มีประเพณี พิธีกรรมที่เป็นสัญลักษณ์สื่อถึง ความเชื่อและถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ความเชื่อและแนวทางปฏิบัติในวิถีการดำเนินชีวิตไม่ได้แยก อย่างชัดเจนว่าพิธีใดเป็น ผี พราหมณ์หรือพุทธ ประเพณี และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นล้วนมีวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายสำคัญก็ถือเป็นการปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติมีความสุข^{๔๐}

ชาวลาวเวียงบ้านยางเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความ เชื่อ พิธีกรรม และ ประเพณีที่สืบทอดต่อกันมาซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสาน ความเชื่อทั้งพุทธ พราหมณ์ และผี เป็น พิธีกรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษเช่นพิธีเบิกหอบ้านเป็นพิธีที่จัดขึ้นทุกปีเพื่อแสดงความเคารพสักการะผีบรรพบุรุษซึ่งเชื่อว่าผี บรรพบุรุษจะเป็นผีที่ให้ความคุ้มครองชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ทั้ง ชาวบ้านที่อยู่ในชุมชน และ ชาวบ้านที่เดินทางไปทำงานนอกชุมชน แต่เดิมนั้นจะเป็นพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษโดยเฉพาะแต่“ฮีดสิบสอง” คำว่า “ฮีด” มาจากคำว่า “จารีตประเพณี” หรือสิ่งที่ยึดถือประเพณีปฏิบัติสืบทอดกันเป็นระยะเวลายาวนาน ส่วนคำว่า “สิบสอง” หมายถึง เดือนทั้ง ๑๒ เดือนในรอบหนึ่งปี ดังนั้นความหมายโดยรวมๆ จึงหมายถึง งานบุญประเพณีในแต่ละเดือนของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว^{๔๑} ซึ่งยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณ จุดมุ่งหมายเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ตอบแทนบุญคุณของธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ช่วยดลบันดาลให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ในแต่ละเดือนจะจัดให้มีงานบุญที่แตกต่างกันคือ ปรากฏการณ์ทางสังคมตั้งแต่เดิมจนถึงปัจจุบัน เมื่อมาถึงสมัยที่มีความต่างศักดิ์ การทำให้เกิดสัญลักษณ์ที่สำคัญในชุมชนบ้านยางที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่วัฒนธรรมคือ นาค ทำให้สังคมมีความหมายที่น่าสนใจยิ่งนัก โดยเฉพาะศรัทธาอันดั้งเดิมของวัฒนธรรมลาวที่ถูกสร้างบนพื้นฐานสุนทรียะทางศิลป์ ความศรัทธาและอุดมการณ์ของมนุษย์ อันเป็นพื้นที่หลักของสังคม ^{๔๒} ในมิติสัญลักษณ์และความหมายของนาคทั้งรูป ภาษา ภาพ และความคิด เป็นร่องรอยกระบวนการความคิดของวัฒนธรรมที่นำมาเลื้อยสู่กระบวนการทางสังคม บนหนทางวอกวนของความเข้าใจ ที่จะไขเข้าสู่ระบบความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและกลไกทางสังคมในชุมชน

การแต่งกายเป็นเครื่องมือทางสังคมในการสื่อความหมายที่มีหลักหรือกฎเกณฑ์ควบคุมอย่างเป็นระบบ การแต่งกายด้วยผ้าชิ้นนั้นอาจมีหลายความหมาย คือความหมายกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ชนชั้นล่างของสังคม หรืออาจหมายถึงความเป็นคนไทยก็ได้ หากแต่ความหมายในสังคมบ้านยางคือความเป็นผู้หญิง ความงาม การวัดคุณค่าของปัจเจกบุคคล^{๔๓} ชุมชนบ้านยางลาวใช้สุนทรียะทางศิลปะการแต่งกายเป็นเครื่องมือสร้างมายาภาพทางสังคมในอุดมคติ โรแลนด์ บาร์ท ได้เสนอระเบียบความคิดของการแต่งกายแต่ละชุดที่ประกอบขึ้นจากชุดสิ่งของหนึ่งๆ นั้นมีกฎเกณฑ์กำกับอยู่ในสังคมลาว รูปแบบ

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระมหาวิรัช วิรสิโล เจ้าสำนักวัดบ้านโคกดิน. วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๔๑} สัมภาษณ์, ดร.คำเกิง โถทอง, อาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๔

^{๔๒} สัมภาษณ์, นายสร้อย หงส์สา. นักวิชาการวัฒนธรรมลำปลายมาศ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔

^{๔๓} สัมภาษณ์, นางเบญจมาพรรณ วรรณโษิต, วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔.

การแต่งกายของชุมชนบางยาลาวนั้น ไม่แตกต่างกันเท่าไร เครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างนั้นอยู่ที่ ลวดลายผ้า สักคมใช้เสื่อผ้าลาวลาย ระเบียบความคิดที่กลายเป็นกฎเกณฑ์ควบคุมภาษาเสื่อผ้าใน สักคม

ภาพประกอบการแต่งกายของชุมชนบ้านยาลาว

ชาวลาวเวียงผู้หญิงจะนุ่งขึ้นสองชั้นในชีวิตประจำวัน รีมเสื่อรอบตัว และตะเข็บเสื่อด้วยตุกงู ฆ้องตีนกา กาบ เอื้อด้วยด้ายสีแดงขาวควบคู่กัน จะไว้ผมยาวเกล้ามวยไว้ท้ายทอย ปักปิ่นไม้ ใส่ตุ้มหู สร้างตกหรือต่างหูหลาน กำไลเงินปิดเป็นเกลียว นุ่งเหน็บเดียวมีผ้าผูกหัวไปงานต่างๆ ต่อมาในช่วง หลังมีการเปลี่ยนแปลงการแต่งกาย ผู้ชายเริ่มมีการซื้อกางเกงแพรสีดำมานุ่งสองชั้นดินแดง ใส่เสื้อ สะพายย่ามไปงาน^{๔๔}

ลักษณะการแต่งกายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างชุมชนชนบ้านข้างๆ ยังมีสำเนียงภาษา ที่แตกต่างกันไปอีกด้วยโดยใช้ในลักษณะการรวมกลุ่มทางสังคมเช่น ประเพณี การบวช การแต่งงาน การนับถือผีเจ้านาย พุทธศาสนา

ลวดลายผ้าขึ้นของชุมชนบ้านยาลาว เป็นการสร้างภาพในบริบททางสังคม เป็นสื่อ ความหมายสำคัญที่ต่อยอดความจริงทางสังคมระดับหนึ่งโดยเฉพาะความเป็นจริงในโลกสามัญ ลวดลายแต่ละลายถูกจัดอยู่บนผืนผ้าเน้นน้ำหนักความสำคัญแตกต่างกัน โดยเฉพาะลายนาครที่ปรากฏ อย่างหนาแน่นบนผืนผ้าทุกประเภท ประกอบกับการวิธีที่ซับซ้อนและแฝงพลังด้วยความงดงาม ย่อม แสดงให้เห็นถึงแบบแผนของความคิดของสังคมบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นภาษาหรือการแต่งกายต่างมี หลักมีกฎเกณฑ์เป็นระบบกำหนดความหมาย ^{๔๕}

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมองว่า ลวดลายผ้าเป็นการสร้างภาพของสังคมลาวเวียงที่มีระเบียบก็ เพราะมีกฎเกณฑ์ควบคุม ฉะนั้น การเข้าใจระบบของลวดลายจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะกฎเกณฑ์ที่กำ ดับกับลวดลายนั้นๆ กลไกของโครงสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างลวดลายกับลวดลาย และลวดลายกับ สังคมด้วยวิธีการใด ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องกระหนกในการผลิตผ้า

^{๔๔} เอกสารประกอบการประชุมเพื่อเสริมสร้างทุนชุมชนเครือข่ายศีล๕ วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๔

^{๔๕} สัมภาษณ์, จำสืบเอก มณี พรหมวิจิตร. วันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔

“ในส่วนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดทำโครงการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าและส่งเสริมหมู่บ้านเป็นแหล่งเมืองเก่าที่อนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าแก่เพราะตั้งอยู่ใกล้วัดโพธิ์น้อย มีแหล่งโบราณสถานที่สำคัญ อีกทั้งชุมชนบ้านยางลาวยังมีประวัติความเป็นมาที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่คอยปกป้องรักษาบำรุง ทำความสะอาดบริเวณวัดมาโดยตลอดตั้งแต่มีการสร้างรูปปั้นเหมือนเจ้าเมืองผู้ก่อตั้งชุมชนขึ้นมา ถือว่ามีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานคู่กับวัดและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หน่วยงานท้องถิ่นควรจัดแผนให้งบประมาณมาปรับปรุงก่อสร้างให้เป็นพื้นที่เมืองเก่าอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนาตัวของชุมชนเองและทำให้ประชาชนมีอาชีพเกี่ยวกับการบริการการท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อีกด้วย”^{๔๖}

การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนในรูปของการจัดระบบทำแบบ มีระเบียบขั้นตอนโดยการลงพื้นที่รับฟังความต้องการของชุมชน ว่าทางชุมชนเองนั้นต้องการที่จะพัฒนาตัวชุมชนเองอย่างไร มีกลไกเข้ามาสนับสนุนอย่างไร ขั้นที่สองจัดทำประชาคมของชุมชนให้สอดคล้องกับความประสงค์ของชุมชน โดยให้ชุมชนตั้งต้นพัฒนาตัวเองก่อนแล้ว จึงขยายความคิดไปสู่การปฏิบัติที่แท้จริง

“การรับฟังความคิดเห็นของชุมชน ว่า มีความสำคัญมากเพราะปัจจุบันทุกสิ่งทุกอย่าง ย่อมเกิดมาจากชุมชนทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแผนชุมชน แผน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงถือได้ว่า การรับฟังความคิดเห็นนั้นมีความสำคัญมากต่อการดำเนินการในด้านอื่นๆ เพราะสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุด หากทางองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านต่างๆ ที่ทางชุมชนต้องการ ทั้งเรื่องสาธารณูปโภค การบริหารสาธารณะต่างๆ ทำให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นไป นั่นจึงห

มาความว่าการนำนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นลงสู่ชุมชนนั้น ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง”^{๔๗}

^{๔๖} สัมภาษณ์. พระศรีปริยัติธาดา,รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์. วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๔๗} ประชุมกลุ่มย่อย. วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

ภาพประกอบ การสัมภาษณ์พระศรีปริยัติธาดา รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

ความต้องการของสมาชิกภายในชุมชนที่ต้องการให้ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาแก้ปัญหาเพิ่มมากยิ่งขึ้นถึงแม้ตัวชุมชนจะเป็นชุมชนที่มีจำนวนหลังคาเรือนที่ไม่สามารถจัดตั้งหมู่บ้านตามระเบียบของราชการเองก็ตาม แต่ถือว่าชุมชนอยู่ใกล้ชิดประองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบล และใกล้ชิดกับชุมชนเมือง

“กระบวนการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกภายในชุมชน ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการเริ่มต้นของการกำหนดตัวนโยบายรวมถึงนโยบายใดที่ออกมาแล้วจะนำมาสู่ชุมชน จึงเป็นขั้นตอนเริ่มแรกที่จะได้รับรู้ถึงความต้องการที่แท้จริงก่อน เพื่อนำสิ่งที่ชุมชนเสนอมานั้นเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความเหมาะสมเพื่อจะได้ขับเคลื่อนให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืน เปรียบเสมือนดังหนึ่งปรัชญาที่มีกล่าวว่า “ถ้ามีคนมาขอปลาเราไปรับประทาน พึงอย่าให้ปลาเขาโดยทันทีจงสอนให้เขาจับปลาได้เอง” เพราะวันหนึ่งนั้นเขาจำต้องยืนด้วยตนเอง จึงจะถือได้ว่าเกิดความมั่นคง ทั้งชีวิต ทรัพย์สินของชุมชน”^{๔๔}

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการสร้างรูปแบบโดยอาศัยอัตลักษณ์ชุมชนโดยผ่านศิลปวัฒนธรรมของชุมชนอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านยาง จังหวัดบุรีรัมย์

การแต่งกายเป็นเครื่องมือทางสังคมในการสื่อความหมายที่มีหลักหรือกฎเกณฑ์ควบคุมอย่างเป็นระบบ การแต่งกายด้วยผ้าชิ้นนั้นอาจมีหลายความหมาย คือความหมายกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ชนชั้นล่างของสังคม หรืออาจหมายถึงความเป็นคนไทยก็ได้ หากแต่ความหมายในสังคมบ้านยางคือความ

^{๔๔} ประชุมกลุ่มย่อย. วันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๖๔.

เป็นผู้หญิง ความงาม การวัดคุณค่าของปัจเจกบุคคล^{๔๙} ชุมชนบ้านยางลาวใช้สุนทรียะทางศิลปะการแต่งกายเป็นเครื่องมือสร้างมายาภาพทางสังคมในอุดมคติ โรแลนด์ บาร์ท ได้เสนอระเบียบความคิดของการแต่งกายแต่ละชุดที่ประกอบขึ้นจากชุดสิ่งของหนึ่งๆ นั้นมีกฎเกณฑ์กำกับอยู่ในสังคมลาว รูปแบบการแต่งกายของชุมชนบางยางลาวนั้น ไม่แตกต่างกันเท่า เครื่องบ่งชี้ความแตกต่างระหว่างนั้นอยู่ที่ลวดลายผ้า สังคมใช้เสื้อผ้าลวดลาย ระเบียบความคิดที่กลายเป็นกฎเกณฑ์ควบคุมภาษาเสื้อผ้าในสังคม

กล่าวถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ถูกควบคุมภายใต้กระบวนการของลวดลายบนลายผ้า ด้วยความแตกต่างทางเพศ ทำให้เกิดการแสดงออกที่แตกต่างกันออกไป คุณค่าของคู่ตรงกันข้ามเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องถูกรวบรวมด้วยชุมชน ความแตกต่างทางธรรมชาติระหว่างชายกับหญิงแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในกระบวนการที่ต่างกันออกไป ทว่าจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเพื่อดำรงชีวิตดังเช่นผู้ชายมีหน้าที่ผลิตอาหาร ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่ผลิตเครื่องนุ่งห่ม ฉะนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญของทั้งสองย่อมแตกต่างกัน ผู้ชายต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ผลิตเครื่องมือในกิจกรรมต่างๆ ผู้หญิงมีหน้าที่สร้างสิ่งงดงามผ่านเครื่องนุ่งห่ม

ดังนั้นคณะผู้วิจัยมองว่า การแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่นั้นมีกิจกรรมการผลิตและพิธีกรรมในสังคมยุคแรกของชุมชนบ้านยางลาว การแบ่งงานและการจัดสรรการผลิตที่วางอยู่บนรากฐานความแตกต่างทางเพศ ผู้ชายมีหน้าที่ผลิตเครื่องมือต่างๆ ทำหน้าที่บทบาทหลักคือพิธีกรรม ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ผลิตผ้า ดูแลบ้านเรือน อาหารการกิน การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศคู่ตรงกันข้ามทำให้บทบาทนี้แสดงออกมาอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ท่านหนึ่งว่า

“ผู้ชายเที่ยวบ้านสาวในตอนกลางคืน ผู้หญิงจะแสดงคุณสมบัติในการผลิตของตนด้วยการปั่นฝ้ายหรือเย็บผ้า ทั้งหมดปรากฏเด่นชัดในการอยู่ร่วมคู่ตรงกันข้ามด้วยพิธีกรรมแต่งงานซึ่งทั้งสองฝ่ายจะแสดงบทบาทหน้าที่ของตนผ่านสัญลักษณ์ในพิธี”^{๕๐๕๑}

“บทบาทในการผลิตผ้าของผู้หญิงแสดงออกด้วยการใช้เสื้อผ้าหมอนแกวญติฝ้ายชายบนความคิดในเรื่องความเคารพผู้ใหญ่ ส่วนฝ่ายชายแสดงถึงบทบาทสำคัญทางการเพาะปลูกโดยในขบวนขันหมากของเจ้าบ่าวนั้นจะนำกล้วย อ้อย และข้าวของเงินทองมาให้ฝ่ายหญิง”

มีเครือข่ายที่คอยให้การสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านยาง การศึกษาตามอัธยาศัย (กศน) และหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องข้อง ทั้งนี้ชุมชนวัดโพธิ์น้อยได้กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ของท้องถิ่นจากการประสานงานขององค์กรท้องถิ่นผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้านและตำบล มีพระศรีปริยัติธาดา ผศ.เป็นหลักบวร.ให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคีกันในชุมชนอย่างเห็นได้ชัดจากการลงพื้นที่

^{๔๙} สัมภาษณ์, นางเบญจมาพรรณ วรรณโมษิต, วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๖๔.

^{๕๐} สัมภาษณ์, นางสาวโสธญา วงศ์อนุ, วันที่ ๓ มีนาคม, ๒๕๖๔.

^{๕๑} สัมภาษณ์, นางปราณี กิมเชื้อ, วันที่ ๓ มีนาคม, ๒๕๖๔.

จากรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านยางช้างต้น กล่าวได้ว่า การมีวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่นโดยเฉพาะผ้ามัดหมี่และผ้าซิ่นตีนแดงทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในมิติของการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาทางศิลปะและวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันโดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางความคิดและหน่วยงานภาครัฐสนับสนุนองค์ประกอบต่างๆที่นำความสุขมาสู่ชุมชนบ้านยางลาวให้เห็นรูปธรรมอย่างเห็นได้ชัดในทุกวันนี้

บ้านบุ หมู่ ๑๒ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์

รูปแบบบ้านบุ หมู่ ๑๒ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์ เป็นชุมชนที่มีความสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพและปลอดภัยชุมชนได้เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

อัตลักษณ์จากการสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน

ธนาคารน้ำใต้ดิน หรือการสร้างแหล่งกักเก็บน้ำไว้ เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ได้ โดยอาศัยการดูดซึมของหินใต้พื้นผิวดินที่มีน้ำหรือการส่งต่อน้ำบาดาลผ่านบ่อซึมธนาคารน้ำใต้ดินจึงนับว่าเป็น “ทางเลือกใหม่ด้านภัยแล้ง” ที่ดี ซึ่งรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ดินแดนแหล่งผลิตอาหารหลักของสหรัฐอเมริกา มักประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ได้นำ"ธนาคารน้ำใต้ดิน"มาใช้ และกลายเป็นตัวอย่างความสำเร็จ

“ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ได้มีการนำแนวคิดการทำ"ธนาคารน้ำใต้ดิน"มาใช้ โดยองค์กรปกครองท้องถิ่นหลายแห่งหลายจังหวัด ได้สร้างธนาคารน้ำใต้ดิน ไว้เพื่อแก้ปัญหาภัยแล้ง และน้ำท่วม แต่บางแห่งก็ประสบความสำเร็จ แต่ก็มีอีกหลายแห่งทำแล้วแต่ล้มเหลว”^{๕๒}

“ในการรับมือปัญหาน้ำท่วม เราได้ ไปศึกษาแนวทางจัดการน้ำ รวมถึงแผนการทำแก้มลิง บริเวณที่น้ำท่วมซ้ำซาก โดยจะต้องมีมาตรการช่วยเหลือและทางรัฐบาลอนุมัติงบกลางเสนอเพื่อทำโครงการแก้ไขและบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านในปี ๒๕๖๓”

“แนวทางแก้ปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้เสนอเรื่องการแก้ปัญหาพื้นที่อย่างเป็นระบบ ที่ต้องพัฒนาเรื่องน้ำอย่างเร่งด่วน ซึ่งการแก้ปัญหาดทุกข์ร้อนชาวบ้านมีเครื่องมือหลากหลาย ขึ้นกับสภาพปัญหาของพื้นที่ แต่ในแผนของสทช. ยังไม่มีเรื่องการทำ"ธนาคารน้ำใต้ดิน" รวมอยู่ด้วย”^{๕๓}

“อาจกล่าวได้ว่า ธนาคารน้ำใต้ดิน ที่ชุมชนบ้าน มีความก้าวหน้ามากกว่าธนาคารน้ำใต้ดิน แห่งอื่นๆ เพราะมีการผนวกเอาเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาใช้ร่วมด้วย ทำให้การบริหารจัดการน้ำ ที่มาจากธนาคารน้ำใต้ดินในชุมชน มีประสิทธิภาพสูง ได้ผลสมบูรณ์ โดยต้องขอขอบพระคุณอาจารย์ และทีมงานจากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่เป็นต้นแบบจนสามารถทำให้ชุมชนเรามีการกักเก็บน้ำ ได้ตลอดทั้งปี”^{๕๔}

ภาพประกอบ ประชุมกลุ่มตัวแทนกลุ่มเกษตรกรในการสร้างแนวทางการพัฒนาน้ำใต้ดิน

^{๕๒} สัมภาษณ์. นายศีลธรรม บำรุงแคล้น, ผู้ใหญ่บ้านบุ, วันที่ ๖ มิถุนายน, ๒๕๖๔.

^{๕๓} สัมภาษณ์. นางสาวศศินันท์ เจียมรัมย์, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน, วันที่ ๙ มิถุนายน, ๒๕๕๔.

^{๕๔} สัมภาษณ์. นายวิจิต จะริรัมย์, สาธารณะสุข ประจำตำบล, วันที่ ๒๓ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

“โครงการธนาคารน้ำระบบปิดเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคม โดยประยุกต์ใช้ความคิดใหม่ๆ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมแก้ปัญหาสังคมยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นสำหรับชุมชนหนองมะโมงมีนวัตกรรมต้นแบบที่สำเร็จแล้วขยายผลสู่ชุมชน”^{๕๕}

“นวัตกรรมก้นน้ำท่วมและแห้งแล้ง คือโครงการธนาคารน้ำใต้ดิน(ระบบปิด) เป็นการจัดการน้ำทั้งระบบใช้เทคโนโลยีด้านธรณีวิทยาสำหรับทิศทางการไหลของน้ำประยุกต์ใช้กับระบบธนาคารน้ำใต้ดินกักเก็บน้ำที่ไหลบนผิวดินในฤดูฝนลงใต้ดิน ทำให้มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ชาวบ้านนำน้ำขึ้นมาใช้หน้าแล้งได้ อีกโครงการเป็นการบริหารจัดการธนาคารน้ำใต้ดินด้วยเทคโนโลยีระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในชุมชนหนองมะโมงเพื่อวางแผนและออกแบบการทำธนาคารน้ำใต้ดิน จัดสรรการใช้น้ำให้ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม”^{๕๖}

“ทุกโมเดลมาจากการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน ไม่ได้ยึดเยียด พบปัญหาน้ำซ้ำซากจึงใช้วิทยาศาสตร์และข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์พื้นที่เพื่อออกแบบแก้ปัญหาเกิดนวัตกรรมธนาคารน้ำใต้ดินสำหรับเทศบาลตำบลหนองมะโมงถือเป็นตัวอย่าง ทำแล้วได้ผล มีแผนจะขยายผลส่งเสริมกับชุมชนต่างๆ โดยประสานกับกระทรวงมหาดไทยนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม”^{๕๗}

“ด้วยจุดเด่นธนาคารน้ำใต้ดินบ้านบุ หลักๆ ต้องให้เครดิตกับท้องถิ่น ที่มีความเข้มแข็ง สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ และนำความรู้ที่ได้ ไปใช้วางแผนบริหารจัดการน้ำได้อย่างดี ซึ่ง ชุมชนก็มีแผนจะศึกษาการทำเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ต่อเพื่อหาช่องทางทางการตลาดสร้างเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน”^{๕๘}

จากการศึกษาข้อดีธนาคารน้ำใต้ดินบ้านบุ กล่าวว่า ช่วยแก้ปัญหาหน้าท่วมขังแก้ปัญหาพื้นที่แห้งแล้ง ช่วยเพิ่มระดับน้ำใต้ดินบาดาลน้ำตื้น เพิ่มความชุ่มชื้นให้ผิวดินทำให้ต้นไม้และพืชเขียวทั้งปี ลดการระเหยของน้ำลดน้ำเสียในชุมชน ช่วยปรับปรุงคุณภาพน้ำและดินไปในตัว ลดความเสียหายด้านโครงสร้างพื้นฐานเพราะถนนขวางทางน้ำกัดเซาะของถนนหรือน้ำป่าไหลหลาก ช่วยป้องกันไฟฟ้า ปีนี้ไม่มีไฟไหม้ในพื้นที่ หลักการทำธนาคารน้ำใต้ดินระบบปิดสำรวจจุดรวมน้ำหรือที่เป็นทางไหลของน้ำ จากนั้นขุดหลุมให้ทะลุชั้นดินเหนียวเพื่อให้น้ำซึมสู่ชั้นใต้ดินได้รวดเร็วขึ้นปลูกแฝกรอบบ่อเพื่อตัดตะกอนสำหรับวัสดุอุปกรณ์ที่ทำไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

^{๕๕} ประชุมกลุ่มย่อยชุมชนบ้านบุ, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม, ๒๕๖๔.

^{๕๖} สัมภาษณ์. นางวันเพ็ญ โสมสะอาด, วันที่ ๕ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

^{๕๗} สัมภาษณ์. นางจำปา โชครมย์, วันที่ ๕ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

^{๕๘} สัมภาษณ์. นายวิมล เอยูติ, วันที่ ๒๔ กรกฎาคม, ๒๕๖๔

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้นำด้านวิชาการโดยการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งได้รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์โดยองค์การบริหารส่วนตำบล นำโดย ผู้บริหาร และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ได้กำหนดนโยบาย และรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆภายในตำบล หมู่บ้าน และศาสนา โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

“ชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการวางกรอบนโยบาย สอดรับกับนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยการประชาสัมพันธ์ให้แต่ละชุมชนในเขตของตนเองรับผิดชอบคอยประกาศหรือบอกข่าวสารผ่านหอกระจายข่าวในแต่ละวัน เพื่อให้พี่น้องในหมู่บ้านเกิดการเข้าใจตรงกันในแต่ละงานที่ทางหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนสิ่งต่างๆลงมา”^{๕๙}

เจ้าหน้าที่ อ.สม.ประจำหมู่บ้าน ถือว่าเป็นหัวใจหลักในการรักษาสุขภาพร่างกายของชาวบ้าน เพราะที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบปัญหาภัยโรคระบาดร้ายแรงคือ ไวรัสโคโรน่า ทำให้ทุกคนเกิดความหวาดกลัวไม่กล้าที่จะออกไปไหน ทำให้ชีวิตประจำวันเปลี่ยนแปลงไป เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่รับหน้าที่คอยให้คำปรึกษาและเช็คประวัติการเดินทางของแต่ละคน ในแต่ละเช้าก็จะคอยประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการรักษาสุขภาพร่างกายของตนเอง”และการแบ่งงานต้องดำเนินการควบคู่กันไปตลอดเวลา นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่ใกล้ชิดกับประชาชนและประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้หมู่บ้านได้เกิดสันติสุขและบริหารอย่างได้ผลดี

รูปแบบอัตลักษณ์ เป็นกระบวนการที่สร้างรูปแบบขึ้นมาเพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน โดยมี การกำหนดยุทธศาสตร์แผนประจำปี จากประชุมเพื่อขอมติและเสนอพิจารณาไปยังหน่วยงานรัฐให้เป็นไปตามแผนตามหลักองค์ประกอบของชุมชน๔คที่เพื่อเป็นข้อปฏิบัติร่วมกันถือว่าเป็นมติสัญญาในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขโดยมีข้อปฏิบัติ

^{๕๙}สัมภาษณ์. นางชลธิชา สมานโสรั วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

จากการลงพื้นที่ศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนบ้านตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ลักษณะของชุมชนโบราณมีลักษณะเนินคูน้ำ ๒ ชั้น และคันน้ำดิน ๒ ชั้น ล้อมรอบหมู่บ้านซึ่งคันดินนี้ยาวตั้งแต่บ้านตลาดโพธิ์ถึงบ้านเมืองแฝก บริเวณเนินดินนี้เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านและถูกทำลายเกือบหมด คูน้ำก็ตื้นเขินชาวบ้านใช้เป็นที่พักเพาะปลูกข้าวและพืชสวนดังนั้นจึงเหลือสภาพของคันดินและคูน้ำเพียงบางส่วนเท่านั้นและชาวบ้านจับจองเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง จากยึดรูปแบบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผักปลอดสารเคมี ส่งเสริมการรวมกลุ่มในการทำอาชีพเสริม เช่น กลุ่มอาชีพเลี้ยงหมูหลุม กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ กลุ่มอาชีพเลี้ยงไก่ไข่ กลุ่มอาชีพเลี้ยงเป็ดไข่ กลุ่มเลี้ยงปลา การรวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดทำธุรกิจชุมชน โดยชุมชน

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ชุมชนตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศเป็นอย่างมากในทุกด้าน อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกันแต่ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย แต่ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย โดยมีการขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการสั่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกกลืนเลือนและเริ่มสูญหายไป

สิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้ชุมชนบ้านตลาดโพธิ์สามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบต่อความต้องการต่างๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ ได้ด้วย

นายสุพจน์ บุราสิทธิ์ กำนันตำบลตลาดโพธิ์มีประสบการณ์ในการทำการเกษตร และดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานกว่า ๒๐ ปี ใช้ชีวิตแบบพอเพียง พอดี พอประมาณ ไม่มีหนี้สิน ทำการเกษตรแบบพอเพียงตามวิถีชาวบ้าน ใช้แรงงานจากสมาชิกในครอบครัว รู้จักคิด วิเคราะห์ หาเหตุผล หาสาเหตุ เพื่อแก้ปัญหา โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชนศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้ และทดลองปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ลดการใช้สารเคมี

“ปรับปรุงแบบการทำเกษตรเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสาน ทำให้ลดต้นทุนการผลิต สามารถพึ่งพาตนเอง จนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนนอกจากนี้ยังอาสาช่วยเหลือทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสังคม โดยสมัครใจและไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการติดต่อประสานงานกับเกษตรกร เพื่อพัฒนาภาคการเกษตร

ในภาพรวม รวมถึงเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ โดยสอนด้วยวิธีลงมือปฏิบัติให้เห็นผลอย่างแท้จริง และอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน สำหรับกิจกรรมทางการเกษตรในพื้นที่ ประกอบด้วย การทำนา การทำสวนไม้ผล (มะม่วง มะพร้าว อินทผลัม เป็นต้น) การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงปลา (ปลาหมอ ปลานิล ปลาดุก และปลาสลิด) การเลี้ยงกบ การเลี้ยงกุ้งขาว การเลี้ยงไก่ไข่ การเลี้ยงแพะเนื้อ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การผลิตปุ๋ยหมักน้ำ การผลิตน้ำหมักชีวภาพ การเผาถ่าน การผลิตน้ำส้มควันไม้ การผลิตแก๊สชีวภาพใช้ในครัวเรือน และการประดิษฐ์เครื่องมือภาคการเกษตรใช้เอง อาทิเช่น เครื่องคัดและนับมะนาว เครื่องคัดแยกข้าวกล้องเครื่องขูดเกล็ดปลา”^{๖๐}

นายสมศักดิ์ สละยรัมย์ เป็นผู้ทำการเกษตรแบบธรรมชาติ โดยเฉพาะปลูกพืชผักตามฤดูกาล และหันมาปรับเปลี่ยนเป็นการเพาะปลูกแบบเกษตรเชิงเดี่ยว โดยปลูกฝ้าย ปลูกอ้อย ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ซึ่งสร้างรายได้ดีในช่วงแรกแต่สุดท้ายเกิดมีหนี้สิน เนื่องจากกิจกรรมทางการเกษตรแต่ละอย่างมีต้นทุนที่สูง ประกอบกับในกระบวนการผลิตยังมีการใช้สารเคมีในปริมาณสูง เพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมากและมีคุณภาพ ส่งผลให้มีสุขภาพไม่ดี จึงหันกลับมายึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

“การทำการเกษตรแบบอินทรีย์ มีการทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนเพื่อวิเคราะห์ตนเองจนสามารถปลดหนี้สินได้สำเร็จ และดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นระยะเวลา 17 ปี สามารถเป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น”^{๖๑}

“เดิมทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่พึ่งพาสารเคมีเป็นหลัก และได้กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เพื่อมาลงทุนแต่ประสบกับภาวะขาดทุนจากสภาพพื้นที่เกษตรกรรมที่ไม่เหมาะสมและมีปัญหาโรคพืชจากการผลิตแบบเดิมๆ และต้นทุนสูง ทำให้ไม่สามารถใช้หนี้ที่กู้ยืมมาได้ จึงพลิกผันตนเองมาทำการเกษตรโดยไม่พึ่งพาสารเคมี โดยใช้ความรู้ที่ได้จากการไปศึกษาดูงาน ในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ถ้ามือทำจริง ๆ สามารถทำให้รวยได้ ไม่ใช่การรวยเงินทอง แต่รวยปัจจัยสี่ ที่อยู่ในสวนในบ้านของเรา”^{๖๒}

^{๖๐} สัมภาษณ์, นายสุพจน์ บุราสิทธิ์ กำนันตำบลตลาดโพธิ์, วันที่ ๔ มีนาคม, ๒๕๖๔.

^{๖๑} สัมภาษณ์, นายสมศักดิ์ สละยรัมย์, วันที่ ๘ มีนาคม, ๒๕๖๔.

^{๖๒} สัมภาษณ์, นายสร้าง สุขนา, วันที่ ๘ มีนาคม, ๒๕๖๔.

ภาพประกอบการนำสินค้ามาค้าขายในตลาดอำเภอลำปลายมาศ

ผลงานที่สร้างอัตลักษณ์และเป็นประโยชน์ของชุมชนบ้านตลาดโพธิ์

๑. ใช้หลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิชาหลักในการถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น โครงการพักชำระหนี้ อบรมสมาชิกกองทุนฟื้นฟูโครงการเรียนรู้การเกษตรตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒. จัดทำฐานศึกษาดูงานในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เปิดเป็นฐานการเรียนรู้ อาทิ ฐานปุ๋ยหมัก ฐานหมุหลุม ฐานบ่อปลา-บำบัดน้ำ ฐานโซล่า ทำให้เกษตรกรทั่วปัฐจักการพึ่งตนเองโดยสร้างปัจจัยการผลิตขึ้นมาแทนสารเคมี สร้างปัจจัยการผลิตในการทำการเกษตร เรียนรู้ทดลองทฤษฎีต่าง ๆ โดยใช้พื้นที่เกษตรกรรมของตนเองเป็นต้นแบบเพื่อให้เห็นผลจากการปฏิบัติจริง

ภาพประกอบการทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ บ้านตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ

๓. เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมสินค้า/ผลิตภัณฑ์ที่คนในชุมชนผลิตขึ้นและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีผู้คนเข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก ก็สามารถหาตลาดเพื่อเป็นแหล่งรองรับสินค้าได้มากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการสร้างงาน สร้างรายได้ สร้างมูลค่าของสินค้าทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น

ภาพประกอบการผลิตเพื่อขยายผลการตลาดชุมชนบ้านตลาดโพธิ์

จากการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านตลาดโพธิ์ ได้ใช้พื้นที่ทำการเกษตรของตนเองเป็นแหล่งการเรียนรู้ ได้นำไปใช้แก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรอย่างกว้างขวาง จนได้รับรางวัลจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยใช้สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ มาเป็นสื่อตัวอย่างเพื่อนำมาแก้ไขและประยุกต์ใช้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยหมัก บำบัดน้ำ บำบัดดิน การปลูกป่า การขยายผลงาน นอกจากจะถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าวผ่านการบรรยายโดยตรงแก่ผู้มาเรียนรู้ ศึกษาดูงานแล้วยังมีการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่าง ทำให้สอดคล้องกับสถานะปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านสังคมและ

ภูมิศาสตร์ ให้มีศักยภาพที่สูงขึ้นในการเป็นต้นแบบที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม จนสามารถมองเห็น
เกษตรพอเพียงเป็นเรื่องที่ไม่ยากเกินไป

บ้านหนองเต็ง หมู่ ๑๗ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกะสัง จ.บุรีรัมย์

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์บ้านหนองเต็ง ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในชุมชน
ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาถิ่นคือภาษาเขมรในการสื่อสาร การดำเนินชีวิตในรูปแบบของเกษตรกรรม
เป็นหลัก ซึ่งจุดเด่นของชุมชนบ้านหนองเต็งที่ผู้วิจัยได้ใกล้ชิดและสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชนในลักษณะ
มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาอย่างยั่งยืน“ร่วมคิดร่วม ทำและร่วมเรียนเพื่อส่งเสริม
สร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถจากรุ่นไปสู่รุ่น
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ถึงแม้ว่าจะมีระบบ
การศึกษาอย่างเป็นทางการอยู่แล้วก็ตามแต่ยังพบว่ามี การถ่ายทอดความรู้และวิธีการดั้งเดิมอยู่ใน
ปัจจุบัน โดยสืบทอดความรู้ในหลากหลายสาขาวิชาสู่สุขภาพและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่าง
ยั่งยืน จากวงจรชีวิตมนุษย์สู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความตึงเครียด จากการเข้าใจตนเอง
และสถานะในสังคมของตนเองสู่การสร้าง ความทรงจำร่วมกันและจากสถาปัตยกรรมสู่วัสดุศาสตร์
การศึกษาที่มีคุณภาพต้องไม่ทำให้คนรุ่นใหม่หลีกเลี่ยงออกจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ที่เชื่อมโยงเข้า
กับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านหนองเต็งใหญ่ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อมูล
เบื้องต้นในชุมชน ซึ่งชุมชนส่วนใหญ่ใช้ภาษาเขมรในการสื่อสาร การดำเนินชีวิตในรูปแบบของ
เกษตรกรรมเป็นหลัก ซึ่งจุดเด่นของชุมชนหนองเต็งใหญ่ที่ผู้วิจัยได้ใกล้ชิดและสัมภาษณ์กับผู้นำชุมชน
ในลักษณะ

“ร่วมคิดร่วมทำและร่วมเรียนเพื่อส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ความเชื่ออดีตสู่ปัจจุบันเพื่อการพัฒนาโดยอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐฯ เทศบาล โรงเรียน วัด คณะกรรมการชุมชน สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ “ในการจัดกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีความเข้มแข็ง เพราะว่าชุมชนที่เกี่ยวกับเรื่องอบายมุข ต้มเหล้า เล่นการพนัน ทางวัดก็พยายามชี้แจง ให้ชุมชนได้เข้าใจถึงโทษ และพยายามให้ความรู้และชี้ถึงโทษที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนอย่างผิดกฎหมาย”

“ชุมชนจะเข้มแข็งได้จะต้องหมั่นให้ความรู้กับเยาวชน เพราะการศึกษาทำให้ บุตรหลานในชุมชนเป็นผู้มีความรู้ และยังมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ และให้ความรู้ทางด้านธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ประชากรเป็นพลเมืองดีในชุมชน และเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติสืบไป”^{๖๓}

“การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการสนับสนุนให้เกิดสันติสุขสำเร็จได้เพราะความสามัคคีของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการแสดงบทบาทในการจัดการต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการจัดการเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อไป เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน”^{๖๔}

“บ้านหนองเต็งใหญ่ได้เชื่อมโยงแผนทุกระดับ ตั้งแต่แผนพัฒนาระดับชาติ แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการ ยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด แผนท้องถิ่นและแผนชุมชน อย่างเป็นขั้นเป็นตอน รวมทั้งบูรณาการกิจกรรมภายใต้วาระแห่งชาติด้านต่างๆ อาทิ ด้านยาเสพติด การแก้ปัญหาความยากจน ด้านเมืองไทยแข็งแรง การแก้ปัญหาโรคระบาด ฯลฯ โดยใช้ชุมชนเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน”^{๖๕}

“โรงเรียนได้จัดทำจัดซื้อจัดจ้างอาหารกลางวันโดยเชื่อมต่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตการประกอบอาชีพและการพึ่งพาตนเองในช่วงเศรษฐกิจค่อนข้างถดถอย”^{๖๖}

“นอกจากทางสถานศึกษาจะเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐแล้ว ทางสถานศึกษาสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชนของตนเอง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเกิดรายได้แก่ชุมชน โดยกระตุ้นเผยแพร่ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่”^{๖๗}

^{๖๓} สัมภาษณ์, พระครูจันทธรรมโกวิท,เจ้าอาวาสวัดหนองเต็ง,วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๖๔} สัมภาษณ์,นายสมรวม กกรัมย์, ผู้ใหญ่บ้านหนองเต็ง,วันที่ ๑ มีนาคม,๒๕๖๔.

^{๖๕} สัมภาษณ์,พระมหาบุญธง กตฺตโน,วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๖๖} สัมภาษณ์,นายทวีศักดิ์ หาญเสมอ, วันที่ ๑ มีนาคม.๒๕๖๔.

^{๖๗} สัมภาษณ์,นางอนงค์ แก่นอินทร์,วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๖๔.

“เจ้าอาวาสวัดมีบทบาทหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายในชุมชนและตำบล จากการสอบถามข้อมูลเชิงลึก ชุมชนบ้านหนองเต็งใหญ่ ศรัทธาและเคารพบูชาศาสนา โดยเฉพาะคำสั่งสอนของเจ้าอาวาสทำให้ทุกคนปลูกฝังทัศนคติและแนวธรรมะปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง”^{๖๘}

“องค์การบริหารส่วนตำบล ส่งเสริมให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาจิตเพื่อชีวิตที่ดีกว่า เพื่อที่จะได้นำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจและให้เกิดความผาสุกในชุมชน ทั้งนี้ทางวัดได้อบรมและนำพาปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือสถานศึกษาที่เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้มีผู้นำในด้านจริยธรรม”^{๖๙}

ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและ เศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นชุมชนเข้มแข็งได้นั้นต้องอาศัย ความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐฯ เทศบาล โรงเรียน วัด คณะ กรรมการชุมชน สมาชิกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัดที่เป็นศูนย์รวมจิตใจ “ในการจัดกิจกรรมต่างๆ จะต้องมีความเข้มแข็ง เพราะว่าชุมชนที่เกี่ยวกับ เรื่องอบายมุข คีฬมเหล้า เล่นการพนัน ทางวัดก็พยายามชี้แจงให้ชุมชนได้ฟัง ถึงโทษ และพยายามให้ความรู้และชี้ถึงโทษที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนอย่างผิดกฎหมาย”^{๗๐}

“ชุมชนจะเข้มแข็งได้จะต้องหมั่นให้ความรู้กับเยาวชน เพราะการศึกษาทำให้ บุตรหลานในชุมชนเป็นผู้มีความรู้ และยังมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ และให้ความรู้ทาง ด้านธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ ประชากรในชุมชนเป็นพลเมืองดีในชุมชน และเป็น พลเมืองที่ดีของประเทศชาติสืบไป”^{๗๑}

“การแสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการเพื่อให้เกิดสันติสุขสำเร็จได้เพราะ ความสามัคคีของพระชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการแสดงบทบาทในการจัดการต้อง อาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ต่อไป เนื่องจากเงื่อนไขและกระบวนการที่นำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติของแต่ละชุมชนมีกันความ แตกต่าง”^{๗๒}

^{๖๘} สัมภาษณ์,นายศักดิ์สิทธิ์ ละอองดี, วันที่ ๘ มกราคม ๒๕๖๔.

^{๖๙} สัมภาษณ์,นายบุญเพ็ง สอนประดิษฐ์,วันที่ ๓ มีนาคม, ๒๕๖๔.

^{๗๐} ประชุมกลุ่มย่อยบ้านหนองเต็ง, วันที่ ๓ กันยายน, ๒๕๖๔.

^{๗๑} ประชุมกลุ่มย่อย,วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๗๒} ประชุมกลุ่มย่อย, วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

ภาพประกอบการลงพื้นที่สัมภาษณ์เก็บข้อมูล

หน่วยงานส่วนท้องถิ่นกับบทบาทหน้าที่ในการสร้างความเชื่อมั่นในชุมชน โดยการระดมทรัพยากรภายในพื้นที่รับผิดชอบทั้งจากภาครัฐ เอกชน พัฒนาเอกชน และชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของที่เป็นอัตลักษณ์เด่นของชุมชนดังต่อไปนี้

วัฒนธรรม ความเชื่อ และประเพณี

วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชุมชนบ้านหนองเต็ง เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตและจิตใจของชาวบ้านของชาวบ้าน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษที่มีประโยชน์ต่อชนรุ่นหลัง เป็นอย่างมากหากพิจารณาคุณพิธีกรรมต่างๆ ที่ประเพณีปฏิบัติกันสืบต่อมาพอแบ่งได้ สองประเภท คือประเพณีเกี่ยวกับชีวิต และประเพณีพิธีกรรมในรอบปีที่มีศักยภาพทางด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม มีบุคลากรทางศาสนาที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งวัดเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาและให้การเคารพ นับถือในพระสงฆ์ ซึ่งวัดประจำหมู่บ้าน มีพระพุทธรูปสุภัทรบพิตรเป็นที่สักการบูชา

ประเพณีพิธีกรรมในรอบปี การที่คนเราจะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากจะมีการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับชีวิตต่างๆไปในลักษณะที่คล้ายคลึงกันก็จะต้องมีพิธีกรรมเป็นเครื่องประกอบ การที่จะจัดพิธีกรรมในรอบปีก็จะเป็นไปในรูปของฮีต ๑๒ “ของลักษณะประเพณีอีสานทั่วไป โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การแห่นาฎนตา การบวช การแต่งงาน เป็นต้น”^{๗๓} โดยชาวบ้านจะไปทำบุญและประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่วัด โดยชาวบ้านจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว โดยเฉพาะ ปู่ ย่า ตา ยาย ดังนั้นประเพณีในรอบปีของกลุ่มชาติพันธุ์กุ่มจึงเป็นทั้งความรู้และความจริงแห่งกาลและเทศะของสังคมในลักษณะที่

^{๗๓} สัมภาษณ์นางสลักจิต นิทรมย์, วันที่ ๘ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

เป็นเชิงสัมพัทธ์ ด้วยความเชื่อได้ผูกติดอยู่กับความรู้ ความเข้าใจต่อโลกและสังคมที่เกิดขึ้นไม่หยุดนิ่ง ความรู้ดั้งเดิมจะถูกทดสอบและตั้งคำถามจากความรู้ใหม่ๆ เช่นเดียวกับที่ความเชื่อเก่าๆ ที่ถูกตั้งคำถาม ดังเช่น การเกิดโลก การมีอยู่ของพระเจ้า บาป-บุญ หรือนรก-สวรรค์ เป็นต้น กระบวนการเกิดใหม่ของความรู้และความเข้าใจโลกในแง่มุมลึกลับๆ จึงมีผลต่อความเชื่อใหม่ๆ กระทั่งส่งผลให้ความเชื่อก็เกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยซึ่งผู้วิจัยได้สืบค้นเกี่ยวกับความเชื่อดังภาพที่ต่อไปนี้

ภาพประกอบความเชื่อและพิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์บ้านหนองเต็ง

จากความเชื่อที่ว่าดวงวิญญาณทั้งหลายต้องเดินทางไกล จำเป็นต้องสะสมกำลังวังชาให้พร้อมที่จะเดินทางกลับมายังยมโลก เมื่อดวงวิญญาณมาถึงโลกมนุษย์ก็จะไปยังบ้านเกิดของตนเอง และเผ่าจะเจอหลูกหลานที่มาทำบุญ หากไม่คิดก็จะนึกน้อยใจ เกลียดโกรธ สาปแช่งต่างๆ นานา แต่ในทางกลับกันหากได้รับส่วนบุญที่อุทิศให้ ก็จะอวยชัยให้ทำมาหากิน เจริญรุ่งเรืองอยู่เย็นเป็นสุข นอกจากนี้ยังมีคำบอกเล่าต่อกันมาเพื่อยืนยันว่าความเชื่ออยู่จริงของดวงวิญญาณในกลุ่มชาติพันธุ์เขมรนี้ว่า ตกกลางคืนมักจะได้ยินเสียงคนนั่งคุยกันอยู่ใต้ถุนเรือน เมื่อมองลอดใต้ถุนบ้านก็จะเห็นคนผมหงอกผมหวดดำนั่งฟังไฟคุยกันอยู่ แต่ฟังไม่รู้เรื่อง เพราะไม่รู้ว่าเขาพูดอะไรกัน แต่คนเฒ่าคนแก่บอกนั่นคือ ขมิ้อจโฏนตา (ผีปู่ ย่า ตา ยาย) ที่ได้รับการปล่อยใจให้มาเยี่ยมลูกหลานและรับส่วนบุญที่ลูกหลานได้ทำให้^{๗๔}

ความน่าสนใจคือ ตลอดระยะเวลาประเพณีแซนโฎนตาที่ยาวนานถึง 15 วัน ไม่ได้เกิดขึ้นและดำรงอยู่เพื่อให้คนเป็นได้แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อรำลึกถึงบรรพชนผู้ล่วงลับ และขอความคุ้มครองป้องกันอันตราย ขอความสุขความเจริญเท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมมากมายเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และผู้คนที่ยังมีชีวิต นั่นก็คือความเป็นเครือญาติทุกชาติพันธุ์และความสามัคคีอันหนึ่งอันเดียวกัน

^{๗๔} อัมภาณค์ ขมิติ. สัมภาษณ์. เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๖๔.

การแต่งงานของชุมชนบ้านหนองเต็ง

ประเพณีการแต่งงานของชุมชนบ้านหนองเต็งทุกวันไม่ได้สลับซับซ้อนเหมือนในอดีตที่ผ่านมา หากเมื่อ เมื่อมองว่าประเพณีที่สำคัญที่สุดของชีวิตคนทุกคนเพราะเป็นวันแห่งการสร้างสถาบันครอบครัว สร้างอาชีพ สร้างทายาทของวงศ์ตระกูลหนุ่มสาวไทยเขมรในปัจจุบันมีอิสระในการเลือกคู่เมื่อรักใคร่กันแน่นอนแล้ว พ่อแม่ฝ่ายชายก็จะมาเยี่ยมเยียน ทำความคุ้นเคยจากนั้นก็ส่งแม่แก่ไปทำการ "ซูร์" (หมั้น) เริ่มต้นด้วยการทาบทามด้วย เหล้า ๑ ขวด หมากพลู ๑พาน เทียน ๑ คู่ ฝ่ายหญิงจะเรียกค่าสินสอดตามแต่จะพอใจ ถ้าตกลงก็จะนัดวันแต่งงาน

สาระของงานแต่งงานก็คือเน้นการขอบคุณและระลึกถึงเทพ ผีบรรพบุรุษและยังไม่ละทิ้งตำนานและความเชื่อเรื่องความรักของเจและยอง จะพบว่าปะติ๋วล เป็นสัญลักษณ์เด่นที่สุดในปะรำพิธี (โรงเรือน) และในขบวนแห่นั้นเต่าเป็นสัญลักษณ์แทนความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์อยู่ แล้ว จึงจัดเข้าเป็นส่วนประกอบของการแห่ และที่สำคัญคือตัณยูปะกำเป็นเครื่องเช่นผีบรรพบุรุษที่จะลืมไม่ได้ในพิธีแซ นการ เพราะเน้นการระลึกถึงผู้ล่วงลับไปแล้วเหมือนดังภาพที่ปรากฏ

ภาพประกอบการทำเครื่องเซ่นไหว้ในประเพณีการแต่งงานหนองเต็ง

นอกจากพิธีกรรมและความเชื่อทางศาสนาแล้ว ชุมชนบ้านหนองเต็งได้บรรทัดฐานชุมชน ได้สร้างพลัง บวร.ขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการต่างดังนี้

“ผู้นำชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีวาระประชุมร่วมกันทุกเดือน โดยในแต่ละเดือน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะนำวาระการประชุมประจำเดือนเข้ามาเสนอให้หน่วยงานพิจารณาโครงการต่างๆที่ทางหมู่บ้านได้เสนอขึ้นมาภายใต้แผนการพัฒนาหมู่บ้านของบ้านหนองเต็ง

ทั้งนี้ ทางอบต.ก็ได้จัดสรรงบประมาณและบุคลากรเพื่อช่วยส่งเสริมกิจกรรมภายในหมู่บ้านให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ”^{๗๕}

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล เป็นทีมงาน อาสาสมัคร (อสม.) เป็นแกนนำจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมที่เชื่อมโยงบทบาทระหว่างบ้าน สถาบันศาสนา โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสร้างเครือข่ายการดูแล คัดกรอง การจัดสวัสดิการสังคมภายในชุมชน รวมถึงการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทุกประเภท และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทางโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ได้จัดทำโครงการต่างในชุมชนบ้านหนองเต็ง โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐคือองค์การบริหารส่วนตำบลไพล กำนันตำบลไพล และผู้ใหญ่บ้านอ้ออุดมสิน ในการจัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพดีด้วยการปลูกผักปลอดสารพิษและโครงการต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

“โรงเรียนได้จัดทำจัดซื้อจัดจ้างอาหารกลางวันโดยเชื่อมต่อโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตการประกอบอาชีพและการพึ่งพาตนเองในช่วงเศรษฐกิจค่อยข้างถดถอย”

“นอกจากทางสถานศึกษาจะเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐแล้ว ทางสถานศึกษาสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชนของตนเอง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ชุมชน รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเกิดรายได้แก่ชุมชน ในบ้านหนองเต็ง โดยกระตุ้นเผยแพร่ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารความรู้ใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่”

ภาพประกอบการสนทนากลุ่มย่อย

^{๗๕} สัมภาษณ์นางเหรียญ วาทะสิทธิ์, วันที่ ๖ สิงหาคม.๒๕๖๓.

วัดหนองเต็ง มีพระอธิการเจย พนิชจรรย์ เป็นเจ้าอาวาส บทบาทหน้าที่ในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน จากการสอบถามข้อมูลเชิงลึก ชุมชนบ้านหนองเต็ง ศรัทธาและให้พุทธศาสนา โดยเฉพาะคำสั่งสอนเจ้าอาวาสทำให้ทุกคนปลูกฝังทัศนคติและแนวธรรมะปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และให้บุคลากรทางศาสนาเป็นตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง

“พระอาจารย์ท่านจะคอยให้แนวคิดในการทำชีวิตในแต่ละวันให้มีความสุข ทำอย่างไรให้ชีวิตมีความสุขโดยไม่ได้เบียดเบียนคนอื่น ทางเราก็ต้องพิจารณาว่าอะไรคือความสุขในการดำเนินชีวิต จำเป็นหรือป่าวที่ต้องไปเป็นเศรษฐี ไม่จำเป็นเลย จำคำสอนของพระอาจารย์ได้คือ ความสุขของเราอยู่ที่ตัวเราเอง คือคิดบวก ให้กำลังใจตนเอง นี่แหละคือความสุข”^{๗๖}

“จำได้ครั้งหนึ่งในชีวิต เคยเข้าร่วมโครงการอบรมจริยธรรมประจำปี ณ วัด บ้านอ้อ ครั้งนั้น ชีวิตเหมือนมีสองซีก คือซีกหนึ่งไปซ้าย ซีกหนึ่งไปขวา ทั้งหมดทั้งปวงนี้ถามว่าทำไมต้องคิดแบบนี้ ก็เพราะว่า คนเรามีความอยาก อยากได้สิ่งต่างๆที่คนอื่นเขามีกัน แต่เมื่อทำไปแล้วไม่ใช่แนวทาง ก็ได้แนวคิดจากพระอาจารย์ให้กลับมาคิดใหม่ว่า ทำอย่างไรให้ชีวิตมีความสุขต่อไป”^{๗๗}

“ได้จัดทำโครงการพัฒนาจิตเพื่อชีวิตที่ดีกว่า องค์การบริหารท้องถิ่นส่งเสริมให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ ได้เข้าร่วมเพื่อที่จะได้นำหลักธรรมมาพัฒนาจิตใจและให้เกิดความผาสุกในชุมชน ทั้งนี้ทางวัดได้อบรมและนำพาปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นประชาชนทั่วไป หรือสถานศึกษาที่เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้นำในด้านจริยธรรม”^{๗๘}

จากรูปแบบการสร้างสร้างอัตลักษณ์หมู่บ้านหนองเต็ง ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง ชำรงต้นนี้แล้ว อาจจะกล่าวได้ว่า ชุมชนได้นำหลักการสร้างชุมชนแบบ บ้าน วัด โรงเรียน + ภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ในแต่ละหน่วยงานก็จะมีบทบาทหน้าที่ของตนเองในการประสานงานหรือทำความร่วมมือกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการเชื่อม ล้วนมีบทบาทหน้าที่สำคัญเท่ากัน คือปฏิบัติงานหรือทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายในพื้นที่ในแต่ละพื้นที่ที่กล่าวมา

บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์

ชุมชนบ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์เป็นชุมชนเข้มแข็ง ที่ชุมชนทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือ ในการจัดกิจกรรมต่างๆของวัด ผู้วิจัยและคณะลงพื้นที่ร่วมรับฟังการนำเสนอรูปแบบ

^{๗๖} ประชุมกลุ่มย่อย.วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๗๗} ประชุมกลุ่มย่อย.วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๗๘} สัมภาษณ์.พระอธิการเจย สิริวัฒน์,วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

การสร้างกิจกรรมแบบสร้างสรรค์ หมู่บ้านโฮมสเตย์วิถีพอเพียงตามวิถีภูมิปัญญาชาวบ้านโดยการสร้างอัตลักษณ์เริ่มจากกระบวนการดังต่อไปนี้

รูปภาพการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อถอดรูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน
อัตลักษณ์ของบ้านพักแบบโฮมสเตย์บ้านสวนนอก

โฮมสเตย์คือ “วิถีชีวิต” เป็นมากกว่าที่พัก เพราะสิ่งที่ผู้มาเยือนต้องการมากกว่าโรงแรมคือการได้มาสัมผัสวิถีชีวิตที่เจ้าของบ้านเป็น ไม่ใช่ปรับแต่งหรือสร้างขึ้นเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว เส้นผ่าของวิถีดังกล่าวคือ ผู้พักแรมจะรู้สึกเหมือนมาพักบ้านอีกหนึ่งหลัง มีอาหารประจําถิ่นให้ได้ชิมในแบบที่ไม่ผ่านการปรับจนเสียรูปแบบดั้งเดิม มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ให้ได้เรียนรู้

ภาพประกอบที่พักโฮมสเตย์บ้านสวนนอก

“โฮมสเตย์บ้านสนวนนอกมีการวางแผนในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งส่วนที่เป็นที่พัก การให้บริการ และกิจกรรมท่องเที่ยว ล้วนเกิดจากการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่น เป็นหลัก ทำให้ลดต้นทุนในการดำเนินงานลง รวมถึงในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ นั้น ได้มีการกำหนด บทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นไม่ส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของเหล่าสมาชิก”^{๗๙}

“บ้านสนวนนอกมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยการร่าง แผนพัฒนาชุมชน (กม.) ขึ้นมา มีผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และนักวิชาการ มาสนทนา เพื่อหาแนวทางการสร้างเครือข่าย ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมหมู่บ้านทำการแบ่งคุ้มบ้าน หรือเครือญาติ ตามขนาดและจำนวนที่มีความเหมาะสมแต่ละหมู่บ้าน โดยแต่ละคุ้มบ้านต้องคัดเลือกประธานคุ้มบ้าน ๑ คน และคณะกรรมการ คุ้มบ้านฝ่ายต่างๆตามความเหมาะสมและจำเป็นอยู่แล้ว”^{๘๐}

ภาพประกอบรถนำเที่ยวหมู่บ้าน ชุมชนบ้านสนวนนอก

“จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน หัวหน้าคุ้มบ้าน คณะกรรมการคุ้มบ้าน ให้เป็นไปตามที่ กฎหมายกำหนดโดยจัดให้มีที่ทำการคณะกรรมการหมู่บ้าน และที่ทำการคณะกรรมการคุ้มบ้าน ตาม ความเหมาะสม โดยมีขั้นตอนโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและเยาวชน (กม.น้อย) เพื่อให้เยาวชนได้มีส่วนร่วม เป็น กม. คู่ขนาน ในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ สามารถรับช่วงการพัฒนาหมู่บ้านในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ระบบทายาท)ในการจัดตั้ง กม. น้อย ให้ใหญ่บ้านออกคำสั่งแต่งตั้งด้วยความเห็นชอบ ของคณะกรรมการหมู่บ้านและให้มีพิธีปฏิญาณ ตน รับหน้าที่ตามบัญญัติธรรมนูญหมู่บ้าน”

^{๗๙} สัมภาษณ์, นายบุญทิพย์ กระรัมย์, วันที่ ๔ มิถุนายน, ๒๕๖๔.

^{๘๐} ประชุมกลุ่มย่อยบ้านสนวนนอก วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

“ชุมชนบ้านสนวนนอกได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกเปิดทำที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ เพื่อเป็นกิจกรรมสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน โดยยึดเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนเกิดความสมดุล และอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง ผลจากการใช้หลักความพอประมาณ”^{๘๑}

การใช้หลักความมีเหตุมีผล ทำให้การวางแผนดำเนินงานของโฮมสเตย์มีความสอดคล้องกับเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งในด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการเสนอข้อคิดเห็นต่างๆ ในการดำเนินงาน การใช้หลักภูมิคุ้มกัน ทำให้สมาชิกที่ทำโฮมสเตย์ลดความเสี่ยงทางการเงิน โดยมีสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชนเป็นแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ช่วยป้องกันผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ด้วยการกำหนดกฎระเบียบ รวมถึงสร้างภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกฝังเยาวชนให้ช่วยกันดูแลรักษาส่วนเงื่อนไขด้านความรู้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ ออกมาในรูปของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ อีกทั้งยังสร้างความน่าสนใจให้กับโฮมสเตย์ด้วยการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม สุดท้ายคือเงื่อนไขด้านคุณธรรม ส่งผลให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มุ่งไปที่ผลประโยชน์โดยรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในกลุ่มสมาชิก

“ปัจจัยสำคัญที่สร้างความสำเร็จในการทำโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านสนวนนอกนั้น มาจากภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มฯ ที่เล็งเห็นถึงความสามารถของชุมชนในการที่จะพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม รวมถึงต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน”^{๘๒}

“ส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของเหล่าสมาชิกที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ในการที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าและเกิดความเข้มแข็ง โดยยึดหลักในการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ”^{๘๓}

ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่เข้มแข็งให้กับชุมชนในการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนต่อไป ส่วนปัญหาที่พบก็คือ ชุมชนยังใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ยังไม่เต็มความสามารถ ทั้งบุคลากรและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชนยังขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรในระยะยาว โดยเฉพาะแหล่งน้ำ อันเป็นผลสืบเนื่องจากนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์และนักท่องเที่ยว ที่เข้ามาพักในรีสอร์ทใกล้เคียงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี

^{๘๑} สัมภาษณ์, นายดอน กาละขันธ์, วันที่ ๔ มิถุนายน, ๒๕๖๔.

^{๘๒} สัมภาษณ์, นายมาก ขจีฟ้า, วันที่ ๒ สิงหาคม, ๒๕๖๔

^{๘๓} สัมภาษณ์, นางณัฐกาน เพชรเลิศ, วันที่ ๒๓ สิงหาคม, ๒๕๖๔.

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ชุมชนบ้านสนวนนอก ภายใต้แผนพัฒนาชุมชน โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นแม่ข่ายในการจัดทำโครงการต่างๆ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จึงเกิดอัตลักษณ์ของชุมชนโดย การผลักดันให้ชุมชนเกิดชุมชนต้นแบบ โดยมีโครงการต่างๆของชุมชนส่วนช่วยทำให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชน และลูกหลานของคนในชุมชนไม่ต้องออกไปหารายได้นอกชุมชนและต่อยอด สู่พัฒนาสินค้าวัฒนธรรมร่วมสมัยยั่งยืนสินค้าทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์หรือของที่ระลึก

ภาพประกอบ การให้ข้อมูล หมู่บ้านท่องเที่ยวสนวนนอก

ครั้งหนึ่งเคยมาเที่ยวที่นี่ หรือจะเป็นของฝากทางคุณค่าก็ตาม และนั่น ยังทำให้สินค้าชนิดนั้นสร้างมูลค่าในราคาซื้อขายได้ในมุมเศรษฐกิจวัฒนธรรมสร้างสรรค์ กระนั้นก็ดี จะทำอะไรให้สิ่งที่เรียกว่าเสน่ห์ในอัตลักษณ์ของชุมชน นำมาออกแบบหรือดีไซน์ให้ร่วมสมัย สร้างมูลค่าสินค้าทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังได้รับการส่งเสริมให้ยั่งยืนอีกด้วย

“แรกๆที่เข้ามาในชุมชนสนวนนอก ก็ติดใจตรงมีความหลากหลายในการสร้างสิ่งต่างๆ จึงได้ไปทนายาก จึงได้ทราบว่า ชุมชนแห่งนี้ มีความเป็นอัตลักษณ์ที่ทำให้ชุมชนมีความผาสุกคือ ความรู้ของผู้นำโดยเฉพาะเจ้าอาวาส ผู้ใหญ่บ้าน และมัคนายก ทุกคนล้วนให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน เปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน”^{๕๔}

“มีบางช่วงเวลาที่ความขัดแย้งได้ปรากฏตัวขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะกลับกลายเป็นความรุนแรง ซึ่งอาจมีสาเหตุพื้นฐานมาจากความไม่เป็นธรรมในสังคม การจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียม ตลอดจนความแตกต่างทางด้านความคิดความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม

^{๕๔} ประชุมกลุ่มย่อย วันที่ ๔ กุมภาพันธ์. ๒๕๖๔.

แม้ทุกฝ่ายจะพยายามแก้ไขปัญหาคัดแย้งและความรุนแรงเพื่อสร้างสังคมสันติสุข แต่หลายครั้งพบว่าปัญหายังคงดำรงอยู่ อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องเหมาะสม หรือการไม่ได้คำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ละเลยอัตลักษณ์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดการเรียนรู้การป้องกัน แก้ไข ตลอดจนหลักการและวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างเหมาะสมหลักพุทธธรรมเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นพลังผลักดันและขับเคลื่อนให้สังคมไทยเกิดสันติสุขได้”^{๘๕}

“มีบางช่วงเวลาที่ความขัดแย้งได้ปรากฏตัวขึ้นและมีแนวโน้มว่าจะกลับกลายเป็นความรุนแรง ซึ่งอาจมีสาเหตุพื้นฐานมาจากความไม่เป็นธรรมในสังคม การจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่เท่าเทียม ตลอดจนความแตกต่างทางด้านความคิดความเชื่อ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม แม้ทุกฝ่ายจะพยายามแก้ไขปัญหาคัดแย้งและความรุนแรงเพื่อสร้างสังคมสันติสุข แต่หลายครั้งพบว่าปัญหายังคงดำรงอยู่ อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างถูกต้องเหมาะสม หรือการไม่ได้คำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ละเลยอัตลักษณ์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยยังขาดการเรียนรู้การป้องกัน แก้ไข ตลอดจนหลักการและวิถีปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างเหมาะสมหลักพุทธธรรมเป็นแนวปฏิบัติที่สำคัญยิ่งที่จะเป็นพลังผลักดันและขับเคลื่อนให้สังคมไทยเกิดสันติสุขได้”^{๘๖}

“องค์กรประกอบที่สะท้อนชุมชน ได้แก่ มีการรักษาสิทธิทอณภูมิปัญญาความรู้ ที่สืบสานและประยุกต์ได้สอดคล้อง เป็นปึกแผ่น สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น”^{๘๗}

“สร้างความภาคภูมิใจในชุมชน ของตนเอง เป็นสังคมที่เห็นได้ชัดในลักษณะของคนมีศีล มีคุณธรรม มีอารยธรรม มีสัมมาอาชีวะ มีกิจการที่ มั่นคง ขยัน สร้างสรรค์ ขวนขวาย กระตือรือร้น กล่าวโดยรวมคือ อยู่กันอย่างผาสุก สุขภาพแข็งแรง จิตใจ เบิกบานร่าเริง ไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่รุ่งเรือง ไม่ผลาญเปล่า มีความประณีต ประหยัด แต่เอื้อเฟื้อสละแจกจ่าย ละเอียดลออ ประหยัด ไม่มีอวดบารมี ไม่มีทุจริตกรรม มีความพร้อมเพรียง สามัคคี อบอุ่นและเป็นเอกภาพ พร้อมเพรียงกันทำงาน เป็นชุมชนที่แข็งแรง มั่นคง ยืนหยัด”^{๘๘}

^{๘๕} ประชุมกลุ่มย่อย วันที่ ๔ กุมภาพันธ์. ๒๕๖๔.

^{๘๖} ประชุมกลุ่มย่อย วันที่ ๔ กุมภาพันธ์. ๒๕๖๔.

^{๘๗} ประชุมกลุ่มย่อย วันที่ ๔ กุมภาพันธ์. ๒๕๖๔.

^{๘๘} ประชุมกลุ่มย่อย วันที่ ๔ กุมภาพันธ์. ๒๕๖๔.

บ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอยะราช จ.บุรีรัมย์

ชุมชนบ้านโคกเหล็ก ได้สร้างรูปแบบอัตลักษณ์วิถีพอเพียง เพื่อมาประกอบกับการดำเนินชีวิตของชุมชนในการวิจัยเพื่อให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมในได้ทำความเข้าใจถึงการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดกระบวนการที่เป็นรูปธรรมและเข้ากับสภาวะในระบบวัฒนธรรมในปัจจุบัน เพื่อจะได้วางแผนงานให้ดีขึ้นและเพียงพอที่จะช่วยให้สามารถแสวงหาข้อสรุป ให้เกิดมรรคผลที่แท้จริง สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ได้แก่

พลังบวร : ชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมปฏิบัติตามแนวทางการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออม จัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนตามกิจกรรม อาชีพ พร้อมจัดทำแผนพัฒนาอาชีพนั้นๆโดยวัดโคกเหล็กได้จัดทำโครงการเศรษฐกิจน้อมขึ้นมาซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ พระครูปริยัติธรรมวิบูล,ดร.เจ้าอาวาสวัดโคกเหล็ก

“โครงการเศรษฐกิจน้อม หลวงพ่อได้แนวคิดจากการไปดูงาน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ สมัยนั้นคิดว่าถ้าเราพาเด็กๆในหมู่บ้านมาฝากเงิน โดยที่ไม่ต้องเอาไปฝากกับธนาคารแต่หลวงพ่อก็จะเป็นธนาคารเอง โดยจะแบ่งปันผลให้ในแต่ละปีอยู่ที่จำนวนของผู้ฝาก ครั้งแรกที่หลวงพ่อประกาศออกไปในเสียงตามสาย ยังไม่มีใครเข้ามาฝาก พอระยะผ่านไปสักพัก มีกลุ่มเด็กน้อยที่อยู่ในวัดเริ่มเอาเงินจากที่พ่อแม่ให้มาฝากแล้วหลวงพ่อก็ทำเป็นสมุดบัญชีเงินออมให้”^{๘๙}

ภาพประกอบการสัมภาษณ์พระครูปริยัติธรรมวิบูล,ดร.

“ในกิจกรรมเศรษฐกิจน้อม เพื่อส่งเสริมนักเรียนให้รู้จักการประหยัดและเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็นเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันความขาดแคลนปลูกจิตสำนึกในการช่วยเหลือตนเองและมีความภาคภูมิใจที่ใช้จ่ายจากเงินเก็บออมเป็นพื้นฐานในการพึ่งตนเองในอนาคตและแบ่งเบาภาระผู้ปกครอง

^{๘๙} สัมภาษณ์, พระครูปริยัติธรรมวิบูล,ดร.วันที่ ๒๓ ตุลาคม.๒๕๖๔.

ขอขอบคุณพระอาจารย์ฉวีที่ให้ความอนุเคราะห์และสร้างนิสัยการออมของเด็กๆตั้งแต่เล็ก”^{๙๐}

“ตั้งแต่ผมเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจน้อยในปี พ.ศ.๒๕๖๐ ตอนนั้นผมอายุ ๖ ขวบ เดินตามพระบิณฑบาตตอนเช้าๆ เวลาหลวงพ่อดีเงินท่านจะให้ครั้งละ ๒๐ บาท ๑๐๐ บาทบ้าง ก็เลยเอาเงินฝากกับหลวงพ่อไว้ ผ่านไปหนึ่งปี ผมมีเงินในสมุดบัญชีเงินฝากที่ฝากไว้เป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท ทุกวันนี้ผมมีเงินเพื่อเป็นค่าเล่าจำนวน ๘๐,๐๐๐ บาท”^{๙๑}

“แนวทางการฝากเงินของเด็ก บางคนก็ได้รับเงินจากผู้ปกครอง บางคนก็มาจากการรับจ้างเล็กๆน้อยตามชุมชน เมื่อพวกเขาได้เงินเขาก็จะนำมาฝากไว้กับหลวงพ่อบ้าง ทุกวันนี้มีสมาชิกเศรษฐกิจน้อยในวัดโคกเหล็กจำนวน ๔๐ คน คิดเป็นเงินประมาณสามแสนกว่าบาท”^{๙๒}

จากโครงการข้างต้น “การเก็บออมเงิน” มีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตไม่น้อยไปกว่าการทำงานหาเงิน การใช้เงินด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ใช้จ่ายอย่างประหยัดมีความพร้อมทางการเงินสามารถทำให้คนมีความสุขเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ความสุขที่มีนั้นอาจเป็นเพียงความสุขในช่วงเวลาสั้นๆ ก็เป็นได้ วัดได้ปลูกฝังเยาวชนให้เป็นคนหมั่นเรียนรู้วิธีการออมและหารายได้ โดยไม่หวังพึ่งพารายได้ รู้จักสร้างทางเลือกอื่นๆ ให้แก่รายได้ของตน ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพเสริม การลงทุน หรือการค้าขาย ทั้งนี้หากอาชีพหลักประสบกับปัญหาก็ยังมีรายได้จากแหล่งอื่นๆ มาชดเชยเพื่อที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายทางการเงินที่กำหนดไว้ได้ รู้จักออมเงินให้เป็นและปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นการใช้ชีวิตอย่างมีสติจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขอย่างยั่งยืนได้นั้น ก็คงขึ้นอยู่กับการประพฤติปฏิบัติของเราอย่างเหมาะสมนั่นเอง

๒. ส่งเสริมภูมิปัญญาในหมู่บ้าน

ภูมิปัญญาถือเป็นแนวทางในการสร้างแหล่งเรียนรู้ตามชุมชน บ้านโคกเหล็ก จัดตั้งกองทุนสตรีขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๕๔ โดยมีหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้การสนับสนุน การบริหารจัดการของกองทุนสตรีบ้านโคกเหล็ก เป็นการรวมสมาชิกกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มขึ้นมาโดยเฉพาะกลุ่มการทำผ้าฝ้ายมัดย้อมโดยสืบทอดมาซึ่งมีนางเป็นประธานกลุ่ม กลุ่มทอผ้ามัดย้อมสืบทอดมาจากรุ่นแม่เกิด ขึ้นจากการนำแนวคิดและวิถีชีวิตของกลุ่มชาวนามาประยุกต์ใช้ ซึ่งกลุ่มสมาชิกได้ไปศึกษาดูงานตามสถาบันชุมชนและสถาบันการศึกษาในปี พ.ศ ๒๕๕๘ ได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อรองรับโครงการกองทุนสตรีในการจัดทำแผนงานให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีกลุ่มผู้สนใจส่วนใหญ่เป็นเยาวชนหญิงซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีการเริ่มต้นดำเนินการในวงแคบก่อน โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาฝึก ให้ความรู้เป็นเบื้องต้น โดยได้ใช้กิจกรรมการทำผ้ามัดย้อมสืบทอดมา

^{๙๐} สัมภาษณ์,นางประจวบ เจริญรัมย์, วันที่ ๕ มิถุนายน.๒๕๖๔

^{๙๑} สัมภาษณ์,นางชมเชย เจริญรัมย์, วันที่ ๕ มิถุนายน.๒๕๖๔

^{๙๒} สัมภาษณ์,นางสาวณภัทร ประดับดี, วันที่ ๓ มิถุนายน.๒๕๖๔

เครื่องมือในการฝึกความอดทน สร้างสมาธิให้เกิดความสงบและมีความเยือกเย็น รอบคอบ มีระเบียบ วินัย และที่สำคัญ เป็นการพัฒนาจินตนาการเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งการดำเนินการเบื้องต้น ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์บ้านโคกเหล็กและกองทุนหมู่บ้านซึ่งมีมาก่อนหน้า หลังจากจับกลุ่มได้ไม่นาน มีคนเริ่มสนใจมาสมัครสมาชิกโดยได้สร้างชื่อเสียงให้กลุ่มระดับหนึ่ง วัตถุประสงค์การการทำผ้า มัดย้อมสีธรรมชาติบ้านโคกเหล็กเพื่อให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องทัศนคติ พฤติกรรมและการพัฒนาวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการสนับสนุนอุปกรณ์ในเวลาต่อมา

ปัจจุบันกลุ่มพัฒนาอาชีพสตรีได้พัฒนาสู่เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ได้มีการสอนการย้อมผ้าสำหรับคนสนใจในเขตตำบลและบริเวณใกล้เคียงซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ การเรียนรู้จากชุมชนสู่ชุมชนบ้านโคกเหล็ก

“คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบอาชีพดังกล่าวในหมู่บ้าน โดยรับซื้อสินค้าจากแต่ละครอบครัวเพื่อนำมาจำหน่ายยังร้านค้าสหกรณ์ประจำหมู่บ้านหรือจัดให้มีตลาดนัดในชุมชน”^{๙๓}

^{๙๓} ประชุมกลุ่มย่อยบ้านโคกเหล็ก, วันที่ ๒๓ ตุลาคม. ๒๕๖๔.

ภาพประกอบประชุมกลุ่มย่อย บ้านโคกเหล็ก

“รณรงค์ให้มีการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้าน หรือกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ ส่งเสริมให้มีการตั้งสหกรณ์หรือร้านค้าชุมชนประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจำหน่ายสินค้าในราคาที่เป็นธรรม และสร้างรายได้ให้กับสมาชิก หรือครอบครัวในหมู่บ้านและให้คณะกรรมการหมู่บ้านกำหนดระเบียบหลักเกณฑ์ในการดำเนินการ”^{๙๔}

“ส่งเสริมให้มีอาชีพทางเลือก หรืออาชีพเสริมเพื่อยกระดับสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) อาชีพเชิงเศรษฐกิจการตลาด สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มอาชีพพัฒนาสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนและสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการเรียนรู้ร่วมกัน”^{๙๕}

“ส่งเสริมให้มีการทำเกษตรอินทรีย์วิถีชาวบ้าน เพื่อลดต้นทุนทางการผลิตของเกษตรกรภายในหมู่บ้าน และส่งเสริมให้มีการใช้พลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทน เพื่อการใช้วัสดุที่เป็นเชื้อเพลิงอย่างคุ้มค่า”^{๙๖}

“ส่งเสริมและจัดให้มีศูนย์เรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน เพื่อการเรียนรู้และให้ราษฎรในหมู่บ้านนำไปใช้โดยให้ศูนย์การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ การจำหน่ายสินค้าและการสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน”^{๙๗}

จากกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวข้างต้นภาครัฐ โดยผู้นำชุมชนทุกภาคส่วน ร่วมศึกษาวิเคราะห์เพื่อเปิดรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน เป็นหลักเบื้องต้นในการใช้หลักเกณฑ์ด้านเหตุผล เป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะชี้วัดความสำเร็จ ชุมชนต้องมีค่านิยมแบบยึดหลักเหตุและผลให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางที่สุด นโยบาย แผนงาน และโครงการ จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจอย่างชัดเจน มีการมอบหมายงาน การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน มีระบบการวัดและประเมินผล

^{๙๔} สัมภาษณ์.นางชมชอบ ทะยานรัมย์,วันที่ ๒๓ ตุลาคม, ๒๕๖๔.

^{๙๕} สัมภาษณ์.นางโสพิน เสริมผล, วันที่ ๖ ตุลาคม, ๒๕๖๔.

^{๙๖} สัมภาษณ์.นางกนกพร เปกรรัมย์, วันที่ ๑๒ สิงหาคม.๒๕๖๔.

^{๙๗} สัมภาษณ์.นายเชิดชาย โสงรัมย์, วันที่ ๒๓ มีนาคม. ๒๕๖๔

ชุมชนและหน่วยงานภาครัฐต้องเปิดกว้าง และลงลึกจริงๆ ยอมรับความจริง ทั้งฝ่ายกำหนดนโยบายและประชาชนบ้านแซ่แห่งชุมชน ต้องรวมตัวกันเข้มแข็ง มีผู้นำทางธรรมชาติชักชวนรวมตัวกันวิเคราะห์สภาพตนเอง เช่น แต่ละครัวเรือนสำรวจ รายรับรายจ่ายของตนเอง ทุนทางสังคมต้องเป็นข้อมูลจริงๆ ได้ข้อมูลจริงแล้ว ก็มารวมกันคิด อยากมีอยากได้อะไรที่จำทำให้หนี้สินลดลง อยากมีอาชีพหรือทำมาหากินอย่างไร มีสุขภาพดีได้อย่างไร และก็คิดวิธีการโครงการหามาตรการที่จะทำ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรเปิดพื้นที่ เปิดโอกาส และเข้าถึงประชาชนให้มากกว่านี้ นำข้อมูลจริงไปประกอบการทำแผน กำหนดนโยบายให้ตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยให้ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเสมือนหนึ่งพี่เลี้ยงคอยกระตุ้นชุมชนให้เกิดการระเบิดจากภายในของชุมชนเอง”^{๔๘}

การรับฟังความคิดเห็นของชุมชน ว่า มีความสำคัญมากเพราะปัจจุบันทุกสิ่ง ทุกอย่างย่อมเกิดมาจากชุมชนทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำแผนชุมชน แผน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงถือได้ว่า การรับฟังความคิดเห็นนั้นมีความสำคัญมากต่อการดำเนินการในด้านอื่นๆ เพราะสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างตรงจุด หากทางองค์การบริหารส่วนตำบลหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านต่างๆ ที่ทางชุมชนต้องการ ทั้งเรื่องสาธารณูปโภค การบริหารสาธารณะต่างๆ ทำให้เกิดความเหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เกิดการพัฒนาที่ดีขึ้นไป นั่นจึงหมายความว่า การนำนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นลงสู่ชุมชนบ้านแซ่แห่งนั้น ประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริง

ซึ่งตรงตามความต้องการของสมาชิกภายในชุมชนที่ต้องการให้ทางองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากยิ่งขึ้นถึงแม้ตัวชุมชนจะเป็นชุมชนที่มีจำนวนหลังคาเรือนที่ไม่สามารถจัดตั้งหมู่บ้านตามระเบียบของราชการเองก็ตาม แต่ถือว่าชุมชนอยู่ใกล้ชิดประองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์การบริหารส่วนตำบล และใกล้ชิดกับชุมชนเมือง

จากประเด็นข้างต้นดังกล่าวสรุปได้ว่า ชุมชน๔๓ในจังหวัดบุรีรัมย์ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์แบ่งเป็นสองส่วนคือ การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้วยสิ่งที่แต่ละต้องได้คือรูปโดยเกิดจากความคิดภูมิปัญญาที่ผ่านระบบการกระทำขึ้นมาให้คนได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างมีกระบวนการต่างๆ และการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ความเชื่อหรือศรัทธาที่ก่อให้เกิดการนับถือปฏิบัติสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมโดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นตัวกลางในการเชื่อม คติความเชื่อวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป มนุษย์ได้เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ มนุษย์จึงเรียนรู้ที่จะจัดระเบียบ ชีวิตให้เจริญขึ้น อยู่ดี กินดี มีความสะดวกสบาย รู้จักแก้ปัญหา นอกจากนี้มีการถ่ายทอดการเรียนรู้เป็น วิถีชีวิตหรือเป็นแบบแผนของการดำเนินในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับ

^{๔๘} ประชุมกลุ่มย่อย. วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๔

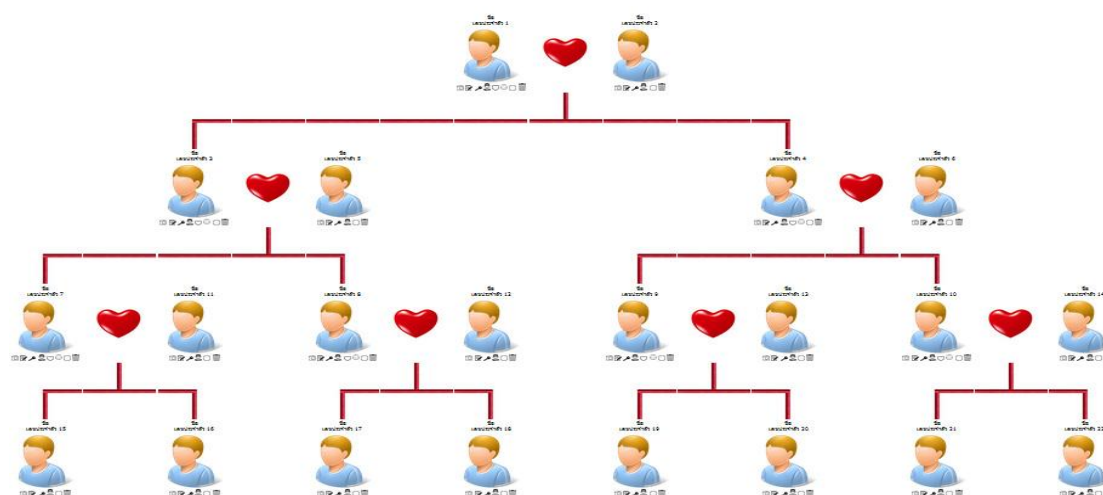
ในวัฒนธรรมของสังคม ที่ตนเองอยู่อาศัย ดังนั้นวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจึงแตกต่างกัน อัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือวัดหรือเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของแต่ละชุมชนได้อีกวิธีหนึ่งด้วย ขณะเดียวกันอัตลักษณ์ยังกำหนดความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหากสังคมใดมีอัตลักษณ์ที่ดีงามและเหมาะสมชุมชนย่อมเจริญก้าวหน้าและเป็นที่รู้จักของคนในสังคม

๔.๒ พัฒนาระบบการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์

จากการลงพื้นที่ศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการพัฒนาระบบการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังต่อไปนี้

๑) การสร้างความสัมพันธ์ผ่านระบบแบบเครือญาติ

ระบบเครือญาติของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสร้างกราฟเครือญาติได้ดังนี้

รูปภาพประกอบการแบ่งระบบเครือญาติ(ที่มา สืบค้นออนไลน์,๒๓ กันยายน ๒๕๖๔.)

การจัดระบบเครือญาติของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาความสัมพันธ์กันทางอัตลักษณ์ที่จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาชุมชน โดยผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดเป็นกลุ่มเครือญาติและให้กลุ่มตัวอย่างได้นำเสนอแนวคิดในการประชุมกลุ่มย่อยระบบครอบครัวและเครือญาติ (Family and Kinship System) หมายถึง ระบบเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันโดยสายเลือด หรือการแต่งงาน และนับรวมถึงการนับญาติกับบุคคลอื่นที่มีเชื้อชาติด้วย ซึ่งการจัดระบบครอบครัวและเครือญาติในการกำหนดบทบาทหน้าที่ และแนวทางในการปฏิบัติต่อกันมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมตามวัฒนธรรมที่ยึดถือ เพราะระบบครอบครัว

และเครือญาติในรูปแบบต่าง ๆ เป็นการสรรค์สร้างทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม และความซับซ้อนของแต่ละสังคม^{๙๙}

“ถ้าทุกคนครัวเขียนผังครอบครัวของตัวเอง แล้วนำมาต่อกันเหมือนต่อจิ๊กซอว์ จะได้ภาพผังเครือญาติขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกครบทุกคน แนวคิดนี้เป็นจริงได้ไม่ยากเพราะปัจจุบันมีอินเทอร์เน็ตที่ทุกคนใช้ในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว สิ่งที่ต้องการเพิ่มคือเครื่องมือสร้างผังครอบครัวและเชื่อมผังครอบครัวเข้าด้วยกัน”^{๑๐๐}

“การสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติหากอยากรู้ว่าในแปดชุมชนนี้ พวกเรามีเชื้อสายหรือพันธุกรรมคล้ายกันหรือไม่ ย้อนไปดูบรรพบุรุษผู้ก่อตั้งชุมชนของตนเอง”^{๑๐๑}

“คงจะเป็นเรื่องยากมากในการสร้างเครือญาติทางสังคมโดยเฉพาะปัจจุบันนี้แล้ว หากเราจะสร้างความเป็นญาติพี่น้องร่วมกันก็ไม่คงไม่ใช่เรื่องญาติ แต่การกำหนดข้อตกลงร่วมกันในชุมชน ในการทำงานกิจกรรมต่างให้เกิดความรัก ความสามัคคีกันในกลุ่ม”^{๑๐๒}

จากคำสัมภาษณ์ข้างต้นนำมาอธิบายถึงการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๔ ดีผู้วิจัยได้ขั้นตอนในการสร้างความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

หลักพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติคือสร้างความประทับใจร่วมกัน ความรักใคร่ ความชอบพอกัน เป็นมิตรกัน เป็นหนทางที่นำไปสู่มิตรภาพ การใช้ชีวิตร่วมกัน ตลอดจนการทำงานร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบคือ

๑. ความใกล้ชิด การอยู่ใกล้ชิดกันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์มากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกลกันโดยการสร้างกลุ่มขึ้นมาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้แล้ว การประชุมกันบ่อยๆยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเป็นเครือญาติทางความคิดและจินตนาการซึ่งกับการให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันสามารถที่จะรักษาและดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีกับสมาชิกในครอบครัวเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธ์ภาพในสังคม ครอบครัวนั้นอาจประกอบด้วย สามี ภรรยา หรือ พ่อแม่ ลูก หรืออาจรวมเป็นครอบครัวใหญ่ มีพ่อ แม่ ลูก ญาติพี่น้อง คนในครอบครัวย่อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีความเข้าใจอกเข้าใจ จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

๒. การสร้างกิจกรรมร่วมกัน

^{๙๙} ศิราพร จิตะฐาน, ระบบครอบครัวและเครือญาติในสังคมไทยในสังคมและวัฒนธรรมไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช., ๒๕๓๒ หน้า ๒๒๓-๒๒๕.

^{๑๐๐} ประชุมกลุ่มย่อยโดยผู้นำทั้งแปดชุมชน, วันที่ ๒ พฤศจิกายน, ๒๕๖๔.

^{๑๐๑} ประชุมกลุ่มย่อยโดยผู้นำ, วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน, ๒๕๖๔.

^{๑๐๒} ประชุมกลุ่มย่อยโดยผู้นำ, วันที่ ๒ กันยายน, ๒๕๖๔.

จากการประชุมกลุ่มย่อยนอกจากระบบเครือข่ายที่จะสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ จังหวัดบุรีรัมย์ การทำกิจกรรมร่วมกันยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ของชุมชนทั้งหมด โดยกิจกรรมที่ทำร่วมกันสามารถแยกออกได้ดังนี้

๒.๑ กิจกรรมปลูกป่าร่วมกัน

การไปทำกิจกรรมปลูกป่าร่วมกันนั้นเพื่อสร้างความรัก ความสมัครสมานสามัคคี รวมคิดคิด ร่วมทำ ร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของคนในชุมชน

เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์สภาพป่าชุมชนและที่สาธารณะ เพิ่มพื้นที่สีเขียว และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศชาติ พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชน มีจิตสำนึก ตระหนักถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ มีความรัก ความหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติและเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงพลังจิตอาสาและความสามัคคีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ การร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ ด้วยการปลูกต้นไม้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ประเทศชาติ และเป็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีในการร่วมกันทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีเพื่อประเทศชาติ โดยน้อมนำศาสตร์พระราชมาดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืนต่อไปซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

“ การปลูกป่านอกจากจะช่วยรักษาคุณภาพของดินแล้ว ยังช่วยให้พวกเราได้ความสามัคคีกันชุมชน ที่ผ่านมามีป่าไม้ถูกทำลายไปอย่างมาก เพราะพวกเราเกิดความเชื่อที่ไม่ถูกต้องในการทำเกษตร ต้องทำลายและถางป่าออกจนทำให้เกิดสภาวะฝนไม่ตกตามฤดูกาลตามที่เห็นทุกวันนี้”^{๑๐๓}

^{๑๐๓} สัมภาษณ์, นายคำแพง กลอนโพธิ์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, วันที่ ๒๘ กันยายน, ๒๕๖๔.

ภาพประกอบการปลูกป่าร่วมกันของชุมชน ๙ ตี จังหวัดบุรีรัมย์

“ถือเป็นครั้งแรกเลยที่ได้มาร่วมกิจกรรมปลูกป่า ได้พบปะและรู้จักกันคนที่ไม่ได้เจอกันมานาน วันนี้มีความสุขมากๆ เหมือนเป็นการให้ชีวิตสิ่งแวดล้อมกลับมาสู่ความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง”^{๑๐๔}

๒.๒ กิจกรรมไปพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน

ความสามัคคีของชาวบ้าน ร่วมแรงร่วมใจในการทำงานต่างๆ แน่นนอนว่าหากทุกคนในสังคมต่างเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายย่อมทำให้สังคมนั้นๆ น่าอยู่ ผู้คนในสังคมรู้สึกอุ่นใจและปลอดภัย นอกจากกฎหมายแล้ว สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมให้น่าอยู่นั้นก็คือ การมีส่วนร่วมของคนในสังคม การมีส่วนร่วมนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมแล้ว บางครั้งยังเป็นการสร้างสรรค์ความสามัคคี ประองตอง ของคนในสังคมอีกด้วย การมีส่วนร่วมมีหลายวิธี ในอีกมุมหนึ่ง การมีส่วนร่วมนั้นเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีความชัดเจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำผ่านองค์กร ดังนั้นผู้นำชุมชนองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

คนในสังคมเองก็มีส่วนสำคัญที่สุดเพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้สังคมมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจในการพัฒนาสังคม ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน

ประชาชนในหมู่บ้านให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ การทำความสะอาดถนน การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหมู่บ้าน การดูแลเด็ก คนชรา

^{๑๐๔} นายสมร เข็มขาว, วันที่ ๒๘ กันยายน. ๒๕๖๔.

และผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน การร่วมกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน การสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน^{๑๐๕}

จากการสัมภาษณ์ข้างต้น การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้าน นอกจากสร้างความสามัคคียังช่วยส่งเสริมให้คนรักสุขภาพ และความเป็นระเบียบของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ หลักธรรมบุญ ๙ ดีในเรื่องของสุขภาพดี

ภาพประกอบการพัฒนาชุมชน ๙ ดี

๒.๓. กิจกรรมไปวัดด้วยกัน เช่น ในช่วงเข้าพรรษาประชาชนในหมู่บ้านมากจะเป็น ผู้สูงอายุที่จะเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือเรียกว่าพ่อขาว แม่ขาว มา “จำศีล” ในวันธัมมัสสวนะหรือวัน พระ ที่วัดโพธิ์น้อยบ้านยาง จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน ซึ่งกิจกรรมนี้ก่อให้เกิดความปิติ อิ่มใจ เบิกบานในใจของผู้มาปฏิบัติธรรม การประพฤติปฏิบัติเช่นนี้ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชน^{๑๐๖}

การไปวัดด้วยกัน ทำให้เราได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ได้ระบายความรู้สึกให้แก่เพื่อนบ้านในวัยเดียวกันหรือเป็นเพื่อนกัน เนื่องจากต่างคนต่างทำงานของตนเอง จะมีโอกาสได้เจอกันเฉพาะในวันพระที่ได้มาทำบุญที่วัด ก็มีความสุขดี^{๑๐๗}

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายสุนทร สุดตาชู, สมาชิกสภา อบต.หมู่ที่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๔.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระศรีปริยัติธาดา, เจ้าอาวาส/รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์, วัดโพธิ์น้อย ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๐๗} สนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

ภาพประกอบกิจกรรม การเข้าวัดด้วยกันชุมชน ๙ ดี

การเข้าวัดทำบุญพร้อมกันหลายคนนั้น ก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้านด้วยกัน เช่น^{๑๐๘} ๑) การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน ๒) การรักษาศีล ๓) การทำใจให้สงบ ทำปัญญา (ความรู้แจ้งเห็นจริงให้เกิดขึ้น) ๔) การอ่อนน้อมหรือแสดงคารวะ ๕) การชวนช่วยในกิจการที่ชอบที่ควร คือ ช่วยผู้อื่น หรือ ช่วยงานสาธารณะ ๖) การให้ส่วนบุญ คือการแบ่งส่วนบุญให้ผู้อื่น ๗) การพลอยยินดีในการทำความดีของผู้อื่น ๘) การฟังธรรมหรือฟังคำแนะนำอันเป็นธรรม ๙) การแสดงธรรมหรือให้คำแนะนำอันเป็นธรรม ๑๐) การทำความเห็นให้ถูกต้องให้ตรง (ตามทำนองคลองธรรม) สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ที่เข้าวัดมีจิตใจที่เยือกเย็น อันจะนำไปสู่การสร้างชุมชนสันติสุข

วัดนั้นถือว่าเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชนชาวพุทธ ที่หล่อหลอมให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีซึ่งกันและกันการทำบุญของกลุ่มหรือคนส่วนใหญ่ ตามประเพณีวัฒนธรรม และค่านิยมสังคม หรือของชุมชน ที่เคยประพฤติปฏิบัติมา แต่มักจะนำมาประยุกต์ให้สอดคล้องกับความคิดของสังคมยุคใหม่ เช่น ทำบุญตักบาตร สร้างบุญปฏิบัติสังฆกรรมวัดวาอาราม การทอดผ้าป่าทอดกฐิน ทำบุญในวันพระ ตามเทศกาลและวันสำคัญทางพุทธศาสนา และตอนหลัง จะมีลูกนิมิตสวดมนต์ข้ามปี เป็นต้น ที่มีการพัฒนาดีขึ้นในแง่ของการทำบุญที่เป็นการทำความดี คือ การทอดผ้าป่ากองทุนให้ผู้ที่ขาดแคลน กองทุนการศึกษา กองทุนพัฒนาเด็กเล็ก บริจาคเงินให้โรงพยาบาล บริจาคเลือดให้ศูนย์สภากาชาด การสร้างห้องสมุดและสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนและชุมชน เป็นต้น อัน

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระมหาสนอง นาควโร, ปธ.๙, วัดโพธิ์น้อย, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

เป็นเรื่องที่ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยได้มีการทำบุญให้แก่คนและสิ่งมีชีวิต อันเป็นบุญแท้^{๑๐๙}

เข้ามาในวัดคือเข้าไปในแดนอภัย เป็นที่ปลอดจากการเอารัดเอาเปรียบ เป็นที่ที่ไม่ต้องมีการแก่งแย่ง ชิงดีชิงเด่นกัน อยู่วัดไม่ต้องแข่งขันกับใคร ไม่ต้องระแวงใคร ไม่ต้องยุ่ง สังคมไทยโชคดีที่มีที่ที่ประเสริฐอย่างนี้ เป็นที่ที่สนับสนุนส่วนที่ดีของมนุษย์ และเป็นที่ยอมรับของคนดี และผู้ที่ต้องการเพิ่มความดีของตน

การเข้าวัดเพื่อทำบุญ สวดมนต์ ไหว้พระ แม่เมตตา เป็นกิจกรรมที่ชาวพุทธปฏิบัติสืบเนื่องกันมายาวนาน แต่ปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปคนมีเวลาน้อยลงและสนใจทำกิจกรรมอื่นกันมากกว่าการสวดมนต์ไหว้พระ หรือเข้าวัดทำบุญ^{๑๑๐} บ้านกับวัดเริ่มห่างกันเนื่องจากบริบทของสังคม เศรษฐกิจ โดยภาพรวมของสังคมไทย มีชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนไปในทุกด้านแต่คุณค่าของศาสนา ยังเป็นเรื่องจำเป็นควบคู่กับการพัฒนาประเทศ เพราะศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นเรื่องของศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เป็นพื้นฐานที่ดั่งามให้กับสังคมไทยมาโดยตลอด เช่น ทำบุญตักบาตรร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา ทำสมาธิสวดมนต์ไหว้พระ ฟังเทศน์ ฟังธรรม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดสันติสุข^{๑๑๑}

การเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคน ก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนี้ ๑) เป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ๒) เป็นการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีของพระพุทธศาสนา ๓) เป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทย ๔) เป็นการสร้างความสามัคคีแก่ส่วนรวม ๕) เป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ตนเอง ๖) เป็นการสร้างปัญญา ทำให้เกิดความสงบ เข้าถึงธรรม ๗) เป็นการสร้างระเบียบวินัยให้แก่ตนเอง และ ๘) เป็นโอกาสที่จะได้ฟังธรรมะจากพระสงฆ์ร่วมกัน

๒.๔ กิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์

กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชน ๙ ดี เป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนเกิดรายได้ โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กลุ่มโฮมสเตย์ ชุมชน ๙ ดี เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการระบบต่างๆ และ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้าน ที่สนใจศึกษาวิถีชีวิต แบบโบราณในการสร้างความสัมพันธ์อัตลักษณ์ ๙ ดี การจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ขึ้นให้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพร้อมด้วยกิจกรรมการแสดงของชุมชน ทำให้เกิดรายได้ในชุมชนตลอดมาซึ่งมีสมาชิกที่ร่วมเข้าทุกปี มีการบอกและประสานงานในการจัดกิจกรรมต่างๆดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้

^{๑๐๙} สนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๔.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นายทอง อิสระวงศ์, กรรมการหมู่บ้าน เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๑๑} การสนทนากลุ่ม คณะกรรมการหมู่บ้าน, เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

“การนำชุมชนมาเข้าอบรม โดยใช้โอมสแตร์เป็นที่พัก ถือว่า เป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนอย่างแท้จริง ผู้เข้ามาอบรมนอกจากจะได้ความรู้แล้ว ยังได้มิตรภาพระหว่างกันในขณะที่เข้าอบรม กิจกรรมที่ทางหน่วยงานเข้ามาด้วย”^{๑๑๒}

๓. ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้วยพลังบวร.

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) สู่สังคมคุณธรรม ที่มั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” ของชุมชนฯ ดี มีคำสำคัญที่ต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันในสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องโดยมีกระบวนการต่อไปนี้

๓.๑ ผู้นำดี คือผู้ที่มีภาวะความเป็นผู้นำและได้รับการคัดเลือกแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ ประกอบด้วย ๑) เจ้าอาวาส ๒) นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือนายกเทศมนตรี ๓) กำนัน ๔) ผู้ใหญ่บ้าน และ ๕) คณะกรรมการหมู่บ้าน (ก.ม.) เป็นผู้ที่มีความยิ้มแย้มแจ่มใส มีความเป็นกันเอง สามารถเข้าถึงประชาชนคืออยู่ในใจของประชาชน ถือว่าเป็นฝ่ายปกครองในหมู่บ้าน ทั้งกำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นปัจจัยสำคัญในปกครองให้เกิดความสงบ และให้ความเป็นธรรมกับทุกคน^{๑๑๓} ถ้า ผู้นำเป็นธรรมาภิบาลปกครองก็เป็นธรรมมีผู้ตามหรือผู้ได้บังคับบัญชาที่กล่าวตักเตือนง่าย เชื่อฟังผู้บังคับบัญชา เวลาที่ผู้นำเรียกประชุม ประชาชนในหมู่บ้านก็จะให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุม^{๑๑๔}

^{๑๑๒} สัมภาษณ์, นายณรงค์ คงทวี, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสวาย, วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๓.

^{๑๑๓} การสนทนากลุ่ม คณะกรรมการ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายสมพงษ์ บ่อไทย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔.

ผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตลอดทั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีความเสียสละรู้จักแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน มีความเสียสละทั้งเวลาและเอื้ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกบ้านในกรณีที่ลูกบ้านขอความร่วมมือในกิจกรรมการงานต่างๆ^{๑๑๕} เมื่อเกิดปัญหาการทะเลาะเบาะแว้งขึ้นในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะตัดสินด้วยความเป็นธรรม ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือต้องไม่ใช้อคติในการไกล่เกลี่ยปัญหาของลูกบ้าน^{๑๑๖}

นอกจากมีภาวะความเป็นผู้นำแล้ว ต้องสามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเคร่งครัดด้วยดี กฎหมายปกครองของภาครัฐมีกระบวนการที่ถูกต้องชอบธรรม และให้ประชาชนเคารพในกฎหมายและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด^{๑๑๗} การทำความดี คิดดี ทำดี มีแต่คนรัก^{๑๑๘} เนื่องจากคนในแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน มีความต้องการที่แตกต่างกันและไม่สิ้นสุด เพื่อป้องกันการขัดแย้งระหว่างคนในสังคม และเพื่อควบคุมแบบแผนแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ จึงจำเป็นต้องนำกฎหมายของภาครัฐมาใช้ในการจัดระเบียบทางสังคม หากปล่อยให้แต่ละคนทำตามอำเภอใจโดยปราศจากการควบคุมแล้ว สังคมก็จะเกิดความวุ่นวายและขาดระเบียบแบบแผน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมเกิดสันติสุข^{๑๑๙} ธรรมนูญหมู่บ้าน ๙ ดี ถือว่าเป็นกฎหมายที่ผ่านการทำประชาคมของหมู่บ้าน ที่ประชาชนส่วนมากในหมู่บ้านให้ความเห็นชอบ จึงเป็นกฎหมายที่บังคับใช้ในหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขชุมชนตลอดไป

นอกจากนี้ผู้นำยังต้องมีการวางแผนในการทำงานตามขั้นตอน ๓ ประการคือ^{๑๒๐}

๑) มีการประชุมปรึกษาหารือ การแก้ไขปัญหาในการพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หาข้อตกลง มีการแบ่งงานและมอบหมายงาน ตลอดจนเพื่อติดตามการดำเนินงานต่างๆ และตัดสินปัญหาต่างๆ ด้วยเสียงข้างมากตามหลักการประชาธิปไตย

๒) มีการวางแผน คือมีการดำเนินการตามลำดับ ตั้งแต่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหา วางแนวทางแก้ไขให้ตรงจุด กำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาหรือวางโครงการรองรับแผน เมื่อมีการปฏิบัติตามแผนแล้ว จะต้องมีการติดตามว่าผลการดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปมากน้อยเพียงไร สามารถดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในแผนหรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อที่จะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายเปลี่ยน จันทร์บุปผา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔.

^{๑๑๖} สนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๑๑๗} สนทนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายสุนทร สุดตาชู, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔,

^{๑๑๙} สนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๒๐} สนทนากลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

๓) มีการแบ่งงาน คือมีการกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบให้คนที่เหมาะสมไปปฏิบัติตามที่ประชุมและวางแผนไว้ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตนเองตามความสามารถ

ทั้ง ๓ ขั้นตอนนี้ต้องดำเนินการควบคู่กันไปเสมอ และต้องใกล้ชิดกับประชาชนและประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้หมู่บ้านได้เกิดสันติสุขและความเข้มแข็ง

๓.๒ คนมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีผลมาจากการได้ผู้นำดี มีหลักธรรมาภิบาลในการบริหาร แบ่งปันทรัพยากรด้วยความโปร่งใส ประชาชนก็จะเต็มใจในการให้ความร่วมมือโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนที่เป็นวัตถุสิ่งของ มันเป็นความสุขทางด้านจิตใจที่ได้มีส่วนร่วม เป็นผลทางด้านจิตวิทยา คือผู้ที่มีส่วนร่วมจะเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและก่อให้เกิดผลดีในการขับเคลื่อนชุมชน การที่จะอยู่ด้วยกันในสังคมอย่างสงบสันติสุขและเพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยมากที่สุดชุมชนต้องอาศัยกฎระเบียบและกติกาของชุมชน หากครอบครัวใดไม่สะดวกที่จะมีส่วนร่วมโดยทางตรง ก็อาจจะมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เช่น การบริจาคทรัพย์เพื่ออำนวยความสะดวกในกิจกรรมนั้นๆ เป็นต้น แต่ถ้าครอบครัวใดไม่ได้ให้ความร่วมมือหรือไม่มีส่วนร่วมเลยก็จะมีผลระยะยาวในใจของตนเอง และสมาชิกในชุมชนจะไม่ให้ความเคารพยำเกรงและจะเสียสิทธิบางประการในชุมชนด้วย

การมีส่วนร่วมของชุมชนคือปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชน หากทุกคนในชุมชนต่างเคารพและปฏิบัติตามกฎกติกา ย่อมทำให้ชุมชนน่าอยู่ คนในชุมชนรู้สึกอุ่นใจและปลอดภัย^{๑๒๑} กฎกติกาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาให้ชุมชนมีส่วนร่วม ให้ชุมชนมีความน่าอยู่ น่าดู น่ามอง การมีส่วนร่วมนอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนแล้ว ยังเป็นกระบวนการสมานฉันท์ สร้างความสามัคคี ประองดอง และสร้างสันติสุขของคนในชุมชนด้วย^{๑๒๒} การที่คนจะมีส่วนร่วมได้ด้วยนั้น เขาต้องมีความเห็นยินดีด้วยที่ต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเองไปในทิศทางที่พึงประสงค์ คำนึงถึงผลที่จะตามมาของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆว่าจะเกิดประโยชน์อย่างไรต่อส่วนรวมหรือไม่ โดยผู้นำจะต้องสื่อสารให้มีความชัดเจนกระจ่างแจ้ง ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการเปลี่ยนแปลงไปสู่สันติสุขที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมเป็นหัวใจในการพัฒนาชุมชน ไม่มีชุมชนใดที่จะพัฒนาได้โดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน

๓.๓ มีประเพณียึดเหนี่ยวร่วมกัน ประเพณีความเชื่อเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความ เป็นเอกลักษณ์ความโดดเด่นของชุมชน ประเพณี ความเชื่อเป็นรากฐานความมั่นคงของชาติเพื่อเป็น สิ่งที่จะแสดงออกถึงความเป็นชุมชนที่มีการอยู่ร่วมกันและการอยู่ร่วมกันโดยมีวัฒนธรรมประเพณีเป็น สิ่งปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ การปฏิบัติตามประเพณีในชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่แสดงถึงขนบธรรมเนียมที่ดี

^{๑๒๑} สันทนา กลุ่มย่อย เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๖๔.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางเชียน ใจหนึ่ง, กรรมการหมู่บ้าน เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

ที่คนไทยปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน ประเพณีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชนมีทั้งประเพณีที่เป็นมงคลและอวมงคล ส่วนมากจะประกอบพิธีขึ้นในวัด เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนที่จะต้องเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย ส่วนประเพณีที่เป็นความเชื่อในเรื่องของผี สาธ เทวดา จะไปประกอบพิธีในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่ง นั่นคือศาลปู่ตาประจำชุมชน ถ้าเป็นชุมชนใหญ่ๆ จะมีศาลปู่ตาทหลายแห่ง ประเพณีที่ปฏิบัติประจำปีต่อศาลปู่ตาคือการบวงสรวงในเดือน ๖ ก่อนที่จะลงทำนาหรือเกษตรกรรม เพราะมีความเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษประจำอยู่ที่ศาลแห่งนั้น เพื่อที่จะอ่อนวอนให้คุ้มครองปกป้องรักษาชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข ไม่ให้มีภัยอันตรายใดๆ รวมทั้งขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้ข้าวกล้าอุดมสมบูรณ์ นอกจากนี้เมื่อมีคนในชุมชนจะไปสอบบรรจุเข้าทำงานเป็นราชการหรือจะไปทำงานประกอบอาชีพต่างจังหวัด ก็จะไปขอพรและบนบานศาลกล่าวด้วยเครื่องบวงสรวงที่ประกอบด้วยเหล้า บุหรี่ หมาก พลู อาหารคาว-หวาน และอาจจะมีอาหารพิเศษที่เชื่อว่าศาลปู่ตานั่นๆ ชอบอาหารอะไร เมื่อประชาชนได้ตามที่เคยบนบานศาลกล่าวไว้แล้วจะต้องมาแก้บน โดยบอกกล่าวญาติพี่น้องที่สนิทกันให้ไปร่วมพิธีที่ศาลปู่ตานั่นด้วย พอเสร็จพิธีก็จะรับประทานอาหารร่วมกันในบริเวณศาลปู่ตานั่นหรือถ้าไม่สะดวกก็จะกลับมารับประทานอาหารที่บ้านของเจ้าภาพ^{๑๒๓}

ประเพณีท้องถิ่น เป็นการสืบทอดอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม จะทำให้คนในชุมชนเกิดความรักสามัคคีปรองดองกันและนำไปสู่ชุมชนสันติสุข กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันหรือสันติสุขในชุมชนประกอบด้วยประเพณีสำคัญๆ ดังนี้ ๑) ประเพณีสงกรานต์ คือภายในชุมชนจะมีการก่อเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นกิจกรรมการรวมกลุ่มของคนจำนวนมาก เป็นการร่วมมือของประชาชนในชุมชน ๒) ประเพณีบุญผะเหวดหรือเทศน์มหาชาติ คือ ประชาชนภายในชุมชนจะมีการแห่ดอกไม้รอบหมู่บ้านเข้ามาในวัด ทำให้ประชาชนมีความสุขสนุกสนาน มีความรักความสามัคคีกันมาก ๓) ประเพณีวันเข้าพรรษา ๔) ประเพณีวันออกพรรษา-ตักบาตรเทโว และ ๕) ประเพณีบุญกฐิน เป็นต้น

๓.๔ มีจิตสำนึกรักชุมชน ความผูกพันด้านความรู้สึกรักชุมชน คือมีทัศนคติ ความรู้สึกรัก ความอบอุ่น และความภูมิใจของประชาชน จะสังเกตได้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนตั้งแต่เกิดจะแสดงความรู้สึกรักและมีความอบอุ่นที่ได้อยู่ท่ามกลางผู้คนในชุมชนนี้ กลุ่มผู้สูงอายุจะให้ความสำคัญและมีความผูกพันต่อชุมชนเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นด้วยความเต็มใจและภาคภูมิใจ ส่วนกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มเยาวชนจะเข้าร่วมกิจกรรมน้อยลงมาตามลำดับ เนื่องจากต้องไปทำงานนอกชุมชนและอยู่ในวัยกำลังเรียนหนังสือ โดยรวมแล้วก็ถือว่าประชาชนมีจิตสำนึกรักและผูกพันกับชุมชนอย่างชัดเจนเพราะชุมชนแหล่งเริ่มต้นของชีวิต^{๑๒๔}

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ สนนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๔.

^{๑๒๔} สนนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔.

ส่งเสริมให้ประชาชนภายในหมู่บ้านรักษาศีล ๕^{๑๒๕} และใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักอปปริหานิยธรรม หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญเพียงส่วนเดียว สามารถนำไปใช้บริหารบ้านเมืองและกิจกรรมของชุมชน ดังนั้นคืออปปริหานิยธรรมสำหรับการบริหารบ้านเมือง เป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อมและมีความสำนึกรัก มีความผูกพันในชุมชน นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง มี ๗ ประการคือ

๑. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ

๒. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกัน หรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง

๓. ไม่บัญญัติ หรือลบล้างข้อบัญญัติต่าง ๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติม ไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้ และไม่เหยียบย่ำลบล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้ว ถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนุญ

๔. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มาก

๕. ไม่ข่มเหงสตรี เป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก

๖. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือการให้ความเคารพศาสนสถาน ปุชนียสถาน อันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่รวมใจของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ดำรง

๗. ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความอารักขาบำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก

มีคำสอนของคนโบราณ ที่เรียกว่าคำผญาสอนลูกหลาน เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนมีความสามัคคีสำนึกรักในชุมชน เช่นบทผญาที่ว่า^{๑๒๖} “แขนงไม้ไผ่น้อย จ้อยบางหักกะง่าย คั่นหลายแขนงมัดโหมกัน สนิมนั้นแข็งหักบ่ได้ คนเฮานั้น กะคือกันบ่แตกต่าง สามัคคีบ่แตกม้าง ไผ่จ้งจ้างกะบ่ตึง

^{๑๒๕} สนทนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายสุนทร สุดตาชู, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๔.

หลานเอย” แปลเป็นความหมายได้ว่า ให้มีความรักความสามัคคีกันเอาไว้อย่างแนบแน่นแล้วจะไม่มีใครมาสร้างความร้ายแค้นของชุมชนได้

ตารางที่ แสดงวิธีการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี

ปัจจัย	ผลลัพธ์
๑) ระบบแบบเครือญาติ	- ถ้อยทีถ้อยอาศัย - เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - พุดคุยสืบหาข้อสรุปร่วมกัน
๒) การสร้างกิจกรรมร่วมกัน	การปลูกป่า การพัฒนาชุมชน การไปวัดร่วมกัน กิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์
๓) ขับเคลื่อนพลัง บวร.	บุญประเพณีต่างๆ มีจิตสาธารณะ ยึดถือประโยชน์ส่วนรวม พุดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ตารางแสดงความสัมพันธ์ชุมชน ๙ ดี

สรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์การที่ผู้นำในองค์กรของชุมชนจะทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ได้นั้น สิ่งหนึ่งที่ผู้นำต้องเรียนรู้ให้เข้าใจและใช้เป็นนั่นคือเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ โดยเฉพาะการใช้แอปพลิเคชันในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารให้ประชากรภายในหมู่บ้านได้รับทราบ เพราะการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ทำให้มีการสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว จึงเป็นการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่งที่ประชาชนทั่วไปนำมาใช้ในการสื่อสารขอความร่วมมือในการจัดกิจกรรมผ่านโปรแกรมไลน์ออฟฟิเชียล และเฟซบุ๊กเป็นต้น เทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถเป็นพื้นฐานของการสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีวิวัฒนาการดำรงชีวิตที่ยั่งยืน กรณีที่ไม่ได้ไปมาหาสู่กัน ก็สามารถพุดคุยกันผ่านระบบออนไลน์ได้ ตลอดจนการประชุมก็สามารถทำได้คือได้ยินทั้งเสียงและได้เห็นหน้ากันด้วย

นอกจากนี้ยังองค์กรที่สำคัญอีกองค์กรหนึ่ง นั่นคือองค์กรครอบครัวที่คอยทำหน้าที่อย่างไม่ขาดตกบกพร่องในการพร่ำสอนว่ากล่าวตักเตือนให้บุตรหลานประพฤติตนตามทำนองครองธรรมเพื่อให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าของชุมชน ตรงกับสุภาวชิโรภรณ์ที่ว่า “รักวัวให้ผูก รัก

ลูกให้ตี” คือการที่จะอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นคนดีของสังคมในอนาคต จะมีความเข้มงวดในการอบรมสั่งสอน ต้องมีการเฝ้าติดตามบ้าง เด็กจะรู้ว่าที่โดนผู้ปกครองตีนั้น เพราะว่าทำความผิดเอาไว้ จึงถูกลงโทษ เป็นคำสอนของคนโบราณที่ส่งผลดีให้สังคมมีความปรองดองเกิดขึ้นในอนาคต

๔.๓ สร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

จากการศึกษาพบว่า การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนทั้ง ๘ ชุมชน มีการกำหนดแผนในแต่ละพื้นที่เพื่อวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาตามนโยบายโดยจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยในแต่ละชุมชน การกำหนดยุทธศาสตร์ในแต่ละชุมชนจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยพลังบวร (บ้าน-วัด-โรงเรียน/หน่วยราชการ) ๓ องค์กรหลักในการสร้างชุมชนแบบมีส่วนร่วมได้ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๔.๓.๑ พลังบวร : บ้าน (ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชน)

ท่ามกลางชุมชนพหุวัฒนธรรมที่หลากหลาย ผู้นำชุมชนเช่นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสร้างชุมชนให้มีอัตลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของแต่ละแห่ง การสร้างพลังชุมชนเพื่อให้เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นนั้นถือเป็นเรื่องที่ถูกฝ่ายต้องมีการศึกษาบทเรียนต่างๆที่ผ่านมาจากอดีตถึงปัจจุบันเพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่างๆที่จะทำให้เกิดชุมชนต้นแบบในที่ต่างๆทั้งแปดชุมชนและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยผู้วิจัยได้แบ่งการสร้างอัตลักษณ์เพื่อให้สังคมมีคุณค่าดังต่อไปนี้

๑. ผู้นำ “บวร” ของชุมชน เป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนให้เกิดอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี

ที่	รายชื่อ ผู้นำ	สรุปแนวคิด/อุดมการณ์
๑	ผู้นำทางศาสนา (วัด) พระศรีปริยัติธาดา, ผศ. วัดโพธิ์ ย่อยบ้านยาง พระครูวิมลโพธิวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดตลาดโพธิ์ พระครูปริยัติธรรมวิบูล, ดร. บ้านโคกเหล็ก พระปลัดศุภกริต ฐานงกโล, อำเภอนาโพธิ์ พระครูศรีปริยัตยานุศาสน์, วัดตะไค่ง พระครูวุฒิสารากริม, วัดหนองเต็ง	หากคนในสังคมนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาถือปฏิบัติแล้ว ใช้คุณธรรมในการน้ำใจ ความสงบสุขในสังคมย่อมเกิดขึ้นในชุมชน

๒.	ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้านทั้งแปดชุมชน	การพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนคุณธรรมนั้น ต้องใช้ระยะเวลาเพื่อปลูกฝังให้คนในชุมชนประพฤติดี ปฏิบัติชอบจนก่อให้เกิด เป็นวิถีชีวิต การปลูกฝังดังกล่าวต้องเริ่มตั้งแต่ครอบครัวหรือบ้าน ถ้าพ่อแม่เป็นต้นแบบที่ดี ลูกก็จะปฏิบัติตาม แต่หากครอบครัวไม่ดีแล้ว ก็ยากที่จะปลูกฝัง ให้เด็กเป็นคนดีได้
๓.	ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษาของแปดชุมชน	พลัง บวร นั้น เป็นตัวขับเคลื่อนหลักในการพัฒนาชุมชน การสร้างชุมชนคุณธรรม ๙ ดี มีวัดและโรงเรียน ที่เป็นแกนหลักในการพัฒนาคน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม โดยการประสานงานที่ต่อเนื่องกัน การทำกิจกรรมร่วมกันทั้ง ๓ สถาบัน ก่อให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง
๓.	ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	บ้าน วัด โรงเรียน หรือ บวร นั้น เป็นสาม สถาบันหลักที่สามารถพัฒนาชุมชนให้มีเข้มแข็ง เกิดเป็นชุมชนคุณธรรมได้ โดยการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชน โดยบ้าน ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย สอนลูกหลานให้เป็นคนดี รู้จักเสียสละ มีคุณธรรม และพาเข้าวัดปฏิบัติธรรม

		โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ขัดเกลาจิตใจ เผยแผ่หลักธรรมคำสอน ในขณะที่ โรงเรียนจัดแผนการเรียนการสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม อย่างเป็น ระเบียบ แบบแผน เมื่อ 3 สถาบันทำหน้าที่ของตนเอง อย่างเป็นระบบ คำ ว่าชุมชนคุณธรรมย่อมเกิดขึ้นแน่นอน
--	--	---

ผู้นำชุมชน นำโดยกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และภาคีเครือข่ายในแต่ละพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่ มีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือแนวทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมกับชาวบ้านในทุกๆเดือน ในหมู่บ้านบ้าง ในวัดบ้าง ตามสมควรแก่โอกาส ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุขแบบมีส่วนร่วม ในแต่ละชุมชนย่อมกำหนดวันเวลาและสถานที่ไม่ตรงกัน จัดประชุมระหว่างผู้นำร่วมกับชุมชนหลังจากที่ผู้นำชุมชนเข้าร่วมประชุมในระดับอำเภอเพื่อรับทราบแนวนโยบายของภาครัฐและข่าวสารต่างๆที่ทางอำเภอแจ้งให้ทราบ หลังจากนั้นจึงมาประชุมร่วมกับชาวบ้านหรือชุมชนเพื่อชี้แจงแนวนโยบายของภาครัฐให้รับทราบโดยทั่วกัน^{๑๒๗}

^{๑๒๗} สันทนา กลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๔.

ภาพที่ประกอบ การประชุมผู้นำชุมชนและชาวบ้าน

ผู้นำชุมชน นำโดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลประจำท้องที่ ในแต่ละแห่ง ได้ดำเนินการตามนโยบายภาครัฐ สนองตอบเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยการนำโครงการต่างๆ ที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากแผ่นดิน มาร่วมจัดกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และมีความสุขในการดำเนินชีวิต เช่น โครงการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อการเกษตร^{๑๒๘} โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โครงการวัดประชารัฐสร้างสุข โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการคัดแยกขยะที่ต้นทาง โครงการออกกำลังสามวัย โครงการหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทางแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง(หมู่บ้าน อยู่เย็น)^{๑๒๙} เป็นต้น ซึ่งโครงการหรือกิจกรรมเหล่านี้ย่อมสร้างรอยยิ้มแห่งความสุขแก่ชุมชนเป็นอย่างมาก

^{๑๒๘} สนทนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๑๒๙} สนทนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

ภาพประกอบ โครงการต่างๆ ที่ผู้นำชุมชนร่วมทำกับชาวบ้าน

๔.๓.๒ การขับเคลื่อนชุมชน ๙ ดีโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๙ ขั้นตอน

จากนโยบายการขับเคลื่อนชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมภายใต้แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมผู้วิจัยได้เลือก ชุมชนในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบระดับอำเภอจากการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมต้นแบบและสร้างอัตลักษณ์ชุมชนต้นแบบในระดับอำเภอ มีกระบวนการสร้างดังต่อไปนี้

๑. การพัฒนาชุมชนคุณธรรมให้เป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่น

การสร้างให้เกิดเป็นชุมชนคุณธรรม มีกระบวนการสำคัญต่อเนื่อง ๖ ขั้นตอนที่ได้ดำเนินงานดังนี้

๑.๑ เกิดจากความคิดริเริ่มของสมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะผู้นำชุมชน เช่น ผู้นำศาสนา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นที่เคารพและศรัทธาของคนในชุมชน โดยผู้คิดริเริ่มจะมุ่งมั่นขับเคลื่อนชุมชน จากปัญหาหรือเรื่องที่อยู่ในความต้องการ ความสนใจของสมาชิกในชุมชนที่ต้องการยกระดับ คุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการมองหาสิ่งที่เป็น “จุดร่วม” และสามารถนำมากำหนดเป็น “อัตลักษณ์ชุมชน” ที่ตรงกับความสนใจความต้องการของชุมชน

๑.๒ ค้นหาความจริงของพื้นที่ คนในชุมชนร่วมกันสำรวจข้อมูลค้นหา อัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตน ตลอดจนทบทวนต้นทุนทางสังคม (ต้นทุนความดี) ทั้งด้านคน องค์กร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งประเมินวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จัดทำเป็นแผนส่งเสริมพัฒนาชุมชนคุณธรรมให้คนในชุมชน สร้างชุมชนที่ดี สร้างคนดีเพื่อร่วมสร้างสังคมคุณธรรม โดยไม่มี เป้าหมายเคลือบแฝงเพื่อประโยชน์อื่น ซึ่งจะไม่เกิดผลที่แท้จริงหรือไม่ยั่งยืน โดย

ดำเนินการตามหลักความจริง ต้องทำจากสภาพความจริงของชุมชนที่มีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบโดยถ่องแท้แล้วจึงทำลำดับขั้นของการแก้ปัญหา โดยเริ่มที่จุดเล็กก่อนเพื่อให้ง่ายต่อการดำเนินงานและเกิดผลในทางปฏิบัติ

๑.๓ ตั้งเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือ “ปัญหาที่อยากแก้ ความดีที่อยากทำ” ซึ่งจะทำให้ทุกภาคส่วนเห็นเป้าหมายร่วมกัน และกำหนดรูปธรรมความสำเร็จหรือตัวชี้วัดที่จะทำได้จริงในเป้าหมายแต่ละด้าน ในขั้นนี้จะสามารถรู้จักเจ้าภาพงานแต่ละด้านชัดเจน

๑.๔ สร้างกลุ่มแกนนำ เพื่อการเปลี่ยนแปลง สร้างกระบวนการปรึกษาหารือของผู้นำชุมชนที่มีความตั้งใจพัฒนาชุมชนคุณธรรม เพื่อให้เป็นกลุ่มริเริ่มก่อการดี โดยมีทั้งผู้นำธรรมชาติ และผู้นำทางการ

๑.๕ แสวงหาทีมงาน ที่เป็นนักคิด นักพัฒนา มาร่วมเป็นทีมงานในการดำเนินงาน เช่น เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการดำเนินงาน โดยมีองค์ประกอบของกลุ่มบุคคลประกอบด้วย ๓ ฝ่าย อันได้แก่ บุคลากรทางศาสนาในชุมชน ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา เจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประจำในท้องถิ่น และเครือข่ายภาคธุรกิจ เอกชนที่สามารถให้ความมือในด้านต่างๆ ได้

๑.๖ ดำเนินงานแบบร่วมคิด ร่วมทำโดยกำหนดให้มีเนื้อหาสาระใน ๓ องค์ประกอบที่สำคัญ อันได้แก่ ประการแรก นำหลักธรรมคำสอนทางศาสนาที่เน้นให้คนในชุมชนยึดมั่นในคุณธรรมที่ชุมชนนับถือ คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคี ประองตอง และคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์ ประการที่สอง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอเพียง อนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน ประการที่สาม ดำเนินชีวิตอย่างมีอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเอง รักษาสืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

การทำบันไดในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ขั้น นั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการต่างๆที่จะนำไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบ โดยเฉพาะแล้ว เราต้องอย่าลืมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ควบคู่กับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา หากไม่นำมา การสร้างชุมชนต้นแบบ คงไม่มีความสำคัญอะไรกับคนรุ่นหลังๆที่จะศึกษาเรียนรู้กระบวนการในการสร้าง”^{๑๓๐}

^{๑๓๐} สทนากลุ่มย่อย , เมื่อวันที่ ๓ กันยายน, ๒๕๖๔.

๒. คุณธรรมที่ส่งเสริมในชุมชน๙ ดีที่เป็นจุดเน้น มีดังนี้

พอเพียง หมายถึง ความพอเพียงในการดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง มีเหตุมีผลใช้ความรู้

วินัย หมายถึง การยึดมั่นและรับผิดชอบในหน้าที่และการกระทำของตน ทั้งวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองในการผลักดันชีวิตให้ก้าวหน้า วินัยและความรับผิดชอบต่อครอบครัว องค์กร สังคม ปฏิบัติตามจริยธรรมจรรยาบรรณและเคารพต่อกฎหมายในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ มีความพอประมาณพอดี ไม่เบียดเบียนตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ประมาทสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

สุจริต หมายถึง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์สุจริตยึดมั่น ยืนหยัดในการรักษาความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมที่โปร่ง นอกจากตนเองจะเป็นคนซื่อตรงแล้ว ต้องกล้าปฏิเสธการกระทำที่ไม่ซื่อตรง ไม่ซื่อสัตย์ของบุคคลอื่นที่จะทำให้ส่วนรวมเกิดความเสียหาย

จิตอาสา หมายถึง การเป็นผู้ที่ใส่ใจต่อสังคมสาธารณะและอาสาสมัครทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันมิใช่หน้าที่ของตน ด้วยความรัก ความสามัคคี เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น ของสังคม ของประเทศชาติ โดยมีได้หวังผลตอบแทน ทำความดีเพื่อความดี เอื้ออาทรต่อคนร่วมสังคมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

“การคัดเลือกหลักคุณธรรมไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ไม่เป็นการบังคับชุมชน สามารถคัดเลือกส่งเสริมคุณธรรมที่เหมาะสมกับสภาพบริบทเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน โดยอาจให้ความสำคัญกับคุณธรรม พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา ข้อใดข้อหนึ่ง หรือนำมาปฏิบัติทั้ง ๔ ข้อ ภายใต้คุณธรรมทั้ง ๔ ข้อ หรืออาจมีคุณธรรมอื่น ๆ ที่สำคัญสำหรับชุมชน ซึ่งชุมชน สามารถนำมาส่งเสริมให้เกิดเป็นชุมชนคุณธรรมได้”^{๑๓๑}

๔.๓.๓ กระบวนการดำเนินการเพื่อการสร้างอัตลักษณ์อย่างสร้างสรรค์ชุมชน ๙ ดี

การดำเนินการสร้างความเข้าใจตามกระบวนการของชุมชนต้นแบบทั้งแปดชุมชน โดยการจัดประชุมกลุ่มย่อยและมีส่วนร่วมกันทุกภาคส่วนร่วมกัน เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือ “ปัญหา ที่อยากแก้ ความดีที่อยากทำ” โดยให้ครอบคลุมหลักคุณธรรม ๔ ประการ คือ พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา โดยคณะกรรมการที่ได้จัดตั้งมาทั้งแปดชุมชน ได้ค้นหาอัตลักษณ์และได้นำทุนทางวัฒนธรรมเพื่อมาแก้ไขปัญหา จัดทำเป็นแผนพัฒนาส่งเสริม

^{๑๓๑} สนทนากลุ่มย่อย, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน, ๒๕๕๖๔.

คุณธรรมของชุมชนเพื่อให้เกิดอัตลักษณ์อย่างสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็ง ก่อให้เกิดรายได้ โดยการทำงานร่วมกันกับทุกภาคส่วนราชการ และความร่วมมือวัดเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง โรงเรียนเข้มแข็ง ขับเคลื่อนด้วยพลังบวร (วัด บ้าน โรงเรียน) สร้างวัฒนธรรมกินได้ สร้างรายได้แก่ชุมชน โดยได้วิเคราะห์ความโดดเด่นในการอัตลักษณ์ในชุมชน ๙ ดีไว้ ๓ ด้าน คือ

๑. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นโดยชุมชน บ้านตลาดโพธิ์ ชุมชนบ้านนาโพธิ์ ผลิตและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆจากการประชุมกลุ่มย่อยสิ่งที่ชุมชนจะสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นอัตลักษณ์เพื่อการสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้

๑.๑ อัตลักษณ์ผ้าไหม

ภาพประกอบ การสร้างอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมและผ้าลาวเวียง

การผลิตผ้าไหมเมื่อนำมาเปรียบเทียบลาย ซึ่งความเหมือนและต่างกัน ได้บ่งบอกถึงวิถีชีวิต ซึ่งได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมของกลุ่มแต่ละชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดบุรีรัมย์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าไหมที่มาจาก การสังเคราะห์ตามอัตลักษณ์ของผ้าไหม แยกตามลักษณะของแต่ละลายผ้าซึ่งชี้ให้เห็นอัตลักษณ์อย่างแท้จริง

๒. ด้านการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยชุมชนมีการอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมประเพณี โดยสามารถถ่ายทอดและเป็นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้าน ที่จะคอยให้ความรู้ให้กับคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว

อันได้แก่ ชุมชน บ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช ชุมชนบ้านนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ โดยจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มีที่พักเป็นแบบโฮมสเตย์ในการต้อนรับผู้มาศึกษาและต้องการพักผ่อนตามวิถีหลักปรัชญาพอเพียง

ภาพประกอบ โฮมสเตย์ บ้านสวนนอก และบ้านนาโพธิ์

๓. ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีแกนนำ หรือ ผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และมีความพร้อมที่จะร่วมขับเคลื่อนหมู่บ้าน และประชาชนในชุมชนมีความรัก ความสามัคคีและ แสดงความพร้อมในการรองรับ

(๑) กรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่งที่มาจาก ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน

(๒) กรรมการหมู่บ้านโดยการเลือก หรือเรียกว่า กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้เลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ มีจำนวนไม่น้อยกว่า ๒ คน และไม่เกิน ๑๐ คน โดยให้ที่ประชุมเลือกกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนด

๒) โครงสร้างของ กม. กำหนดขึ้นตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑

โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.)^{๑๓๒} มีบทบาท อำนาจหน้าที่ ตามมาตรา ๒๘ ตรี แห่ง พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังนี้

(๑) ช่วยเหลือแนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน

(๒) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของราชการ

(๓) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่นายอำเภอมอบหมายหรือผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

^{๑๓๒} สทนทากลุ่มย่อย , เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๖๔.

ภาพ คณะกรรมการจากกาแต่งตั้งในชุมชน ๙ ดี

ภาพประกอบ เครือข่ายชุมชนร่วมจัดกิจกรรม

๔.๓.๔ ขั้นตอนผลการสร้างอัตลักษณ์๙ดี

ในการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนได้นั้น ต้องมีกระบวนการในสร้างชุมชนแบบมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดยุทธศาสตร์ หรือ นโยบาย โดยยึดหลักชุมชนคุณธรรม ๙ ดี

กระบวนการในการอัตลักษณ์ ๙ ดี นั้นขั้นตอนแรกนี้ มีการกำหนดนโยบายและแผนงาน ซึ่งยึดหลักธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดีของจังหวัดบุรีรัมย์เป็นโมเดล หลักธรรมนูญ ๙ ดีนี้เป็นคัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลาน จัดทำขึ้นไว้เพื่อเป็นการบังคับใช้ในระดับหมู่บ้านเพื่อเป็นการจัดระเบียบสังคม และเป็นการสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาของสังคมระดับหมู่บ้าน โดยเป็นการปฏิบัติให้

สอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีตประเพณี และไม่ขัดต่อกฎหมาย มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของราษฎรในหมู่บ้าน ในการดำรงรักษาไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยของสังคม การทำนุบำรุงรักษาศาสนา การยึดถือระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ^{๑๓๓}

สิ่งสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ คือ พลับบวร ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน มีการนำหลักธรรมนูญ ๙ ดิมาไซ คือ

๑) เป็นคนดี ด้วยการส่งเสริมให้เคารพกฎกติกา ปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม ให้คนในชุมชนแสดงออกถึงการตอบแทนผู้มีพระคุณและบ้านเกิด รวมถึงสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมสำคัญทางศาสนาเพื่อสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนรอบครัวประพฤติตนเป็นคนดี

๒) มีปัญญาดี ด้วยการอาศัยความร่วมมือ และยึดหลักบ้าน วัด และโรงเรียนหรือหน่วยงานของทางราชการในการสร้างการเรียนรู้และนำภูมิปัญญาในถิ่นมาสร้างอาชีพให้กับชาวบ้าน เช่นการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าไหม^{๑๓๔} เป็นต้น

๓) รายได้สมดุลดี ด้วยการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยการกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการนำแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่นการปลูกผักปลอดสารพิษไว้กินเอง การเลี้ยงหม่อนไหม ^{๑๓๕} เป็นต้น

๔) สุขภาพดี ด้วยการร่วมมือจากหน่วยงานราชการและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และได้จัดตั้งชมรมออกกำลังกายเพื่อสร้างความแข็งแรงเพื่อการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน เช่น โครงการออกกำลังกายสามวัย^{๑๓๖} เป็นต้น

๕) สิ่งแวดล้อมดี ผ่านนโยบาย ๓ ส่วน ได้แก่ โครงการคัดแยกขยะต้นทาง กล่าวคือ กระบวนการต้นน้ำ คือการทำให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย กระบวนการกลางน้ำ คือเริ่มจากการทำความสะอาดในบ้านของตนเอง การจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเณรรงค์ คัดแยกขยะตั้งแต่ครัวเรือน และกระบวนการปลายน้ำ ด้วยการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างแรงจูงใจในการบริหารจัดการขยะในชุมชนอย่างยั่งยืน^{๑๓๗} เป็นต้น

๖) สังคมดี การส่งเสริมให้ทุกคนในหมู่บ้านได้ดูแลลูกหลานอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างครอบครัวอบอุ่น ทั้งการเข้าวัดทำบุญร่วมกันของคนในครอบครัว การสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย มีความสมัครสมานสามัคคี และรักษาภูมิวินัยของหมู่บ้านอย่าง

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นางสมมาตร แพนอุชวัน, วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๔.

^{๑๓๔} การสนทนากลุ่ม, คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน, เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๓.

^{๑๓๕} การสนทนากลุ่ม, คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน, เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๔.

^{๑๓๖} การสนทนากลุ่ม, คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน, เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๑๓๗} การสนทนากลุ่ม, คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๔.

เข้มแข็ง เช่นโครงการถวายภัตตาหารเพลในช่วงเช้าพรรษา โครงการรักษาศีล ๕ โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข^{๑๓๘} เป็นต้น

๗) **หลุดพ้นอาชญากรรมดี** จัดให้มีการเวรยามหมู่บ้าน คอยออกตรวจพื้นที่เสี่ยงทุกวัน และการป้องกันยาเสพติด จัดอบรมเยาวชนด้านยาเสพติด โดยการร่วมมือกับฝ่ายปกครอง ตำรวจ และสาธารณสุขให้มีการสุ่มตรวจสารเสพติดในวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงในหมู่บ้านทุก ๑๕ วัน และโครงการเลิก เหล้าในงานบุญประเพณีต่างๆ^{๑๓๙}

๘) **การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเองดี** คือการจัดตั้งกองทุนของหมู่บ้าน มาจากทุนต่างๆ ที่มีในหมู่บ้านโดยให้ทุกคนในหมู่บ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในกองทุนเพื่อความโปร่งใส และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้านให้มีความสามารถในการจัดการกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง

๙) **การสร้างเสริมความเข้มแข็งดี** คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยงานในหมู่บ้านเพื่อให้เกิดการพัฒนา โดยให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด เช่นการจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายประจำทุกเดือน ทุกกลุ่มอาชีพ เพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชนหรือเข้ากองทุนพึ่งพาเป็นต้น พื้นที่ บ้านสวนนอก หมู่บ้านตัวอย่างหนึ่งของการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปเป็นเครื่องมือดำเนินชีวิต โดยใช้หลักคุณธรรม จริยธรรมนำทาง

สรุปจากการวิจัย การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ต้องเกิดจากภายในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดรับฟังความคิดเห็น เป็นที่ปรึกษาหารือคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนากับ ชุมชน ถือได้ว่าเป็นการนำการตัดสินใจทางเลือกนโยบายไปปฏิบัติจริงซึ่งทางชุมชนเองก็ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง ดังนั้น กระบวนการทุกขั้นตอนที่ คือการแปลง นโยบายที่เป็นนามธรรมให้เป็นแผนงานที่เป็นรูปธรรมจึงสามารถนำไปปฏิบัติและตรวจสอบ สามารถ วัดถึงความสำเร็จและวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสามารถดึงกลไก ภาคประชาชนมาเป็น ส่วนหนึ่งของงาน โครงการ กิจกรรม ได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงยังได้คัดสรรตัวแทนจากชุมชน เข้ามามีส่วน ร่วมในการร่วมคิดร่วมทำซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ กล่าวว่า การเรียนรู้และ การปรับตัวของชุมชน การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ อย่างยิ่ง เพราะหากชุมชนไม่ มีการเรียนรู้และการปรับตัวชุมชนท้องถิ่นนั้นอาจตั้งอยู่ไม่ได้ ผลที่ตามมา คือการสูญเสียเอกลักษณ์ ของชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ปาริชาติ วลัยเสถียร กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน เมืองสร้างสรรค์ คือ แนวคิดที่เติบโตขึ้น โดยการขับเคลื่อนจากทั้งเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่แนวคิดต่างๆ จะเติบโตได้ก็ ต้องเป็นแนวคิดที่แข่งขันได้ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ รวมทั้งความแตกต่างและ

^{๑๓๘} การสนทนากลุ่ม, คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน, เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.

^{๑๓๙} การสนทนากลุ่ม, คณะกรรมการหมู่บ้านชุมชน, เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๖๔.

หลากหลายก็กระตุ้นให้เกิดความเป็นต้นแบบและความแปลกใหม่ ในอดีตขบวนการนี้เข้มข้นมากในพื้นที่เมืองใหญ่ โดยเฉพาะเมืองหลวงของประเทศและของภูมิภาค ด้วยความหลากหลายของศิลปะและหัตถกรรม ตลอดจนกลไกสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิด ความคิดสร้างสรรค์ และเมืองถูกสร้างมาเพื่อเสริมซึ่งกันและกัน แต่กระบวนการดังกล่าวไม่ได้เป็นเส้นตรง และขึ้นอยู่กับระบบที่ซับซ้อนมีปฏิสัมพันธ์กัน และขัดแย้งกันในบางครั้ง เมืองมักจะเกี่ยวข้องอย่างสูงกับ “กลไก” สำหรับจัดการความหลากหลาย, ความเปลี่ยนแปลง, และความแตกต่างในการเติบโตของความรู้และความคิดความขัดแย้ง และความแตกต่างขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรม เมืองสร้างสรรค์ คือ ที่ซึ่งกลุ่มย่อยของกลุ่มย่อย

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมที่มีความแน่นอน ใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนะ จุฑะวิภา สรุปว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นโดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรากเหง้ามรดกของอดีตและการปรับตัวในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง แนวคิดหน้าที่นิยามมองว่าวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้เพราะมีหน้าที่ในการตอบสนองชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม ดังนั้นในทางกลับกันหากวัฒนธรรมไม่ได้ทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ได้ไม่สอดคล้องกับสภาพจริงในชุมชน ทั้งวัฒนธรรมและชุมชนนั้นย่อมจะอ่อนแอลง เมื่อใดที่วัฒนธรรมเข้มแข็งก็จะพลังหนุนเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นอันแสดงถึงพลังและพลวัตของวัฒนธรรมที่มีบทบาทตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณา คือ องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของชุมชน

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

ทุนทางสังคมบูรณาการวัฒนธรรมที่ส่งผลทางสติปัญญาของชุมชนที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ได้ อย่างยั่งยืนในท่ามกลางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีรูปแบบแสดงออกที่หลากหลายภายใต้การกำกับของแนวคิดอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง โดยเฉพาะหลักการทางศีลธรรม จริยธรรม ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตระดับต่าง ๆ วัฒนธรรมที่กล่าวมานี้จึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในอุทยานภูเขาระโดงหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมทางการทำมาหากิน พฤติกรรมทางสังคมหรือการจัดความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์ด้วยกัน และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสิ่งนามธรรมอื่น ๆ มีการพิทักษ์ปกป้องให้เกิดความสืบเนื่องยั่งยืน ผ่านการปฏิบัติ ความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์สิ่งของ และ

การกระทำเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมชุดต่างๆ ตามสภาพการรับรู้ซึ่งแบ่งออกเป็นส่วนๆที่เป็นระบบ๓ระบบคือ

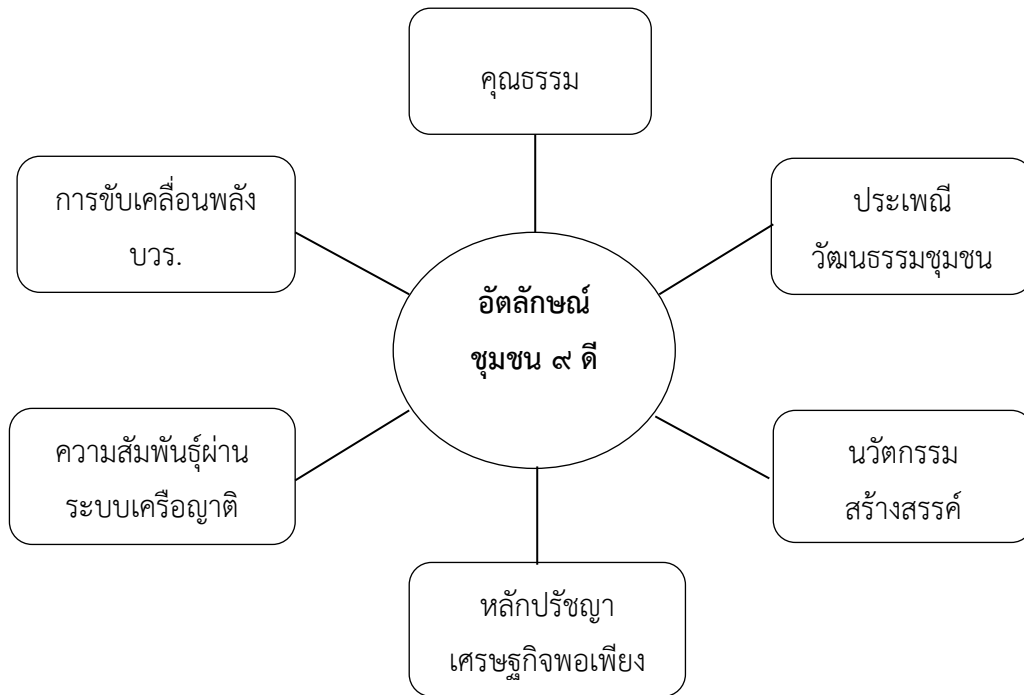
๑ ระบบคุณค่าคือมีศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ที่สร้างสรรค์ มักแสดงออกในรูปของจักรวาลความคิดที่ให้ความสัมพันธ์กับความเป็นธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ และความยั่งยืนของสังคมและธรรมชาติบนพื้นฐานของความเคารต่อส่วนรวม และเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ในสังคมที่เป็นจริงจะเห็นระบบคุณค่านี้ในรูปของศาสนา และความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เช่น การนับถือผี ซึ่งจะศีลหรือข้อห้ามไม่ให้เกิดการละเมิดเพื่อนมนุษย์และส่วนรวม ทำหน้าที่เสมือนกฎเกณฑ์หรือจารีตปฏิบัติ

๒ ระบบภูมิปัญญา ซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของสังคม โดยเฉพาะการจัดการกับความสัมพันธ์ของสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม มักปรากฏให้เห็นในรูปของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านทางองค์กรทางสังคมในท้องถิ่น เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมเช่นการทอผ้าไหม ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

๓ ระบบอุดมการณ์อำนาจสิทธิของความเป็นอัตลักษณ์ถือเป็นสิทธิตามธรรมชาติ ที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชน เพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ ผลิตใหม่ และถ่ายทอดภูมิปัญญาในการพัฒนาสังคมให้เป็นไปตามหลักของศีลธรรมที่เคารพความเป็นมนุษย์ ความเป็นธรรมและความยั่งยืนของ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี เป็นการส่งเสริมบทบาทและศักยภาพของชุมชน ผู้นำและคณะทำงานในการร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมรับรู้สถานการณ์ ร่วมวางแผนปฏิบัติการ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมการประเมินผล การสร้างจิตสำนึกให้รักบ้านเกิด สร้างกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน มีการทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการต่อรองทางเศรษฐกิจโดยพยายามให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง และสร้างอัตลักษณ์โดยการรณรงค์ให้เกิดความรักความสามัคคีกันในสังคมและสารต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอดีโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในแต่ละชุมชน

ลักษณะที่ปรากฏในพื้นที่การศึกษาครั้งนี้ ถือเป็นจุดแข็งและศักยภาพที่สามารถนำชุมชนไปสู่โอกาสของการพัฒนา ซึ่งทุกอย่างมีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในบริเวณอุทยานเขากระโดง ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำมาหากิน ความเป็นอยู่ ที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัดในวัฒนธรรมซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ ประกอบกับพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ค่อนข้างสูง ด้วยการมีวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่เหมือนหรือคล้ายกันนั้น ได้ทำให้คนในชุมชนเข้มแข็ง สามัคคี และเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกันได้อย่างกลมกลืน อันส่งผลให้เกิดขึ้นของทุนทางสังคม ที่เป็นไปในลักษณะของการช่วยเหลือกันและกัน ส่งผลให้ชาวบ้านมีความร่วมมือในทุกๆกิจกรรมของชุมชนโดยเฉพาะการเข้า

มามีส่วนร่วมในประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชุมชนและเป็นความพยายามที่จะสืบทอดไปสู่
คนรุ่นหลังต่อไปดังสรุปเป็นแผนภาพ

แผนภูมิที่ แสดงการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๙ดีในจังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปประเด็นในแต่ละชุมชนดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนนี้คือ รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์แบ่งเป็นสองส่วนคือ การสร้างอัตลักษณ์ชุมชนด้วยสิ่งที่แต่ละท้องถิ่นได้คือรูปโดยเกิดจากความคิด ภูมิปัญญาที่ผ่านระบบการกระทำขึ้นมาให้คนได้ศึกษาและเรียนรู้อย่างมีกระบวนการต่างๆและการสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ความเชื่อหรือศรัทธาที่ก่อให้เกิดการนับถือปฏิบัติสืบทอดจนกลายเป็นวัฒนธรรมโดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นตัวกลางในการเชื่อม คติความเชื่อวิถีวัฒนธรรมนิยม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แต่ละสังคมจึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป มนุษย์ได้เรียนรู้วิธีการดำรงชีวิตซึ่งแตกต่างจากสัตว์อื่นๆ มนุษย์จึงเรียนรู้ที่จะจัดระเบียบ ชีวิตให้เจริญขึ้น อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบาย รู้จักแก้ปัญหา นอกจากนี้มีการถ่ายทอดการเรียนรู้เป็น วิถีชีวิตหรือเป็นแบบแผนของการดำเนินในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมของสังคม ที่ตนเองอยู่อาศัย ดังนั้นวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจึงแตกต่างกัน อัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือวัดหรือเป็นสิ่งที่กำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของแต่ละชุมชนได้อีกวิธีหนึ่งด้วยขณะเดียวกันอัตลักษณ์ยังกำหนดความเป็นอยู่ของคนในชุมชนหากสังคมใดมีอัตลักษณ์ที่ดีงามและเหมาะสมชุมชนย่อมเจริญก้าวหน้าและเป็นที่รู้จักของคนในสังคม

๕.๑.๒ การพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ กิจเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชน มีความสามัคคีและให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ในกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย มีจิตสำนึกที่ดีต่อกันในการร่วมกันพัฒนาและร่วมทำกิจกรรมในชุมชน ตลอดจนการมีพื้นฐานการนับถือศาสนาและวัฒนธรรมที่เหมือนกัน ซึ่งจะทำให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีความเอื้อเฟื้อต่อกันยิ่งขึ้น กิจกรรมที่ก่อให้เกิดสันติสุขชุมชนร่วมกัน ประกอบด้วย

๑) การสร้างความสัมพันธ์ผ่านระบบเครือญาติ

หลักพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติคือสร้างความประทับใจร่วมกัน ความรักใคร่ ความชอบพอกัน เป็นมิตรกัน เป็นหนทางที่นำไปสู่มิตรภาพ การใช้ชีวิตร่วมกัน ตลอดจนการทำงานร่วมกัน โดยความสัมพันธ์ของบุคคลเกิดจากองค์ประกอบคือความใกล้ชิด การอยู่ใกล้ชิดกันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์มากกว่าบุคคลที่อยู่ห่างไกลกันโดยการสร้างกลุ่มขึ้นมาเพื่อ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้แล้ว การประชุมกันบ่อยๆยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดความเป็นเครือญาติทางความคิดและจินตนาการ

๒. การสร้างกิจกรรมร่วมกัน

กิจกรรมปลูกป่าร่วมกัน

การไปทำกิจกรรมปลูกป่าร่วมกันนั้นเพื่อสร้างความรัก ความสมัครสมานสามัคคี รวมคิดคิด ร่วมทำ ร่วมกิจกรรมที่สร้างสรรค์ของคนในชุมชน

เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์สภาพป่าชุมชนและที่สาธารณะ เพิ่มพื้นที่สีเขียว และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชน มีจิตสำนึก ตระหนักถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ มีความรัก ความหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชาติและเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงพลังจิตอาสาและความสามัคคีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ การร่วมมือร่วมใจกันทำกิจกรรมจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ ด้วยการปลูกต้นไม้ เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าไม้และเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ประเทศไทย และเป็นการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ตลอดจนเป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีในการร่วมกันทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ สร้างพลังในการทำความดีเพื่อประเทศไทย โดยน้อมนำศาสตร์พระราชามาดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน

กิจกรรมไปวัดด้วยกัน เช่น ในช่วงเข้าพรรษาประชาชนในหมู่บ้านมากจะเป็นผู้สูงอายุที่จะเข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือเรียกว่าพ่อขาว แม่ขาว มา “จำศีล” ในวันธัมมัสสวนะหรือวัน ซึ่งกิจกรรมนี้ก่อให้เกิดความปิติ อิ่มใจ เบิกบานในใจของผู้มาปฏิบัติธรรม การประพฤติปฏิบัติเช่นนี้ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชนการเข้าร่วมพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธทุกคน

กิจกรรมไปร่วมงานขึ้นบ้านใหม่ด้วยกัน

การไปร่วมงานในกิจกรรมขึ้นบ้านใหม่ถือได้ว่าไปร่วมแสดงความยินดีในโอกาสที่มีบ้านใหม่เจ้าของบ้านก็มีความภาคภูมิใจที่มีเพื่อนบ้านในชุมชนให้ความสำคัญหรือให้ความร่วมมือในการทำบุญขึ้นบ้านใหม่

สิ่งที่ได้จากการทำพิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่นี้ แสดงให้เห็นถึงความปรารถนาดีที่มีให้แก่กันและกันของคนในชุมชน การอวยพรและแสดงความยินดีให้การเริ่มต้นเข้าไปอยู่ในบ้านหลังใหม่นั้นมีความพร้อมพร้อมอุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรือง และมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไปการให้ความเคารพนับถือผู้เฒ่าผู้แก่ที่เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรให้ยึดเหนี่ยวจิตใจ การรวมญาติมิตรพี่น้องที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือคำจูงกัน การใช้หลักจิตวิทยาที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่กันและกันของคนในชุมชน เพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมไปพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน

ความสามัคคีของชาวบ้าน ร่วมแรงร่วมใจในการทำงานหนึ่งๆ แน่นนอนว่าหากทุกคนในสังคมต่างเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายย่อมทำให้สังคมนั้นๆ น่าอยู่ ผู้คนในสังคมรู้สึกอุ่นใจ

และปลอดภัย นอกจากกฎหมายแล้ว สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมให้น่าอยู่นั้นก็คือ การมีส่วนร่วมของคนในสังคม การมีส่วนร่วมนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมแล้ว บางครั้งยังเป็นการสร้างสรรค์ความสามัคคี ประองตอง ของคนในสังคมอีกด้วย การมีส่วนร่วมมีหลายวิธี ในอีกมุมหนึ่ง การมีส่วนร่วมนั้นเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการทบทวนกันเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำการองค์กร ดังนั้นผู้นำชุมชนองค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

กิจกรรมกลุ่มโฮมสเตย์

กลุ่มโฮมสเตย์ชุมชน ๙ ดี เป็นการสร้างกิจกรรมเพื่อให้ชุมชนเกิดรายได้ โดยการจัดตั้งกลุ่มเพื่อเป็นการสร้างเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ กลุ่มโฮมสเตย์ ชุมชน ๙ ดี เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการระบบต่างๆ และ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวหมู่บ้าน ที่สนใจศึกษาวิถีชีวิต แบบโบราณในการสร้างความสัมพันธ์อัตลักษณ์ ๙ ดี การจัดกิจกรรมโฮมสเตย์ขึ้นให้เล็งเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงพร้อมด้วยกิจกรรมการแสดงของชุมชน ทำให้เกิดรายได้ในชุมชนตลอดมาซึ่งมีสมาชิกที่ร่วมเข้าทุกปี มีการบอกและประสานงานในการจัดกิจกรรมต่างๆ

๓. ขับเคลื่อนความสัมพันธ์ด้วยพลังบวร.

การขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ) ผู้สังคมคุณธรรมที่มั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของ “บวร” ของชุมชน ๙ ดี มีคำสำคัญที่ต้องมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันในการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องผู้นำชุมชน นำโดยกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน, นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และภาคีเครือข่ายในแต่ละพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่ มีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือแนวทางในการพัฒนาชุมชน ร่วมกับชาวบ้านในทุกๆ เดือน ในหมู่บ้านบ้าง ในวัดบ้าง ตามสมควรแก่โอกาส ซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุขแบบมีส่วนร่วม ในแต่ละชุมชนย่อมกำหนดวันเวลาและสถานที่ไม่ตรงกัน

๕.๓ สร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

ในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน วัดนับว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการสร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุขได้ โดยสามารถดำเนินการตามหน้าที่ของพระสงฆ์ให้ความรู้แก่ชุมชนใช้วัฒนธรรมประเพณีในการสร้างอัตลักษณ์ สอดแทรกเนื้อหาการสร้างชุมชนให้เกิดอัตลักษณ์ในระหว่างจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ลูกศิษย์มีคุณลักษณะในการสร้างชุมชนสันติสุข ในบางครั้งมีการจัดอบรมหลักสูตรคุณธรรมจริยธรรมขึ้นมาโดยร่วมกับภาคีเครือข่ายเช่นพระภิกษุสงฆ์หรือหน่วยอบรมคุณธรรมต่างๆที่ร่วมกันจัดทำขึ้นเพื่อให้เกิดการรักสันติมีความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๕.๓.๑ ขั้นตอนผลการสร้างอัตลักษณ์๙ดี

ขั้นตอนที่ ๑ การกำหนดนโยบาย/แผนงาน โดยยึดหลักชุมชนคุณธรรม ๙ ดี

กลไกสำคัญที่ในกระบวนการการสร้างชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม คือ พลังบวร ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน มีการนำหลักธรรมบุญ ๙ ดีเพื่อเกิด

๑. การพัฒนางาน เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของงานที่ทำอยู่ให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ โดยการพัฒนาความรู้ของบุคคลในองค์กรให้เป็นความรู้ของกลุ่ม และเป็นความรู้ขององค์กร เพื่อให้เกิดการพัฒนาองค์กรและการสร้างสรรค์สังคมความรู้ในเวลาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๒. การสร้างองค์ความรู้ เป็นวงจรความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาที่เรียกว่า นวัตกรรม นวัตกรรมมีทั้งนวัตกรรมที่คิดขึ้นใหม่ทั้งหมดและนวัตกรรมส่วนเพิ่มเพื่อปรับปรุงกระบวนการหรือผลิตภัณฑ์ให้ดีกว่าเดิม

๓. การสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม เป็นการร่วมคิดร่วมทำที่นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การกระตุ้นให้คนในองค์กรเกิดความกระตือรือร้น เรียนรู้ความเสียสละ และดูแลซึ่งกันและกัน รู้จักปรับตัวและยืดหยุ่น และการที่บุคลากรสร้างกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันโดยสามารถบูรณาการกับการพัฒนา

สรุปได้ว่าลักษณะการสร้างอัตลักษณ์ที่ปรากฏในงานวิจัยนี้ ถือเป็นจุดแข็งและศักยภาพที่สามารถนำชุมชนไปสู่โอกาสของการพัฒนา ซึ่งทุกอย่างมีเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำมาหากิน ความเป็นอยู่ ที่ปรากฏอย่างเห็นได้ชัดในวัฒนธรรมซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้ ประกอบกับพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์ของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ค่อนข้างสูง ด้วยการมีวัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่เหมือนหรือคล้ายกันนั้น ได้ทำให้คนในชุมชนเข้มแข็ง สามัคคี ส่งผลให้ชาวบ้านมีความร่วมมือในทุกๆกิจกรรมของชุมชนโดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อของชุมชน และเป็นความพยายามที่จะสืบทอดไปสู่คนรุ่นหลังต่อไป

๕.๒ อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยอภิปรายผลในแต่ละประเด็นต่อไปนี้

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งเก้าชุมชนพบว่า ลักษณะต้องเกิดจากภายในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดรับฟังความคิดเห็นเป็นที่ปรึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนากับชุมชน ถือได้ว่าเป็นการนำการตัดสินใจทางเลือกนโยบายไปปฏิบัติจริงซึ่งทางชุมชนเองก็ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง ดังนั้นกระบวนการทุกขั้นตอนที่ คือการแปลงนโยบายที่เป็นนามธรรมให้เป็นแผนงานที่เป็นรูปธรรมจึงสามารถนำไปปฏิบัติและตรวจสอบ สามารถวัดถึงความสำเร็จและวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสามารถดึงกลไก ภาคประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของงาน โครงการ กิจกรรม ได้ดียิ่งขึ้น รวมถึงยังได้คัดสรรตัวแทนจากชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมทำซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ อานันท์

กาญจนพันธุ์ กล่าวว่ การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหากชุมชนไม่มีการเรียนรู้และการปรับตัวชุมชนท้องถิ่นนั้นอาจตั้งอยู่ไม่ได้ ผลที่ตามมา คือการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ปาริชาติ วลัยเสถียร** กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน เมืองสร้างสรรค์ คือแนวคิดที่เติบโตขึ้น โดยการขับเคลื่อนจากทั้งเศรษฐกิจและวัฒนธรรม แต่แนวคิดต่างๆ จะเติบโตได้ก็ต้องเป็นแนวคิดที่แข่งขันได้ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติ รวมทั้งความแตกต่างและหลากหลายก็กระตุ้นให้เกิดความเป็นต้นแบบและความแปลกใหม่ ในอดีตขบวนการนี้เข้มข้นมากในพื้นที่เมืองใหญ่ โดยเฉพาะเมืองหลวงของประเทศและของภูมิภาค ด้วยความหลากหลายของศิลปะและหัตถกรรม ตลอดจนกลไกสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิด ความคิดสร้างสรรค์ และเมืองถูกสร้างมาเพื่อเสริมซึ่งกันและกัน แต่กระบวนการดังกล่าวไม่ได้เป็นเส้นตรง และขึ้นอยู่กับระบบที่ซับซ้อนมีปฏิสัมพันธ์กัน และขัดแย้งกันในบางครั้ง เมืองมักจะเกี่ยวข้ออย่างสูงกับ “กลไก” สำหรับจัดการความหลากหลาย, ความเปลี่ยนแปลง, และความแตกต่างในการเติบโตของความรู้และความคิดความขัดแย้ง และความแตกต่างขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรม เมืองสร้างสรรค์ คือ ที่ซึ่งกลุ่มย่อยของกลุ่มย่อย

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสบการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วฒนะ จูทะวิภา** สรุปว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับวัฒนธรรมที่ชุมชนสร้างสรรค์ขึ้นโดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรากเหง้ามรดกของอดีตและการปรับตัวในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง แนวคิดหน้าที่นิยามมองว่าวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้เพราะมีหน้าที่ในการตอบสนองชุมชนเจ้าของวัฒนธรรม ดังนั้นในทางกลับกันหากวัฒนธรรมไม่ได้ทำหน้าที่หรือทำหน้าที่ได้ไม่สอดคล้องกับสภาพจริงในชุมชน ทั้งวัฒนธรรมและชุมชนนั้นย่อมจะอ่อนแอลง เมื่อใดที่วัฒนธรรมเข้มแข็งก็จะพลังหนุนเสริมให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้นอันแสดงถึงพลังและพลวัตของวัฒนธรรมที่มีบทบาทตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาพิจารณา คือ องค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความยั่งยืนของชุมชน

พัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๔ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์
กระบวนการพัฒนาชุมชนตามหลัก ๔ ดี ของจังหวัดบุรีรัมย์ ได้นำปัจจัยพื้นฐานมาสนับสนุนการสร้าง ความเข้าใจในชุมชนโดยใช้หลักกิจกรรมและประเพณีวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่เพื่อให้ชุมชนเกิดความพร้อมเพรียงและนำไปสู่ความยั่งยืนในรูปแบบของอัตลักษณ์ชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวร

ภรณ์ ตระกูลสฤณีศึกษาเรื่องกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม โดยกล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับตัวเอง เมื่อต้องเผชิญกับความขัดแย้ง อึดอัดใจ ความคับข้องใจ ความเกลียด ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวล จะเป็นสถานการณ์ที่บุคคลนั้นจะสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่จะปรับตัวให้ทันต่อความรู้สึก กล่าวคือ แต่ละคนพยายามดิ้นรน เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการหรือเป้าหมายของตน ขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้แรงกดดันของสิ่งแวดล้อม เพื่อดำเนินพฤติกรรมนั้น การปรับตัวจึงเป็นการปรับสมดุลระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม

การปรับตัวเป็นการปรับเปลี่ยนส่วนใดส่วนหนึ่งหรือหลายส่วนให้มีความสัมพันธ์ลงตัว หากเป็นการปรับตัวทางวัฒนธรรมก็ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมของมนุษย์ การปรับตัวทางวัฒนธรรมเมื่อมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มยอมรับและปรับเข้าหาวัฒนธรรมอีกกลุ่มหนึ่ง กลุ่มที่พลังน้อยจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้มีพลังมากนั่นเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพศาล ไชยรามศึกษาเรื่อง ความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมโดยทำการคัดเลือกกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้สอบถามผลการวิจัยพบว่า ในกิจกรรมที่นำมาศึกษามีระดับความไม่สอดคล้องกันในระดับที่ต่างกัน กิจกรรมการเรียนการสอนไม่สอดคล้องในระดับสูงเช่น การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของแต่ละศาสนา การรำที่มีลักษณะเหมือนการไหว้ การท่อมผ้าสบู่ การผลิตสิ่งของที่ใช้ในแต่ละศาสนา การร่วมกิจกรรมวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด กิจกรรมการสอนที่ไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง เช่น การจัดนิทรรศการภายในหนังสือที่มีภาพ การมีส่วนร่วมทางสังคมของชุมชนของบุคคลนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางอาชีพ และที่อยู่อาศัย โดยบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจตกต่ำ จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนน้อยกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูง นอกจากนั้นแล้วได้มีการแหล่งอำนาจและการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คือ ด้านการศึกษา และการเงินเป็นสิ่งที่แสดงถึงสถานภาพทางสังคม แหล่งอำนาจทั้งสองชนิดนี้ถ้าผู้ใดได้ครอบครองหรือมีไว้ ก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงในชุมชน โดยเฉพาะในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สอดคล้องกับงานทฤษฎีของพระไพศาล วิสาโล.ได้กล่าวถึงการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าขึ้น แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นเพียงหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่งโดยตรงกันข้าม “การพัฒนา” จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใด หรือ บทบาทใดในสังคมก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวันที่บ้านเมืองยังมีรอยบอบช้ำจากการแบ่งเขาแบ่งเราให้เห็นกันอยู่ในอดีตนั้น มักจะมีข้อกังขาว่า พระภิกษุสงฆ์ไม่ควรที่จะเข้ามายุ่งกับทางโลก แต่หากจะว่าไปแล้วแนวคิดนี้ก็ดูจะไม่ถูกต้องนัก โดยเฉพาะในวันที่ผู้คนยังต้องการเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่มากกว่าอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เนื่องจากแต่เดิมชุมชนแต่ละชุมชนจะมีวัดประจำอยู่ในพื้นที่ และพระสงฆ์ ก็มีบทบาทไปในทางเป็นที่ปรึกษาให้แก่คนในชุมชนให้หลุดพ้นจากอวิชชาซึ่ง

สอดคล้องกับแนวคิดของทัศนะของสัจวัต มนุษย์เป็นสัตว์มีเหตุผล และวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมวางอยู่บนรากฐานของเหตุผล แต่เป็นเพราะว่าสภาพการณ์และสภาวะแวดล้อมมีความแตกต่างกันออกไป วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมจึงมีพื้นฐานของการปรับตัว การแก้ปัญหาและมีวิวัฒนาการแตกต่างกัน เช่น วัฒนธรรมของกลุ่มที่ตั้งรกรากอยู่ใกล้ทะเล ย่อมมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือยังชีพประเภทเบ็ด แห อวน ฉมวก เรือ และมีการพัฒนาสั่งสมความรู้เกี่ยวกับการเดินทะเลและการจับปลา ในขณะที่เดียวกันชนกลุ่มอื่นที่ตั้งรกรากอยู่ในเขตป่าดงดิบ อาจมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลง อันเกิดจากการปรับตัวจะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอน การยังชีพแตกต่าง คิดแบบวิวัฒนาการเส้นตรงของนักทฤษฎีวิวัฒนาการรุ่นเก่า ซึ่งเสนอว่าวัฒนธรรมของทุกเผ่าพันธุ์จะมีวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงผ่านขั้นตอนต่างๆ เหมือนกันหมด สัจวัตแย้งว่าวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นได้หลายสาย (multilinear evolution) และแต่ละแนวย่อมมีความแตกต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและโครงสร้างสังคมเป็นหลัก อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดแบบวิวัฒนาการหลายสายนี้

แนวความคิดนี้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมว่ามีความแนบแน่น ใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก ในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและลักษณะทางวัฒนธรรม ประสพการณ์และความเคยชินในอดีต ตลอดจนวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างจะยังคงอยู่ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านของราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ที่ผ่านมามีพบว่าส่วนใหญ่ต่างฝ่ายต่างทำ ต่างฝ่ายต่างสั่งการให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์กรอาสาสมัครในหมู่บ้านดำเนินการ จึงพบปัญหาขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และนโยบายหรือกิจกรรมยังเป็นลักษณะหลังผลเชิงปริมาตร ไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดผลเชิงคุณภาพจึงไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนเท่าที่ควร กล่าวคือ เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารหรือเปลี่ยนนโยบาย กิจกรรมต่างๆ ก็เงียบหายไปด้วย ฉะนั้นเพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ และพัฒนาสิ่งที่ค้างคาต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ และมีกรอบการปฏิบัติโดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) รับผิดชอบ ในทุกกิจกรรมที่ลงสู่หมู่บ้าน เพราะปัญหาต่างๆ เกิดจากหมู่บ้าน จึงต้องแก้ที่หมู่บ้าน

การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำให้การติดต่อสื่อสาร การจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกันก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาภายในชุมชน ตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนที่ดีขึ้น ตามลำดับการ ร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน องค์ประกอบของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อภิญญา เพ็ญฟูสกุล** กล่าวว่า อัตลักษณ์ คือสิ่งที่ทำให้เรารับรู้ตนเองว่าเราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจน

โลกที่แวดล้อม ตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์คือสิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่ 'บ่งบอกว่า' ใคร เป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา ส่วนใหญ่แล้วอัตลักษณ์ ถูกกำหนดโดยความแตกต่าง ซึ่งอาจมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกัน เช่น อัตลักษณ์ในรูปแบบของความแตกต่าง ระหว่างชนชาติหรือ ความขัดแย้งด้านความเชื่อ เป็นต้น โดยมากแล้วอัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นในลักษณะ ของสิ่งตรงกันข้าม เช่น คนผิวขาว-คนผิวสี ความปกติ - ความเปี่ยงเบนจากปกติ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์ กล่าวว่า การเรียนรู้และการปรับตัวของชุมชน การเรียนรู้และการ ปรับตัวของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ อย่างยิ่ง เพราะหากชุมชนไม่มีการเรียนรู้และการปรับตัวชุมชนท้องถิ่น นั้นอาจตั้งอยู่ไม่ได้ ผลที่ตามมา คือการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้นการเรียนรู้เพื่อจัดการกับ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและการ จัดการตนเองเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง จึงเป็นส่วนสำคัญของ ความเป็นชุมชน ปาริชาติ วลัยเสถียรระบุว่า ความเป็นชุมชนนั้นเกิดขึ้นจากความรู้สึกร่วมและความ ผูกพันที่ปัจเจกบุคคลมีต่อสถานที่ การได้ทำกิจกรรม การได้เรียนรู้หรือประสบการณ์ที่มาจากบทเรียน ทั้งในด้านความขัดแย้งและการสร้างสรรค์ อันเป็นผลมาจากการที่คนในชุมชน (รวมถึงนอกชุมชน) ได้ ร่วมเรียนรู้และต่อสู้ร่วมกัน เพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและผลจากการเรียนรู้ ร่วมกันนั้นทำให้ชุมชนได้ความรู้ ประสบการณ์และสร้างระบบ ระเบียบหรือจารีตขึ้นมาใหม่จน กลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีของ เลสลีย์ ไวต์ (Leslie White) พบว่า ทฤษฎี วิวัฒนาการมีหลักเกณฑ์ในการตีความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจอยู่หลาย ประการ และไวต์เองก็ได้เสนอแนวความคิดแบบวิวัฒนาการสมัยใหม่ ซึ่งต่อมาได้รับการขนานนาม แนวความคิดแบบ "วิวัฒนาการสากล" (universal evolution) ไวต์มีความเห็นคล้ายคลึงกับแรดค ลิฟฟ์-บราวน์ และมาลินอสกีในประเด็นที่ว่ามานุษยวิทยาควรเป็นวิทยาศาสตร์ และไวต์ก็ได้พยายาม ค้นหากฎเกณฑ์หรือทฤษฎีสากล เพื่อใช้อธิบายวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ทั่ว โลกความหมายของ "วัฒนธรรม" ตามทัศนะของไวต์ มีความคล้ายคลึงกับมโนทัศน์เรื่ององค์อภิ อินทรีย์ (superorganic) ของโครเบอร์ นั่นคือการมองว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งมีชีวิตและมีชีวิตแยกออก จากตัวมนุษย์อย่างเด็ดขาด วัฒนธรรมมีกฎเกณฑ์และการทำงานในตัวเอง

โดยสรุปแล้วทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ปัจจุบันมานุษยวิทยาได้ ให้ความสนใจกับ ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม และกลายมาเป็น “มานุษยวิทยานิเวศน์” (Ecological anthropology) และได้เจริญเติบโตก่อให้เกิดแนวทฤษฎีใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ภายใน แขนงย่อยออกไปเป็น แนววิเคราะห์ระบบนิเวศฯ แนววิเคราะห์ชาติพันธุ์นิเวศ สอดคล้องกับทฤษฎี ของ ไพศาล ไชยราม กล่าวว่า ความไม่สอดคล้องระหว่างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ประถมศึกษา กับพฤติกรรมทางวัฒนธรรมโดยทำการคัดเลือกกิจกรรมต่างๆ เพื่อใช้สอบถาม ใน กิจกรรมที่นำมาศึกษามีระดับความไม่สอดคล้องกันในระดับที่ต่างกัน กิจกรรมการเรียนการสอนไม่

สอดคล้องในระดับสูงเช่น การร้องเพลงที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของแต่ละศาสนา การรำที่มีลักษณะเหมือนการไหว้ การห่มผ้าสไบ การผลิตสิ่งของที่ใช้ในแต่ละศาสนา การร่วมกิจกรรมวันเพ็ญเดือนสิบเอ็ด กิจกรรมการสอนที่ไม่สอดคล้องในระดับปานกลาง เช่น การจัดนิทรรศการภายในหนังสือที่มีภาพ

อัตลักษณ์ไม่ใช่คุณสมบัติหรือลักษณะเฉพาะที่คนแต่ละกลุ่มจะอยู่อย่างตายตัวแต่กระบวนการนิยามความเป็นชาติพันธุ์เป็นพื้นที่ของการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีการปะทะประสานผ่านระบบสัญลักษณ์เพื่อช่วงชิงความหมายความเป็นตัวเองและการยอมรับหรือการปฏิเสธความเป็นอื่นด้วย แม้ว่าอัตลักษณ์จะเป็นเรื่องของการประกอบสร้างนิยามความหมายของกลุ่มชนที่มารวมตัวกันถือเอาวัฒนธรรมแบบเดียวกัน ซึ่งทำให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการทางสังคมร่วมกัน ทำให้มีประสบการณ์และจิตสำนึกทางชาติพันธุ์และแสดงออกเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นพัฒนาการของจิตสำนึกทางชาติพันธุ์ที่เป็นจิตวิสัยพัฒนาออกเป็นอัตวิสัย มากขึ้น ดังนั้นแต่ละกลุ่มจึงเรียนรู้ที่จะสร้างบรรทัดฐานภายในสังคมตนเองโดยมีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ถูกใช้เป็นตัวชี้ ถึงความเป็นพวกเดียวกันหรือคนละพวกในชุมชนเพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์ต่อไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัย ซึ่งจะได้นำเสนอในภาพรวมโดยสรุปได้ดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาและประเมินศักยภาพชุมชนฐานราก เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดีขึ้นมาเพื่อที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายในอีสานใต้ต่อไป

๒ . สถานศึกษา ควรนำมาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำไปพัฒนาต่อยอดในกระบวนการสร้างชุมชนให้ยั่งยืนและเข้มแข็ง

๒. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. สามารถนำผลการวิจัยมาต่อยอดทางการศึกษา แนวทางการนํานโยบายสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ชุมชน ตลอดจนนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับชุมชนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว เพื่อเกิดกระบวนการและองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการสร้างชุมชน ๙ ดีในระดับภูมิภาคต่อไปตามลำดับ

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๔. “การเสริมสร้างความเข้มแข็ง”, ในเอกสารประกอบการประชุม เชิงปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาศักยภาพชุมชน.
- เกรียงไกร เจริญผล. การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ ดุษฎีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- เกษียร เตชะพีระ, ๒๕๖๐, “อ่าน ขบวนการเมือง”, วารสารฟ้าเดียวกัน, ปีที่ ๑๕ (ฉบับที่ ๑), มกราคม – มิถุนายน
- กาญจนา แก้วเทพ. ๒๕๓๘. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชาการของ อาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรรณิการ์ วรรณชนปรีดา การรวมกลุ่มและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้เรียน E-learning ในบริบท การสื่อสารแบบเวลาเดียวกันและต่างเวลา .วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๓ ปี ๒๕๔๗ สืบค้น ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓
- เกศแก้ว วิมนมาลา. ๒๕๓๙. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จํานงค์ จิตรนิรัตน์. ๒๕๔๑ “การกระทำทางสังคม.” กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
- จรรยา สุภาพ. ๒๕๕๐. “การพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. ๒๕๒๗ “กลวิธี แนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.” กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ๒๕๔๖ . แนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชำนาญ วัฒนศิริ. “ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคม”,วารสารพัฒนาชุมชน. 12 (ธันวาคม 2542)
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. ๒๕๔๒ “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. ดุษฎีนิพนธ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. ๒๕๒๗. การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา: นโยบายและกลวิธี, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธัญพร กรอบบาง. ๒๕๕๒. อิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ต่อภาพลักษณ์ของเครือ โรงพยาบาลพญาไท. กรุงเทพฯ.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. ๒๕๔๗. “ความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย ความท้าทายใหม่, สู่ความเข้าใจในวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนธรรมแห่งชาติ.

บัญญัติ ย่งย่วน. ๒๕๕๒. การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ในโรงเรียนประถมศึกษากลุ่มงาน. กลุ่มงานวิจัยภาคกลาง,

ประเวศ วะสี .๒๕๕๔. การวางแผนแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.

ปาริชาติ วลัยเสถียร, ๒๕๔๙. กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ของชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.,

ปรัชญา เวสารัชช์. ๒๕๔๘. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท.” รายงานการวิจัยกรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประสิทธิ์ ปรีชาเฉลิม . ๒๕๕๔. บทความทางทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื้อชาติ กลุ่มชาติพันธุ์ การจัดการองค์การความสัมพันธ์และรัฐประชาชาติ, ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.วารสารฉบับที่ ๒ ปกครองจังหวัดบุรีรัมย์, Best Practice ผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ จังหวัดบุรีรัมย์, การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.) เพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์สันติสุข ๙ ดี,

พุทธทาสภิกขุ. ๒๕๔๒ “แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในปัจจุบัน.” กรุงเทพฯ: การศาสนา.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. ๒๕๔๔. “ความร่วมมือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.” กรุงเทพมหานคร : สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์. ๒๕๔๗ .ความคิดพื้นฐานทางสังคมวิทยา.กรุงเทพฯ : คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

พระพุทธโฆษาจารย์.๒๕๒๘.กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก.กรุงเทพฯ : เพ็ทแอนด์โอม.

มาลี จันทโรธรงค์. ๒๕๕๔ “วัฒนธรรม สมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม.” กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร..

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ๒๕๓๘ “การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท.” กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์

สนธยา พลศรี, ๒๕๓๓. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์,

สมศักดิ์ สีดากุลฤทธิ. ๒๕๔๕. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับความมีประสิทธิภาพของทีมงานในโรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเลย สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

สายสวาท เผ่าพงษ์ อัตลักษณ์บัณฑิตของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี.

ลัดดา ผลวัฒนะ. ๒๕๔๑. “องค์ประกอบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ ในการ จัด การศึกษาขั้นพื้นฐาน ของสถานศึกษาในเขตการศึกษา.” กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วัฒน์ จูฑะวิภาต. ๒๕๕๕. *ผ้าทอกับชีวิตคนไทย*, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
วรรณ ตระกูลสฤณี. “กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม” (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า ธนบุรี. ๒๕๔๕

อภิญา เพ็ญฟูสกุล. ๒๕๔๖ กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการสร้างอัตลักษณ์ วารสารวิทยบริการ .
สืบค้น ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓.

_____ ๒๕๔๖. กระบวนการปฏิสัมพันธ์และการสร้างอัตลักษณ์ วารสารวิทยบริการ .สืบค้น ๒๔ มกราคม
๒๕๖๓

อานันท์ กาญจนพันธุ์, ๒๕๔๔.. *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, .

อาภรณ์ พันธุ์ จันทร์สว่าง. ๒๕๒๕ “การพัฒนาบุคคลกลุ่มและชุมชน.” กรุงเทพฯ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โอภาส ปัญญา. ๒๕๔๒ “ประสบการณ์จริงจากชุมชนเข้มแข็งระดับตำบล ๔ ภาค. กรุงเทพฯ :
พิมพ์ดี จำกัด.

อุบล เสถียรปริญกรณ์. “การศึกษาสังคมวิทยา.” คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ :วิทยาลัยครู
นครปฐม.

อคิน รพีพัฒน์. ๒๕๒๗ “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย. รายงาน
การ วิจัย. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

Jack Gibbs. Class: Junior. Hometown: Westerville, Ohio. High School: Westerville
North. Bio; Related; Stats. 1972

Nicholas Timasheff . work of synthesis and in- terpretation of the revolutionary
processes in Russia. 1986.

Julian Steward. was an American anthropologist best known for his role in
developing "the concept and method. 1976

Leslie White. “White's law, named after Leslie White and
published in, states that, other factors remaining constant, "culture evolves as the
amount of energy harnessed .1943

Stryker “offers results-driven people a place where they can make a difference” ๒๐๐๐

รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชุมชนบ้านยาง ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑. พระศรีปริยัติธาดา, เจ้าอาวาสวัดโพธิ์น้อย/รองเจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๒. พระมหาสนอง นาควโร, ปธ.๙, วัดโพธิ์น้อย, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๓. นายวิไล สุดสายเนตร, กำนันตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๔. นายสุนทร สุดตาชู, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๕. นายสมพงษ์ ป่อไทย, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๖. นายศุภกิจ พินิจดั่ง, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๓.

๗. นายคำแพง กลอนโพธิ์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๘. นายเปลี่ยน จันทรบุบผา, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๙. นายปลัด เกตุชาติ, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ ๑๐, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๐. นายบุญกอง เพ็งพีช, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ ๑๐, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๑. นายพงษ์ศิริ ทวีธนบริบูรณ์, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๒. นายปกรณ์ แสงสุข, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ ๒, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๓. นายธีระวุฒิ เกตุชาติ, สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ที่ ๒, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๔. นายวิชัย สุตตาชาติ, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๕. นายสมร เข้มขาว, ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗, ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์

๑๖. นายบุญเต็ม กัลยาพานิช ๑๗. นายแหล่ รินอำภา ๑๘. นายสร้อย หงส์สา ๑๙. นายเหรียญ ลาจำนง

๑๗. นางเบญจมาพรรณ วรรณโฆสิต ๒๑ นางสาวทัศนีย์ พรหมวิจิต ๒๒ นายประเสริฐ แก้วมะ

๑๘. จำสับเอก มณี พรหมวิจิตร ๒๔ นายอาทิตย์ สิงห์ชัย ๒๕ นางสาวประกาย วิหคเหิน

๑๙. นางสาวศิริพร ชาติดำดี ๒๗ นายสำเภา แสงสุข ๒๘ นายวิชัย ลาจำนง

๒๐. นายประเสริฐ จันทร์บุปผา ๓๐ นางสาวเนียง เกตุชาติ ๓๑ นายสุริยันต์ คณะวัน

๒๑. นายรังสีทิ วิหคเหิน ๓๓. นางคำศรี แสงบึง ๓๔. นางเอื้อ นิลนันท์

๒๒. นางคำพร สุขวิเศษ ๓๖. นางสาวพล เกตุชาติ ๓๗. นายสวัสดิ์ เกตุชาติ ๓๘. นายน้อย ชำนาญเท

๒๓. นางเกียง สุตตาชาติ ๔๐. นายทองจันทร์ วิเศษนค ๔๑. นางนกแก้ว บุญเรือง ๔๒. นางคำปอน เพ็งพีช

๒๔. นางทองย้อย ชุมรัมย์ ๔๔. นางดิ่ง แมงผึ้ง ๔๕. นางสาวทอง กลอนโพธิ์ ๔๖. นางถนอม ศรีรัมย์

๒๕. นางสาวเพ็งพีช ๔๘. นางแพงศรี วงจำปา ๔๙. นางสาวลี พรหมวิจิตร ๕๐. นางคำ กะประโคน

รายชื่อชาวบ้านโคกอรุณ หมู่ 1 (โคกเหล็ก) ต.โคกเหล็ก อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์

๑) นายศิริ จิตรรัมย์ หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่

๒) นางโสพิน เสริมผล ๓) นายเชิดชาย โสงรัมย์ ๔) นายน้อย เจริญรัมย์ ๕) นายสมพร จวงรัมย์

๓) นางประยูร หนองขุนสาร ๗) นางกนกพร เปกรรัมย์ ๘) นางชมชอบ ทะยานรัมย์

๔) นางประจวบ เจริญรัมย์ ๑๐) นายทองสุข จะริรัมย์ ๑๑) นายบุญสม แซรัมย์ ๑๒) นายสมชาย การรัมย์

๕) นายพรหมพันธ์ ทวันเวท ๑๔) นายวิเลิม พิประณี ๑๕) นางประไพ จะรัมย์ ๑๖) นายเนียน เขรัมย์

๕) นายชวน วิเลศ ๑๘) นางสาวนวลละออง เนื่อนิล ๑๙) นางสมเชย เจริญรัมย์ ๒๐) นางสาววรรณิ พา จิตรรัมย์ ๒๑) นางติม เจริญรัมย์ ๒๒) นางชมเชย เจริญรัมย์ ๒๓) นางกิน เนื่อนิล ๒๔) นาง ละออง อินทรกำแหง

๓) นางวัน รอบแคว้น ๒๖) นางสุดใจ วาฬีประโคน ๒๗) นายสมศักดิ์ ปลื้มกมล ๒๘) นายเจริญ เจริญ รรัมย์

๘) นางวิรวัน การรัมย์ ๓๐) นางสาวเทวี กรุรัมย์ ๓๑) นางเพียร เจริญผล ๓๒) นางสาวณภัทร ประดับดี

- ๙) นางพูน จิตรรัมย์ ๓๔) นางสมภาส แจวรัมย์ ๓๕) นางเฉลิม จานรัมย์
 ๑๐) นางทองใบ เจียมรัมย์ ๓๖) นางจารุวรรณ เจียมรัมย์ ๓๗) นางณัฐชยาน์ เจียมรัมย์
 ๑๑) นางหวานใจ ช่างประดิษฐ์ ๔๐) นางสาวณานิ จิตรรัมย์ ๔๑) นางกนกพร เปกรรัมย์
 ๑๒) นายยอม เถลียวรัมย์ ๔๓) พระครูปริยัติธรรมวิบูล เจ้าอาวาสวัดโคกเหล็ก ๔๔) นางวนิดา ระฆังทอง
 ๑๓) นางสาวศรีมาลา อุไรรัมย์ ๔๖) นางสาวศิริพร การะรัมย์ ๔๗) นางสาวรัชนี เก็บรัมย์ ๔๘) นายไพโรจน์ สาระรัมย์ ๔๙) นายสุทัศน์ สาระรัมย์ ๕๐) นายตัน อะโรคา

รายชื่อบ้านตลาดโพธิ์ อ.ลำปลายมาศ

- ๑.นายสุพจน์ บุราสิทธิ์ กำนัน ต.ตลาดโพธิ์
- ๒.นายบรรจง ธรรมเกตุ ส.อบต.
- ๓.นายสร้าง สุขนา
- ๔.นายสัมผัส มุ่งดี
- ๕.นายสมศักดิ์ สะลอยรัมย์
- ๖.นางจันเพ็ญ สวามิชัย
- ๗.นายเลียง ภูมิชัย
- ๘.นางสุพิน บุราสิทธิ์
- ๙.นางสุดใจ สุขนา
- ๑๐.นางบุษบา วัฒนะ
- ๑๑.นางเตือนใจ เกตุไธสง
- ๑๒.นางขุน ดีทองกลาง
- ๑๓.นายสมาน ดีทองกลาง
- ๑๔.นางสำราญ แก้วโกย
- ๑๕.นายวรโหม่ง สะเรียมรัมย์
- ๑๖.น.ส.สุรยฉัตร สะเรียมรัมย์
- ๑๗.นายบุญเลิศ เจริญรัมย์
- ๑๘.นางรัญจวน เจริญรัมย์
- ๑๙.นางถาวร เจริญรัมย์
- ๒๐.นางสาวสิรินยา คำสืวาท
- ๒๑.นางสมควร ธรรมเกตุ
- ๒๒.นายประเวช เกตุไธสง
- ๒๓.นายทราย ชินสอน
- ๒๔.นางเฮง ชินสอน
- ๒๕.นางดวงจันทร์ ที่รัก
- ๒๖.นายทง ที่รัก

- ๒๗.นางชะอ้อน สะออนรัมย์
 ๒๘.นางพัน สะลอยรัมย์
 ๒๙.นางสาวโยสิตา อิสลาม
 ๓๐.นางณัฐกานต์ อิสลาม
 ๓๑.นางทองหนัก พลศรีชา
 ๓๒.นายสี พลศรีชา
 ๓๓.นายสมศรี แป้นนางรอง
 ๓๖.นายธวัชชัย ปักโคพานัง
 ๓๗.นางกัลยา ปักโคพานัง
 ๓๘.นายเนียม โทอรัญ
 ๓๙.นางจอมศรี มุ่งดี
 ๔๐.นายอุบล มาลาไธสง
 ๔๑.นางคำเผย มาลาไธสง
 ๔๒.นางสุพิน หมั่นหาวงษ์
 ๔๓.นายประเสริฐ ชำนาญพนา
 ๔๔.นางสะอึ่ง ชำนาญพนา
 ๔๕.นายสมบุญ สำเรียนรัมย์
 ๔๖.นายรินทร์ ตรงดี
 ๔๗.นายจรัส เสน่ห์รัมย์
 ๔๘.นางนิภาภรณ์ วัฒนะ
 ๔๙.นางสมบูรณ์ งามดี
 ๕๐.นางวัง งามดี

รายชื่อหนองเต็ง อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์

- ๑) พระครูจันทธรรมโกวิท เจ้าอาวาสวัดคุรุราษฎร์บำรุง
- ๒) พระศุภฤกษ์ สุนตกาโย เลขานุการเจ้าคณะตำบลหนองเต็ง
- ๓) นายวิสุทธิ ฉะยิบแหลมดี ประธานสภาเทศบาลตำบลหนองเต็ง สมาชิกสภาเทศบาลตำบลหนองเต็ง
- ๔) นายประสพ บวรรัตนกุล นายกเทศมนตรีตำบลหนองเต็ง
- ๕) นายเยื่อ บุญโคง รองนายกเทศมนตรีตำบลหนองเต็ง
- ๖) นายชุตติเดช บวรรัตนกุล กำนันตำบลหนองเต็ง
- ๗) นายธัญญะ ดีสม
- ๘) นางสาวนวินดา ธรรมดา
- ๙) นางสาวพันธ์ทิพย์ มิถุนาวงค์
- ๑๐) นางสาวฉันทยาภรณ์ พินิจรัมย์

- ๑๑) นายอัสนี เชิดสุข
- ๑๒) นายรัชนิกร อุทิศรัมย์
- ๑๓) นายธนากร ติดใจดี
- ๑๔) นายประสพ พรหมทอง
- ๑๕) นายอาทิตย์ คุ่มสุข
- ๑๖) นายณัฐวัจน์ แก่นอินทร์
- ๑๗) นายสุขสันต์ สายศร
- ๑๘) นายธนพงษ์ คงเงิน
- ๑๙) นายสำรวม กกรรัมย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑
- ๒๐) นายสุบิน สุขจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒
- ๒๑) นายชัน งามตา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๓
- ๒๒) นายวีระชัย จิตเย็น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔
- ๒๓) นายสนอง เข้าเมือง ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕
- ๒๔) นายสงัด ปริกกระโทก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๖
- ๒๕) นางดลหทัย หวังอยู่ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๗
- ๒๖) นายเมธา แก้วยก ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๘
- ๒๗) นายวินัย สัจธรรม์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙
- ๒๘) นายสุทนต์ วงศ์งาม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐
- ๓๐) นายศักดิ์สิทธิ์ ละอองดี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๑
- ๓๑) นายธนาธร หอมนวน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๒
- ๓๒) นายเฮียะ ไชยชุม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๓
- ๓๓) นางยุเพ็ญ สอนประดิษฐ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๔
- ๓๔) นายเผด็จ เพชรพราว ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๕
- ๓๕) นายทวีศักดิ์ หาญเสมอ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๖
- ๓๖) นายสมศักดิ์ กกรรัมย์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๗
- ๓๗) นายสุข มุลมาเจริญสุข ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๘
- ๓๘) พระครูจันทธรรมโกวิท
- ๓๙) พระครูประสิทธิธรรมจารี
- ๔๐) พระครูวุฒิสารากรม
- ๔๑) พระอธิการประเสริฐ ปุญญกาโม
- ๔๒) พระอธิการศุภฤกษ์ สมนกาทโย

- ๔๓ พระมหาบุญธง กตคุโน
 ๔๔ พระสำเนียง ตนติปาโล
 ๔๕ พระอธิการลวด สุขิโต
 ๔๖ พระอธิการกง ปญญาโว
 ๔๗ พระพร้อมพงษ์ ดิขปญโญ
 ๔๘ พระสร้อย กิตตสาโร
 ๔๙ พระประวิทย์ ชุตินธโร
 ๕๐ พระสถานพร ฐานวโร

บ้านบุ ต.ปราสาท อ.บ้านด่าน จ.บุรีรัมย์

- นายศีลธรรม บำรุงแคล้น ผู้ใหญ่บ้าน
 นางสาวศศินันท์ เจียมรัมย์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
 นางสาวรัชชนีย์ พรปานศักดิ์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
 นางประเทียม บันเทิงใจ
 นางสุภาพ บำรุงแคล้น
 นางแดง เชิดรัมย์
 นายชุตีไชย์ บำรุงแคล้น
 นางเตียม คำยา
 นางเฉลิมศรี คำยา
 นางนิตยา ฉุนหอม
 นายเรือง นุแรมรัมย์
 นางสาวชาติ พรสุรัมย์
 นางกุหลาบ เชิดรัมย์
 นางบุญจันทร์ ไทยยิ่ง
 นางกระทุ่ม ไชยรัมย์
 นางสาวราญ ฤทธิแก้ว
 นางสมัย นัถีสุข
 นางสาวราญ ศรีฉายา
 นางพิมพ์ ประสุรัมย์
 นางสุพรรณ พรสุรัมย์
 นางกัลยา แก้วรัมย์

นางสำเภา	แจ้วรัมย์
นางยวน	มรสูใส
นางสำพร	วียรวงศ์
นางธิตีพัฒน์	ชนชัยกุลโสด
นางเสนาหา	พูนสวัสดิ์
นางสมพร	พรหมรัมย์
นายประทีป	ติดใจดี
นางวรรณา	เจริญรัมย์
นางลำไย	อารีลักษณ์
นางสมใจ	ทะเรือรัมย์
นางเลขา	นุพันธ์รัมย์
นางอำพร	หนองม่วง
นางพวง	เกริงรัมย์
นางสาวแจ่ม	ฤทธิรัมย์
นางสม	บำรุงแคล้น
นางพันธ์	สุตนันท์
นางศรีนวน	คะเชนรัมย์
นางปรีดา	ฉวีรัมย์
นายบุญมี	สัณญูธิ
นายวิจิต	จะริมรัมย์
นางตาล	ทิรัมย์
นางอำภัย	บำรุงแคล้น
นางลำดวล	ธิรัมย์
นางขำมา	โจอมรัมย์
นางจำปี	ร่วนศรี
นางมะลัย	คุรัมย์
นางจำเนียง	มากกว่าวงศ์
นางสมใจ	เจริญรัมย์
นางสำราญ	ตระกุลรัมย์
นางพรหม	นุชารัมย์

รายชื่อ ชุมชนบ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอห้วยราช

- ๑) นายศิริ จริตรัมย์ หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนนาแปลงใหญ่
- ๒) นางโสพิน เสริมผล
- ๓) นายเชิดชาย โสงรัมย์
- ๔) นายน้อย เจริญรัมย์
- ๕) นายสมพร จวงรัมย์
- ๖) นางประยูร หนองซุ่นสาร
- ๗) นางกนกพร เปกรัมย์
- ๘) นางชมชอบ ทะยานรัมย์
- ๙) นางประจวบ เจริญรัมย์
- ๑๐) นายทองสุข จะริรัมย์
- ๑๑) นายบุญสม แซ่รัมย์
- ๑๒) นายสมชาย การะรัมย์
- ๑๓) นายพรหมพันธ์ ทวันเวท
- ๑๔) นายวิเลิม พิประณี
- ๑๕) นางประไพ จะเรรัมย์
- ๑๖) นายเนื่อน เขยรัมย์
- ๑๗) นายชวน วิเศษ
- ๑๘) นางสาวนวลละออง เนื่อนิล
- ๑๙) นางสมชัย เจริญรัมย์
- ๒๐) นางสาววรรณิพา จริตรัมย์
- ๒๑) นางติม เจริญรัมย์
- ๒๒) นางชมชัย เจริญรัมย์
- ๒๓) นางกิน เนื่อนิล
- ๒๔) นางละออง อินทรกำแหง
- ๒๕) นางวัน รอบแคว้น
- ๒๖) นางสุดีใจ วาสีประโคน
- ๒๗) นายสมศักดิ์ ปลื้มกมล
- ๒๘) นายเจริญ เจริญรัมย์
- ๒๙) นางวิรวัน การะรัมย์
- ๓๐) นางสาวเทวี กรุ่มรัมย์

- ๓๑) นางเพียร เจริญผล
 ๓๒) นางสาวณภัทร ประดับดี
 ๓๓) นางพูน จริตรัมย์
 ๓๔) นางสมภาส แจวรัมย์
 ๓๕) นางเฉลิม จานรัมย์
 ๓๖) นางทองใบ เจียมรัมย์
 ๓๗) นางจารุวรรณ เจียมรัมย์
 ๓๘) นางณัฐชยาน์ เจียมรัมย์
 ๓๙) นางหวานใจ ช่างประดิษฐ์
 ๔๐) นางสาวณานิ จริตรัมย์
 ๔๑) นางกนกพร เปกรรัมย์
 ๔๒) นายยอม เฉลียวรัมย์
 ๔๓) พระครูปริยัติธรรมวิบูล เจ้าอาวาสวัดโคกเหล็ก
 ๔๔) นางวนิดา ระฆังทอง
 ๔๕) นางสาวศรีมาลา อุไรรัมย์
 ๔๖) นางสาวศิริพร การะรัมย์
 ๔๗) นางสาวรัชณี เก็บรัมย์
 ๔๘) นายไพโรจน์ สารรัมย์
 ๔๙) นายสุทัศน์ สารรัมย์
 ๕๐) นายตัน อะโรคา
 ๑) นางสาวมนพันธ์ ดิยั้ง
 ๒) นางสาวจิรัฐติกรณ ชีอรัมย์
 ๓) นางสาววันทิมา จำปาแดง
 ๔) นางสาวสโรชา คะเซนรัมย์
 ๕) นางสาววรรณวิสา พูลกิ่ง
 ๖) นางสาวสุภาพร พาลพล
 ๗) นางสาวกนกวรรณ ทองเชิด
 ๘) นางสาวศิริลักษณ์ หานะพันธ์
 ๙) นายเบญจรงค์ แต่มสี่
 ๑๐) นางสาวอัจฉริยาภรณ์ แสงอ่อนตา
 ๑๑) นางจำเรียง สุวรรณรัมย์

- ๑๒) นายจักรพันธ์ นิธิฐนันท์
- ๑๓) นางสาวบุณทริกา เชษรัมย์
- ๑๔) นางสาวพิลาวัลย์ ศิขินรัมย์
- ๑๕) นางสาวลภัสสรดา ขจิตโรคา
- ๑๖) นางสาวชลธิชา แฉล้มรัมย์
- ๑๗) นางสาวสุชาวดี ศรีนาเมือง
- ๑๘) นายเอกภาพ ตราศรี
- ๑๙) นางสาวจิรัฐติกรณ์ ชื้อรัมย์
- ๒๐) นางสาวชลธิชา ดุจจานุทัศน์
- ๒๑) นายนราวิชญ์ ระวันประโคน
- ๒๒) นางจำเรียง สุวรรณรัมย์
- ๒๓) นางสาวสโรชา คะเชนรัมย์
- ๒๔) นายเอกภาพ ตราศรี
- ๒๕) นายสรณ์สิริ สายบุตร
- ๒๖) นางสาวกุลญาดา รุ่งภูเปี่ยม
- ๒๗) นางสาวจุฑามาศ พิมพ์วัน
- ๒๘) นายปฏิกรณ์ จันทร์สนาม
- ๒๙) นางสาวลภัสสรดา ก้อนทอง
- ๓๐) นางสาวศิขรินทร์ บุปผาวาส
- ๓๑) นายวีรदनย์ เลิศนา
- ๓๒) นายคมชาญ ปูนกลาง
- ๓๓) นางสาวนุชดารัตน์ อาตมชาติ
- ๓๔) นางสาวกุลญาดา รุ่งภูเปี่ยม
- ๓๕) นางสาวสุดารัตน์ จิ๋น
- ๓๖) นางสาวออน อ้นขานา

บ้านตะโคก อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

- ๑) นายยอด ยวนไธสง
- ๒) นางสาวอัญชลี มนตรีนอก
- ๓) นายสุดีใจ มนตรีนอก
- ๔) นายสนั่น เลิศไธสง

- ๕) นางทองสร้อย เลิศไธสง
- ๖) นางสาวตุงหลิง เลิศไธสง
- ๗) นางสาวสีดา ลำไธสง
- ๘) นางสาวนีย์ ภูบาลชื่น
- ๙) นายวันชัย ภูบาลชื่น
- ๑๐) นายวัชรพล ภูบาลชื่น
- ๑๑) นายกนกการ ประชาติ
- ๑๒) นายอนุพงษ์ ประชาติ
- ๑๓) นางหนูกัน บุราชะกา
- ๑๔) นายหล บุราชะกา
- ๑๕) นายมังกร โปรยไธสง
- ๑๖) นายสมเกียรติ โปรยไธสง
- ๑๗) นายวิทักษ์ โปรยไธสง
- ๑๘) นายสุพรรณ บุราชะกา
- ๑๙) นายทองสุข ไวจำปา
- ๒๐) นางจันทิ ไวจำปา
- ๒๑) นางอรสา สุภะกะ
- ๒๒) นางน้อย รินไธสง
- ๒๓) นายลิบอย รินไธสง
- ๒๔) นายเชิด รินไธสง
- ๒๕) นายสมปอง รินไธสง
- ๒๖) นายสุณี แอบไธสง
- ๒๗) นางสมพาน บุญไธสง
- ๒๘) นายประยัต บุญไธสง
- ๒๙) นายชาย นามลิวัน
- ๓๐) นางสาวาล นามลิวัน
- ๓๑) นายบุญเลิศ นามลิวัน
- ๓๒) นายประเสริฐ นามลิวัน
- ๓๓) นางสาวสุภาวดี นามลิวัน
- ๓๔) นายทองแดง แสงอรุณ
- ๓๕) นางไพสาร์ แสงอรุณ

- ๓๖) นางสาวอาริษา แสงอรุณ
 ๓๗) นายบัวลา ปานไธสง
 ๓๘) นายณัฐพล เดียสือเฉย
 ๓๙) นางสาวกัญญา ปานไธสง
 ๔๐) นายกาย วงศ์ทอง
 ๔๑) นางสาว วงศ์ทอง
 ๔๒) นางพนิดา โชติยา
 ๔๓) นายยอดชาย วงศ์ทอง
 ๔๔) นายณัฐพงษ์ โชติยา
 ๔๕) นางสาวจันทรี หล้าสวาย
 ๔๖) นางเงา ชุนไธสง
 ๔๗) นางประกายแก้ว ม่วงศิลา
 ๔๘) นายชู ม่วงศิลา
 ๔๙) นายภูชิต ม่วงศิลา
 ๕๐) นายผล พงไธสง
 นางสาวปณิดา พงไธสง
 นางประเสริฐ พงไธสง
 นางเพ็ง ลำไธสง
 นายสมพร ลำไธสง
 นายวิทยา ลำไธสง
 นางสาวิตรี ลำไธสง
 นางรุ่งทิวา ภูมิประเสริฐ
 นายดำเนิน ภูมิประเสริฐ
 นางสาวยุพดี ม่วงเจริญ
 นางทอง สุภะกะ
 นางสุกัญญา จันทร์นอก
 นายวิชัย จันทร์นอก

บ้านสนวนนอก ตำบลสนวน อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

- ๑) นายบุญทิพย์ กระรัมย์ ประธานกรรมการหมู่บ้าน
- ๒) นายไพฑูรย์ แก้วพรม รองประธานกรรมการหมู่บ้าน

- ๓) นางสาวสุทธา โกติรัมย์ กรรมการและเลขานุการ (กม.)
- ๔) นายบุญทัศน์ กะรัมย์ กรรมการหมู่บ้าน
- ๕) นายสรเทพ ขจีฟ้า กรรมการหมู่บ้าน
- ๖) นายสมพาน กองรัมย์ กรรมการหมู่บ้าน
- ๗) นางปราณี ขจีฟ้า กรรมการหมู่บ้าน
- ๘) นางกุลกนก เพชรเลิศ กรรมการหมู่บ้าน/ประธาน อสม.บ้านสนวนนอก
- ๙) คุณสำเร็จ โกติรัมย์ กรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่มทอผ้า
- ๑๐) นางณัฐกานต์ เพชรเลิศ กรรมการหมู่บ้าน
- ๑๑) นายสมศักดิ์ สุทธิ กรรมการหมู่บ้าน
- ๑๒) นายคอน กาละรัมย์ กรรมการหมู่บ้าน
- ๑๓) นายมาก ขจีฟ้า กรรมการหมู่บ้าน
- ๑๔) นายสุรียา เกศีสั่งข์ กรรมการหมู่บ้าน
- ๑๕) นายสมนึก สุภาภาติ กรรมการหมู่บ้าน
- ๑๖) นางณอม กองรัมย์
- ๑๗) นางพงศ์ศรี แก้วพรม
- ๑๘) นางเจียมจิตต์ การรัมย์
- ๑๙) นางเกสรฯ ขะจีฟ้า
- ๒๐) นางพุ่ม กิรัมย์
- ๒๑) นางสาวนิภาวรรณ ทศนะ
- ๒๒) นายประถม โกติรัมย์ การปลูกพืชแบบผสมผสาน
- ๒๓) นางอุไรวรรณ ไชยสุวรรณ
- ๒๔) นายประดิษฐ์ สุทธิ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
- ๒๕) นายชนะพล ขจีฟ้า อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
- ๒๖) นายธนศิลป์ กุ่มรัมย์ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
- ๒๗) นางพงศ์ศรี แก้วพรม ประธานอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลสนวน
- ๒๘) นางมลทา โกติรัมย์ อสม.
- ๒๙) นางสาวสุทธา โกติรัมย์ อสม.
- ๓๐) นางทิรานันท์ เกศีสั่งข์ อสม.
- ๓๑) นางสาวสมพาน ดองรัมย์ อสม.
- ๓๒) นางยุพิน สุทธิ อสม.
- ๓๓) นางวิไล กิรัมย์ อสม.

๓๔) นางวรรณุช นาคินชาติ อสม.

๓๕) นางสนอง เพชรเลิศ อสม.

๓๖) นางจันทรา ผลาหาญ

๓๗) นางสุภา โกติรัมย์

๓๘) นายทนุสิน กุมรัมย์

๓๙) นางทองม้วย เพชรเลิศ

๔๐) นางสมพร สุทธิ

๔๑) นางบุญเทียน โกติรัมย์

๔๒) นางทองมื่น เกรัมย์

๔๓) นางเสงี่ยม วงศ์สุวรรณ

๔๔) นางมณี กะรัมย์

๔๕) นางสมหวัง เทียมผล

๔๖) นางลำพอง กิชะรัมย์

๔๗) นางประมุน โกติรัมย์

๔๘) นางอุไร โกติรัมย์

๔๙) นางยุนา หงส์ภักดี

๕๐) นางสาววรรณ อูสารรัมย์

นางณัชชา กุมรัมย์

นางลำตวน รอบแคว้น

นางปนัดดา กะรัมย์

นางภารดี โกติรัมย์

นางพัฒนา กุมรัมย์

นางสมพงษ์ ยศเครือ

นางมณีรัตน์ ประจันมวล

นางละอองดาว ชุมพลชัย

บ้านนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์

๑) นางจันทิมา เนียนไธสง

๒) นางเพ็ญศรี ด่านไธสง

๓) นางทรายทอง พรรณจำรูญ

๔) นางหทัยา เปลียนไธสง

- ๕) นางน้อย ดำดี
- ๖) นายไพรัตน์ แท้มพรมรินทร์
- ๗) นางลักขณา อิ่มสมบูรณ์
- ๘) นางลำไย บุญพันธ์
- ๙) นางสุดสาคร ใยดี
- ๑๐) นายณัฐพล ญวนแม
- ๑๑) นายทรงชัย วงศ์วิลาส
- ๑๒) นายรอด เหมะไธสง
- ๑๓) นางสาวละอองดาว เนียงไธสง
- ๑๔) นายจินดาวัฒน์ ตุ่มไธสง
- ๑๕) นางอุมาพร เปรมไธสง
- ๑๖) นางทัศนาก จอมไธสง
- ๑๗) นางเดือนฉาย รินไธสง
- ๑๘) นางบุญล้อม โนนไธสง
- ๑๙) นางคำมวล เสนาสุธรรม
- ๒๐) นางแสงจันทร์ โนคไธสง
- ๒๑) นางปราณี ภิญโญภาพ
- ๒๒) นางหนูพันธ์ ภายไธสง
- ๒๓) นางบุญเสียง อิ่มสมบูรณ์
- ๒๔) นายพงศธร โพธิ์แสงดา
- ๒๕) นายปาราชัน เปลียนไธสง
- ๒๖) นายประยัต หัตถกรรม
- ๒๗) นางละไมล์ รุจีพันธ์
- ๒๘) นางหนูเพียร อิ่มสมบูรณ์
- ๒๙) นางบัวเรียน แก่นไธสง
- ๓๐) นางบุญฤง นกไธสง
- ๓๑) นายชาย ตอบไธสง
- ๓๒) นางเวียน เนียงไธสง
- ๓๓) นางสมร เชื้อจำ
- ๓๔) นางพิกุล เบอร์ไธสง
- ๓๕) นางชนิกา รินไธสง

- ๓๖) นางไฟสี หนึ่งไธสง
- ๓๗) นางทอง แปลงไธสง
- ๓๘) นางสุพัตร จักขุทิพย์
- ๓๙) นางหนูพิน เปลี่ยนไธสง
- ๔๐) นางทองอิน แหลมไธสง
- ๔๑) นางมะลิ แลไธสง
- ๔๒) นางภูริดา เสริญไธสง
- ๔๓) นางสุชาดา จอมไธสง
- ๔๔) นางปราณี สวาสนอก
- ๔๕) นางลัดดา ชำนิกล้า
- ๔๖) นางชวนชื่น เมืองมัจฉา
- ๔๗) นางไพลิน เกษศรี
- ๔๘) นางสมถวิล รินไธสง
- ๔๙) นางฉวีวงศ์ นอกไธสง
- ๕๐) นางพวงประภา ประกอบกิจ
- ๕๑) นางสาวกัต แสนคำศรี
- ๕๒) นางวิพัฒน์ แลไธสง
- ๕๓) นางวาสนา ย่องมณี
- ๕๔) นายศิริศักดิ์ อดไธสง
- ๕๕) นายฉัตรชัย ลิไธสง
- ๕๖) นางดอกไม้ โพธิ์ชำ
- ๕๗) นางสมหวัง ด่านไธสง
- ๕๘) นางรวงทอง ปัดไธสง
- ๕๙) นางดวงจันทร์ รินไธสง
- ๖๐) นางบุญหลาย โพธิ์ศรี
- ๖๑) นางจันทอม เปลี่ยนไธสง
- ๖๒) นางอ่อนจันทร์ เปรมไธสง
- ๖๓) นางบัวไข ลิไธสง
- ๖๔) นางอนุลม โชตินอก
- ๖๕) นายสังวาล นิตไธสง
- ๖๖) นางพรมศรี วงศ์วิลาส

- ๖๗) นางวิไลพร เปรมไธสง
- ๖๘) นางสมบัติ เลไธสง
- ๖๙) นางพรณี เมืองแสน
- ๗๐) นางลำไพร ป่าจันทร์
- ๗๑) นางทองมี ศรีถาวร
- ๗๒) นายประทวน ศรีภา

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก
สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์เรื่องการเสริมสร้างทุนชุมชนผ่านศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
กรณีศึกษาศิลปะลาวเวียงในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้โดยแบ่งการ
สัมภาษณ์ออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน

ตอนที่ ๓ การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนต้นแบบ ๙ ดี

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ ๓ การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนต้นแบบ ๙ ดี

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

๑.๑ ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี
 บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... ซอย.....
 ถนน.....ตำบล.....
 อำเภอ..... จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์

โทร. E-mail

๑.๒ ระดับการศึกษาสูงสุด.....
 ๑.๓ สถานที่ทำงานปัจจุบัน

๑.๔ ตำแหน่งปัจจุบัน.....
 ๑.๕ ระยะเวลาของการดำรงตำแหน่ง.....
 จำนวน..... ปี สมัยสถานที่ให้สัมภาษณ์

 ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่เดือน.....พ.ศ.
 เริ่มเวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์
 (.....)
 ลงชื่อ.....ผู้ให้สัมภาษณ์
 (.....)
/...../.....

ตอนที่ ๒ ประวัติความเป็นมาของชุมชนต้นแบบ ๙ ดี

ชุมชน ๙ ดี ท่านคิดว่ามีผลดีอย่างไรในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนตัวเอง

.....

.....

.....

.....

๒.๒ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดีของชุมชน ท่านคิดว่า มีกระบวนการและวิธีการสร้างอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ การพัฒนาอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๓.๑ รูปแบบการพัฒนาอัตลักษณ์ ๙ ดี ท่านคิดว่า ท่านคิดว่าชุมชนมีรูปแบบในการพัฒนาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ท่านคิดว่าการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นต้นแบบชุมชน ๙ ดี มีกระทบกับชุมชนในด้านในบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

แบบตอบรับการตีพิมพ์

ที่ อว.๘๐๓๘.๑/๐๖๒

วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี

แบบตอบรับการตีพิมพ์บทความ

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

กองบรรณาธิการวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ได้พิจารณาบทความ

เรื่อง การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์
The identity Creation ๙ D to create social values in Buriram Province
ผู้เขียน พระสุวิจักขณ์ โชติวโร,ดร., พระชัชชนันท์ สุรบุญ,ดร. และ อิศรพงษ์ ไกรสินธุ์
อนุมัติลงพิมพ์ วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี
กำหนดเผยแพร่ ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๖)

และได้ส่งบทความของท่านให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจคุณภาพแล้ว ปรากฏว่าบทความของท่านมีคุณภาพในระดับ "ดี" และมีประโยชน์ในเชิงวิชาการ
จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต,รศ.ดร.)

บรรณาธิการวารสาร มจร อุบลปริทรรศน์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

กองบรรณาธิการ วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์ (TCI) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี
โทร.๐๘๑-๗๙๐๘๖๔ ผู้ประสานงาน ๐๘๐-๗๒๔๗๖๕๘
E-mail. mcubon๙๙.journal@gmail.com, เว็บไซต์ www.ubon.mcu.ac.th

ภาคผนวก ค
กิจกรรมการลงพื้นที่

ภาพประกอบการลงพื้นที่สัมภาษณ์

ภาพประกอบ การประชุมกลุ่มย่อย

ภาพประกอบการลงพื้นที่สัมภาษณ์

ภาพประกอบการลงพื้นที่สัมภาษณ์

ภาคผนวก ง

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์:

- ☒ ด้านวิชาการ
- ☐ ด้านเศรษฐกิจ/พาณิชย์/อุตสาหกรรม
- ☒ ด้านสังคม/ชุมชน
- ☐ ด้านนโยบาย

หน่วยงานร่วมดำเนินการและการบริหารจัดการ:

ประเภท	ชื่อหน่วยงาน	โทรศัพท์	หนังสือยินยอม	จัดการ
	ชุมชนบ้านยางลาว บ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัด บุรีรัมย์	๐๘๙ ๘๔๖๖๘๖๗	✓	
	ชุมชนบ้านตลาดโพธิ์	๐๘๖ ๒๕๒ ๒๙๖๒	✓	
	ชุมชนบ้านโคกเหล็ก	๐๘๒ ๘๗๖๗๙๓๙	✓	
	ชุมชนบ้านสนวนนอก	๐๘๑ ๗๖๐ ๒๕๔๒	✓	
	ชุมชนบ้านตะเคิง	๐๘๙ ๙๔๕ ๙๕๙๐	✓	
	ชุมชนบ้านบุ	๐๖๓๑๗๔๕๔๘๗	✓	
	ชุมชนบ้านหนองเต็ง	๐๘๖๙๘๒๑๘๒๗	✓	
	ชุมชนบ้านนาโพธิ์	๐๖๕๔๑๗๘๙๕๔	✓	

ประโยชน์ที่ได้จากการร่วมมือกับภาคเอกชน:

- ☐ พัฒนาบุคลากร
- ☒ ถ่ายทอดองค์ความรู้
- ☐ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และถ่ายทอดเทคโนโลยี
- ☐ อื่น ๆ (กรุณาอธิบาย)

.....

.....

รายละเอียดการใช้ประโยชน์:

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ทั้งเก้าชุมชนพบว่า ลักษณะ ต้องเกิดจากภายในชุมชน รวมทั้งหน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดรับฟังความคิดเห็น เป็นที่ปรึกษา่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา กับชุมชน ถือได้ว่าเป็นการนำการตัดสินใจทางเลือกนโยบายไปปฏิบัติจริงซึ่งทางชุมชนเองก็ได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในกระบวนการแก้ปัญหาของชุมชนเอง ดังนั้น กระบวนการทุกขั้นตอนที่ คือการแปลงนโยบายที่เป็นนามธรรมให้เป็นแผนงานที่เป็นรูปธรรมจึงสามารถนำไปปฏิบัติและตรวจสอบ สามารถวัดถึงความสำเร็จและวัตถุประสงค์ได้

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย / งานสร้างสรรค์

เรียน ผอ.สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระศรีปริยัติธาดา ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ชื่อหน่วยงาน / องค์กร / ชุมชน วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่อยู่ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐.....

โทรศัพท์ ๐๘๙-๘๔๖๖๘๖๗.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำเสนอผลงานวิจัย / งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

The identity Creation 9 D to create social values in Buriram Province

ซึ่งผลงานวิจัย / งานสร้างสรรค์ ของ พระสุวิจักขณ์ โชติวิโร, กุลยศยังกูร ดร. และคณะ

ได้นำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ในด้านความรู้ทางพระพุทธศาสนา
- ☒ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัย/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ / เป้าหมายของงานวิจัย /งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ จนถึง ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ซึ่งการนำผลงานวิจัย
/ งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์ ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

นำผลการวิจัยมาประกอบการศึกษาในหลักสูตรและรายวิชา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วัฒนธรรมไทย
ของนิสิตวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นำผลการวิจัยในการเผยแพร่ความรู้ลักษณะชุมชน ๙ ดีในจังหวัดบุรีรัมย์

ขอรับรองว่าเป็นความจริงทุกประการ

พระศรีปริยัติธาดา, ผศ.

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์

ภาคผนวก จ
แบบรายงานผลสัมฤทธิ์

แบบรายงานผลสัมฤทธิ์โครงการวิจัยประจำปี ๒๕๖๓
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑.ชื่อโครงการ/แผนงานวิจัย.....การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์”

๒. ชื่อหัวหน้า...พระสุวิจักขณ์ โชติวโร,ดร.สังกัต.....วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์.....

โทรศัพท์..... ๐๘๖๔๓๓๓๓๙๑ [...อีเมล...konun๒๕๒๕@gmail.com](mailto:konun๒๕๒๕@gmail.com).....งบประมาณ ๒๒๐,๐๐๐...บาท
 ระยะเวลาดำเนินการ ..๑ ปี

๓.แพลตฟอร์มตามยุทธศาสตร์ อววน.. Platform๒. การวิจัยและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบโจทย์ท้าทายของสังคมโปรแกรมตามยุทธศาสตร์ อววน..P๙ สังคมคุณภาพและความมั่นคง

๔. พื้นที่ทำวิจัย (ระบุ ตำบล อำเภอ จังหวัด)..

- ๔.๑ ชุมชนนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๒ ชุมชนบ้านหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๓ ชุมชนบ้านยางลาว ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๔ ชุมชนบ้านตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๕ ชุมชนบ้านบุ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๖ ชุมชนบ้านตะโคก อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๗ ชุมชนบ้านโคกเหล็ก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
- ๔.๘ ชุมชนบ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

๕. พื้นที่ใช้ประโยชน์.....

- ๕.๑ ชุมชนนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๒ ชุมชนบ้านหนองเต็ง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๓ ชุมชนบ้านยางลาว ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๔ ชุมชนบ้านตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๕ ชุมชนบ้านบุ อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๖ ชุมชนบ้านตะโคก อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๗ ชุมชนบ้านโคกเหล็ก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
- ๕.๘ ชุมชนบ้านสนวนนอก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

๖. ที่มาและความสำคัญ/หลักการและเหตุผล (จำนวนไม่เกิน ๑ หน้า)

พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์มีความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์ คุณลักษณะทั่วไปส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การทำนา ทำไร่ ทอผ้า เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า พยายามเรียนรู้บริบทรอบตัว เช่น ความสัมพันธ์กับระบบนิเวศและกลุ่มชาติพันธุ์ข้างเคียง อัตลักษณ์เด่นคือพอใจกับการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

ระหว่างระบบนิเวศกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ถือเป็นหนึ่งประเทศไทยที่ได้มีการทดลองจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านหรือธรรมนูญพลเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นกลไกการพัฒนาในระดับฐานรากจนถึงระดับจังหวัด โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดของการจัดทำธรรมนูญหมู่บ้านหรือธรรมนูญพลเมือง คือ “บุรีรัมย์สันติสุข บนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน” โดยอาศัยอำนาจตามความใน มาตรา ๒๘ ตี๋ แห่ง พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ.๒๕๒๒ และระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สรุปผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

การแก้ไขปัญหาที่ตรงกับบริบทของแต่ละสังคมต้องมุ่ง “สร้างความเข้มแข็งให้กรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมือง” และเป็นที่มาของ “ตี๋ที่ ๙ สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองจากการระดมความคิดของประชาชน ได้กำหนดคุณสมบัติสำคัญของกรรมการหมู่บ้าน ๒ ประการ คือ เสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และไม่มีความมุ่งหวังที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองเมื่อได้กรรมการหมู่บ้านที่ดีแล้ว อาจไม่มีความรู้ในการวางแผนจึงต้องใช้ BCM Model เป็นคู่มือในการวางแผน โดยผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ผู้บริหารท้องถิ่น และนักวิชาการในจังหวัด เป็นผู้สอนวิธีการวางแผนทำกิจกรรมให้กับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อไปชี้แนะให้กับกรรมการหมู่บ้าน แม้ในหลายช่วงปีที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรต่างๆ ได้พยายามดำเนินนโยบาย แผนงาน หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาจังหวัดตามยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และช่วยแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ เปลี่ยนนโยบาย หรือไม่มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหาสิ่งต่างๆ เหล่านี้ ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้เท่าที่ควร และไม่มีความยั่งยืน หากมองจุดแข็งหรือโอกาสที่ชุมชนมีอยู่ จะพบว่าสิ่งต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวข้องกับชุมชนและหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นรากฐานความเป็นอยู่ที่สำคัญ ซึ่งจำเป็นต้องให้ประชาชนในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบดำเนินการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของตนเอง

๗. วัตถุประสงค์

- ๗.๑ เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ตี๋ ในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๗.๒ เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ตี๋ ในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๗.๓ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ ตี๋ เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๘. ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาเรื่องนี้จะศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ด้วยหลักการ ๙ ตี๋ เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาสภาพบริบททางสังคมท่ามกลางการแวดล้อมด้วยพหุวัฒนธรรมของชุมชนในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยศึกษาปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างครอบครัวอบอุ่น ประกอบด้วย

- ๑) ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความหลากหลายตามหลักสิทธิมนุษยชน หลักประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นต้น
- ๒) ปัจจัยภายในชุมชน เช่น กิจกรรม ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น
- ๓) ปัจจัยภายนอกชุมชน เช่น การดำเนินชีวิต ความยั่งยืนทางสังคม

ขอบเขตด้านพื้นที่

สำหรับการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พื้นที่ศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ชุมชนต้นแบบคุณธรรมหมู่บ้านสันติสุข ๙ ตี คือ

- ๑) บ้านตะโคง หมู่ ๑ ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
- ๒) บ้านบุ หมู่ ๑๒ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์
- ๓) บ้านหนองเต็ง หมู่ ๑๗ ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จ.บุรีรัมย์
- ๔) บ้านยาง หมู่ ๑ ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
- ๕) บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์
- ๖) บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์
- ๗) บ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอห้วยราช จ.บุรีรัมย์
- ๘) บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มพระภิกษุสงฆ์หรือผู้นำศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น และตัวแทนชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อีสานใต้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑) พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนาชุมชนละ	จำนวน ๑๐ รูป
๒) กลุ่มผู้นำชุมชนชุมชนละ	จำนวน ๕ คน
๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการชุมชนละ	จำนวน ๕ คน
๔) กลุ่มนิสิตนักศึกษาและกลุ่มคนที่ร่วมกิจกรรม ชุมชนละ	จำนวน ๓๐ คน
รวม ๕๐ รูป/คน ทั้งแปดชุมชน ๔๐๐ รูป / คน	

นิยามศัพท์

การสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง กระบวนการที่มีการส่งเสริม ในรูปแบบต่างๆที่มีตัวบ่งชี้เป็นรูปธรรม โดยชัดเจน ซึ่งมีคุณลักษณะที่ทั่วไปที่ไม่เหมือนที่อื่นๆ เช่น ประเพณี วัฒนธรรม การแต่งการ ซึ่งจะเป็นไปในรูปแบบที่ถูกสร้างออกมาในระบบต่างๆ

๙ ตี หมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนซึ่งประกอบด้วย เป็นคนดี มีปัญญาดี รายได้ดีสมดุส สุขภาพร่างกายแข็งแรงดี สิ่งแวดล้อมดี สังคมอบอุ่นดี หลุดพ้นอาชญากรรม กองทุนพึ่งพาตนเอง และ สร้างความเข้มแข็งกรรมการหมู่บ้าน

คุณค่าทางสังคม หมายถึง สิ่งที่มีค่ามากกว่าสิ่งของซึ่งนำเอาเป็นแบบอย่างในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีๆตามมาทีหลัง รวมถึงประเพณี สังคม วัฒนธรรม บุคคล

๙. วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัย ๓ ประเภท คือ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

๑. การวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ อรรถ ถา นังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ การสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑.๑) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับการสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๒ การศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๓ ศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัด เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๑.๔ สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา องค์ประกอบของการสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาในชุมชน

๒ การวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

การลงพื้นที่ ๘ แห่ง ๕ อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่ ๑) ๑) บ้านตะเคิง หมู่ ๑ ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

๑) บ้านตะเคิง หมู่ ๑ ตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์

๒) บ้านบุ หมู่ ๑๒ ตำบลปราสาท อำเภอบ้านด่าน จ.บุรีรัมย์

๓) บ้านหนองเต็ง หมู่ ๑๗ตำบลหนองเต็ง อำเภอกระสัง จ.บุรีรัมย์

๔) บ้านยาง หมู่ ๑ ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

๕) บ้านตลาดโพธิ์ ตำบลตลาดโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จ.บุรีรัมย์

๖) บ้านสนวนนอก ต.สนวน อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์

๗) บ้านโคกเหล็ก ตำบลโคกเหล็ก อำเภอยางชุมน้อย จ.บุรีรัมย์

๘) บ้านนาโพธิ์ ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์ จ.บุรีรัมย์ เพื่อสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และ

รวบรวมข้อมูลจากพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ท้องถิ่น และตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนสันติสุข เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลการสร้างชุมชนสันติสุขในอีสานใต้ท่ามกลางพหุวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม

๒.๑ การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มกับตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อทราบถึงอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๒.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักปราชญ์ท้องถิ่น และกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

๒.๓ การพูดคุยกับกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ชุมชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างกระบวนการและรูปแบบอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

๓. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่สำรวจชุมชน ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ จากอดีตจนถึงปัจจุบันในพื้นที่ ๘ แห่ง ๕ อำเภอ ในจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้การสร้างครอบครัวอบอุ่นที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสร้างเป็นอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ โดยเน้นการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑๑ การร่วมศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านเกี่ยวกับการศึกษาข้อมูลชุมชนในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การจัดลำดับความสำคัญและความต้องการในการสร้างครอบครัวอบอุ่น

ขั้นตอนที่ ๒ การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลมาวิเคราะห์พื้นที่ในชุมชนโดยการนำมอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการกำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๓ การร่วมดำเนินการเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาหรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างพื้นที่ครอบครัวอบอุ่นในชุมชนให้กับชุมชนโดยการสนับสนุนด้านเงินทุนวัสดุอุปกรณ์และแรงงานรวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงานการประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ ๔ ก้าวพัฒนาและจัดอบรม ด้วยหลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้มีค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิและชุมชนในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัยและผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นได้ทันทีและนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในชุมชนทั้งในด้านการสร้างสรรค์และร่วมกันอนุรักษ์ เกิดรากฐานแห่งความยั่งยืนของการพัฒนา

๓. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มพระภิกษุสงฆ์หรือผู้นำศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น และ ตัวแทนชุมชน ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่อีสานใต้ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

๑) กลุ่มพระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ชุมชนละ	๑๐ รูป
๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ชุมชนละ	๕ คน
๓) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการ ชุมชนละ	๕ คน

๔) กลุ่มนิสิตนักศึกษาและกลุ่มคนที่ร่วมกิจกรรม ชุมชนละ
รวมชุมชนละ ๕๐ รูป/คน

๓๐ คน

๔. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ มีการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม(Focus Group) เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์มีความกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้

๑. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่างๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในสนามและดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้ จะทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้น โดยผู้วิจัยจะเตรียมแนวคำถามอย่างกว้าง ๆ มาล่วงหน้าโดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- ๑) อธิบายความหมายในมุมมองของท่านควรเป็นอย่างไร
- ๒) องค์ประกอบของอัตลักษณ์มีกี่ประเภท มีองค์ประกอบอะไรบ้าง
- ๓) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๙ ดี มีวิธีการอย่างไร
- ๔) ปัญหาและอุปสรรคการสร้างอัตลักษณ์นำชุมชนให้มีคุณค่าทางสังคม ท่านคิดว่ามีอะไรบ้าง
- ๕) อื่นๆ(ถ้ามี).....

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group)กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ในพื้นที่ชุมชน ๓ จังหวัด ๔ แห่ง ได้แก่ พระสงฆ์หรือผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารภาครัฐ/ผู้นำท้องถิ่นตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการและกลุ่มเยาวชนและกลุ่มจิตอาสาที่ทำงานในพื้นที่ชุมชนสันติสุข ในการอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นการสนทนาที่เกิดขึ้นได้โดยทั่วไป โดยไม่เจาะจงเรื่องสถานที่ เช่น การอภิปรายกับกลุ่มชาวบ้านในศูนย์การเรียนรู้หรือในวัด การอภิปรายกับกลุ่มผู้นำด้านการปกครอง โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- ๑) นิยามและความหมายของคำว่าอัตลักษณ์ของ ๙ ดี
- ๒) ชนชน ๙ ดี ควรเป็นชุมชนอย่างไร
- ๓) หลักธรรมบุญ ๙ ดี มีอะไรบ้าง และมีประโยชน์อย่างไร
- ๔) กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์
- ๕) อื่นๆ(ถ้ามี).....

๓. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กิจกรรมตามเทศกาลต่างๆ เช่นประเพณีวันสงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นทั้งมีการนัดหมายล่วงหน้าและไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า

๔. การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่ายเป็นภาพนิ่งเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา

๕. เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้ครบถ้วน

๖. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเชิญผู้นำทั้ง ๘ แห่ง ในกลุ่มเป้าหมาย เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะแก่ผู้นำชุมชนในการสร้างครอบครัวอบอุ่น ด้วย

หลักการ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

๑. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์
๒. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน
๓. นำเครื่องมือมาตรวจสอบ
๔. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
๕. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์
๖. นำเครื่องมือไปใช้ โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑๐. ผลการศึกษา (ตาม วัตถุประสงค์ และ Key Results (KRs) ของแต่ละแผนงาน)

นักวิจัยให้สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์จากบทคัดย่อหรือบทที่ ๕ และว่าได้ผลอย่างไรในช่อง KRs ที่เคยระบุตอนขอทุนวิจัย

โปรแกรม ววน.		แผนงาน		ผลงานที่เกิดขึ้นจริง
วัตถุประสงค์	KRs (ได้อะไร)	Obj.	KRs	
ข้อ ๑ เพื่อศึกษา รูปแบบการ สร้างอัตลักษณ์ ของชุมชน	ได้ข้อมูลที่เป็น ข้อเท็จจริงสภาพบริบท ทางสังคมของชุมชน กลุ่มเป้าหมายทั้ง ๔ แห่ง	สร้างสังคมที่มี การอยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ มีความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม และมี การเสริมพลัง เพื่อสร้างความ มั่นคงทางสังคม	นโยบายหรือ มาตรการ เพื่อรองรับ การ เปลี่ยนแปลง ของ สังคมไทย และสังคม โลก ที่ได้ จากองค์ ความรู้ที่ สร้างขึ้น	รูปแบบที่เป็นอัต ลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์
ข้อ ๒ พัฒนา กระบวนการ สร้างความ สัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัด บุรีรัมย์	๑. หน่วยงานภาครัฐมี บทบาทในการสร้าง ความสัมพันธ์ โดยใช้ หลักเครือข่าย กิจกรรมและพลังบรร	สร้าง ความสัมพันธ์ใน ใช้หลักในสังคม โดยยึดหลักสันติ วิธีธรรมในการ บริหาร	สร้างสังคมที่ มีการอยู่ ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ มีความ มั่นคงทาง	เกิดกิจกรรมร่วมกันใน ชุมชนโดยผ่าน กระบวนการต่างๆที่ สร้างขึ้นมาให้เข้าไป ในระบบการปฏิบัติ เดียวกัน

			เศรษฐกิจ สังคม และมี การเสริม พลังเพื่อ สร้างความ มั่นคงทาง สังคม	
สร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์ คุณค่าทางสังคม ในจังหวัดบุรีรัมย์	อัตลักษณ์ที่เด่นใช้ ในการประชาสัมพันธ์เพื่อ เศรษฐกิจชุมชน	ใช้หลักธรรม ทาง พระพุทธศาสนา ร่วมกับหลัก ปรัชญา เศรษฐกิจ พอเพียง		เกิดศูนย์การเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นในชุมชน

๑๑.ผลที่เกิดขึ้นจริง (Output)

ให้ระบุผลงานที่เกิดขึ้น เช่น การพิมพ์ในวารสาร การประชุม หรือผลิตภัณฑ์

ผลที่เกิดขึ้นจริง	หน่วยนับ	รายละเอียด/หลักฐาน
๑.บทความวิชาการ - ระดับชาติ - นานาชาติ	๑ เรื่อง	ข้อบทความในการประชุม หรือหนังสือการรับรองตีพิมพ์ การสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อ สร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมใน จังหวัดบุรีรัมย์ได้รับการ ตีพิมพ์จากวารสาร มจร อุบล ปริทรรศน์ (TCI) กำหนด เผยแพร่ ปีที่๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๕)
๒.ผลิตภัณฑ์ - ระดับภาคสนาม - ระดับห้องปฏิบัติการ	๑ ต้นแบบ	ห้องปฏิบัติการศูนย์เรียนรู้และ การวิจัยพหุวัฒนธรรม
๓. วิดีทัศน์ผลงาน	๑ เรื่อง	ผลการวิจัยเรื่อง การสร้างอัต ลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์ คุณค่าทางสังคมในจังหวัด บุรีรัมย์
Outcome เช่น การมีชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม/		ชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมการเปิด ศูนย์เรียนรู้และการวิจัยพหุ

		วัฒนธรรม วิทยาลัยสงฆ์ บุรีรัมย์ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๖๔
Impact ผลงานวิจัยส่งผลให้มีการขยายผลในระดับ ท้องถิ่น/ระดับชาติ/นานาชาติ		มีศูนย์เรียนรู้และการวิจัยพหุ วัฒนธรรม ตั้งอยู่ที่วิทยาลัย สงฆ์บุรีรัมย์

๑๒. การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

ให้อธิบายว่าเอาไปใช้ประโยชน์อย่างไร กับใคร/องค์กรไหน

ด้าน	โดยองค์กร.....	ใช้อย่างไร.....
นโยบาย		
สังคม	ศูนย์อบรมประชาชนประจำ ตำบลเทนมีย์	อบรมกิจกรรมการอยู่ร่วมกัน ในชุมชน ผ่านกิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ เป็นความเชื่อของชุมชน นำไปสู่ความสันติสุข
เศรษฐกิจ	องค์การบริหารส่วนตำบล ปราสาทพะนง	สินค้าโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการใช้ในชีวิตประจำวัน
วิชาการ	องค์การบริหารส่วนตำบล	เป็นจุดสวนรวมการเรียนรู้โดย ใช้ทักษะพัฒนาชีวิตของชุมชน แต่ละชุมชนในการสร้างอัต ลักษณ์ของชุมชน

๑๓. สรุป (นำมาจากบทที่ ๕ ได้ ไม่เกิน ๑ หน้า)

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ ครั้งนี้ มี
วัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๒) เพื่อพัฒนา
กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ ๓) เพื่อสร้างอัตลักษณ์ ๙ ดี เพื่อสร้างสรรค์
คุณค่าทางสังคมในจังหวัดบุรีรัมย์ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน ๙ ดี ในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชน
ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมบ่งบอกถึงอัต
ลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนนี้คือ การยึดถือศิลปประเพณีร่วมสมัยกับการผสมวัฒนธรรมด้านศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมใน
การดำเนินชีวิต คือ อาศัยพลัง บวร. ในการทำงานและอาศัยร่วมกัน โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางทางจิตใจ ซึ่งในแต่ละ
ปีกิจกรรมที่ทางวัดได้จัดให้ชุมชนและสร้างอัตลักษณ์ชุมชนออกเป็น ๓ คือ การนำเอาวัฒนธรรมดั้งเดิมใน
ด้านรูปแบบและเนื้อหามาใช้ในงานพัฒนาโดยมีเป้าหมายหลักอยู่ที่ผลสำเร็จของงานพัฒนา การถือเอา
วัฒนธรรมเป็นเป้าหมายในตัวเองเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่มีมิติของวัฒนธรรม

สอดคล้องในเนื้อหาทุกอย่างโดยเฉพาะส่วนคุณค่าในวัฒนธรรมโดยทั้งนี้การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน ยังมีหลักการที่ควรพิจารณาในด้านเนื้อหาและรูปแบบอีก ๒ ประเภท คือ

๑ ทักษะแบบการนำเอาวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือ โดยมองว่าการพัฒนาจะสามารถนำวัฒนธรรมมาใช้ในลักษณะโครงการพัฒนา โดยเป็นเครื่องมือหรือวิธีการทำงานที่ตอบสนองกับผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน และการทำงานพัฒนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตระบบคิด โลกทัศน์ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมของประชาชน

๒ ทักษะแบบโครงสร้าง มีความผูกพันอยู่กับโครงสร้างของสังคม วัฒนธรรมการผลิต กระบวนการผลิตและผลผลิต โดยการผลิตวัฒนธรรมนั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไข และบริบทต่าง ๆ ของสังคม สำหรับกระบวนการพัฒนาแนววัฒนธรรมนั้น โดยการอนุรักษ์ คือการดำรงรักษาศิลปวัตถุของประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยคำนึงถึงคุณค่าแก่ชีวิตโดยรวมของชุมชนหมู่บ้าน รวมถึงการค้นหา รักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาพื้นบ้านอื่น ๆ ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยชุมชน

๑๕. การเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์

(ระบุช่องทางการเผยแพร่การประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต และหนังสือคู่มือเทคนิคการบริหารงานชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ

๑๖.เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๔. “การเสริมสร้างความเข้มแข็ง”, ในเอกสารประกอบการประชุม เชิงปฏิบัติการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาศักยภาพชุมชน.

เกรียงไกร เจริญผล. การบริหารจัดการอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยเอกชนไทย กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ ดุษฎีนิพนธ์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

เกษียร เตชะพีระ, ๒๕๖๐, “อ่าน ขาวนาการเมือง”, วารสารฟ้าเดียวกัน, ปีที่ ๑๕ (ฉบับที่ ๑), มกราคม – มิถุนายน

กาญจนา แก้วเทพ.๒๕๓๘. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทางวิชาการของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กรรณิการ์ วรรณธนปรีดา การรวมกลุ่มและการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้เรียน E-learning ในบริบท การสื่อสารแบบเวลาเดียวกันและต่างเวลา .วารสารนิเทศศาสตร์ ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๓ ปี๒๕๔๗ สืบค้น ๒๔ มกราคม ๒๕๖๓

เกตแก้ว วิมนมาลา. ๒๕๓๙. “ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสรีภาพทาง วิชาการ ของอาจารย์พยาบาลในสถานศึกษาพยาบาล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จำนงค์ จิตรนิรัตน์. ๒๕๔๑ “การกระทำทางสังคม.” กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒.

เจริญ สุภาพ. ๒๕๕๐. “การพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. ๒๕๒๗ “กลวิธี แนวทางวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.”
กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. ๒๕๔๖ . แนวทางการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ชำนาญ วัฒนศิริ. “ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคม”,วารสารพัฒนาชุมชน. ๑๒ (ธันวาคม ๒๕๔๒)

ไชยชนะ สุทธิวรชัย. ๒๕๔๒ “ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน, ศึกษาเฉพาะ
กรณีอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. คุษณินพนธ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. ๒๕๒๗. การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา: นโยบายและกลวิธี,
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ธัญพร กรอบบาง. ๒๕๕๒. อิทธิพลของปัจจัยด้านการรับรู้การสื่อสารอัตลักษณ์ต่อภาพลักษณ์ของ เครือ
โรงพยาบาลพญาไท. กรุงเทพฯ.

ประวัติผู้วิจัย

๑. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ/ฉายา/นามสกุล: นายสุวิจักขณ์ กุลยชัยยังกูร
๒. วัน/เดือน/ปี: ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๔
๓. ภูมิลำเนาเดิม: บ้านเลขที่ ๕๖ หมู่ ๑๑ ตำบลตุมใหญ่ อำเภอคูเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๙
๔. ที่อยู่ปัจจุบัน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ๒๘๑ หมู่ ๑๓ ตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐
๕. ประสบการณ์:

พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๑ เจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ กลุ่มงานบริหาร
เจ้าหน้าที่ทั่วไป

พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๓ เป็นอาจารย์สอนวิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๒ เป็นอาจารย์สอนประจำสาขาการสอนภาษาไทย
วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. ประวัติการศึกษา:

พ.ศ. ๒๕๔๘ สอบได้นักธรรมชั้นเอก วัดโสธรธรรมหาวิหาร อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา

พ.ศ. ๒๕๔๙ สอบไล่ได้ประโยค ๑-๒ วัดบึงพระอารามหลวง อำเภอเมือง
จังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. ๒๕๕๒ ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์การเมืองการ
ปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๓ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สหวิทยาการจักการเพื่อพัฒนา
ชุมชนท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

พ.ศ. ๒๕๖๑ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(ปร.ด.วัฒนธรรมศาสตร์)
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

๗. ปัจจุบัน: อาจารย์ประจำและรับผิดชอบหลักสูตร คณะครุศาสตร์

สาขาวิชาสังคมศึกษา

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย